

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

3. CİLT

BEDİİ FAİK

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

III. KİTAP

MATBUAT
BASIN
derken...
MEDYA
III. KİTAP

Yazan: Bedii FAİK

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / mayıs 2002 / ISBN 975-293-004-2
Bu kitabın 1. baskısı 1 500 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Dipnot
Baskı: Altan Matbaacılık

Kitaba katkılarından dolayı **Radikal gazetesine teşekkür ederiz.**

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34544 Güneşli-İSTANBUL
Tel. (212) 677 06 20 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA

III. KİTAP

B e d i i F a i k

İster kendimi beğenmişliğime verilsin, isterse içindeki gerçek payı görülsün, hiç umursamadan hemen söyleyeyim ki, ben *Dünya*'ya gelinceye kadar çalıştığım hiçbir gazetede kendimden önde, kendimden üstün bir kimsenin varlığını hissetmemiş, hatta kabul de etmemişimdir.

Cihat Baban'ın kabalığından çekinirdim, bilgisine pek büküldüğümü hatırlamıyorum!

Ali Naci Karacan'ı sever ve sayardım, ama aslaa kendimden önde ve üstün görmeden!..

Yeni İstanbul'da öyle, hatta pek sevdiğim Karakoyunlu ve Samet'le yürümüş gitmiş *Demirkıra*'ta öyle!..

Ama *Dünya*'da hayır! Ve galiba buna hayır da yetmez; aslaa!.. Çünkü orada bir Falih Rıfkı Atay vardı ki, onun yazı kudreti önünde eğilmemek ve şahsiyetinden fışkıran üstünlük karşısında büyülenmemek kabil değildi!

Böylece *Dünya* benim için, başımda bir başyazarın bulunduğunu ve önümde her gün, ama her gün, yeni bir şey öğreneceğim, bir deneyim, bilgi ve edebî cazibe çağlayanının akışını gördüğüm ilk gazete olmuştur.

Kararlıyım: başımı hep bu çağlayanın altında tutacağım!

Yeni İstanbul'dan tamamıyla ayrılıp, *Dünya*'ya yazdığım ilk gün, Falih Rıfkı Atay da erkenden gelmiş ve odasında kahvelerimizi içerken, şirketin sahiplerinden bazılarının da

gelip, benimle tanışmak ve görüşmek istediklerini söyledikten sonra,

“Kuzum Bedii” demişti, “içlerinde saçma sapan konuşanlar çıkabilir, hiç aldırma lütfen ve ne yapsalar görgüleri, mesela böyle bir tanışma için yemek tertip etmek gibi bir anlayışa henüz elvermediği için, biz onların yerine kendilerini burada bırakıp seninle şöyle Boğaz’da bir yemek yer döneriz!”

Fakat az sonra, Kemal Dönertaş başta olarak, Sohtorik, Hüsnü Mirze, Mehmet Kazancı, İsmail Kısmet (diğerleri gelememişlerdi) odaya girdikleri zaman, Falih Rıfkı Bey’in ortaklarının görgüsü konusunda biraz abartılı bir şüphe içinde olduğu anlaşıldı. Hepsinin sözcüsü durumunda olan Dönertaş, ilk hoşbeşlerin ardından hemen,

“Muhterem!” demişti (bu hitap sonradan öğreneceğim ki onun dil pelesengidir), “beyefendiyi de alarak, şimdi öğleye doğru birlikte çıkıp yiyeceğimiz yemekte daha çok konuşabiliriz. Biz şimdi aşağıda idarede sizlerin işlerinizi ayarlamanızı bekleyelim ve ne zaman haydi derseniz...”

Hepsi çıkar çıkmaz Falih Rıfkı Bey’in, tam İngiliz klasiği o tavşan dişlerini biraz fazlaca göstererek attığı kahkahayla söylediğini unutamam:

“Galiba senin ayağının uğuru bu ! Demirin pasını siler gibi adamları incelttin !”

Doğrusu yemekte hepsi de çok içten ve çok da sevinçli gibiydiler. Benim gelişimle Falih Rıfkı Bey’in daha rahat olacağını düşündüklerini ve asıl bundan dolayı da daha sevinçli olduklarını söyleyerek, Atay’a besledikleri sevgiyi ve saygıyı da özellikle belirtmeye itina gösterdiler.

Ben, bunlardan bir kısmının, Falih Rıfkı Bey’e söyleyemediklerini veya yaptıramayacaklarını bana söyleyip yaptırmının yolunu deneyeceklerini tabii o günlerde bilemezdim. Ama zaman geçtikçe bunu da göreceğim, önce hatta bana karşı bir teveccüh sayıp, altındaki niyeti pek de fark etmeyecek bazı taleplerin üzerine bile eğileceğim. Fakat sonra niyetler mantar gibi suyun üzerinde yüzmeye başlayınca da, gülüp geçmekle kalmayıp, bu defa gereken dirseği göstermekte de hiç duraksamayacağım !

Tuhaf bir rastlantı, *Dünya*’yı çıkaran şirketin ortakları arasında olan iki zatın da benim ev sahibim olmalarıydı. Kış-

lık yerimin sahibi şekerçi Ali Muhittin Hacı Bekir ve adadaki yazlığın sahibi Ali Sohtorik.

Falih Rıfki Bey'e bu rastlantıyı söylediğim zaman gülerek, "Eh" demişti, "bundan böyle ödeme demek ki reversible olacak! Senden onlara, onlardan da burada sana!"

Ve peşinden gülmesini kahkahaya kaydırarak eklemişti: "Aradaki fark büyük ve hep senin lehine olmalı! Aman bunu unutmayalım!"

Böyle söylediğine bakıp parayla pulla, maaşla ücretle pek ilgili olduğunu sanmayın sakın! Tam tersine en az ilgi duyduğu taraf maddiyattır. Nitekim benim dahi, maaşımdan telif haklarıma kadar hiçbir maddî meseleme göz ucuyla dahi bakmamış, hepsini kendi mücadelemine eline bırakmayı yeğlemiştir. Dahası var, başlangıçta ucundan kenarından, ama daha sonra tam anlamıyla, kendi maddî problemlerini de bana bıraktı ve kendi deyimiyle, "başı dinç, meselesi hiç" oldu. Halbuki bizler 1946 demokrasi savaşında, ona söylemedik söz, atmadık çamur bırakmazken, ne rivayetlerle beslenmemiş, ne ince hesaplı olay uydurmalarına kapılmışızdır ki! Bunların hepsinde de, müsrifliğine, *Ulus*'un idarecilerini bunaltan masrafçılığın ve ille de lüks yaşama isteğine, ille de şatafatlı hayat düşkünlüğüne dair neler anlatılmıyordu ki...

Dünya'daki yakınlığımız, bütün bu uydurmaları kendişiyle konuşma kolaylığını da bana verir vermez, hemen açılmışımdır. Hepsine kahkahalarla gülerken sebeplerini bile öyle rahatlıkla bulup çıkarmakla kalmamış, bir de hüküm eklemiştir:

"Kapalı rejimlerin, halka açık olmayan tarafları çok bol idarelerin kaderinde, rivayet yayılma, hikâye uydurma ve çamur sıçratma hengâmesi mutlaka vardır."

Ve Atatürk'e ait bir hatırasını da işte böyle bir sohbetimiz sonunda anlatmıştı.

Mustafa Kemal İzmir Kordonu'ndaki bir lokalde rakı içerken, etrafındakilerin perdeleri hemen kapatmaya kalkışmaları üzerine,

"Bırakınız açık kalsınlar ve halk bizi görsün" der ve hemen arkasından ekler:

"Burada rakı içiyoruz, perdeleri kapatırsanız, halk mu-

hayyilesi çalışır ve bize yapmadığımız her şeyi kolayca yapıştırabilir.”

Falih Rıfkı Bey, kendisi hakkında uydurulanları da böyle alıyor ve mesela *Ulus* idare müdürünün şahsî masraflarını dahi kendi hesabına kaydırıldığını tespit edip, adamın işine son verdiğini anlatırken:

“Adamı kovduk ama mesela kasabın ağzını büzemedik ki. Bizim kasap, Recep Peker’in kendi hesabını biraz kabarık bulması karşısında,

‘Oho hoo... Siz Falih Rıfkı Bey’in et masrafını bir görmelisiniz, sizinkinin en az üç katıydı’ deyivermiş!

Adama, ‘O hesabın içinde idare müdürüyle yakınlarının yedikleri etler de vardı’ diyen olmayınca böyle düşünmekte de elbet haklı idi.

Ama hesap normale inince de bizzat eve gelip eşime ‘Perhiz misiniz, yoksa başka bir kasap mı var?’ diye soran da gene aynı kasap olmuştu!”

Bu et masrafı olayını, özellikle 1946’da DP İstanbul il örgütü tarafından düzenlenen bir sözde mücadele tertibini bu arada sırası gelmiş sayıp atlamadan belirtmek için naklediyorum. O yıllarda DP’yi tutan bizlerin, büyük hedeflerimizden biri olan Falih Rıfkı Atay’a ait her söylentiye, faraza har vurup harman savuran bir “sefahat” içinde olduğundan, evindeki uşakların, hizmetkârların sayısına kadar bütün sözde özel yaşayışını, gazetelerimize elden bırakılan “bülten” adlı yayınlardan çıkarırdık! Bu “bülten” Anadolu Ajansı’nın veya Associated Press’in haber bültenleri boyunda, ama biraz daha esmer ve kaba kâğıtlara, pedal dediğimiz pek basit baskı aletiyle basılmış birkaç sayfalık tomarlardı. Başlangıçta “Aziz ve muhterem Türk matbuatına naçizane bir hizmet” olmak üzere yapıldığı söylenmiş ve kısa aralıklarla bir hayli de sürmüştür. Parasızdı, bu sebeple de ne zaman gelse, soluğu yazı müdürlerinin masasında alması kolaylaşmış oluyordu. Ve ne hikmetse Falih Rıfkı Atay başta olmak üzere, daha çok CHP yanlısı yazarları hedef almaktaydı. O yılların mücadele hengâmesi içinde, bu “bülten”in nereden, nasıl ve niçin geldiğinden çok, içindekilerin işe yararlığı göz önünde tutulduğu içindir ki, kullananlarımız hiç de az değildir. Ahmet Emin Yalman’ın, Falih Rıfkı Atay’la girdiği bir polemikte

dahi ondan çıkarılmış parçaların izleri vardır. *Son Posta*'nın ateşli DP milletvekili başyazarı Emeç'in bazı yazılarında, Aziz Nesin'in *Markopaşa*'sındaki bazı parçalarda, tabii bizim *Tasvir*'deki hemen bütün mizahî yazılarda, hep bu "bülten"den izler doludur!

1946 da *Tasvir*'in yazı müdürü Atıf Sakar'ın, "Bülten çoktandır gelmiyor, aşağılarda bir yerlerde kalmasın" diye merdiven başından sık sık bağırıldığını iyi hatırlarım.

Bir gün Fazıl Ahmet Aykaç üstat, çok eski bir dinî menkıbeyi anlatan "Ken'an da beraber" adlı bir manzumeden DP'yi taşlamak için faydalanmış ve ona harika bir nazire yaparken, DP il başkanının Kenan Öner olmasından da yararlanarak aynı adı "Ken'an da beraber"i kullanmıştı. Hemen hepimiz DP'yi tutuyorduk ama Aykaç'ın gerçekten anlamlı ve gerçekten bir mizah şaheseri olan naziresini de beğenmemek mümkün değildi.

Nitekim Aykaç'ın manzumesi hemen dillerde dolaşmaya başlamış ve bu olay bizim bedava bültenin içyüzünü öğrenmemizin anahtarı da oluvermiştir. Fazıl Ahmet üstadın alayı DP'yi tutan yüzlerde bile hayli gül açtırmış bir haldeyken, bizim zıpcıktı bülten hemen görölüverdi ve Falih Rıfkı Atay'a ait gene birtakım rivayet sıralamalarını hiç ihmal etmemekle birlikte, bu defa Fazıl Ahmet Aykaç'ı başa oturtarak, ona ait bir dizi itham, anekdot, tertip, tezdvir, söylenti ne varsa, hepsini sıralamakta hiç vakit kaybetmemişti. Ve aceleyle yayıldıkları besbelli ve telaşla uyduruldukları da apaşıkâr böyle bir itham sağanağı karşısında, esasen çoktandır sinirlenmekte olan *Son Saa*'in yazı müdürü Necdet Baytok'un bu defa tepesi büsbütün atınca birkaç genç arkadaşı "bülten" dağıtıcısının peşine takmasıyla da mesele hemen gün ışığına çıkarılıverdi!

Böylece hemen öğrendik ki, DP İstanbul il teşkilatına mensup bazı üniversiteli gençler, Vezir Hanı'nda bir odaya yerleştirilmişlerdir ve kendi uydurabildiklerini kendileri yazarak, merkezden kendilerine gönderilenleri de hemen alıp baş tacı ederek böyle bir dedikodu uydurmacılığını mücadele yayıncılığı saymışlardır!

Yerlerini, kullandıkları pedala kadar meydana çıkaran arkadaşlar, bütün Babiâli'yi uyarmakta hiç vakit de kaybet-

mediler ama, *Cumhuriyet*, *Vatan* ve bizimkiler dışında aldırış eden de pek olmadı ve bültenden yararlanma devam etti. Ta ki, CHP'li yazarlar ve hükûmet dışı politikacılar sınırından taşıp da, bazı hükûmet elemanlarına gelip dayandıkları görülünceye kadar!..

“Bülten”de Recep Peker’in eşine dair ilk imalı sözler ve Fuat Ağralı’ya dair ilk açık saçık hikâyeler görülür görülmez, polis bir saat içinde Vezir Hanı’nı basmış ve hepsini yakalamıştır! Ve tabii neyi kimin yazdığı ve neyin nerede kullanıldığı belli olmadığı ve gazete yazı işlerinden de şikâyetçi olan çıkmadığı için, birkaç günlük gözaltından sonra da salıverildiler!

Ben bu “bülten” macerasının sönmeye günlerinde *Demirkıra*’a geçmiştim ve bir gün orada, stajyer muhabir olan ve hepsi de Fikret Karakoyunlu’ya İstanbul DP il teşkilatından gönderilmiş bulunan gençlerin anlattıklarını dehşetle dinlediğimi unutamam. Bu gençlerin arasında, sonradan tanınmış bir avukat ve AP’nin ilk iktidarında da milletvekili olan gerçekten çalışkan Orhan Cemal Fersoy’u iyi hatırlıyorum. O,

“Bedii ağabey, bilsen ne heyecanlı bir mücadele idi o. Vezir Hanı’nın o loşluğu içinde bülteni hazırlayıp da, dağıtıcı çocuğun eline verdiğimiz zaman, keyfimizden bayılacak gibi olurduk” derken, ben de şaşkınlığımdan bayılacak gibi olmuşum. Ve hele her yazısına üç lira vererek Ertuğrul Şevket’ten ve uydurduğu her rivayete bir lira alan yaşlı başlı bir yazar hanımdan nasıl faydalandıklarını ve asıl başlarında Kenan Öner’in içki arkadaşı Muharrem Bey’in bulunduğunu öğrendiğim zaman kusacak gibi olduğumu iyi hatırlarım.

Fransızların “İftira et iftira et, izi kalır” sözünün ne kadar doğru olduğunu, biz o devrin bazı gazetecileri bu “bülten” rezaletinde hep görmüşüzdür. Bazılarımız da, bu rivayetleri içlerine sindirdiler ve kazık kadar adam olup bir alay hengâmeden geçtikleri halde, iki kadeh içip biraz sapıttılar mı, içlerinden çıkarıp, birtakım yeni renklerle sözde büsbütün parlatarak kullanmayı hep marifet saydılar!

Ben en az kırk yıl, hatta elli yıl sonra, o “bülten”deki iftiraları ve uydurmaları, sözde sosyete salonlarının siyasî tartışmalarında enteresan görüneceğini sanarak kullanmayı marifet sayan ayyaş yazarlar bilirim. Bir sanatçı hanım bana,

"Geçen akşam falanca yazar, merhum Falih Rıfkı Bey hakkında öyle çirkin bir sözü, hakikatmış gibi yemin ederek söyledi ki, bazılarımızın inanır bir tavır içinde olduğunu gördüm" dediği zaman üzölmüşüm, kızmışım da ama şaşmamışım.

Tuhafı aynı yazar kendisi için, bazı arkadaşlarının, onun Falih Rıfkı'ya "bölten" veya benzerlerinden alıp söylediklerinin besbeterini bu defa kendi hafıza "bölten"lerinden uydu-rarak söylediklerinin ihtimal farkında bile değildi.

Her neyse, *Dünya*'da Falih Rıfkı Atay'a karşı, altı yedi yıl öncenin bu mahcubiyet ağırlığı başlangıçta beni fazla sarsmış ama hakçası odur ki, yine daha çok onun misli bulunmaz yorum kudreti ve ağırlığı hafifliğe, karalığı aklığa ve çirkinliği güzelliğe çevirebilen o erişilmez anlayış ve anlatış gücü sayesinde rahatlayabilmişimdir!

Dünya'da, Falih Rıfkı Bey'le sırası gelince nakledeceğim bir tek çekişmemiz dışında, hiçbir sürtüşmemiz, zıtlaşmamız, kırılıp dökölmemiz olmamıştır. Şüphesiz hep üstündü ama hiçbir zaman bu farkını kullanmamıştır. Elbette tepedeydi ama, bir an bile ağırlığını duyurmamıştır ve pek aşıkardır ki, çok öndeydi ama, bunu yaşından başka bir ayrıcalığın malı saymamaya hep özen göstermiştir.

Dünya'ya sahip olan şirketin ortakları –ki hepsi işadamıydılar– bir ikisi dışında gazeteye hiç uğramazdı.

İdarî işlerin başına içlerinden birinin yakın akrabası bir genci oturtmuşlar, böylece de asıl ilgilenmeleri gereken bölümü ellerine almışlardı. Bu genç iktisat okumuştı, bir süre belediyede çalışmış ve sonra eşinin dayısı olan Ali Sohtorik'in arzusu üzerine *Dünya*'nın müessese müdürü olmuştu. Hayatımda onun kadar zayıf, onun kadar bir deri bir kemik, ama onun kadar hareketli ve canlı bir ikinci adam gördüğümü hatırlamıyorum. Bence sevimliydi de... Güzeli konuşur, çevresini kollar, insan kırmamaya daima özen gösterirdi. Sanırım bir kusuru, dayandığı insanın gücünü, diğer bütün ortakların tümünü çok aşar sayması ve bu yüzden de onlara karşı biraz yukardan bakıp konuşmasıydı. Bir de gazete idareciliğinin kendine özgü kıvraklıklarıyla, bazı ara yollarını hiç umursamadan, kendi ekonomi bilgisinin anacadesiyle yetinmek gibi bir hatası olduğunu söyleyebilirim.

Az sonra hemen fark edeceğim ki, şirketin Ali Sohtorik dışındaki hemen bütün ortakları adı Kemal Çilingiroğlu olan bu gence karşı soğukturlar, mırıltılı ve isteksizdirler. Şüphe yok kendisi de bunun farkındaydı. Onun idare katının başında olan odasına hiç uğramadan, hepsinin benim odama gelmelerini ve sonra yine ona uğramamaya adeta özen göstererek muhasebeye veya ilan servisine uğrayıp oradaki çocuklarla konuşmalarını duyuyor ve görüyordu elbet. Ama hiç umursamamıştır ve sık sık odama gelişlerinden hiçbirinde de ortaklara dair tek kelime söylememiştir. Halbuki ötekiler, yavaş yavaş ondan hoşnutsuzluklarını döküp saçmaya başlamışlardı bile. Ve benim her karşı koyuşumda, haklılıklarını göstermenin hırsı içinde birtakım ithamlara giriştiklerini gördüğüm için, hoşnutsuzluğumu suratıma takıp, ses çıkarmamayı uygun görüyordum.

Benim *Dünya*'da rastladığım ilk çirkinlik ve sıkıntı budur. Tabii Falih Rıfkı Bey'e aktarmayı ihmal etmedim. Ama o hiç aldırmadı ve bana da aldırnamamı söyleyerek, "Bırak ne halleri varsa görsünler" demekle yetindi. Yalnız bir kolaylığı da gösterivermiştir.

"Sana geldikleri zaman benim tarafımdan çağrıldığını söyleyerek, hemen benim odama gel, nasıl olsa buraya sokulamazlar" demiş ve ben de sık sık böyle yaparak sıkıntıdan kolayca kurtulmuşumdur.

Benim *Dünya*'ya gelişimin, özellikle bütün ortakların sözcüsü pozundaki Dönertaş ile ondan hiç ayrılmayan bir ikinci ortağın gazeteye çok daha sık uğramalarına bir sebep gibi görüldüğünü de az sonra arkadaşlardan öğrendim. Bunu Kemal Çilingiroğlu'na sordum da... Sadece "Olabilir ama ne çıkar bundan? Gazete onların malı değil mi, isterlerse sık, isterlerse seyrek gelirler, bana kalırsa Falih Bey'le istedikleri an görüşemiyorlar ondan çekindikleri için, size gelmek daha rahat..." demekle yetinmiş, hiçbir hakkında başka en ufak bir imada dahi bulunmamıştır!

Bu sık ziyaretlerin kokusu az sonra çıkacak ve Kemal Çilingiroğlu'nun, kendisini oraya getiren güç tarafından geri alınmasıyla sonuçlanacaktır. Ama ben bu ayrılıktan önce, onunla birlikte şahit olup beraber karar verdiğimiz bir başka çirkinliği sizlere nakletmeden geçemeyeceğim.

Kemal Çilingiroğlu şu anda yaşıyor olsaydı, olayı adlı adınca yazmam elbette hem şart hem de kolay olurdu. Veya bahis konusu insanın inkâr kolaylığına hemen sapabileceğine dair şüphelerim fazla kuvvetli olmasaydı, bu gene mümkün müydü. Fakat ne yapayım ki, ya ben yazmakta geçim yahut da Kemal aramızdan göçmekte erken!

Bu sebeptendir ki, olayı aynen naklederken kahramanını isimsiz bırakacak ve tarife uygun kim varsa onu hayallerinize gücüne terk edeceğim.

Elinde koskocaman bir dosya olduğu halde, odama giren Kemal Çilingiroğlu,

"Bedii Beyciğim, enterasan bir şey yakaladık galiba" dedikten sonra hayli kalın olan dosyayı masama bırakırken ekledi:

"Bu çocuk, hemen pek çoğu arkadaşı olan Türkiye komünistlerinin içyüzlerini açıklıyor, şöyle bir göz gezdirdim aman kimler ve neler yok, gerçekten harika bir tefrika olur, gerçi yapılanı ahlaklı bir hareket saymak pek mümkün değilse de, bilmem ki kaçırılmaya da değer mi? İçinden çıkılır gibi değil. Tabii karar sizin..."

Dosyayı açtım, karşımda bir şairin adı! Dosyayı şöyle bir karıştırdım. İçinde bir alay ad, bir alay şöhret, bir alay sanatçı, yazar vesairenin adları...

Kendimi yokluyorum elim ayağım buz kesmiş, soğuk soğuk da terlediğimi duyuyorum.

"Kaç para istiyor, söyledi mi?"

Kemal:

"Önce çok yukarıdan atıp beş bin falan dedi ama, 'Canım anlaşabiliriz' demesine de bakılırsa tabii inecek besbelli."

Biraz düşündükten sonra, önümdeki telefon defterinden emniyet birinci şubenin numarasını buldum ve hemen çevirdim. O tarihte İstanbul emniyetinin bütün şube müdürleri harika elemanlar... Necdet Uğur orada, Muzaffer Erman orada, Ahmet Topaloğlu orada... Ve Kemal Aygün de emniyet müdürü.

Karşıma hemen birinci şubenin müdürü Ahmet Topaloğlu çıkıyor ve o sıcak dost sesiyle buz kesilmiş benliğimi adeta ısıtıyor.

"Ahmet Bey" dedim, "bize böyle bir ifşaat teklif edildi. Ola-

bilir ki, bu bambaşka bir maksatla, mesela sizin şubenin gizli bir tahkikatını şaşırtmak veya bazı taraflarını açığa çıkararak meselenin esasını kaybettirmek gibi bir oyunla da yapılmış olabilir. Onun için bir defa fikrini almakta yarar gördüm.”

Ahmet Topaloğlu'nun cevabı gözlerimi adeta patlatmıştır.

“Bunu yazan falanca mı?” diye sorup da “Evet” demem üzerine, ne dese beğenirsiniz?

“Bizim için hiç mahzuru yok Bedii Bey” dedi, “daha önce bize de sattı, istediğin gibi yayımlayabilirsin!”

Dosyayı kapattığım gibi, hemen Kemal Çilingiroğlu'nun koltuğu altına tuktım ve onun “Vay ahlaksız herif” mırıltıları içinde aşağıya koşmasıyla, odasında bekleyen zatı kovması bir oldu!

Sadece merdiven başından en aşağıdaki kapıcı standına hırsla bağırığımı unutamam:

“Ali... Ali... Şu kapıdan çıkan adamı iyi belle, bir daha bu matbaadan içeri girdiğini görürsem...”

Bağrışım kendi kapısının önünde olduğu için, Falih Bey telaşla dışarı fırlamış ve beni kolumdan tutup odasına sürüklemiştir. Ve ne olduğunu anlar anlamaz da, kahkahayı bastı ve,

“Bundan tabii ne olabilir, bizim komünistlerde Troçki'nin inadı veya Lenin'in direnci olacak değildi ya...” dedikten sonra, hiç unutamayacağım şu ibret dolu olayı anlatmıştı:

Gece Gelen Telgraf adlı eserinden dolayı Nâzım Hikmet hemen tevkif edilmiş ve emniyet güçlerimizin komünizm üzerinde daha dikkatli ve ısrarlı bir soruşturma yürütmele-ri istenmiştir.

O tarihte adalet bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt'a, birisi, yasaklanmış bazı kızıl kitapları arkadaşlarına dağıttığı için suçlu bulunarak ordudan atılmış, biri de komünist faaliyetleri tespit edilerek, öğretmenlikten çıkarılmış iki adam (ki ikisi de daha sonra çok şöhretli komünistler olarak tanınırlar) derhal başvururlar:

“Bizler Nâzım Hikmet'in bütün faaliyetini açıklayıp anlatmaya hazırız. Elimizde belgelerimiz de var...”

Mahmut Esat, köşede duran bastonu kaptığı gibi insanların üzerine öyle bir hışımla yürür ki, herkes ne olduğunu

anlayamadan iki müzevir kendilerini merdivenin dibinde bulurlar!

Olayı duyan Atatürk akşam sofrada Mahmut Esat Bozkurt'a iltifatlar etmiş ve olanı biteni bir de onun ağzından dinledikten sonra, o asabiyet içinde bastonun kırıldığını öğrenir öğrenmez de, hizmetkârı Bekir Çavuş'a kendi bastonlarından birini getirmesini emretmiş ve Bozkurt'a hediye etmiştir!

Falih Rıfkı Bey,

"Halbuki" demişti, "aynı günlerde Nâzım Hikmet'in de bazı arkadaşları kendisine soruluyor ve bu bunaltıcı sorgu içinde o, bir tek adı dahi ağzına almamakta sükûnetle direniyordu. Israrla sorgusunu yapanların, bu adamdan laf alınamaz, buna sorgu ustalığı kâr etmez diyerek yaka silkip bıraktıklarını da duyduğumuz zaman hiç şaşmamıştık!"

Tek parti devrinde, gammazlığa kalkışan, belki doğru belki yanlış, ama mutlaka ahlakdışı bir bilgi satışına yeltenenler bastonla merdivenden yuvarlanmış ve bir daha yüzlerine bakan bile olmanıştır ama, çok partili devrimizde, yıllar ve yıllar sonra, bizim dosyasını koltuğuna tıkarak nefretle kovduğumuz zatın devletin iltifatlarına mazhar, medyanın bağrına basılmaya elyak ve birtakım entel ukalası zenginlerin plakalı atıfetiyle müftehir olduğunu görmenin azabı da gene bize düşmüştür!

Kemal Çilingiroğlu'nun ayrılmasıyla, onun boşalan odasını bana teklif etmeleri bir oldu. Odam Falih Rıfkı Bey'inkiy-le bitişik olduğu için gün boyu konuşmamız pek kolaydı. Halbuki şimdi bir kat aşağıya, tam onun odasının alt kattaki benzerine geçecektim ve konuşma kolaylığımız biraz güçleşecekti. Teklifi yapan Dönertaş Bey'e, Falih Bey'e danışmam gerektiğini söylediğim zaman ise,

"Onun haberi var, dün akşam kararlaştırdık" deyip beni hayli şaşırttı.

Meğer bir akşam önce, Kemal Dönertaş'ın daveti üzerine Park Otel'de yemek yemişler ve Falih Rıfkı Bey'in:

"Bedii neden yok?" demesine karşılık da, "Onun hakkında konuşacağımız bir mesele var, önce sizin izninizi alalım dedik" demişler...

Benim için vardıkları ve Falih Bey'in onaylamasını istedikleri karar da şudur: boşalan müessese müdürlüğünü de eğer kabul edersem, aşağı kata iner, onlara göre hem yazılarımı rahatça yazabilir, hem de idarenin başında olarak, ilandı, mürettiphaneydi, muhasebeydi, ihtiyaçlar ve masraflardı, hepsiyle hepsiyle meşgul olabilirdim!

Falih Rıfkı Bey, "Eğer kabul ederse, ben tabii ki sevinirim ama yazı işlerinden elini aslaa çekmemesi şartını da mutlaka ileri sürerim" demekle yetinmiş.

Dönertaş bana bunları hemen söylemekte hiç vakit kay-

betmedi ama ben yine de Falih Rıfkı Bey'le bizzat konuşmakta ısrar ettim.

Odasına girdiğim zaman daha oturmadan, kapıyı vurup Dönertaş'ın da geldiğini görünce, biraz irkildim ama Falih Bey'in ona dönerek,

"İkna ettiniz mi?" diye sorması üzerine artık onu konuşma dışında tutmamın mümkün olmadığını da gördüm.

Ama Dönertaş,

"Yok muhterem" dedi, "iş gene zat-ı âlinize kaldı."

"Nasıl?" dedi Falih Bey, "Ben Bedii'nin istemediği bir şeyi ona kabul mü ettireceğim?"

"Yok efendim" diye telaşla atıldı beriki, "istemem falan demedi muhterem, sadece Falih Rıfkı Bey'le konuşmadan birşey diyemem dedi."

Tam bu noktada Falih Bey yerinden doğrularak ne dese beğenirsiniz:

"O halde sizin burada ne işiniz var? Lütfen dışarı çıkınız da biz baş başa konuşabilelim" demekle kalmamış, bir de kapısını ardına kadar açarak, "ortağı"nı dışarı çıkarıvermiştir!

Fakat az sonra gördüm ki, üstat, benim müessesenin başına geçmemden büsbütün memnun olacak, kendini daha huzurlu hissedecektir. Yalnız idareyle uğraşırken, yazı işlerini ihmal etmemden, ona daha az vakit bulmamdan endişelidir ve eğer buna da söz verirsem bana müteşekkir olacağını söylemektedir. Bir sıkıntısı ve endişesi daha vardı, gazetenin ilanlarıyla hiç meşgul olunmuyor ve daha doğrusu nasıl meşgul olunacağı dahi bilinmediği gibi, kâğıttı, iadeydi, dağıtımdı, diğer gazetelerle birlikte hareketler, beraber davranışlardı, bunları hiç mi hiç yapan yok, bilen de bulunmuyordu.

Sözünün sonunda,

"Kuzum Bedii bu işi üzerine al ve ne gerekirse, kimi istersen de yardımına getir, yeter ki şu sıkıntılar bitsin!" demesiyle de bende ki son direnme noktasını da havaya uçurdu ve ben bir saat sonra, müessesenin başına geçiverdim.

Hayli sıkıntılı, ama bir o kadar da hareketli ve heyecanlı günlerle doludur o devrem!

İlk işim, bütün gazete idarecilerini teker teker ziyaret etmek olmuştur. Her gün, sabah birine, öğleden sonra bir başkasına gidiyordum. İstisnasız hepsinden de sıcak bir ilgi gör-

müşümdür. *Vatan*'dan *Yeni Sabah*'a geçmiş olan Nuri Türen'in karşılayışını unutamam:

"Yirmi yıla yaklaşan gazete idareciliğimde, böyle bir ziyarette ilk defa rastlıyorum. İnşallah bu sizin açtığınız yol, gelecek olur da birbirlerimizin gözünü oyacağımıza gerekince birlikte hareketi öğreniriz!"

Doğan'a gittiğim zaman da, pek sevdiğimiz ve bir zamanlar *Türkspor* adıyla gerçekten seviyeli bir spor gazetesini çıkarıp hayli de sürdürdüğünü bildiğimiz, yeni idare müdürü Talat Hemşeri'yi hemen çağırarak,

"Bedii'nin neye ihtiyacı olursa ve neyi sorup öğrenmek isterse, hepsini yapacağından eminim ama, ben gene de söylüyorum" demiş ve arkasından da eklemişti:

"Hele şükür be! Biraz da idarece birbirlerimize yaklaşalım, birbirlerimize dayanak olabilelim."

Temaslarının bitişiyle birlikte, başta Falih Rıfkı Bey olmak üzere, şirketin bütün ortaklarına, hesaptan kitaptan iyi anlayan bir idare müdürüyle, dikkatli bir muhasebe elemanına, bir de yeni bir ambar yetkilisine ihtiyacım olduğunu bildirdim.

Falih Rıfkı Bey "Ne istersen yap" dedi ama, şirket ortakları idare müdürlüğünü gene kendi elemanlarından birine yaptırmayı daha uygun buldular. Ama pek efendi ve bir hayli de deneyimli olan elemanları, bir hafta on gün sonra, bana gelip istifasını verirken,

"Bizim beyler, bir gazeteyi kendi işlerine göre, ya un fabrikası, ya buğday silosu yahut da gemiyle karıştırıp, bana talimat vermeye başladılar... Ben yokum efendim, bu durum karşısında buradaki işleri kavramama dahi imkân yok, nerede kaldı ki, faydalı bir yürütme yapacağım" dediği zaman gerçekten üzülmüştüm. Kalıp da rahat bırakılsaydı çok yararlı olacağı muhakkaktı.

Ve işte o andan başlayarak, dışardan gelmiş sermayenin ve gazeteciliğe uyup uymadığına hiç önem vermeden, kendi âleminin gereklerini mesleğe sokuşturmaya çalışan işadamlarının, dikkatle izlenmesi gereğine inanır olmuşumdur!

Babıâli, işadamı sermayesiyle ilk *Dünya*'da tanışmıyordu. Daha önce bir zeytinyağ taciri gelmiş, *Güneş*i çıkarmış ve bir iki ay sonra da, umduklarının hiçbirini bulamadığı yakı-

nışıyla çekip gitmişti. En sağlam gelen, duran, Safa Kılıçhoğlu olmuştur. Hakçası, o, İspanya'ya çıkan Tarık gibi, gemilerinin hepsini yakarak, yani iş âlemiyle bütün ilgisini ve ilişkisini keserek, gazetecilikte karar kıldı ve böyle olduğu için de gazetesi gazete, kendisi de gazeteci oldu!

Dünya'ya sahip olan işadamlarıyla ilk sürtüşmemiz Behçet Cemal'in gelişiyile doğmuştur.

Ünlü İttihatçı liderlerden Cemal Paşa'nın oğlu olan Behçet, Falih Rıfkı Bey ile beni kutlamaya gelmişti. Önce tabii Falih Bey'e uğramıştı, sonra da benim odama geldi. Ben zaten onu arayacak ve *Dünya*'ya yazmasını, tercümeler yapmasını ve hele elinde mutlaka olacağını bildiğim yepyeni bir tercüme romanı bize vermesini isteyecektim.

Behçet Cemal isteklerimi gülererek, biraz da kendine has tevazu içinde kızarak dinlemiş ve arada bir makale yazmak, bir de Erich Maria Remarque'a ait bir romanın çevirisini bitirir bitirmez getirmek şartlarını ileri sürerek kabul etmiştir. İlk yazısını da iki üç gün sonra getirdi, ben de ikinci sayfamızdaki "orta makale" bölümüne konması için İhsan Göğüş'e hemen verdim.

Vay efendim, Behçet Cemal imzası *Dünya*'da, yani Ali Sohtorik, Mehmet Kazancı gibi iki armatörün ortaklarından olduğu *Dünya* gazetesinde nasıl çıkarmış?

Doğrusu ya, ilk reaksiyonu, ortak arkadaşları adına odama gelerek gösteren Kemal Dönertaş Bey'den gördüğüm zaman hiçbir şey anlamamıştım. Hatta gazetede çıkan yazıyı tekrar açıp, bir terslik aradığımı da iyi hatırlarım. Aksi gibi bence yazı güzeldi, Türk denizciliğinin sıkıntılarını, devletin bu konudaki eksiklerini gediklerini de pek güzel sıralamaktaydı.

Behçet Cemal'in bunları bilmesi, uzun yıllar Ulaştırma Bakanlığı'nda yaptığı hizmetin gereği olarak pek de doğaldı.

Meğer efendim bizim Behçet, Ulaştırma Bakanlığı'ndaki hizmeti sırasında, armatörlerimizle ilgili bölümün başkanı imiş ve onlara hep kök söktürürmüş!..

Hayret ve dehşet içinde Dönertaş'ı dinledikten sonra,

"Affedersiniz ama, ben gazetedeki yazıdan sorumluyum. Bunda bir yanlışlık, bir haksızlık veya bir dengesizlik olup olmaması beni ilgilendirir. Tabii bu gazetenin sahipleri ola-

rak da sizleri de en fazla en fazla bu kadarının ilgilendirmesi gerekiyor ! Yoksa geçmişlerinizdeki sayfaları karıştırıp, karşılaştıklarınızın hesabını aramak, ne bu gazetenin ne de benim harcımdır" dedim ve daha fazla bir söyleyecekleri varsa Falih Rıfkı Bey'e gitmelerini, biraz sertçe, ama hayli de gücenik bir tavırla söyledim.

Dönertaş, hemen gevşedi ve "Yok muhterem, işi Falih Rıfkı'ya kadar uzatıp ne diye tatsızlık yapacağız. Arkadaşlar, 'Bedii Bey'le git konuş' dedikleri için ben sana geldim. Aslında elbette haklısın. Ama ne bileyim, biraz idare edebilirsin de sanıyorum. Yani ne Falih Bey'in haberi olsun, ne de bizim arkadaşların alinganlığı sürsün, şu herifin yazılarını koyma veya biraz seyrekçe ve gösterişsiz koy olsun bitsin. Ben onlarla da tabii konuşup, 'Birdenbire olmaz yavaş yavaş Bedii Bey halledecek" derim, olur biter" dediği zaman, buz gibi bir terin sırtımdan aşağı süzüldüğünü hissettim. Behçet Cemal'in esasen sık sık yazacağı yoktu, *Yeni İstanbul*'daki işine devam ediyordu ve ilk yazıyı sırf benim hatırım için erken getirmişti. Ama şimdi öyle bir durumla karşı karşıya idim ki, Behçet ikinci yazısını faraza yirmi gün, bir ay sonra yazabilse de getirse, bu arayı ben yaratmış olacak ve ortakların pek ibişçe bulduğum bir arzularının gölgesinde bunu temin etmiş gibi olacaktım.

Hiç duraksamadan,

"Bakınız Kemal Bey" dedim, "Behçet Cemal'in yazılarını -her ne zaman yazarsa- ancak ve ancak, çirkin bulduğum, haksız gördüğüm ve faydasız saydığım takdirde koymam. Ve lütfen arkadaşlarınız iyi bilsinler ki, buradaki çirkinlik, haksızlık ve faydasızlık sadece ve sadece gazetenin anlayışına göre olacak ve ancak memleket mehengine vurularak anlaşılacaktır! Sizlere göre, hele geçmiş hesaplarınıza göre aslaa!"

Kemal Dönertaş şüphesiz alınmıştı ama, hiç belli etmeye de çalışarak hafifçe çark bile edip,

"Aslında muhterem, ben, 'Beni karıştırmayın, hem bu iş bana pek o kadar münasebetli görünmüyor' demişsem de, sizin ne hikmetse bana daha yakın olduğunuzu söyleyerek ısrar etmeleri üzerine bu işe bulaşmış oldum. Her neyse bu böylece aramızda kalsın, ben bu defa onları idare etmeye yö-

neleyim. Doğrusu da galiba bu!" deyip çıktı gitti.

O çıkar çıkmaz, tahmin edeceğiniz gibi, ilk işim Behçet Cemal'i aramak ve telefondaki dost sesine,

"Yazını çok beğendik, arayı sakın çok açma" demek olmuştur!

Ve bir hafta sonra da ikinci yazısını hemen koydum. Bu defaki, denizciliğin Batı'daki seviyesini örneklerle anlatan daha da enteresan bir makaleydi ve bizimkiler yaptıklarının yanlışlığını gördükleri için mi, yoksa yazıyı Türk armatörleriyle ilgili bulmadıklarından dolayı mı, hiç ses bile çıkarmadılar ama ben hafızamın "işadamı ortak" bölümüne bir sayfayı itinayla yerleştirdim.

Dünya'da, ortaklar bölümünün öbür yanında, bir de parti unsuru bulunuyordu ki, CHP'nin oklarıyla şekillenmiş bu bölüm, Falih Rıfkı Atay'ın geçmişi ve parti üyeliği dolayısıyla, daha çok ona yönelmesi gerekirken, ne hikmetse gene de bana çarpıyordu. Buradaki "ne hikmetse"yi sözgelişi söyledim, yoksa işin hikmetini bilmiyor değilim ve bu, Falih Rıfkı Bey'deki, İsmet İnönü'nün dahi pek o kadar kolay telkin yapamayacağı besbelli olan zorluk duvarından geliyordu!

Partideki anlayışı görüp, bu sefer hafızamın "gazete - parti ilişkisi" bölümüne ilk sayfa olarak attığım olay ise daha da komiktir:

Dünya'ya benim gelişimden çok önce ve galiba çıkışıyla birlikte, Falih Bey'e karikatürist Mustafa Uykusuz'u tavsiye etmişler, o da hemen almış bulunuyordu. Uykusuz'u Aziz Nesin'in o unutulmaz *Markopaşa*'sındaki Batıcı, haşin ve hayli de pervasız karikatürlerinden tanıyorduk. *Dünya*'da ise Cemal Nadir'in "Amca Bey"ini andıran, üç dört karelik hareketlerle "Hoca Diyor ki" diye bir diziyi her gün yayımlıyordu. Aslında bu tarz karikatür, Uykusuz'un harcı değildi bence! Ve nitekim bir haftalık gayreti içinde bir tek espriye rastlamak bile bazen kabil oluyordu ve ben buna bir son verilmesini tam istemek üzereydim ki, CHP'nin il başkanı İlhami Sancar dostumuz telefonla beni arayarak, bir Erzurum heyetinin önce Ankara'ya gidip CHP merkezine uğradığını, oradan da İstanbul'a gönderildiklerini, sıkıntısı besbelli bir eda içinde anlattıktan sonra,

"Kuzum kardeşim, şunları bir dinle. Senin dirayetinle her

şeyin hiç baş şişirmeden halledileceğine inanıyorum. İşi büyütmeden çözeceğini bilmesem hiç rahatsız etmezdim" demişti.

"İşi büyütmeden"ın altındaki "hüve" hiç şüphesiz Falih Rıfkı Atay duymadan demekti ve bunu hemen anlamıştım, hele meseleyi öğrenince büsbütün kavradım.

Efendim bizim Uykusuz, "hoca" tipini, sarıklı, cüppeli, beyaz sakallı, hayli tıknaz yani tam klasik bir cami imamı şeklinde çizmekteydi. Aslında hiç de sevimsiz, nursuz bir tip de ortaya salmış değildi ama, gelin görün ki, Erzurumlu CHP'li-ler, bunun partilerine zarar getirdiği iddiasındaydılar. Biz bu karikatürleri koymakla, hocalarla dolayısıyla dinle alay ediyorduk ve Erzurumlu DP'liler bundan çok yararlanıyorlardı!

Önce kendilerine benim dedelerimden birinin de sarıklı, sakallı bir müftü olduğunu, böyle bir anlamı onların değil, bence partilerini yıpratmak için Demokratların çıkardığına inanabileceğimi, tatlı olmaya çalışarak ve yüzümden tebesümü hiç eksiltmemeye çabalayarak tane tane anlattım. Ama hayır, Nuh diyorlar, arkasını getirmiyorlardı. Dört kişiydiler, sözcüleri durumundaki orta boylu yağız zat, aynı zamanda en yaşlılarıydı.

"Beyciğim, bul yahu şuna bir çare de bizi Erzurum'a kırk gönderme" sözünü o kadar sık tekrarlamıştı ki, o noktada kalabilse, "Hele bana biraz zaman verin" demeye kadar gelmişim. Ama onu galiba şeytan dürttü ve birden ağız değiştirerek,

"Bey... Bey... Bizi İsmet Paşa'ya kadar götürme! Ya da gazetenizi Erzurum'da herkesin gözü önünde yırttırıp bunlar bizden değil dedirtme" deyivermesin mi?

Birden gözümün karardığını hissettim ve sonra İlhami Sancar'ın, "Şu işi büyütmeden hallet" diyen sesini yeniden duyar gibi oldum. Ve Allahtan ki öyle de oldu. Kendimi sakinleştirerek,

"Bakınız" dedim, "hiçbir yere gitmenizi engelleyemem. İsmet Paşa'ya da gidebilir, derseniz kapısında hatta yatabilirsiniz. Dünya'yı Erzurum'da yakıp yırtmanızı da tabii önleyemeyiz, hatta böylece iademiz azalacağı için kârlı da olabiliriz. İyisi mi siz şimdi, meseleyi bana bırakın ve zamanı gelmeden hiçbir şeyin yapılamayacağını da iyi anlayıp kavrayarak Erzurum'a dönün. Arkadaşlarınıza bunu böyle anlatırsınız, yo-

ok anlamıyorlarsa haydi doğru Ankara'ya..."

Başkanları veya sözcüleri biraz gevşer gibi oldu. Her ne kadar, "Gene de bizi biraz kırdın amma elbet senin de bir bildiğin var" diye homurdanarak çıkmışsa da, İlhami Sançar'dan ertesi gün öğrendim ki, onun da beni takviye etmesi sayesinde, yatışmışlar ve hayli tatmin olarak memleketlerine dönmüşlerdir!

Bu olay, kesmeye çok önceden karar verdiğim "Hoca Diyor ki" dizisine üç dört ay daha devam etmemize sebep olmuştur!

Ve tabii Ankara'dan, parti merkezinden, kendilerine gönderilen Erzurum menşeli bütün mektupların bize havale edilmesi de bu süre zarfında hep devam etmiştir.

Cevat Dursunoğlu, Falih Rıfki Bey'i ziyaretlerinden birinde meseleyi açmış olmasaydı, ben Atay'ı sıkmamak için söylemediğim olayı öylece bırakacaktım. Ama Dursunoğlu, kendine has o babayani yiğitlik içinde,

"Bedii Bey, şu hoca hikâyesiyle sizi hayli üzmüşler sanıyorum. Bizim parti merkezinden de size intikal edenler var galiba! Sakın aldırma, yırt hepsini, maskaralıktan başka bir şey değil bu!" der demez Falih Rıfki Bey'e meseleyi nakletmek zorunlu olmuştu ve lafın sonunda,

"Bu yüzden, çoktaan kaldıracığım bir yayına devam zorunu hissediyorum, ancak önümüzdeki ay başında kestireceğim" der demez Falih Rıfki Bey atılmıştı:

"Hayır, bir ay da benden koy ve uzat."

O gün merhum Cevat Dursunoğlu'ndan, CHP'nin 1950 seçim arifesinde büsbütün azdırdığı devrim tavizciliğinin Anadolu'nun pek çok köşesinde Demokratlarla tam bir dindarlık çekişmesine kadar gelip dayanmaya başladığına dair pek çok örnek dinlemiş ve Falih Rıfki Bey'le birlikte dehşet içinde kalmıştık!

Falih Rıfki Atay'ın Atatürk'e ait rotatifi CHP'den alırken, mukaveleye "parti umdeleri" deyimini yerine "Atatürk devrimleri ve prensipleri" sözlerini koydurmasındaki isabeti, o gün bir daha görmüşümdür!

Doğrusu ya CHP merkezinden Erzurum mektuplarının naklinden fazla bir başka davranışı uzun süre pek görmedik. Zannederim Cevat Dursunoğlu'nun ikazının, ihtimal bi-

raz da Falih Rıfki Bey'in, Ankara'ya kadar uzanan kızgınlığının tesiriyle CHP genel sekreterliğinden nazik bir mektup bile almıştık:

"CHP İstanbul il başkanlığına gönderilmesi gereken bazı mektupların yanlışlıkla gazetenize gönderilmiş olduğu anlaşılmıştır. Bu yanlışlıktan dolayı üzüntümüzü bildirir, mezkûr mektupların eğer hâlâ saklı iseler, CHP il merkezine teslimini rica ederiz."

Mektubu İlhami Sancar'a telefonda okuduğum zaman, gülerek,

"Bari ben de sana, 'Gönderdiğiniz mektupları aldık teşekkür ederim' yollu bir mektup yazayım da tiyatro tamam olsun" deyip, beni de neşelendirmişti!

Fakaat, partiden kaynaklanan çıkışlar hemen sönmüştür de, öteki taraf, yani ortakların müdahale marifetleri Behçet Cemal'de durmuş mudur? Ne gezer! Az sonra Hayri Gönen olayı patlak verdi ve bu defa Falih Rıfki Bey'le birlikte parlamak zorunda kaldık!

Hayri Gönen, DP'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra Türk Ticaret Bankası genel müdürlüğüne getirilmiş bir zattı. Adnan Menderes tarafından çok sevildiği ve tutulduğu yayılmış, bu sayede de yalnız Türk Ticaret Bankası genel müdürlüğüne değil, onun yanı sıra pek çok idare meclisi başkanlıklarına veya üyeliklerine, pek çok devlet kuruluşunun yönetimine veya müşavirliklerine de atanmıştı.

Falih Rıfki Atay, bu gibi fazla kayırma kokan ve abartmalı bir himaye havası taşıyan tayinleri, iç sayfalarımıza serpiştirdiği tek sütunluk çerçeveli ve "İçli-Dışlı" başlığı altında imzasız yazılarıyla halka duyuruyordu!

Bana ve diğer arkadaşlara bu "İçli-Dışlı"lara katılmamızı ve bunları gazetenin ortak davranışı hâline sokmamızı söylemiştir. Hepimiz yaptık ve duyduklarını muhabir arkadaşlar "'İçli-Dışlı"lara yarar belki diye ayırıp yazarlara vermeyi adet haline bile getirmişlerdi.

İşte o gün bu "İçli-Dışlı"ların bir tanesini Falih Rıfki Bey, birini de ben yazmıştım. Ve her ikisi de Hayri Gönen'i konu edinmişti.

Benimkinde, Gönen'in aldığı görevleri alt alta sıraladıktan sonra,

“Sanki” diyordum, Demokrat Parti Hayri Gönen’e iş yaratmak için iktidara gelmiş!”

Falih Bey de,

“Yakub Cemil ile Hafız Hakkı’ya ikişer görev verildiği zaman İttihatçıları ayıplayanlar, gelsinler de şu Hayri Gönen’i görsünler” diye bitiriyordu yazısını.

Biz CHP’yi tutan bir gazete idik. Hatta ona yapışık sayılıyorduk. Ortakların hepsi de istisnasız parti mensubu idiler ve kayırmacılığını aşırı bulup yazdığımız unsur da doğruca DP idi!

Fakat hayır, işadaminin eğer bir partisi varsa o hiçbir zaman ön planda değil, daha çok gösteriş, daha fazla –tabiri mazur görün– bir siyasî mastürbasyon aracıdır! İşadaminin asıl partisi kazanç, ona yön veren asıl güç paradır. Bunu yererek söylemiyorum, görerek söylüyorum. Ve biz Falih Rıfkı Bey’le bu durumu *Dünya*’da adeta elle tutmuş ve çeşitli ataksyonları karşısında da sonunda kendimizi tutamayıp patlamışızdır!

Önce benim odama dolmuşlardı ve bu sefer hiç görünmeyen “sahipleri” de böylece görmüş, tanımış oluyorduk. O gün bir tek ortak sözleri vardı adeta:

“Hayri Ağabey’e bu nasıl yapılır?”

Önce şaşırmıştım, hatta, “Acaba şu Hayri Bey CHP’li idi ve öyle iken dahi DP iktidarı tarafından böyle takdir ediliyordu da biz adamı yaktık mı?” diye bir şüpheyi içimden geçirdiğimi de hatırlarım. Ama az sonra öğrendim ki, hayır Hayri Gönen Bey gerçekten DP ricalinin, özellikle Adnan Bey’in gözdesidir ve üstelik CHP’ye de müthiş karşıdır! Ama olsun, DP’lidir, CHP’ye karşıdır, aşırı kayırlmış, bir alay kazançlı görevle taltif edilmiştir ve beri taraftaki beyler de baştan aşağı CHP’lidirler, DP ile mücadele etmek için şu gazeteyi çıkarmaktadırlar. Evet bunların hepsi de böyledir amma, değil mi ki Hayri Gönen bankacıdır ve üstelik o şimdi pek önemli bir bankanın genel müdürü iken, berikiler de işleri o bankaya gelip dayanmış, kredi kovaları o bankanın musluklarına götürülüp bırakılmış işadamlarıdır! Eee... Elbette doğruydu artık: “Hayri Ağabey’e bu nasıl yapıldı?” Daha doğrusu şu gazete, sahiplerinin çanına ot tıkamaya nasıl kalkıştı?

Hepsinin ateşli sözlerini ve rahmetli Hayri Gönen’e olan

bağlarının, bağcıklarının sağlamlığına dair örneklerini sü-kûnetle dinledikten sonra,

“Anladım” dedim, “ama bana kalırsa meseleyi bu odada bıraksanız ve Falih Rıfkı Bey’e kadar hiç taşırmasanız derim. Ben kendi payıma düşen dikkati tabii bundan sonra göstereceğim, bundan emin olun. zaten bu gibi olaylar bir defalık, bilemediniz iki defalık yazılardan fazlasına atlayamaz! Ben-ce Falih Rıfkı Bey’i tahrik etmenin hiç de anlamı yok, zaten bu konuyu bir küçük fıkrada yazsa yazsa belki bir defa daha yazar sanıyorum. Ama bana gösterdiğiniz reaksiyonu ona da gösterdiniz mi, yüz defa yazacağından emin olun!”

Maksadım açıldı, yatışmalarını ve tatsızlık çıkmadan meselenin kapanmasını istiyordum. Üstelik olay onların açılardan ne kadar önemli olursa olsun, bana göre öyle ahım şahım bir gazetecilik konusu değildi. Nihayet yazmıştık ve bir kişinin kayrılmasını durmadan konu edinmeye imkân olmadığı gibi, buna hiç gerek de yoktu!

Sözlerim bir kısmının üzerinde yatıştırıcı olabildi. Fakat Kemal Dönertaş Bey başta olmak üzere diğer ikisi,

“Hayır efendim biz derhal bir özür yazısı yazılıp Hayri Ağabey’in kırılan kalbinin düzeltilmesini istiyoruz” demezler mi?

Kendime hâkim olmaya çabalayarak,

“Affedersiniz Kemal Bey” dedim, “bir yalanı yazarız yahut hiç yoktan bir adamı kırarız, o zaman özür dilemek hatta şart olur, zorunlu olur! Burada böyle bir durum var mı? Yazılanların hepsi baştan aşağı doğru, hatta eksik bile...”

Lafımı kesip, çekmecemde duran ve o sabah muhabir arkadaşlardan Özer Öztep’in getirdiği bir notu gözlerine sokarcasına uzattım:

“Bakınız burada aynı Hayri Gönen Bey’in DP il kurulunun ikinci başkanlığına, onun üzerine de T. Çimento yönetim kurulu başkanlığına da getirildiği yazılı. Kimden özür diyeceğiz? Bir daha söyler misiniz?”

Dönertaş biraz sarsılmıştı ama hemen kendini toplayıp konuştu:

“Muhterem, biz bu gazetenin sahipleri olarak sizden bir ricada bulunamaz mıyız?”

“Tabii bulunabilirsiniz ama” dedim, “küçültücü hiçbir tarafı olmamak şartıyla...”

“Yahu muhterem” diye sözünü sürdürdü, “bir adamın gönlünü almanın neresi küçültücüdür? Aksine büyüklüktür bu! Hele efendimiz o emsalsiz kalemiyle bunu döktürdü mü, alimallah şeytan bile kuyruğunu kısıp oturmaktan başka bir şey yapamaz!”

“Valla Kemal Bey” dedim, “siz beni anlamamakta ısrarcı-sınız görüyorum, bundan sonrasını gider Falih Rıfkı Bey’le konuşursunuz ve ben artık doğacak olan olayların hiçbirin-den sorumlu sayılamam.”

Kemal Bey, her zaman pek dikkatle söndürdüğü sigarasını, önündeki tablada bu defa beni bulmuşçasına hırsla dürtü dürtü söndürdükten sonra,

“Pekâlâ” dedi, “ona da gideriz, herhalde korkacak değiliz. Ama biz meseleyi zat-ı âlinizin halletmesini daha uygun ve kestirme bulduğumuz için böyle yapmıştık.”

Ve arkadaşlarına dönerek,

“Kalkın beyler” dedi, “madem Falih Rıfkı’ya çıkmamız gerekiyormuş, ona da gidelim bakalım.”

Tuhaf değil mi, hiçbiri kıpırdamadı. Aksine,

“Bırak şimdi yukarısını aşağısını da biz Bedii Bey’de kalalım” demişler ve meseleyi benim odamda bırakmayı uygun gören bir direniş göstermişlerdir.

Eğer Falih Rıfkı Bey’in tam o sıralarda benim odamdan içeri gireceği tutmasaydı, galiba iş öyle de kalabilecekti. Ama olan oldu bir kere, odama dolmuş beş ortağı birden karşısında bulan üstat, önce “Aaa... Konuşmanıza devam edin, ben çıkıyorum Bedii” diyerek geri dönmeye teşebbüs etmişse de, Kemal Bey bunu nimet sayacağına hemen atılıp,

“Aman beyefendi, biz de size gelmek üzereydik” diyerek bütün incir çuvallarını bence berbat ediverdi!

Ve Falih Bey oturur oturmaz da bizim “Gönenciler grubu”nun sözcüsü, incilerini döktürmeye girişmekte hiç vakit kaybetmedi.

Çok saygı duydukları bir zat kırılmıştı, kendileri çok müşkül durumda kalmışlardı ve buna karşılık istedikleri de bir küçük özürden ibaretti. Artık bunu ben mi yazardım, yoksa üstat mı lütfederdi o kendisinin takdirine kalmıştı!

Tabii ben, bıyık altından gülererek, dikkatle Falih Rıfkı Bey’i gözlüyordum.

Doğrusu ya, önce sükûnetle dinlemiş, hatta hafifçe gülümsemiştir de. Eğer Dönertaş, "Artık müsaade edilsin de bu kadarı da hakkımız olsun" diyerek sözlerini noktalama saydı, mesele belki de benim istediğim yönde hafifçe söndürölüp bırakılabilecekti! Ama o "hak" sözü Falih Rıfkı Bey'i çıldırtmaya yetti.

Hemen yerinden kalkmış ve masamın yanına gelerek elini omzuma koyarak gürlemiştir:

"Ne ben, ne de Bedii böyle bir şey yapamayacağımız gibi, sizin hak iddiasında bulunacağınız oda ne burasıdır, ne de onu yapacak şahıslar bizleriz!"

Eliyle dışarısını göstererek hemen de ekledi:

"Siz muhasebeye gider ancak orada hak arar ve isteyebilirsiniz, anlaşıldı mı?"

Ve bana dönüp,

"Ben çıkıyorum Bedii, yarın görüşürüz" dedikten sonra da kapıyı hafifçe çarparak çıktı gitti!

Odada tam bir bulut sessizliği olmuştur. Hem de dakikalarca... Hepsi donup kalmışlardı. Ve hiçbirinde söze başlayacak hal yoktu.

Bir süre gerçekten acıklı durumlarını seyrettikten sonra,

"Ben size söylemiştim" dedim, "meseleyi benim istediğim sınırdan bıraksaydınız..."

Dönertaş dışında hepsi başlarını salladılar ama o pabucun o kadar kolay bırakılmayacağını gösteren azametli bir eda takınarak doğruldu:

"Pekâlâ muhterem, öyle sanılsın varsın... Haydi beyler çıkalım, herhalde bu meseleyi burada bırakacak değiliz, toplantımıza dışarda devam ederiz!"

Doğrusu istenirse, ben gene de yatıştırıcılık yönündeydim. Özür falan dilenmezdi ama, mesele olduğu yerde pekâlâ bırakılabilir! Ama ne yazık ki, beyler odamdan çıkar çıkmaz muhasebeye girmişler ve hayır hesap falan sormak değil, hani benim az önce Hayri Gönen Bey'in bir yeni görevini daha bana bildiren notunu gösterdiğim muhabir arkadaş Özer vardı ya, onun işine son verilmesi emrini vermişlerdir!

Tabii onlar çıkar çıkmaz durum bana bildirildi ve bu defa ben de Falih Rıfkı Bey'den daha fazla gürlledim.

"Özer'in kılına bile dokunulmayacak! Ortaklardan hangi-

si olursa olsun, bir tekinin dahi muhasebeden hesap sormaları, bir evrak istemeleri veya herhangi idarî bir emir vermeleri dahi bana bildirilmeden yerine getirilmeyecek!" dedikten sonra, hemen oturdum Hayri Gönen'e verilen son görevi bildiren yeni bir "İçli-Dışlı" yazarak mürettiphaneye göndermeyi de elden bırakmadım.

Falih Rıfkı Bey, ertesi sabah her zamankinden daha erken geldi ve odasına hiç çıkmadan doğruca benim odama uğradı. O gün akşama kadar da benim odamda kalmıştır. Yeni "İçli-Dışlı" için "Çok iyi yapmışsın" demekle kalmamış, habersizce işten çıkarılması istenen arkadaşı tanımak istemiş ve Özer Öztep'in o sevimli halini görür görmez de bana dönüp,

"Bildiğini yap Bedii, hiçbirini umursama, ben onlarla bir toplantı yapıp meseleyi kökünden halledeceğim" demişti. Hiçbir şeyden habersiz, sadece başyazarımızın kendisini görüp tanımak istediğini sanan Özer çıkar çıkmaz da eklemişti:

"Besbelli zeki ve çok da sevimli! Birtakım 'yumurtacı esnafı'nın kurbanı olamaz elbet."

Bu "yumurtacı esnafı" deyimini de artık hep kullanacaktır!

Bu olaydan sonra uzun süre şirketin ortaklarından hiçbir gazeteye uğramadılar! Belki dört belki beş hafta hiç, ama hiçbir gelmedi.

Ve biz tam Falih Bey'le "Eh... Galiba hatalarını anladılar." demekteydik ki, yeni bir olayın patlak vermesiyle mesele kökten halledilmeye doğru hızla koşmaya başladı!

Meğer beyler, şu uzak durmaları sırasında boş da durmamışlar ve bu defa üstelik gazetenin idaresine değil de doğruca yazı işlerine karışmanın kapısını yapıp bir güzel boyamışlar ve sonra da yaptıkları bu kapıdan sallana sallana girebilecekleri inancı içinde, bu defa bana değil, dosdoğru Falih Rıfkı Bey'e yönelip, kudretlerini göstermeye karar vermişler!

Falih Rıfkı Bey değil miydi kendilerine, "Sizin muhasebeden başka hak arayacağınız yer yoktur" diyen? İşte şimdi onlar bu hakkı yazı işlerinde arasınlar ve oraya yönelsinler de, görsündü bakalım üstünlük kimdeymiş!

Ama bu defa, hep birlikte gelmemişlerdir. İçlerinden -aynı zamanda da getirdiği teklifin asıl sahibi olan- bir arkadaşlarını biraz da tecrübe tavşanı gibi kullanarak göndermişlerdir!

Ben Falih Rıfki Bey'in odasındaydım. Doğrusu ya her zamanki gibi pek tatlı bir sohbetin de tam ortasındaydık ki, "tecrübe tavşanı" iriyarı gövdesiyle ve hayli de asık bir yüzle odaya daldı ve elindeki el ilanını Falih Rıfki Bey'e uzatarak, "Biz bunları hazırlattık" dedi, "birkaç da afiş bastırıyoruz, gazeteye konmasında çok fayda var."

Ve bu defa bir yazı tomarını bana uzattıktan sonra, "Bunu hangi sayfada tefrika edeceğinize siz karar verin" dedi ve sustu.

Falih Rıfki Bey önce şaşırınmıştı, eline verilen ilana gözlerini dikmiş ve bakakalmıştı. Ama hemen toparlanmakta gecikmeyip sordu:

"Nedir bunlar? Kim hazırladı bunları?"

"Tavşan" keyiflenmiş gibiydi.

"Biz" dedi, "bu pehlivan tefrikasının tiraj getireceğini düşündük ve konmasına karar verdik!/"

İşte o anda Atay'ın bir gülle, hayır hayır bir füze kesildiğini gördüm. Yerinden fırladığı gibi elindeki ilanı buruşturup adamın kafasına attıktan sonra, bir yandan "Def ol" diye bağırıyor, bir yandan da benim elimdeki yazı tomarını kaptığı gibi, artık kaçmaktan başka çare olmadığını anlayan adamın arkasından fırlatıyordu! Önce dertop olmuş kâğıdı kafasına, sonra kaçarken hayli yüklü bir yazı tomarını da poposuna yemiş olan "tecrübe tavşanı" merdivenden inerken, Atay'ın sesi alt katlara doğru akıyordu:

"Def olun sersem! Pehlivan tefrikanızla def olun... Bir daha karşımda görürsem..."

Kendisini yatıştırmak için bir hayli uğraştığımı iyi hatırlarım. Suların, kahvelerin getirilip götürülmesi sırasında bir ara merakla kapıdan bakan Hikmet Münir ile Yekta Ragıp'ı içeri çağırıp şakalaşmıştı da.

"Gelin gelin, 'Elmalarla armutlar toplanmaz' diye bir laf vardır ya, bunu asıl yumurtacı esnafı ile yazarlar bir sepete konmaz diye düzeltmeli" deyişini arkadaşlar ondan sonra, kendi aralarında pek sık tekrarlayacaklardır!

Bu son olay, şirket ortaklarının gazeteye gelme cesaretlerini yine kırmış, ama bir iki hafta içinde Kemal Dönertaş görünmekte de gecikmemişti. Odama girer girmez ilk sözü,

"Muhterem, ben Trakya'da dirmendeydim (değirmeni hep

böyle söylemekten hoşlanırdı) ne olduğunu bilmiyorum, arkadaşlar çok bozuk ama doğru dürüst de anlatamıyorlar. Hele bir efendimizden dinleyeyim dedim" demek olmuştu.

Diğerlerinin ona danışmadan, hele onun onayını almadan öyle bir girişimde bulunmalarına imkân yoktu ama, ben de bilmezlikten gelerek, her şeyi olduğu gibi anlattıktan sonra,

"Kuzum Kemal Bey" dedim, "bu yapılacak şey midir? Hele Falih Rıfkı Bey'e, hem de bir pehlivan tefrikası gibi hiç hoşlanmadığı bilinmez veya anlaşılmaz olmayan bir tersliği götürüp dayatmaya kalkmanın akılla, idrakle, zekâyla hatta işadamlılığıyla bir ilgisi var mı?"

Kemal Dönertaş, gerçekten habersizmiş de yeni öğrenmiş gibi,

"Vay vay vay..." dedi, "İş fena yahu! Üstadı büsbütün kaybetmeden tekrar kazanmanın yollarını arayalım. Tabii efendimizin de bize yardımı şart."

Hemen,

"Yok" dedim, "mesele beni çoktaan aşmıştır. Siz işi Falih Rıfkı Bey'le halledebilirsiniz. Bu konuda bana danışacağını da zannetmiyorum! Ama bildiğim şey aslaa kin tutmadığı, bu gibi olayları çabuk unuttuğudur!"

Nitekim haklı da çıktım. Süklüm püklüm odasına giren Dönertaş az sonra güleç bir yüzle çıkmakla kalmadı, bana da uğrayarak,

"Neyse muhterem, üstadın sahaveti sonsuz, anlayışı eşsiz ve hele bizim gibi politika tecrübeleri pek zavallı olan biçarelere karşı acıması öyle bol, öyle mebzul ki, sonunda haydi siz işinize biz de işimize bakalım noktasında karar kılarak ellerinden öpüp ayrıldım" derken, adeta sevincinden uçuyordu!

Halbuki gerçek, her ikisinin de apayrı bir havada oldukları noktasında düğümlemekteymiş! Ve ben bunun Falih Rıfkı Atay bölümünü birkaç gün sonra öğrenirken, öbür tarafın payını ancak bir iki ay sonra görebilecekmişim!

İki, belki de üç gün sonra Falih Rıfkı Bey bana,

"Bedii bunlarla bu iş yürümeyecek. Bunu ne kadar erken tespit edersek o kadar iyidir. Ama şimdilik ne yapabileceğimizi bilemiyorum. Param yetişse hepsinin hisseleri kadarını verip çekilmelerini isteyeceğim ama yetişemem. Ankara'daki

evimi sattım ve birtakım masraflarımdan sonra şu anda tam 75 bin liram var. Hepsi de bu!.." diyecek ve benim,

"Bu 75 bin lirayı tam anlamıyla bloke edebilecek, yani hiç dokunmadan bir köşeye tıkacak halde misiniz?" diye sormama karşılık,

"Tamamıyla yapabilirim, hatta en iyisi onu senin uygun gördüğün bir bankaya, uygun bulacağın şekille ve adla yatırmaya hazırım" diyerek beni düşünmeye koyulduğum harekette son derece güçlü hale sokacaktır!

"Pekiy öyleyse" demiştim Atay'a, "bu teminat az değildir ve biraz daha bekledikten sonra, size planımızı açıklayabileceğimi sanıyorum."

Hiç sesini çıkarmadı, ne evet, ne de hayır demeden "Şunlardan bir kurtulsak, üzerimden bir dağ kalkmış gibi hafifleyeceğimden eminim" dedi ve çıkıp gitti.

O zamanki parayla şirketin 125 bin lira ödenmiş sermayesi vardı. 75 bin liralık Türkiye Kredi Bankası'na da bir kredi borcu bal gibi yenilip yutulmuş haldeydi. Asıl önemli kalemler bunlardır. Ve tabii hepsine ek olarak kâğıt, mürekkep, matris, çinko vesaire gibi malzeme borçları, ajans, foto, makine aksamı gibi ek borçları da eklenince, Atay'ın 75 bin liralık ev iktisabı biraz hafif kalıyordu. Ama hiç kimseye, Atay'a bile söylemediğim planımı şekillendirmeye çoktan başlamıştım ve sadece zamanını beklemekte ve bu zamanı da tam uygunluk gradusunda kullanmakta kararlıydım!

Ondan sonra hep kulağımın üzerinde yatmış ve doğacağından emin olduğum fırsatı beklemenin ötesinde hiç mi hiçbir harekete girişmemişimdir!

Gene Kemal Dönertaş ve arkadaşları arada bir uğruyorlar, gene her iki taraf olarak nezakette hiçbir kusur işlemiyorduk. Gerçi eskisinden bir hayli soğuktuk ama asla kaba, asla ters ve kırıncı değildik!

Veee... Evet, nihayet beklediğim o an bir gün geliverdi!..

Ali Sohtorik'in yazıhanesinde toplanan şirket mensupları, Falih Rıfkı Bey'e yaptıramayacakları şeyleri bana yaptıрма ümitlerinin yok olup gittiğini görmenin hırsı içinde hemen karara varmışlardır:

Benden ayrılmak!

Bunu bana uygun gördükleri en kısa zamanda bildirecek-

ler ve üstelik de, Falih Rıfkı Bey eğer karşı koymaya kalkışırsa, dinlemeyeceklerini, maaş, ücret, yazı bedeli gibi hiçbir ödemeyi kabul etmeyeceklerini ve eğer bunları almadan çalışmaya razı isem bunu da ancak birkaç ay için kabul edip, sonra resmen beni ayıracaklarını karara bağlamışlardır.

Sözcüleri de gene Kemal Dönertaş Bey'di ve bir sabah bana gelerek, bütün bunları teker teker, macun macun uzatıp ballandırarak anlattıktan sonra noktayı koymuştu:

"Velhasıl muhterem, bu ayın on yedisinden itibaren zat-ı âlinizi *Dünya*'nın bordrosundan çıkarmak zorundayız ve şayet asaletinize uygun bir vakar içinde bizden ayrılmak bùyüklüğünü gösterirseniz size minnettar kalırız."

Ne saklayayım, hiç şaşmadığımı gibi içimden sevindim de...

"Falih Rıfkı Bey biliyor mu? Ona söylediniz mi?" diye de sormadım. Zira ne söylerlerse söylesinler, planımı o andan itibaren uygulama safhasına geçirmiştım.

Nitekim Falih Rıfkı Bey'in sapsarı bir yüzle odama gelip,

"Kuzum Bedii, bu herifler gene ne haltlar karıştırıyor? Senin ayrılmak istediğinden falan dem vurmaya başladılar. Nedir bu? Neden benim haberim yok?" dediği zaman,

"Beyefendi" dedim, "önce bir şey soracağım lütfen cevap verir misiniz?" Karşımdaki koltuğa otururken, gözlerini merakla gözlerime dikti:

"Evet sor!"

"Şu andan itibaren benim problemimle hiç meşgul olmayıp, sadece benim istediğim gibi davranabilecek kadar bana inanıyor musunuz?"

Hiç duraksamadan,

"Bundan şüphe etmemelisin" demiştir.

Ve onun bütün benliğimi sımsıcak bir havayla saran bu cevabından sonra, heyecandan boğulurcasına söylemişimdir:

"Bu gazete sizin, tepeden tırnağa kadar sizin adınızın, şöhretinizin fikirlerinizin eseri! Size şerefim üzerine söz veriyorum ki, bunu şu anlayışsızların elinden koparıp, tam gerçek sahibi olan sizin avuçlarınıza bırakacağım! Ama çok değil, sizden ayın on yedisinden, yani ayrılmama karar verilen günden başlayarak, en çok yirmi gün, belki de en fazla bir ay süre istiyorum. Bu müddet zarfında, yani ayın on yedisin-

den itibaren evinize çekilecek ve sadece benim telefonlarıma cevap vereceksiniz. Bir parola yapalım. Mesela telefonu tam beş defa çaldırdıktan sonra kapatayım ve sonra üç defa çaldırınca siz veya evdekilerden herhangi biri açsın. Bunun dışında hiçbir temasınız olmamalı!"

Falih Rıfkı Bey isteklerimi hemen kabul etti. Hatta biraz heyecanlandığını, biraz da sevinçli bir havaya hafifçe de olsa kapıldığını gösterdi. Ama bir insanın, en yakınında, babasında, anasında, çocuğunda, yani özbeöz kanından olanda dahi kolayca göremeyeceği bir inançla hiçbir şey sormadı! "Yapaçağın ne, gücün ne, kudretin ne ki?" diye de aslaa sormadı!

Çook sonra, her mesele hallolup bittikten sonra, Pendik'te bir lokantada çok güzel bir akşamüzeri, rakılarımızı içerken bana,

"Sen öyle bir inançla konuşmaktaydın ve üzerinden öyle bir inanç ve kararlılık radyasyonu fişkırıyordu ki, artık her şey, her kuşku her soru bunun gerisinde kalıyor ve yok oluyordu" diyecektir!

O gün Falih Rıfkı Bey'le kucaklaşıp ayrıldığımız zaman, pencereden arabasına binişini gözleyip, odama henüz gelmiş olan arkadaşım Hayri Alpar'a,

"Hemen bana cin gibi bir avukat gerek, senden bunu rica ediyorum" dedikten sonra pencereyi gösterip ekledim:

"Şu emsalsiz yazara layık olan huzuru verme mücadelesinde bana yardım edecek bir avukat gerek!"

Tabii Hayri'ye bütün planımı anlatmam artık vacip olmuştu. Ve anlattığım zaman da ilk reaksiyonu ellerimi tutup,

"Gerçekten müthişsin! İnşallah tahminlerin hep gerçekleşir, ben elimden geleni yapmaya hazırım" demek olmuştur.

O gün hiç ama hiç kimseye bir şey sızdırılmaması kararını almıştık ve Hayri'ye Falih Rıfkı Bey'in ayın on yedisinden sonra evine kapanacağını da söylemiştim.

Gerçekten de hiç kimse, son saniyeye kadar hiçbir şey duymamış ve planım harfi harfine uygulanıp gerçekleşmiştir! O kadar ki, ayın on yedisi çok yaklaşıncaya, hemen bütün arkadaşlarda benim ayrılacağımı duymanın üzüntüsü belirlemeye başlamıştı. Buna rağmen ayrılacağımın gerçek olup olmadığını sormaya kalkışanların ağzını hemen kapatıyor ve

“Pis söylentilere inanmayın” demek zorunu duyuyordum.

Planım mı? Bence son derece basit ve açıktır! Önce hemen Basın Yayın il teşkilatına gitmiş ve orada *Dünya* imtiyazının Falih Rıfki Atay’a ait olduğunu öğrenmiştim. Gerçi *Dünya*’ya sahip olan işadamlarımız hemen ilk aylarda Basın Yayın il başkanlığına bir mektup sunup, *Dünya* imtiyazının şirketlerine devredildiğini bildirmişlerdi ama böyle bir devir işleminin, imtiyaz sahibinin, o devri onaylayan bir belgesinin dışında hiçbir taleple, bildiriyle falan gerçekleştiremeyeceğini hiç mi hiç hesaba katamamışlardı.

Ben o pehlivan tefrikası kavgasından sonra bunu düşünmüş ve Kemal Dönertaş’ın benimle çalışamayacaklarını bildirdiği günün ertesinde de Basın Yayın İstanbul il müdürü Nazif Bölükbaşı arkadaşşıma giderek öğrenmiştim. Hatta o bulunmaz arkadaş Nazif, dosyayı istetip de, orada bir de şirketin hiç geçerli olmayan mektubunu gördüğü zaman, ilgili memurları çağırıp öyle bir gürlemişti ki hepsinin korkudan dili tutulmuştu.

“Ne demek bir geçersiz mektubu dosyaya koymak?” diye bağınyordu Nazif. “Sizler bir imtiyazın ancak sahibi tarafından devredilebileceğini bilmiyor musunuz? Neden bu mektubu sahiplerine iade etmediniz de dosyaladınız?”

Ben de,

“Bak Nazifçiğim” demiştim, “görülüyor ki bu imtiyazı gasbetmek isteyenler var, senden ricam şu dosyayı dikkatlice saklaman ve eğer şu günlerde buna benzer bir teşebbüs olursa, lütfen beni haberdar etmen ve Falih Rıfki Bey’in hakkına titizlik göstermendir.”

Hemen adamlarına bildirdi o da:

“Falih Rıfki Bey’in imzasıyla dahi bir müracaat olursa, yine de Falih Rıfki Bey’e soracak ve onun, ‘Evet, o imza benimdir’ demesine kadar titizliğinizi sürdüreceksiniz.”

Birinci merhale böylece hallolmuştu. Ertesi gün ilk işim Halil Lütfi’ye koşmak oldu.

Tan macerasından beri pek seyrek görüp kısa aralıklarla konuşabildiğim Halil Lütfi Bey beni gerçekten içtenlikle karşıladı ve hele götürdüğüm teklifi duyunca yüzü önce soldu, sonra hafifçe kızarak,

“Yahu Bedii” dedi, “bu çok güzel bir şey, sana çok inanı-

nım ve seni nasıl takdir ettiğimi de *Tan*'dan bilirsin herhalde."

Ve hemen de eklemiştir:

"Nasıl olsa anlaşmamız mümkündür, ben şimdiden hazırlığımı yapmaya başlarım, bundan emin ol."

Teklifim açıktı: *Dünya'yı Tan*'da basacaktık ve Halil Lütfi önereceğimiz anlaşma metnini kabul ederse Falih Rıfkı Bey'le ortak olarak dahi gazeteyi çıkarmayı sürdürebilecekti!

Kendisine ayın on yedisinde matbaayı hazır etmesini, o akşam gazeteyi *Tan* matbaasında basacağımızı bildirdiğim zaman ise,

"Ohoo hoo... Şimdiden hazır bil, yalnız hazırladığınız ortaklık anlaşmasının metnini de bana bir an önce gönder ki, ben de avukatımla konuşup gereken rötuşları ve değişiklik tekliflerini yapayım" dedi ve kucaklaşarak ayrıldık.

Bu arada da Hayri Alpar avukat Burhan Apaydın'la buluşmuş ve Falih Rıfkı Bey'in vekâletini alan Burhan Apaydın da, tabii bizim çok lehimize bir anlaşma metnini çoktan kaleme almaya başlamıştı!

Planın en can alıcı noktası gizliliği idi elbet ve hakçası ne Hayri, ne Burhan Apaydın ne de Halil Lütfi bir tek kelimeyi ağızlarından kaçırmamışlardır. Ve ayın on yedisi akşamı, yani benim *Dünya*'dan ayrılmama karar verilen günün akşamı, hemen hepsi Heybeliada'da oturan ortaklara, gazeteyi kendilerine ait olan *Dünya* matbaasında basmayıp, *Tan* matbaasında basacağımızı bildiren tebligat, evlerinde ellerine geçmek üzere saati saatine hesaplanarak tebliğ edilecekti. Zira onlar tebligatı aldıkları anda *Dünya* çoktaan *Tan*'a nakledilmiş olmalıydı ve beylere apışıp şaşırmanın ötesinde hiçbir hal kalmamalıydı!

Ayın on yedisinde, bu defa eşime yapacaklarımı anlatarak, beraberce şehre inmemizi söyledim ve birlikte Heybeli'den vapura bindik. Tesadüf bu ya, Kemal Dönertaş ve arkadaşları da aynı vapurdalar... Diğerleri bize aldırmazlıktan geldiler ama pek tatlı ve sevimli bir zat olan Dönertaş, medenice yanımıza gelip oturduktan sonra pek de tatlı bir sohbe bile daldı! Sadece bir aralık.

"Eee muhterem..." demiştir, "Bugün ayrılık günü, herhalde bir tedbirin olmuştur. Acaba zat-ı âlinizi bundan böyle nerede okuyacağımızı söylemenizde bir mahzur var mı?"

Gölerek,

“Nerede yazarsam tabî, gizli kalacak değil ya, elbet haberiniz olur” demekle yetinmişsem de, eşim dayanamayıp sormuştu:

“Pekiy Kemal Bey, asıl siz Bedii’den sonra ne yapabileceğinizin tedbirini aldınız mı? Eğer bir mahzuru yoksa bunu söyler misiniz?”

Kemal Bey sigarasından azametle bir nefes çektikten sonra,

“Hanımefendi” dedi, “biz gazetede bir çizgi çekmişizdir. Bu çizgi pek görünmez ama onu geçmemeleri her elemana bildirilir veya ihsas edilir. Bizim muhterem Bedii Bey bu çizgiyi çiğnedi ve aştı. İşte onun için de birlikte olamıyoruz...”

Eşim gene atılmıştır:

“Pekiy ya Falih Bey? Onu da çizginin berisinde...”

Kemal Bey hemen cevabı yapıştırdı ve öyle bir azametle, öyle bir gururla yapıştırdı ki, eşim usulca elimi sıkmış ve kulağıma fısıldamıştır:

“İnşallah başarırın, bunlar her silleye layık bence.”

Kemal Bey’in, eşimi sinirlendiren cevabı ise şudur:

“Valla hanımefendi, çizgi çizgidir. Çizen de biz, yani gazetenin patronları. Eğer Falih Rıfkı Bey de onu çiğnerse, o da gider, o da tıpkı Bedii Bey gibi gider!”

Ondan sonra konuşmamışızdır ve Kemal Bey de söylediklerini kâfi bulup, zehrini boşaltmanın rahatlığı içinde, izin isteme nezaketini bile göstermeden hemen arkadaşlarının oturduğu köşeye gittiği zaman birbirimize bakıp derin bir oh çektiğimizi ve ilk defa kanımın kaynar gibi damarlarımı yakıtığını unutamam!

Dönertaş’ın arkasından bakarak,

“Çizdiğiniz çizgiyi ben yerinden koparıp boynunuza saram yım da görün” deyişimi de eşim hiç unutmadı!

Gazeteye geldiğim zaman, Hayri Alpar, bir gece önce kendisinden istediğim şekilde, benim o gün ayrılacağım haberini bütün arkadaşlara duyurmuştu. Böylece kapıcımız pek terbiyeli ve sadık Ali’den başlayarak, herkesin üzüntüsünü yüzlerinden kolayca okuyabiliyordum.

Öğleye doğru ilk Yekta Ragıp Önen’i çağırdım. Sapsarıydı. Odama girer girmez,

"Doğru mu efendim?" demiş ve sonra üzüntüsünü bildirirken, bütün arkadaşların da kendisi gibi olduğunu söyleyerek,

"Biz sizden fazla sarsıldık, kaçımız devam edebilir bilemiyorum" demişti.

Gülerek,

"Bak Yekta Bey, şimdi hiç kimseye bir şey söylemeden gereken notlarını, evrakını, kalemelerini topla ve doğruca *Tan* matbaasına git! Sizi orada Halil Lütfi Bey karşılayacak ve yerinizi gösterecek. Az sonra ajans bültenlerinin de önünüze akmaya başladığını göreceksiniz. Hemen gazeteyi orada çıkarmanın hazırlığına girişiniz. Ben arkadaşları, tabii bana inananları arkanızdan birer birer göndereceğim" dediğim zaman Yekta Ragıp kıpkırmızı olmuştu. Ellerime sarılarak sadece,

"İtimadınıza teşekkür ederim" demiş ve hemen çıkmıştır.

Az sonra da pencereden *Tan*'a gidişini seyrettim.

Artık "harekât" başlamıştı ve ben tam "Şimdi kimden başlayayım?" diye düşünürken kapımı tıklattıktan sonra odama giren İzzet Sedes'i karşımda buldum. İzzet bizim istihbarat şefimizdi. Terbiyesine herkes hayran ve çalışkanlığını, güler yüzlü ciddiyetini ve her boşluğu doldurma gayretini bütün arkadaşlar hep takdirle söylerlerdi. Pek sevip saydığımız bir meslek ustasının da oğludur. Babası Selami İzzet Sedes, çalıştığı *Akşam* gazetesinin tam anlamıyla orta direği idi ve yazı işleri idareciliğinin üzerinde, bir de gazetesine yaptığı tercüme marifetleriyle de, benim kuşağımın yıllar boyu hiç ağzından düşmemiştir. Yaşları bugün yetmişlerin üzerinde olanlar içinde onun *Arsen Lüpen* tercümelerini, tatlı bir çocukluk ürpertiyle hatırlamayan çok az kişi vardır sanırım.

İşte bu Selami İzzet Sedes'in oğlu olan bizim İzzet Sedes, üzüntüsü yüzünden akarak ilerledi ve elini uzatırken,

"Çok ama çok üzgünüm" dedi, "ayrılışınızın sebebi nedir bilmiyorum ama, şayet bir gün gazeteniz olursa orada çalışmaya sevinçle koşacağımdan emin olmanızı isterim."

Gülerek kalktı ve omzuna içtenlikle vurarak,

"İzzetçiğim" dedim, "hemen ceketini al ve notlarını da toplayarak doğru *Tan* matbaasına git öyleyse... Orada Yekta Ragıp Bey'i bulacaksın, o sana yerini gösterir."

Hiç sesini çıkarmamış, hiç duraksamamış, hiç sebep sor-

mamış ve hemen odasına koşmuştur. /

Birkaç dakika sonra da bu defa onun gidişini pencereden seyretmekteydim ve sıranın kime geldiğini zihnimde tartmaya başlamıştım bile!

Yekta Ragıp ile İzzet'in sorgusuz sualsiz bir itimat içinde görünmeleri, moralimdeki son tortuyu da eritmeye yetip de artmıştır. Ve tabii arkasından hepsini teker teker çağırarak aynı sözü tekrarladım:

"Hemen özel eşyalarını al ve doğru *Tan* matbaasına gide rek, çalışmaya başla."

Gururla ve rahatlığın en son haddiyle söyleyebilirim ki, bir tek arkadaşımı duraksarken görmedim, bir tekinden de "Neden?" yollu bir soru çengelinin kuyruğunu dahi hissetmedim!

Bu sessiz boşalma işlemi ağır ağır, hiç kınılıp dökülme olmadan, akşamın altısına kadar sürmüştür.

Bu süre zarfında bütün yazı kadrosu, müdürlerinden musahhihlerine, karikatürcüsünden, siyasî icmalcisine kadar, *Tan*'a göçmüştü ve Halil Lütfi'yle anlaşmam gereği tam altıda da mürettephanedeki arkadaşlarımı teker teker göndermeye koyulmuştum.

Başmürettip Kemal'e,

"En son sen çıkacaksın, *Dünya* logosunun pirinç klişesini alacak, başka hiçbir şeye el sürmeden doğru *Tan*'a yollanacaksın!" dediğim zaman gözlerinin yaşarışını unutamam.

"Bizi bırakacaksınız sanarak üzülmekteydik. Sağ olun" demiş ve ellerime sarılırken,

"Ya makineciler?" diye sormayı da elden bırakmamıştı!

"Makine dairesi, tabii olduğu gibi kalacak, sen merak etme ben onlarla konuşurum" demem üzerine de sessizce çekilip arkadaşlarını ayarlamaya koşmuştu.

Artık "harekât"ın gizli tutulacak bir yeri kalmamıştı. İdaredekilerde olduğu gibi makine dairesindeki çocuklarda da bir şeyler döndüğünü anlamayan olmadığı gibi, kapıcılar ve gece bekçisi de dahil olmak üzere hepsi kapının önüne çoktaan yığılmışlardı.

Odanın kapısını ardına kadar açarak hepsini içeri çağırıldıktan sonra,

"Bakınız" dedim, "sizlerden kopuyor değiliz. Yalnız zorunlu bir ayrılık yapacağız. Zira bu tesisin beklenmesi ve bakı-

mı da gerekli, gazeteyi alıp başka matbaaya taşırken, burayı bomboş bırakamayız. Siz bizi, uğramamız ihtimali olan iftiralardan kurtaracak yegâne elemanlarsınız. Burada kalmakla, hiç kimsenin arkamızdan şunu aldılar, bunu kırdılar, şuna şu zararı, buna bu kötülüğü yaptılar demesine meydan vermeyeceksiniz! Size söz veriyorum, işleri yoluna koyar koymaz, hemen sizlere uzanacağım ve kısa sürede burada bıraktığımız kollarımız, gözlerimiz olan sizlerle tekrar birleşerek varlığımızı tamamlayacağız!"

Ve idareden sadece ilan işlerimize bakan Türkân Aker'le muhasebecimizi ayırıp, hemen Tan'a koşmalarını söyledikten sonra, diğerleriyle teker teker kucaklaşıp yerlerine dönmelerini istedim.

Başmakiniist Mehmet usta,

"Beyim" dedi, "basılacak gazete olmadığına göre ben makine dairesinde bir kişiyi bırakarak, arkadaşlarımı alıp eve gidemez miyim?"

"Tabii gidersin" dedim, "yalnız bıraktığın arkadaş dikkatli olsun yeter."

Ve sonra kapıcı Ali ile gece bekçisi Hikmet'e dönüp,

"Siz ikiniz; biriniz bütün gün, diğeriniz de bütün gece olmak üzere tabii kalacaksınız" dedikten sonra çantama doldurduğum notlarımı ve şahsi eşyalarımı alarak ve çekmecelerimin anahtarlarının hepsini üstlerinde bırakarak, kapıya yöneldim.

Saat tam akşamın yedisiydi ve biliyordum ki bir saat sonra, noter kâtibi Heybeliada'da olacak ve bütün ortaklara teker teker Falih Rıfkı Bey'in tebliğini iletip imzalarını isteyecek!

Şansa bakınız ki, hazretler tam o saatlerde, benden kuruluşlarını kutlamak üzere Kemal Dönertaş'ın vermekte olduğu şölendedirler ve gerçi bütün neşeleri bir anda sönmüştür ama noter kâtibinin işi de aksine pek kolaylaşmış ve kapı kapı dolaşmasına hiç lüzum kalmamıştır!

Tan'a varır varmaz arkadaşları tam anlamıyla hummalı bir çalışma içinde buldum. Yalnız İhsan Göğüş biraz sinirli ve yeni düzeni yadırgamaktan doğduğuna hükmettiğim bir huzursuzluk içinde gibiydi. Geri kalanların hepsinde, yepyeni bir maceraya dalmanın heyecanı okunuyor ve her aksilik önünde,

“Yahu ilk günü bu! Nerede böylesi olmamıştır ki?” yollu avutmaları sık sık tekrarladıkları görülmüyordu.

Tabii artık ilk isim Falih Rıfkı Bey'i aramak ve parolalı duvarı aştıktan sonra da,

“Tamam efendim, çalışıyoruz ve yarın sabah gazeteniz hazır olacak” demek olmalıydı. Hemen de yaptım.

Falih Rıfkı Atay sadece,

“Mersi Bedii” dedi ve telefonu kapativerdi.

Galiba tam aynı saatte tebligatı alan ortaklar da telefona koşmuşlar ve aradıkları matbaada karşılarına çıkan gece bekçisi Hikmet'in, yarı alaylı cevaplarıyla karşılaşmışlardır.

“Kimler var orada?” diye telaş ve heyecanla soran Kemal Bey'e, kendi adamları olan ve bizzat getirip matbaaya yerleştirdikleri zaman, “Gece bu matbaanın müdürü gibisin” sözleriyle taltif ettikleri Hikmet cevap vermiş:

“Valla ben varım, sonra efendim bir de gölgem var. Eh... Daha da kalabalık istiyorsanız pabuçlarım da var.”

Kemal Dönertaş sarsılır ve hırsıyla sorar:

“Sen sarhoş musun?”

Hikmet kıkırdar:

“Zat-ı âliniz ayık mısınız ki?”

Ve daha Dönertaş'ın cevabını beklemeden yapıştırır:

“Sen koskoca matbaada, birden ölü sessizliğine gömülmüş bir matbaada yapayalnız kaldın mı hiç bey? Valla ben biraz rakı bulup içtim ya, esrar olsa onu, zıkkım olsa onu içebilirim haa!..”

Aynı ziyafetin davetlilerinden olan rahmetli arkadaşım Prof. Dr. Siyami Ersek, sonradan sahneyi bana anlatırken,

“İşte tam o sıradaydı ki, hepsi ‘Bizim Hikmet bu hale gel-diye, bitmiş bu iş!’ deyip birer koltuğa çöktüler” demişti.

Hepsine,

“Yahu, bilmediği işlere girmesi yetmiyormuş gibi, bir de o işlerin ustalarıyla savaşılmaya kalkışmak kim, siz kim? Haydi için birer bardak suyu şu gazetenin üstüne de olsun bit-sin!” diyen de aynı Siyami Ersek'tir!

Gazetenin *Tan*'da hazırlanıp ertesi gün, her şeyi aynı kalarak, yalnız biraz değişik bir baskıyla çıkması, Babiâli'de pek fazla şaşkınlık yaratmadı ve hatta biraz da olağan sayıldı ama, Ankara'daki CHP merkezinde kıyameti koparmıştır!

Bunda işi kaybeden ortakların telefonlara, telgraflara yapılarak CHP merkezine yağdırdıkları tahrikin de elbet büyük payı vardı ama asıl telaşın, taksitle satılmış bir tesisle CHP'ye bağlanmış sayılan bir gazetenin, şimdi bu tesisten sıyrılmakla, CHP'den de silkinip kurtulacağı ihtimalinden doğduğu pek belliydi!

Halbuki yön değiştirmek, yol ayırmak, Falih Rıfkı Bey başta olmak üzere hiçbirimizin akıl ucundan dahi geçmemiştir. Ama elbet onlar da Falih Rıfkı Atay gibi bir kudretin, tam tekrar kazanıldığı sanılırken, birdenbire elden kaymaya başladığını görmek istememekte tepeden turnağa haklı idiler!

İnönü, hiç vakit geçirmeden, Reşat Şemsettin Sirer'i göndermiştir.

Bir ara milli eğitim bakanlığında bulunmuş, köy enstitülerinin kapatılmasında büyük pay sahibi olmuş ve milliyetçi ataklarıyla da hayli şöhretli olan Reşat Şemsettin Sirer'le ben, bütün arkadaşların önünde konuştum.

Önce Falih Rıfkı Bey'i nasıl bulabileceğini sormuş ve benim,

"Kendisini bu günlerde biz dahi göremiyoruz. Ama onun adına konuşmaya yetkiliyim, benimle konuşabilirsiniz" demem üzerine de:

"Pekâlâ öyleyse uygun bir yere geçelim" demişti.

Ama hiç kıpırdamadan,

"Arkadaşlarımın önünde konuşmayı tercih ediyorum. Bu hareketi hep birlikte yaptık, her teklif veya her tenkit onların yanında yapılmalı diye düşünüyorum" dedim.

Reşat Şemsettin Sirer, arkadaşların yer göstermelerine nezaketle karşı koydu ve ayakta durmayı tercih etti. Tabii ben de bu durum karşısında, yorgunluktan ayakta duracak halim olmadığı halde, çarnaçar dikilmek zorunda kaldım ve galiba biraz da bu yorgunluk ateşiyle, İsmet Paşa'nın endişeli olduğunu ve durumu anlamak üzere kendisini görevlendirdiğini söyleyen Sirer'e,

"Beyefendi" dedim, "endişe edilecek hiçbir şey yok. Biz sadece gazeteciliği hiç bilmeyen ve anlamayan birtakım insanlara karşı, mesleğimizin gereğini yaptık. Yani gazeteciliği bayrak yapıp gazetenin gönderine çektik, işte bu kadar!.. Paşaya da arkadaşlarınıza da lütfen söyleyiniz, ne yolumuz

ayrılmış, ne de yönümüz değişmiştir!"

Reşat Şemsettin Sırer dikkatle dinlemişti. Ama yüzünde ne bir aydınlanma ne de kararına belirdi. Sadece bir defa daha söylemekte fayda bularak tekrarladı:

"Paşanın endişesi, tesislere sahip olan şirketle ilginizin ne olacağı ve nasıl düzeleceği noktasındadır."

İşte o zaman sinirlendiğimi saklayamam.

"Beyefendi" dedim, "bizler, Falih Rıfkı Bey başta olmak üzere, birtakım yumurtacı esnafının elinde sinir savaşı verirken, bir tek defa hatırmızı sormak ihtiyacını duymamış genel merkeziniz, şimdi üç kuruşluk bir sermayenin hak endişesine düştü diye saygı duyacağımız sanılıyorsa, bu çok yanlıştır ve o kadar da haksız!"

Reşat Şemsettin Sırer aynı ciddiyet ve sükûnet içinde,

"Anlıyorum" dedikten sonra, elimi sıktı ve arkadaşları selamlayarak çekti gitti.

O gider gitmez de uzatılan bir iskemleye çöktüm. Getirilen suyu içerken, arkadaşlarım bütün meselenin kendilerinin önünde konuşulmasından memnun, yorgun ama huzurlu, bana teşekkür ettiler ve bu benim bütün yorgunluğumu almaya yetti de arttı bile!

Artık CHP ve şirket ortaklarıyla müzakere safhası, hatta savaşı başlıyordu ve Falih Rıfkı Bey ister istemez bu faslın başaktörü olacaktı.

Reşat Şemsettin Sırer'in Ankara'ya dönüşünün ertesinde, bu defa CHP merkezi adına tam yetkiyle İsmail Rüştü Aksal gönderilmişti.

Ama bu defa, bir şartları da vardır, ben hiçbir konuşmaya katılmamalıyım ve sadece Falih Rıfkı Bey muhatapları olmalıdır!

Gazetenin *Tan*'da basılmaya başlamasıyla, Falih Rıfkı Bey'in telefon engelini hafifçe kaldırmıştık. Gerçi gene telefonlara çıkmıyordu ama, eşi veya hizmetkârı, uzun bir soru süzgecinden sonra, arayanı kendisine bildiriyorlar ve ondan sonra konuşup konuşmama kararına varıyordu. İsmail Rüştü Aksal, Ankara'dan gelir gelmez, CHP il merkezinden Falih Bey'i aramış ama konuşamamıştır. İlhami Sancar tabii her gün arıyor, adını bırakıyor, ama konuşamıyordu... Zira Falih Bey, her telefondan sonra beni aramakta ve birlikte

karar vermekteydik. Ben böyle konuşmaları hiç sevmediğini iyi bilmenin yanında, onun şirketti, ortaklıktı, hisseydi gibi sıkıcı konular karşısında çabuk bıkip, sonuç almamızı zorlaştırabileceğini düşündüğüm için, uzak durmasını yeğliyor ve "Birkaç gün daha konuşmayın" diyordum. Ama o gün İsmail Rüştü'nün Ankara'dan gönderildiğini anlar anlamaz Falih Bey'e,

"Daha sonra gene ararsa konuşunuz ki, ne istediklerini öğrenebilelim" demiştim ve öğleye doğru Falih Rıfkı Bey bir daha aranır aranmaz da İsmail Rüştü muradına erebilmişti.

Bir saat sonra da Falih Rıfkı Bey'in telefondaki sesi:

"Bedii, bunların maksatları eski ortaklarla tekrar bir araya gelmemiz! İsmail Rüştü yetkili olduğunu, yalnız ortakların seni hiçbir müzakerede karşılarında görmek istemeyişleri dolayısıyla onun da bu şartı doğru bulduğunu, velhasıl yalnız benimle konuşacaklarını öne sürdü. Ne dersin, ben sende ısrar edebilirim, kabul etmezlerse de canınız cehenne-me diyebilirim."

Hemen atılıp,

"Hayır, hayır" dedim, "beni ileri sürmenize hiç gerek yok! Sizden tek ricam asıl kuvvetli durumda olanın, onlar değil bizler olduğumuzu lütfen hiç hatırdan çıkarmamanız ve tekliflerini dinledikten sonra, hemen düşünme payı istemenizdir. Lütfen böyle yapın, ama lütfen..."

"Tamam" dedi ve telefonu kapattı.

O sıralarda Halil Lütü kendisine verdiğimiz ortaklık teklifini kabule doğru tek adım dahi atmış olsaydı, şüphesiz böyle konuşmazdım ve Falih Rıfkı Bey'i de hiç sevmediği böyle bir iş ihtilafı müzakerelerine sokmak yerine, canları cehenne-me, biz Halil Lütü'yle ortağız demenin rahatlığına kavuşturabilirdim.

Halbuki Halil Lütü, bir yandan gazetemizi basıp matbaasını kullandırıyor ama öbür taraftan da, önüne koyduğumuz ve elbette avukatımız Burhan Apaydın tarafından çıkarlarımız iyi hesaplanarak düzenlenmiş ortaklık metninin, her maddesine her gün bir tırpan atıp değiştirmeye ve tabii kendi tarafına bükmeye çalışıyordu. Önce ortaklık hisselerine takılmış ve Falih Rıfkı Bey'in yüzde ellilik payını kırka düşürmüştü, kendisinin yüzde otuzluk payını kırka çıkarmış ve

benim yüzde yirmine hiç dokunmamakla beraber "idari konularda oy sahibi olamayacağım" gibi bir acayıplığı de kendi metnine koymuştu. Tabii biz de karşı koymuş ve bu defa Falih Rıfkı Bey'in payını kırk beş, onun payını otuz beş ve benimkini de gene yirmide bırakarak, o acayip şartı kaldırmakla kalmamış, "İdari konularda Halil Lütfi Dördüncü, Bedii Faik'le birlikte hareket eder" gibi daha acayip bir maddeyi koymuştuk.

Doğrusu, İsmail Rüştü ile Falih Rıfkı Bey'in CHP il merkezinde diğer ortaklarla buluşup müzakereye koyulacakları gün, Halil Lütfi'nin odasına inip,

"Yahu üstat imzala şunu da rahat edelim, hatta Falih Rıfkı Bey'in payını yüzde ellide tut da benimkini ne yaparsan yap, hatta o idareye karışmamak şartını bile istersen daha da güçlendir" diye adeta yalvarmaya yakın söyledim de söyledim ama, Halil Lütfi'ydü bu, huyunda en ufak bir kıpırtı olamazdı ve olamıyordu!

Halbuki o gün "peki" diyebilseydi, ilk işim Falih Rıfkı Bey'i müzakerelerden kurtarmak, "Bırakın üstat, artık makineniz de var, tesisiniz de... Mukavele imzalandı" demek olacaktı!

Nasıl ki, CHP ve şirket ortaklarıyla müzakereler günlere taşıp uzadıkça, Halil Lütfi'ye tazyikim artmış ama onun bu ısrarımı kendi gücüne hamledip, yeni yeni teklif ucubeleri çıkarması karşısında, bu defa benim de ısrarcılık yerine, oyalama yoluna girip, bu defa öbür tarafın konuşmalarından sonuç alma isteğim çoğalmıştır!

CHP'yle müzakereler uzadıkça bir tek endişem vardı, Falih Rıfkı Bey'in bıkmaması! Onun dışında kuvvetli tarafın biz olduğumuz öyle açıktı ki, tesisi bize devretmemekle CHP'nin kazancı, sekiz dokuz işadamıyla bir matbaayı yan yana getirip seyretmekten öteye geçemeyecek, geçse bir yere varamayacağı pek açık bir tuhaflık olacaktı!

Müzakerelerin uzaması da hemen söylemeliyim ki, biraz da Falih Rıfkı Bey'den kaynaklanıyordu. Zira üstat, her teklif sonunda, adeta kafalarına vurur gibi, "Ooo... Bunu Bedii'yle konuşmalıyım" yahut "Yooooook, buna Bedii'ye danışmadan evet diyemeyeceğim" diyor ve toplantıyı hemen kesiyordu.

Sonradan bana anlattığına göre, maksadı böylelikle hep-sini bezdirip, "Madem öyle, şu Bedii Bey'i de toplantıya ka-

talım” demelerini sağlamaktır ama hayır, ötekiler de buna bir türlü yanaşmamışlardır.

Kahkahalar atarak,

“O sırada bir panteri yahut kobrayı karşılarında görmeye razı olabilirlerdi ama seni aslaa...” demesi, beni hiç üzmemiş aksine sevindirmiştir de.

Aslında böylece sonuç alacaklarını sanmışlar, hiç tanımadıkları besbelli olan Falih Rıfkı Bey’i kolayca kandırabilmeyi ummuşlar ve gene birtakım uydurma söylentilere kapılarak, onu bir tamahın peşine takıp sürükleyebileceklerini tasarlamışlardı.

“Size tam yüzde elli hisse verelim, geri kalanı da biz dokuz arkadaş paylaşalım. Ayrıca arabanız şirketten, şoför aylıkları şirketten olsun ve hisseniz dışında da yüksek (o günlere göre çok yüksek) bir ücreti de yazılarınız karşılığı olarak takdim edelim ve şayet varsa veya kalmışsa başka bir emrinizi de derhal bildirin mukaveleye yazalım” demeleri, hep o yanlış teşhisten veya söylenti uydurmalarına dayanmaktan geliyordu şüpheşiz!

Ama Falih Rıfkı Bey’in İsmail Rüştü Aksal’a dönüp söyledikleri de gerçekten ibret vericidir:

“Bu beyler var ya, bir pehlivan tefrikası sersemliğiyle veya bir bilmem ne beyin kayırılmasını isteme küstahlığıyla, benim yüreğime oturttukları taşı, parayla pulla, hisseyle payla kaldıracabileceklerini sanıyorlar. Hele o taşın benzerini yüreğinde taşımakta olan Bedii ile beni ayırabileceklerini sanmakla, ne kadar akılsız ve anlayışsız olduklarını bir defa daha gösterdiler.”

Ve yerinden kalkarken tükürür gibi söylenir:

“Yeter, bıktım artık, ya o tesisi kayıtsız şartsız yani onlara sattığınız şartla bize bırakırsınız bu beyler çeker gider yahut da biz zaten çekip gitmiş olarak yolumuza devam ederiz.”

Her konuşma kesintisinde olduğu gibi, o gün sağlık müdürlüğünün önünde buluşup da Gülhane yolundan Sirkeci’ye kadar konuşa konuşa giderken, bunları hırsıyla anlatmış ve,

“Kuzum Bedii canları cehenneme, kabul ederlerse döneriz eski yere, yok etmezlerse de yolumuza devam ederiz” dedikten sonra, ilk defa Halil Lütüfi’yle tartışmaların ne durumda olduğunu sormuştu. Tabii, moralini hiç sarsmamak için,

içimden Halil Lütü'nin cimriliğine ve her şeyi ille de kendine yontma huyuna sövüp sayarken,

“O tarafı hiç merak etmeyin, gayet güzel ilerliyor, gerçekten hepsinin canı cehenneme” demekten kendimi alamamıştım.

Falih Rıfki Bey,

“Yarın cevapları ‘hayır’ olursa, ertesi gününden itibaren *Tan* matbaasında çalışacağım, odamı lütfen ayarla” dediği zaman da elini sıktım ve,

“İşi bize terk etmeyecekler de sizin yumurtacı esnafına mı bırakacaklar? Siz, bırakın diğerlerini, bir İsmet Paşa'nın, Falih Rıfki'dan vazgeçip de sırf onun yazılarını memlekete kazandırmak için bir araya getirilen bir şirketi tercih edeceğine ihtimal verir misiniz?” dedim.

Falih Bey hiç sesini çıkarmadı ve vapuruna hızlı adımlarla yürüdü. Hiç şüphe yok, partisinin kendisi yerine ötekilere yönelmeyeceğini o da biliyordu ama, endişesinin bana karşı bir şartta ısrar edilmesi ihtimalinden doğduğunu da ben pekâlâ anlıyordum!

Nitekim o akşam İsmail Rüştü Aksal evine kadar gelip de,

“Sizden sonra, hepsi ikna oldular, yalnız paralarını hemen istemektedirler bir, bir de Türkiye Kredi Bankası'ndan alınıp da sarf edilmiş olan 75 bin liralık bir kredinin de tarafınızdan devralınmasını istiyorlar iki!” dediği zaman,

“Bunları Bedii'yle konuşup, yarınki son toplantıda cevabımı bildiririm. Ama şayet bunlar dışında ve hele Bedii'yi hedef alan bir teklif gelirse, şimdiden söyleyeyim ki, kafalarına atar ve çıkarım. Üstelik bu defa yalnız oradan çıkmakla da kalmam, bütün hayatımdan sizi ve arkadaşlarınızı da kovarım” demekten kendini alamanıştır!

Ertesi sabah, Sirkeci Garı'nın lokantasında buluştuk. Restoranın kahve kısmı henüz açılıyordu ve uykulu garsonlar sersem sepet etrafı düzenlerken, pek çok şeyi düşürüp irkilmemize sebep oluyorlardı. Falih Rıfki Bey o sinirli hava içinde dahi tatlı sohbetçiliğini sürdürmüş ve Atatürk'ün, Çankaya'da bir vazoyu kırdıktan sonra, “Bunun parçalarını nereye koyayım?” diyerek Bekir Çavuş'a soran pek saf bir hizmetkâra, çok sevdiği ve güvendiği çavuşun,

“Şimdi seni bir arabaya koyacağım, bu parçaları da yanı-

na alacak ve taaa köyüne kadar gideceksin. Bunları orada göm ve her gün sula, yeniden vazo olup fırlayınca kadar da bekle. Vazo oldu mu? Hah! Hemen alır gelirsin!" deyişini öyle güzel anlatmıştı ki, kulak misafiri olan garson çocuklar bile kıkırdadılar ve bize sahanda yumurta ile francala ikram ettiler.

Falih Rıfki Bey'le o masada onun evinin satışından doğan 75 bin liranın üzerine benim ne yapıp edip bir 25 bin lira bulup eklemem gerektiği üzerinde birleştik. Böylece 100 bin lirayla tam sekiz ortağın payı verilecekti, diğer ikisini, yani Hacı Bekir Ali Muhittin ile terzi İzzet dostumuzu sona bırakabilirdik. Zaten bu ikisi hiçbir toplantıya katılmamışlar, o güne kadar da hep bizden yana bir tavır koymuşlardı.

Falih Rıfki Bey'e şu devralacağımız 75 bin liralık, yenmiş yutulmuş kredi için mümkün olduğunca uzun bir mehil kabul ettirmesini ısrarla vurgulayıp rica etmekte de hiç kusur etmedim ama, iki saat sonra elinde imzaladığı mukaveleyle gene Sirkeci Garı'nda bulduğumuz zaman beynimden vurulmuşu döndüm.

Bizim ortak beyler, mukaveleye üç gün içinde paralarının ödenmesi şartını koyduktan sonra, o 75 bin liralık kendi kursaklarında duran kredi için ne yapmışlardı bilir misiniz? Paralarının ödenmesinden 24 saat sonraya kadar o kredinin devralınacağını ve şayet bu gerçekleşmezse de tesisin tekrar kendilerine geçeceği şartını koymuşlardı.

Falih Rıfki Bey imzayı basmadan önce, İsmail Rüştü'ye mukaveleyi uzatır ve,

"Size güvenim var, lütfen şunu okuyunuz ve şayet dün akşam konuştuklarımızın dışında yeni hiçbir şart taşımıyorsa imzalayayım" der.

İsmail Rüştü az sonra anlaşmayı kendisine uzatmış ve,

"Hayır" demiştir, "hiçbir yeni şart yok, imzalayabilirsiniz."

Atay da basar imzayı ve mukaveleyi aldığı gibi, hepsine iyi günler dileyerek bana gelir.

Tabii ben okur okumaz o ağır şartı, yani bir kredinin başka ellere devri gibi uzun süreli bir işlemi 24 saat gibi an sayılacak bir zamana sığdıran utanmaz şartı, hemen gördüm ve Falih Rıfki Bey'e de gösterdim. Önce kıpkırmızı oldu ve İsmail Rüştü'ye teessüfler yağdırdı, sonra da,

"Seni uzak tutma hırslarını şimdi daha da iyi anlıyorum, benim böyle teferruatı atlayabileceğimi hesaplamış oldukları besbelli. Bunlar cahil ama, çanklı erkânıharpler!" dedikten sonra hemen sordu:

"Pekiy şimdi ne yapacağız?"

Sakin sakın,

"Hiiç" dedim, "şartları hızla yerine getireceğiz ve gene apışıp kalacaklar! Şimdi siz rahatlıkla evinize gidiniz, ben de gazeteye dönüp bu defa tekrar yuvaya dönüş hareketini başlatayım!"

Haberi, bütün arkadaşlar öyle sevinçle karşıladılar ki, Tar'a gelmemizden en çok tedirgin görünen İhsan Göğüş, boynuma sarılıp sevincinden ağlamıştır. Yekta Ragıp öyle... İzzet öyle... Semih öyle... Hepsi, hepsi öyle sevinç içindeydiler ki, işi gücü bırakmışlar ve hemen dönüş hazırlıklarına koyulmuşlardı!

Hepsinin İhsan'ın odasında –ki o oda daha önce Zekeriya Sertel'in ve sonra Ali Naci ile benim çalıştığımız oda idi ve masa da aynı masa, hani Peyami Safa'nın çekmece kulplarına kadar komünistlik bulaşmıştır dediği masaydı–, evet orada toplanmalarını ve benim Halil Lütü'yi oraya getireceğimi söyledikten sonra İhsan Göğüş'ten Halil Lütü'ye karşı bir teşekkür ve veda konuşması yapmasını istedim.

Halil Lütü hiçbir şeyden habersiz Amerikan yazıhanesinin önünde oturuyordu ve beni görür görmez,

"Tam zamanında geldin, bak bu şartları da kabul etmezsen, artık söyleyecek bir sözüm galiba kalmıyor" dedikten sonra, hazırlattığı yeni şartları önüme atmaz mı?

İçimden, "Tanrın" dedim, "ne büyüksün! Adam çanağını üstelik yıkayıp temizlemiş öyle sunuyor."

Tabii uzattığı taslağı merakla okudum da. Bu defa ne yapmıştı bilir misiniz?

İmtiyazın kendine devrini, buna karşılık, kendi payının kırka indirilmesini, ama benimkini de yirmiden on yedi buçuğa düşürdükten sonra kalan iki buçuğun mutemedi Sait Bey'e verilmesini, idarî işlerde şöyle müstakil, yazı işlerinde ise şöyle methaldar... Hâsılı, değil o anda bizim gibi meselesini halletmiş bir grubun, aç kalıp da ona muhtaç olanların dahi –tabii eğer kendilerine saygıları ve haysiyet tanışıklık-

ları varsa- kabul edemeyecekleri bütün şartları sıralamıştı!

Anlaşma taslağını kendisine iade ederken sordum:

"Bunu kabul etmezsem ne olacak üstat?"

Hemen gözlerini açarak,

"Valla" dedi, "size o zaman bir mehil veririm ve yeni bir matbaa bulmanızı isterim!"

"Yani" dedim, "hiçbir şarttan artık geri dönüşün yok!"

Hiç duraksamadı bile:

"Yok Bedii, dikkat edersen yine de fedakârlık yapanın ben olduğumu görebilirsin! Senin zekândan beklediğim..."

Sözünü tamamlatmadım ve yerimden kalkarken,

"On dakika izin istiyorum" dedim, "önce Falih Rıfkı Bey'-le bu şartları konuşacağım ve tabii o şayet kabul etmezse de, arkadaşlarımla yeni matbaa aramak şartınızı konuşmam gerekecek. Aman bir yere kıpırdama lütfen, sana en çok on on beş dakika sonra cevap verebileceğimi sanıyorum."

Gülmüş ve kendinden emin,

"İstersen yarın saat, bir saat bile beklerim yahu, sıkma kendini" demiştir.

Sesizce yukarı çıktım ve herkesin İhsan'ın odasına doluşmasını izledim. İhsan meşhur masanın gerisine oturmuş bermutat fosur fosur sigara içiyordu. Yekta Ragıp yanında, İzzet Sedes orada, spor servisi elemanları, istihbarat kadrosu, hepsi hepsi sıkış tepiş orada Halil Lütfi'yi bekliyorlardı.

"Hazır mısınız?" diye sorduktan sonra "Haydi İhsan, getiriyorum üstadı, göreyim seni" dedim ve aşağıya indim.

Halil Lütfi Bey'e ilk sözüm,

"Üstat, Falih Rıfkı Bey şartlarınızı kabul edemiyor. Ben de kendisine hak veriyorum. Geriye kendimize bir matbaa aramak kalıyor ki, şu anda sanırım onu da halletmek üzereyim" demek olmuştu.

Tabii sözümün son bölümü merakını çekmişti.

"Yok yahu, o kadar telaşa ne gerek var, daha burada kalabilirsiniz!" dedikten sonra sormadan da olamamıştı:

"Nereyle anlaşıyorsun ki?"

Serin kanlılıkla,

"Hiiç" dedim, "galiba gene eski tesiste basabileceğiz. Boş kalmasının mahzurlarını görmüş olmaları ki, şartlarımızı kabule az çok yanaşır gibiler..."

Ve sonra arkadaşların kendisine teşekkür için kafileler halinde buraya inmesindense, kendisinin yukarı çıkına büyüklüğü göstererek işi kolaylaştırmasını istedim ve hemen kabul etti. Yazı işleri odasına birlikte girdiğimiz zaman arkadaşlar saygıyla ayağa kalktılar ve Halil Lütfi Bey alkışlardan kızarmış bir yüzle biraz heyecanlı, biraz şaşkın yerine oturur oturmaz, İhsan Göğüş söze başladı.

Gerçekten güzel ve içli bir konuşmaydı o. Halil Lütfi'nin bize karşı gösterdiği sıcak ilgiyi ve misafirperverliği güzel örneklerle övdükten sonra, tam bir meslek ustasına yakışan bu davranışı, meslek hayatlarımızın en tatlı ve unutulmaz anısı olarak saklayacağımızı belirtmiş ve o, bütün arkadaşlar adına Halil Lütfi'nin elini sıkarken ben eklemiştim:

"Buradaki masraflarımızı ve size verdiğimiz malî yükü kuruluşuna kadar ödeyeceğimizi de İhsan arkadaşımın sözlerine ilave ederek ben söyleyeyim izin verirseniz."

Halil Lütfi:

"Siz hepiniz çok ama çok iyi çocuklarsınız. Ben bunu burada çalıştığınız şu iki hafta zarfında izledim ve çok zevk aldım. Arkadaşlarınızın güzel sözlerine de teşekkür ediyorum. Ama Bedii'nin eklediği son cümle var ya, onu daha çok ilgiyle karşılıyor ve tabiatım gereği daha önemli sayarak hepinize uğurlar olsun diyorum."

Sözlerinin sonu elbet gülüşmelere yol açtı ve hele Halil Lütfi Bey bana doğru ilerleyerek,

"Hiç merak etme Bedii, hele bir yerleşin, faturayı gönderirim, ben göndermezsem Halil Lütfi'nin hesabı kendi kendine ayaklanır gene sana ulaşır" dediği zaman arkadaşların çoktaan taşmaya başlamış neşesi sanırım doruğa yükseldi!

Evet, *Dünya* binasına ve tesislerine dönmüştük ama bize bunları devretmek zorunda kalan bir şirketin maddi isteklerini de hızla yerine getirmemiz şarttı.

Falih Rıfkı Bey ertesi sabah, Ankara'daki evinin satışından kalma 75 bin lirayı hemen getirip bana teslim etmişti. Bu arada ben önce ortaklardan Ali Muhittin Hacı Bekir'e gitmiş ve hissesi olan 12 500 lira için bize ne kadar bir ödeme süresi tanıyabileceğini sormuştum. Ali Muhittin Bey, ortaklarının tavrına akıl erdirememiş ve bize karşı oluşlarını "akıl almaz küstahlık ve salaklık" diye vasıflandırdıktan sonra,

"Halbuki" demişti, "biz o şirketi sırf Falih Rıfkı Bey'e yazma imkânı sağlamak için kurmuştuk. Hele sizin gelişinizden sonra, bu gayeyi büsbütün takviye edeceğimize, sizlerle uğraşmaya kalkışmaları olur şey değildir. Lütfen benim bakımından rahat olunuz ve bu süreyi dilerseniz ebediyete kadar dahi uzatabilirsiniz."

Onun bu civanmertliği üzerinedir ki, aklıma takılan teklifi hemen söyleyebildim:

"Acaba şu süreyi hemen kısaltıp, ilanlarınızı koyarak ödeme imkânını bize veremez misiniz?"

"Bu, beni kârlı yapar" diye gülmüş ve hemen eklemişti:

"Yalnız dinî bayramlardan önce konmaları ve en fazla da üç defa olması şartıyla..."

Hacı Bekir'in bu ince tavrı ve unutulmaz anlayışıdır ki,

beni hemen terzi İzzet'e sevk etti ve gördüm ki, İzzet'in davranışı da aslaa farklı değildir ve hele o, ilana veya reklama hiç mi hiç ihtiyacı olmadığı halde, böyle bir imkânı bize tanımaktadır. Yanaklarından öperken,

"Yahu" dedi, "bizim sersemler bir halt karıştırmışlardır diye, onlara uyup sizi yokuşa mı sürecektim?"

Böylece, ödeyeceğimiz hisseden 25 bin lirasını kurtarmış oluyordum ve geriye bir 25 bin lira daha bulmam gerekiyordu.

İlk aklıma gelen, Osmanlı Bankası'nın Yeni Cami şubesindeki Türk müdür (o yıllarda Osmanlı Bankası İngiliz ve Fransız ortaklığındandır ve her büyük şubenin başında yabancı bir müdür daha vardır) Cemal'e koşmak olmuştur. Bankacı Cemal, arkadaşımızdı, içki arkadaşlarımızdan, maç arkadaşlarımızdan... Onu Doğan Nadi vasıtasıyla tanımıştım ve kolayca da kaynaştık.

O tarihe kadar da bir bankacı arkadaşın, dışardaki yüzü ile görevdeki suratının farklı olabileceğine dair en ufak bir deneyimim olmadığı gibi, buna ihtimal dahi verebilecek bir anlayıştan da çok uzağım.

Cemal beni, dışardaki hararetine hayli yaklaşmış bir sıcaklıkta karşıladı. Ama hal hatırdan sonra, meseleyi kısaca özetlemeye başlamamla birlikte gördüm ki soğumaya geçmiştir ve hele, "Cemalciğim çok acele ama pek çok acele, mesela en fazla bu akşama kadar 25 bin liraya ihtiyacımız var, bana bir kredi açabilir misin?" dediğim zaman tam anlamıyla buz gibi, kutup gibi oluvermişti!

Önce "İmkânsız" dedi. Sonra gösterebileceğim sağlam bir mal, mesela gayrimenkul olup olmadığını sordu. Daha sonra yukardaki Fransız müdürün tersliğinden dem vurdu... En sonunda da,

"Yahu" dedi, "tanıdığın bir işadamı falan yok mu, o kefil olsun, ben de yukardaki Fransız'ı ikna edeyim, bitsin."

Öyle sıkışığım ki, adam aramaya vaktim yok, öyle birini düşünsem randevu alacağım, ertesi gün konuşacağım... Yüzünde bir karaltı geçtiğini fark etsem kahrolacağım!.. Birden aklıma hemen hemen çocukluk arkadaşım Ahmet İpeker geliyor, üstelik onun yeri çok da yakın; Sultanhamam'da...

Cemal'e adeta bağırdım:

"Buradan bir yere kıpırdama, şimdi döneceğim."

Koşarak ve içimden inşallah yerindedir diye dualar mırıldanarak Ahmet İpeker'in mağazasına eriştim.

Duyar duymaz,

"Haydi gidelim" dedi ve Cemal'in birtakım muamele labirentlerine dalmaya kalkışması karşısında da, elini masaya vurarak kestirip attı:

"25 bin lirayı yeni bir kredi olarak bana ver, yani benim adıma düzenle, biz sonrasını Bedii'yle aramızda hallederiz."

Ve Cemal'in ağzı açık bakmasına karşılık,

"Yahu" dedi, "anlamıyor musun, bu paraya hemen ihtiyacı var, hem de şimdi!"

Sanırım yarım saat içinde her şey bitti ve ben elimde para paketi, Ahmet'le bankanın kapısında kucaklaşırken ağlamamak için kendimi zorluyordum!..

Matbaaya gelip de parayı Falih Rıfkı Bey'in desteleri yanına koyduğum zamanki sevincimi ve bir de yorgunluğumu ömrüm boyu unutamam!

Uçacak gibiydim ama kollarımı ve bacaklarımı oynatacak takatım yoktu. İçimden bir his, kanatlanabileceğimi, gövdemdeki bir duygusuzluk ise, kıpırdamaktan dahi âciz olduğumu duyuruyor ve ben bu iki zıt kutup arasında şaşkın, Falih Rıfkı Bey'e bildirmem gereken durumu dahi söyleyemiyordum.

Eğer telefonu o açmasaydı, sanırım böylece saatler geçirebilirdim.

"Ne oldu Bedii, yarın bitirebiliyor muyuz?" demesiyle ancak silkinebildiğimi unutamam.

"Tamam, yarın hepsini ödeyebiliriz, yalnız sizin bugün gelmeniz şart, şu Türkiye Kredi Bankası'yla olan 75 bin liralık kredi devrini çözemezsek ödeme yapmamızın bir anlamı olmayacak" dememe karşılık Falih Bey,

"Ben hemen geliyorum, sen bankadan bugün için bir randevu almanın yoluna bak" demiş ve telefonu kapatmıştı ama, ortak beylerin o şartı koyarken kurdukları tuzağın sanırım benim kadar ya farkında değildi yahut da bunu pek önemli bulmuyordu.

Krediyi devralacağımız Türkiye Kredi Bankası, bizim ortak beylerin bankasıdır. Kemal Dönertaş ve Ali Sohtorik üstelik idare kurulu üyeleri ve hele Dönertaş murahhas üyedir! Yönetim kurulunun başında, bir zamanlar tek parti devrinin ik-

tisat bakanlığını yapmış Şakir Kesebir, bankanın genel sekreterliğinde de Abdülhalik Renda'nın yeğeni Haluk Renda vardır. Ve biz işte bu duvarı aşarak, bir gün içinde 75 bin liralık bir krediyi devralmak zorundayız! Aksi halde bütün anlaşma doğruca suya!..

Bankanın yönetim kurulu üyelerinin listesi önümde, hepsi ama hepsi onlardan, bir Mithat Nemli başkan yardımcısı, yani konuşabileceğim ve bize kolaylık göstereceğinden emin olduğum tek dayanak! Ama onu bulmak, anlatmak, onun bankayla konuşmasını beklemek... Bunlar günler ve haftalar alabilir! Halbuki beyler (İsmail Rüştü de dahil olmak üzere), bize 24 saat tanımışlardır, yalnız hisselerinin üç tam gün zarfında ödenmesini başlangıç sayarak, ondan sonraki 24 saatte kredinin devralınması şartını koymuşlardır!

Böylece iki gün marjımız vardı ama, ben bir an önce bunun çözülüp çözülemeyeceğini görmemizde önümüzün aydınlanması bakımından acele ediyordum.

Nereden bilebilirdim ki, Falih Rıfkı Bey, bankanın idare meclisi başkanı olan Şakir Kesebir nezdinde, bütün ortakları silip süpüren, bütün idare meclisini hiçe saydıran bir hürmet ve muhabbet platosundadır. Ve aynı Şakir Kesebir beni de yazıya başladığım günden beri izlemekte, beğenmekte ve sevmektedir. Üstelik aynı Şakir Kesebir, bir iktisat elemanı olduğu kadar, bir fikir adamı, bankacıdan önce kültür adamı, para kâğıdından çok kitap sayfalarına el süren, banka koridorlarından fazla kitap raflarında gezen bir bilgi adamıdır.

Bankaya gidip de Şakir Kesebir'in Falih Rıfkı Bey'i görür görmez, içinde ampuller yanmış gibi parıldayan yüzünü görür görmez, yüreğindeki taşın, suya atılmış bir un topağı gibi eridiğini hissettim. Hele bana dönerek,

"Yazılarınızı ne kadar keyifle okuduğumu bir bilerseniz..." demesiyle, içime öyle bir rahatlık yerleşti ki, bu duygu içinde Falih Rıfkı Bey'in,

"Sen anlat Bedii" demesine adeta sevindim ve durumu keyifle, inançla anlatmakla kalmayıp, Şakir Bey'i, bu müşkül duruma getirip bırakanların bizler olmadığımızı da sözlerime ekledim.

Hemen sordu da:

"Nedir o müşkül durum anlamadım?"

"Gayet açık" dedim, "*Dünya*'nın Falih Rıfkı Bey'le benim elim mi, yoksa bankanızın ortaklarından olan bu beylere mi geçmesi gerektiği şimdi yalnız sizin kararınıza bağlı duruyor!"

Hiç duraksamadan zile bastı ve gelen gence,

"Bana Haluk Renda Bey'i bulun, hemen gelsin" dedi.

Biraz sonra gelen uzun boylu, yakışıklı adamı bir yandan "Haluk Renda" diye bize tanıtırken, hiç vakit kaybetmek istemediğini belli eden bir çabukluk içinde de ona,

"Lütfen *Dünya* şirketine ait dosyayı hemen buldurup bana getiriniz" demiş ve sonra bana dönerek,

"Şimdi şöyle bir duruma bakalım, karar kolay" demekle yetinmiştir.

Ama Haluk Renda bu defa dosyayla beraber dönünce, Şakir Kesebir, dosyadaki birbirine iliştilmiş iki kâğıda şöyle bir göz gezdirir gezdirmez hiddetlenmekten kendini alamamıştı:

"Nedir bu? Ne zaman yapmışlar? Ama bu pek adice bir maksatla yapıldığını adeta haykırıyor!"

Falih Rıfkı Bey'le birbirimize baktık. Kanımın uğultusunu kulaklarımda duyar gibiyim...

Şakir Bey, bu defa gürledi de:

"Bunu eski şirketin sahiplerine ait bir teşebbüs sayacak ve beyefendilere krediyi devrederken, ilk başlangıç şartını, yani süresiz oluşunu tekrarlayacağız! Bunu da şimdi hemen yapınız ve bu akşama kadar kendilerine iletiniz."

Ben sormakla sormamak arasında bocalamaktayken, Falih Rıfkı Bey atılmıştır:

"Ne olmuş Şakir Bey? Bir değişiklik mi yapılmış?"

Şakir Kesebir, gülümsemeye çalıştı, ofladı pufladı ve sonunda patladı:

"Hiç efendim, böyle bir işleme ilk defa rastlıyorum. Sözde banka iki gün önce onlara, 'Kredinizi ne zaman ödeyebileceksiniz?' diye soruyor, onlar da üç ay zarfında sonuna kadar ödeneceği sözünü yazılı olarak veriyorlar! Tabii sorduran da onlar, sonra böyle bir cevabı veren de onlar! Bunu kredinin size devrini şart koştukları sırada yapmalarından, sizleri bir de bu noktada sıkıntıya sokmayı planladıkları o kadar belli ki... Tabii bu işleme alet olan personele gerekeni yapacağım gibi, sizlerden de özür diliyorum, bankamızın böyle bir maskaralığa alet olmaması gerekirdi!"

İkram edilen kahveleri artık keyifle içiyoruz. Ben bu arada işadamlarımızın hiç şüphesiz pek azı böyledir diye iç geçiriyorum ama, şaşırmadım diyemem.

Dahası var, az sonra gene Şakir Bey'le birlikte öğreneceğiz ki, merkez şubesi müdürüne, murahhas üye sıfatıyla Kemal Dönertaş'ın ve Ali Sohtorik'in yazılı talimatları vardır: "Bu kredi, şirketin herhangi bir ortağı tarafından devralınmaz veya başka bir devir teşebbüsü kendilerinin izni olmadan yürürlüğe konulamaz!"

Şakir Kesebir bu talimatı önümüzde yırttı ve kıpkırmızı bir yüzle Haluk Renda Bey'e,

"Lütfen çocuğum" dedi, "meseleyi hemen bitirin ve kredinin Falih Rıfkı Atay ve Bedii Faik beylere devrolunduğuna dair resmî mektubumuzu getirin imza edeyim de bu iş bitsin. Yoksa eşeledikçe altından çıkanlara katlanamayacağım!"

Ve bizlere dönüp, o tatlı ve beyefendi edasıyla,

"Lütfen huzur içinde dönünüz, akşama kadar mektubun elinize ulaşacağından da emin olunuz. Başka pislikler çıkarsa, onların bizi üzmelerinin üzerine bari bir de sizlerle paylaşmak azabını bize tattırmayın" demiş ve bütün ısrarlarınıza rağmen bizleri dış kapıya kadar inerek selametlemişti.

Falih Rıfkı Bey'in arabasına binerken, kolumu tutan üstat,

"Haydi gözümüz aydın Bedii, yarın rahatlıkla hisselerini ödeyebilir ve kapıyı yüzlerine kapatabiliriz sanıyorum" demesine karşılık,

"İnanır mısınız" dedim, "şu son öğrendiğim oyunları karşısında, Şakir Bey'in güzel jestine ve gerçek bir lütuf olan davranışına sevinemedim bile!"

İşte o zaman Falih Rıfkı Bey, tek parti devrinin Kocaeli mebusu İsmail Bey'in bir sözünü, "Hiç unutmama sakın" diyerek nakletmişti:

Aynı zamanda işadamı olan İsmail Bey, bir gün Falih Bey'e,

"Bakınız efendim" demiş, "bir adamın tüccar olduğunu anlamanın en kestirme yolunu size göstereyim. Eğer yaptığı harekette vicdandan eser yok, ama menfaatten pay varsa, bu pay zerre bile olsa o adam tüccardır!"

Ertesi sabah ödeme günümüz! Artık heyecanlı falan da değilim, sadece biraz hırslı ve sinirliyim.

Muhataplarımız saat 11'de gelecekler... Zihnimi kurcalayan bir konu var. Bu beyler şirketi kurarken her biri 12 500 lira koymuştur ve gerçekten de bu payların ödenmiş olduğu defterde kayıtlıdır. Yalnız bir istisna olarak Ragıp Sarımahmutoğlu adlı bir ortağın, bir Linhoff marka fotoğraf makinesini gazeteye verip, "Bunun ilave bazı parçalarını da getirdikten sonra, fatura ederek 12 500 lirayı tamamlayacağı" kaydı vardır. Ve Linhoff makine ortadadır ama, ne eksik parçalarının tamamlandığına dair bir emare, ne de hissenin ödendiğine dair başka bir kayıt vardır! Tuhafı, bu muhterem Ragıp Sarımahmutoğlu Bey'in sadece ismi vardır da, cisminin CHP il başkanı tarafından temsil edildiği ve edileceği kaydı da gene ortakların pay defterinde yazılıdır!

Beni şu ödeme arifesinde işte bu düşündürüyordu. Sıra Ragıp Bey'in hissesine gelince, makineyi mi verecektim yoksa 12 500 lirayı mı?

Nihayet en doğrusunun hangisi verilecekse onu alacak olan temsilcisi Sancar'a sormak olacağına karar vererek vakit geçirmeden CHP il merkezine telefon ettim.

Her ne kadar bu işlemlerde görüşülmemesi veya kendisinden uzak durulması gereken bir insan sayılmaktaysam da, çok önceden tanıdığım bir İlhami Sancar'ın ismimi duyar

duymaz irkileceğine hiç ihtimal de vermiyordum. Yanılmışım! Yahut da gerçekten yerinde yoktu da, o günlerin hassasiyeti içinde ben, benden kaçtığı hükmüne vardım. Her neyse bu sıkıntı içindeydim ki, odama gelen Hayri Alpar'a,

"Hayriciğim" dedim, "İlhami Sancar galiba benimle konuşmak istemiyor, bir de sen dener misin? Mesele şu, ödenmemiş bir sermayeyi ona ödeyecek miyiz? Yoksa şu fotoğraf cihazını verip gerçeğe uyacak mıyız?"

Hayri çıkmış ve beş on dakika sonra acıyla gülerek odama dönerken,

"Parayı vereceksin, 'Makine falan bilmem, bir şirketin devrinde hisseler neyse o ödenir' dedi ve çıktı işin içinden..." diye adeta tiksinererek konuştuğu zaman pek şaşmamıştım da...

Sadece,

"Pekâlâ kardeşim" dedim, "ben şimdi herkesin payını ayırıp paketledikten sonra, kendi işlerimize döneriz. Sen bana lütfen Vedat Etensel'i gönderir misin? Türkân Hanım'la birlikte şu paketleme işinde yardımcı olsunlar."

Ve Vedat gelir gelmez eline 12 500 lira verip:

"Yanına İbrahim Efendi'yi al ve doğru bir bankaya giderek şu 12 500 lirayı bozuk para, yani nikel para yaptırarak getir dedim. Tabii torbalar bankanın sayımını bildiren damgalanıyla olacak yani bir de burada saymayacağız. Ama kaçlık olursa olsun hiç önemi yok, isterse on torba olsun onun da önemi yok!"

Vedat "Anladım" dedi ve hemen çıktı. Bir süre sonra mutez İbrahim Efendi'yle birlikte döndükleri zaman ellerinde dört torba vardı ve üzerlerinde de İş Bankası damgasıyla kaçlık oldukları ve tutarları yazılıydı! Torbaları kasanın üstüne sıraladım. Artık keyfim yerindeydi ve hatta sabırsızlanıyordum.

Falih Rıfkı Bey çoktaan gelmiş ve odasında eski ortaklarının teşrifini bekliyordu.

Sadece işte o arada içlerinden benim odama uğrayan olup olamayacağını Hayri'yle konuştuğumuzu ve benim, "Ol-maz" dememe karşılık, onun "Bana kalırsa bir ikisi uğrar" dediğini iyi hatırlarım.

Ama ben haklı çıktım ve hepsi topluca ne Falih Bey'in odasına çıkarken, ne de paralarını alıp aşağıya inerken bana uğradılar!

Tören bana göre eğlenceliydi. Aşağıda paket yapılmış her hisseyi, teker teker yukarı gönderiyor ve imzalarını alıyorduk. Ali Sohtorik gelmemiş, yerine Kemal Çilingiroğlu'nu göndermişti. İlk onun hissesini yolladım. Bütün paylar hazırda ama sanki yeni sayılıyormuş gibi araya bir zaman payı koyarak ötekini gönderiyor ve paketin üzerine koskocaman harflerle isimlerini yazıyordum. Kemal Dönertaş! On-on beş dakika ara... Hüsnü Mirze... Sonra aynı aralıklarla Mehmet Kazancı, İsmail Kısmet...

Falih Rıfık Bey, önündeki belgeye imzayı attırıp parayı veriyordu.

Ve böylece sıra tam en sona bıraktığım Ragıp Sarımahmutoğlu'nun hissesine gelmişti ki, paketleri teker teker yukarıya taşıyan Vedat Etensel'e:

"Haydi bakalım torbaları al, üzerlerine bak yapıştırdım 'İlhami Sancar'a verilecek' diye yazıyor. Odaya girer girmez Falih Bey'e, 'Efendim bu da İlhami Sancar Bey'in hissesi, maalesef bir tek banka şubesinden olunca, ödeme paranın bozuğuna gelip dayandı' der ve çıkarsın!"

Hepsi sessiz sedasız merdivenlerden inip sokağa çıktıklarını zaman, penceremden gidişlerini seyrediyorum. Yalnız İlhami Sancar'ın yanında, elinde bozuk para torbaları olduğu halde bizim İbrahim Efendi yürüyor... Ve ben tam buna bağıracaktım ki, Falih Bey odaya neşe içinde girdi:

"Bin yıl düşünsem bu aklıma gelmezdi. O bozuk para dersine, ne saklayayım bayıldım!.. Hepsi de önce donup kaldılar, gene ilk toparlanan Kemal Dönertaş oldu; 'Bunun kimin eseri olduğu besbelli muhterem' diyordu ama bıyık altı gülüşünden onun dahi hayranlığını okumak mümkündü."

"İlhami Sancar ne yaptı?" diye sordum elbet.

"İlhami mi? dedi, o tabii kıpkırmızı kesilmişti ve bana kalırsa tam manasıyla da dili tutulmuştu. Bunu gördüğüm içindir ki, 'Canım hiç mesele değil, şimdi yanına bir adam veririz, herhangi bir bankada bütünletirsin' demek zorunda kaldım. Haydi şimdi şekeri az bir kahve söyle de, hazırsa şirket mukavelesini imzalayalım."

"Mukavele işi yarın olsun efendim" dedim, "daha onlarla çözülmemiz tamamlanmadı ki..."

İnanır mısınız Falih Rıfık Bey, banka kredisini devralma-

mızın Şakir Bey'in odasında bittiğine, bunlardan da böylece kurtulduğumuza hükmetmiş, başkaca bir işlem olmadığı kanısına çoktaan varmıştı!

Halbuki son çözüm, şu ödemeden sonra 24 saat içinde o krediyi devraldığımızı bildiren belgeyi ortaklara tebliğ etmemizle noktalanacak ve şayet bunu yapamazsak, tesis ilk sahiplerine dönecekti! Falih Rıfkı Bey'e bunu tekrar anlattığım zaman,

"İyi ya, Şakir Bey gereken belgeyi göndermedi mi?" diye telaşla sormuştu ama bu defa benim,

"Gönderdi ama ben kendisine telefon ederek, bu işlemin bir iki gün bankanın içinde dahi gizli kalmasının mümkün olup olmadığını sorduğum zaman, 'Biz onu yukarıdan ne zaman şubeye intikal ettirirsek o zaman haberleri olur, dosya bile hâlâ bende' demiş, ben de yarından sonraya kadar kendisinde tutmasını rica etmiştim" demem karşısında da,

"Haa... Bu defa da Tantal işkencesinden bir fragman oynatacaksın, anladım" diyerek kahkahayı basmıştı!

Ve gerçekten böyle de yaptım. Süre ertesi gün saat tam 13'te doluyordu ve ortaklar böyle bir devrin henüz yapılmadığı ve aslaa da yapılamayacağı inancıyla, Ali Sohtorik'in yazhanesinde toplanmışlardı. Bu toplantıyı o sabah, yani ödememin ertesi sabahı Falih Rıfkı Bey'e telefon ederek bildirmişler ve saat 13'e kadar belgenin kendilerine gönderilmesi gerektiğini güya hatırlatmışlardır.

Falih Rıfkı Bey durumu bana sabah sabah telefonda bildirirken,

"Telefon eden tabii Kemal Dönertaş idi, bir de 'Beyefendi bu süreyi uzatmayı şahsen çok isterdim ama ne yazık ki imkânsız, hele Bedii Bey'e karşı büsbütün alevlenen infialleri karşısında arkadaşları buna ikna etmek mümkün değil' demez mi, telefonu kapatırken neredeyse kırıyordum" demiş ve eklemiştir:

"Kuzum Bedii çabuk bitir şu işi de kurtulalım."

Hayır, elbet işi bitirecektim ama, elifi elifine tam saatinde ve beyefendiler, "Olmadı, yapamadılar işte!" mırıltılarının, dırıltılarının tam doruğuna varıp keyiflerinden uçma noktasındayken bitirecektim!

Tam 12'de Vedat Etensel'i çağırdım. Türkiye Kredi Ban-

kası'nın zarfında duran belgeyi eline verirken,

"Bak Vedatcığım" dedim, "bu son derece hayati bir konu. Şimdi çıkıp Galata'da Ali Sohtorik Bey'in yazıhanesine gideceksin. Ama saat tam 13'e on kalana kadar sokakta dolaş ve bekle, sakın içeri girme! Tam 13'e on kala yavaş yavaş merdivenleri çık ve içeriye dal. Bizim eski ortakları orada toplandı halinde göreceksin. Hepsini selamla ve 'Efendim size Türkiye Kredi Bankası'nın bir mektubunu getirdim' dedikten sonra saatini göstererek, 'Tam 13 efendim, lütfen aldığınıza dair bir imza veriniz' deyip imzayı aldıktan sonra mektubu bırak ve çık."

Vedat tam 13.30'da matbaaya döndüğü zaman keyfinden uçuyordu.

"Müthişsiniz efendim..." dedikten sonra da nefes nefese anlattı. O kapıdan girerken Kemal Dönertaş cep saatine bakarak,

"Eh muhteremler, bu iş bitmiştir, şimdi bir zabıtlı meseleyi tespit edip ne yapacağımızı..." yollu bir şeyler söylerken Vedat'ın içeri girdiğini görüp sözünü kesmiş ve daha bizimki ağzını açmadan,

"Bak kardeşim, eğer bir mehil istemenin mektubunu getirmişsen bunu kabul etmiyoruz" diyerek biraz da sinirli bir halde yerinden kalkmış...

"Ama" diyordu Vedat, "benim hiç istifimi bozmadan, 'Yok efendim mehil falan değil, ben size Türkiye Kredi Bankası'nın bir mektubunu getirdim' dememle birlikte de yerine çöker gibi oturdu ve sonra benim, Ali Sohtorik Bey'e imzasını alıp saati tespit ettirerek verdiğim mektubu alarak yüksek sesle arkadaşlarına okuyordu ki, ben çıktım."

Vedat'ın yanaklarından öpüp teşekkür ettikten sonra derin bir oh çekerek yerime oturduğum zaman, haftalardır süren didişmenin bütün yorgunluğu tepeden tırnağa her parçama çökmüş gibiydi.

Ve *Dünya*'da olduğu kadar benim meslek yaşamımda da yepyeni bir devre başlıyordu.

Bu yeni devre, benim hem yazarlık hem de ortak gazete sahipliği yapma devrem, *Dünya* için de meslek dışı unsurlardan arınmış olarak yoluna devam etme imkânına kavuşma devresidir.

Falih Rıfkı Bey'le ertesi sabah, onun ısrarla istediği anlaşmayı imzaladık. Şirket payının yüzde ellisi onun, yüzde yirmi beşer de eşiyle benim oluyordu. Falih Bey'in uygun gördüğü bu bölüşmeye hiçbir itirazım olamazdı. Sadece teşekkür ettim.

Ama bu oranlar çok değil beş altı ay sürecektir. Sonra evinde patlak veren küçük bir olay dolayısıyla her şeyi değiştiren de yine kendisi oldu.

Onun karakterini ve hele gazeteciliğin bağımsızlığına uzanan en küçük işaretleri ve ihtimalleri dahi hesaplayarak yay gibi gerilen anlayışını göstermesi bakımından bu olay küçüktür ama gerçekten enteresandır.

Mesele şuydu:

Sabah ailece kahvaltı ederlerken, *Dünya*'nın ilk sayfasında Sinan Korle'nin Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nda terfi ettiğine dair tek sütunluk bir haberi okuyan üvey kızı Hale Hanım hemen küplere binmiştir. Zira Sinan, onun eşi İhsan Türemen'le kavgalıdır ve birbirlerini hiç mi hiç sevmezler!.. Şüphe yok, Hale Türemen Hanım, sadece kızmakla, hatta teessüflerini ifade eylemekle kalabilseydi, mesele yoktu. Ama o bağırırken,

"Bu, bizim gazetede nasıl olur? Bu gazete bizim mi, değil mi?" demek yanlışlığında da bulunuvermiş ve o anda Falih Bey'in beyninde şimşekler çakmıştır.

Kahvaltıyı bitirir bitirmez, eşine, o zamana kadar pek az görülmüş bir sinirlilik içinde hemen hazırlanmasını ve birlikte gazeteye gitmeleri gerektiğini söylemiş ve birden odama gelivermişlerdi.

Ve ben daha "Hoşgeldiniz" diyerek kendilerini karşılıyordum ki, Falih Bey, hemen avukatımızın bulunmasını ve aynı zamanda da bir noter bulunup matbaaya getirilmesinin teminini istedi.

Önce bundan başka bir şey söylememiş ve ancak avukat Cehdi Türel'in Hayri Alpar'la birlikte odaya girmesi üzerine konuşmuştur:

"Hemen işlemleri hazırlayıp, tamamlayınız. Mehrüba'nın (eşinin adı) işi var hemen gidecek. Onun yüzde yirmi beş olan hissesini Bedii'ye devrediyoruz. Bir an önce bunu bitirin."

Noter Hamdi Selçuk bizzat geldi ve bütün muameleyi,

hiçbirimizin fazla bir şey anlamadan ve sebebini sormamıza dahi zaman bırakılmadan öylece donup kalarak seyrettiğimiz muameleyi hemen tamamladılar. Bana sadece bir imza düşmüş ve eşi kendisine düşen imza görevini yerine getirdikten sonra hızla kalkıp giderken, Falih Rıfkı Bey benim sorgulu bakışlarıma bir süre gözlerini diktikten sonra,

“İşte bu kadar, bizim gazetemiz ha?.. Alın sizin gazetenizi bakalım!” diye söze başlayarak olayı anlatmıştır.

Ve “Buna, yani bu derece şiddetli bir reaksiyona gerek var mıydı?” demem üzerine de adeta parlamıştı:

“Bu anlayışla bunlar sana, benden sonra *Dünya*’yı zindan edebilirler. Dörtte bir payına dayanarak benim yüzüme karşı, ‘Bizim gazete’ diye haykırabilen kafaların yarın benimkiler de kendi paylarına eklenince, sana nefes dahi aldırmayacaklarını anlamak için zekâya bile ihtiyaç yoktur! Üstelik ben bunu gözlerimle gördüm ve iliklerimde duydum. Haydi hayırlısı olsun kardeşim, eşit ortaklık zaten senin hakkındı, asıl ben sana bugüne kadar aza katlandığın için teşekkür etmeliyim.”

Evet pekâlâ kızabilir ve gene diyelim ki pekâlâ ve ranâ, o hisseyi koparıp alma gereğini de duyabilirdi. Ama bunu doğruca kendi payına ekletmek yerine, beni kendisiyle eşitlemek sonucuna bağlamak!.. Hayır bu pek az insana belki biraz yakışabilir, ama Falih Rıfkı Bey’e ve galiba yalnız ona muhakkak uyar!

O “Sinan Korle” haberini benim koyduğumu biliyor ve olayın kaynağında benim elim olduğuna göre, her şeyden önce o elin güçlenmesini sağlıyordu.

Dahası var; bu olaydan sonra, bir süre gazete gelirinden kendisine asgarî payın ayrılmasını ve benim hemen bir araba ve şoför edinmemi ısrarla istemiştir!

İsteğini biraz geciktirdiğimi gördüğü zaman da, tatlı sert bir çıkışmasını hiç unutamam:

“Bedii, ben senin için değil, daha çok kendim için istemiştim bunu. ‘Falih Rıfkı gene keyif içinde, ama ortağı ancak dolmuşta, takside gezebiliyor’ diyeceklerini bildiğim için istemiştim. Ama benim günahımın alınması görüyorum ki senin umurunda değil!”

Tabii hemen arabayı aldım.

Portre

Falih Rifkî Atay

Mercan İdadîsi Çiftesaraylar'dan çıkıp bir köhne konağa taşınmıştır. Devrin en şöhretli liselerinden biridir bu ! Edebiyat hocası da Celal Sahîr !

Gençtir, özellikle ahenktar sesîyle şiir okumasına öğrenci çocukların bayıldığı bir şairdir Celal Bey.

Bir gün öğrencilerden topladığı kompozisyon kâğıtlarını düzelterip, her birine teker teker dağıtırken, sarışın, mavi gözlü ve akranlarından daha boyu bir çocuğa,

"Pek güzel yazmışsınız, sızınkine dokunamadım. *Servet-i Fünun*'a koyacağım" deytvermiştir.

Sınıfta toplu bir iç geçirîş fısıltısı hemen dolaşır... *Servet-i Fünun*'da yazısı çıkmak demek, edebiyatın merdivenlerine ulaşip en az bir basamak atlamak demektir ! Herkes genci kutlar.

Gerçi yazı, *Servet-i Fünun*'un "müptedi" denilen toylara, isimleri bilinmeyenlere ayrılmış ek bölümündedir ama, çocuğun yaşı da ancak 14'tür. Ve üstelik Celal Sahîr Hoca'nın bilmediği bir marifeti daha vardır; şiir yazmaktadır. Ve az sonra onu da hocasına uzatır uzatmaz, bu defaki eseri *Servet-i Fünun*'un ana bölümünde çıkacaktır.

Çocuğun adı Falih Rifkî idi ve bu ad, *Servet-i Fünun*'un 1909'lu yıllarında en şöhretli imzaların yanında görüldüğü zaman da tam 15 yaşındaydı !

Aruzu öğrenir öğrenmez kendilerini aynı zamanda şair ol-

muş sayan bir nesildir onlar ama, bu çocuğun diğerlerinden farkı, yazar olma yerine yazar yaratılma ve “erbab-ı kalem”liği edinme yerine öyle doğma idi!..

Şiir ki, o ilk çocukluk ve gençlik yıllarında, onun bir nefeslik hevesi olarak esmiş ve geçmiştir, onda dahi, devrin şöhretleriyle yan yana duruşunda ezilmez ve hatta tatlı bir farklılık bile taşıdığı görülebilir.

Servet-i Fünun’da, mesela Hüseyin Suat, “Kalb-i şair de zümre-i beşerin, öyle bir ıstırdyesidir” derken, Fuat Köprülü mesela “Ser-i cıbale kadar yükselen sâfir-i sükût ve pür serair-i ezlal olan cıbal-i sema” diye yazarken, o 15 yaşındaki çocuğun bu bunların yanı başındaydı ve şöyleydi:

“Dağlarda gölgeler ve bulutlar yığın yığın

Envacı ağlaşır gibi dalgın denizlerin.”

“Envac”ın yerine koyun “parıltılar”ı, bugün dahi yazılmış sanılabilir!..

Falih Rıfka Atay 1894’te İstanbul’da doğdu.

Doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği yıllar, imparatorluğun çöküş yıllarıdır. İlk gençliği de Osmanlı’nın batış sürecini kaplar...

Batış Yılları adlı kitabında ilk gençliğinin o kapkara günlerini anlatırken çizdiği tablolar gericiğin ve Osmanlı’yı batıran ağıdalı taassubun, onun ruhundaki izlerini bütün açıklığıyla gösterir.

Şu iç yakıcı hüznü kıvranışına bakınız:

“Ömürlerini yeniden yaşamak isteyenler çoktur. Bizim kuşaktan ömürlerini tekrarlamaya cesaret edenler bulunabileceğini pek sanmıyorum. On dokuzuncu yüzyılın ikinci dekadına doğru nasıl olup da tarihın mezarına gömülmeden atlatılabildiğimize hâlâ şaşıtım kara günleri, duygulu bir Türk bir daha yaşamak değil, hatırlamak bile istemez!”

Falih Rıfka’nın rüştüye yani ortaokula yazıldığı yıllar Rus-Japon Savaşı’nın başladığı yıllardır ve koskoca Osmanlı İmparatorluğu’nun hemen bütün çocukları, Japonların Moskof’u yenmesiyle, imparatorluklarının kurtulacağı avuntusuna yapışacak kadar ümitsizdirler!

Böyle bir geçmiş, elbette bir daha yaşanmak istenmez!

Falih Rıfka, Hüseyin Cahit’in müdürü olduğu Mercan İdadisi’ni o zamanın öteki şöhretli lisesi Vefa’ya tercih edişinde-

ki sebebin başında, Hüseyin Cahit'ten kaynaklanan bir ta-assup kavgacılığına daha yakın görünmesi olduğunu söyler ama, okulun Hüseyin Cahit dışında ancak iki hocasının daha şeriatla ilintisiz olması hariç, diğerlerinin hatta Yıldız hafiyesi olduklarını görmenin azabını da, hemen tatmış ve Darülfünun yıllarına kadar içinden atamamıştır!

Osmanlı Darülfünunu, yani üniversitesi de bir konağın içindeydi. Üstelik Hukuk da Edebiyat Fakültesi de aynı çatının altında... Falih Rıfkı, Edebiyat Fakültesi'ne girer. Sınıf arkadaşı Ruşen Eşrefle birlikte iki uzun boylu genç olarak arka sıralarda bir yer edinirler...

İlk derste ilk karşılaşılacak hoca Mehmet Akif'tir.

Şiirimizin, Fecr-i Atı'nın bazı zevksizleri elinde perişan edildiğini uzun uzun kendine has tımturaklı Arapça terkiplerle anlattıktan sonra örnek olarak Ahmed Haşim'i ele alır ve yerden yere vurmaya koyulur... Hiddetle titreyen kara sakallıyla bakar gibi bir aralık çenesini kaldırarak sınıfa sorar da:

"Bu saçmalıkların izahını yapacak biri varsa çıksın aranızda!"

Falih Rıfkı hemen kalkmıştır.

Mehmet Akif, bir süre bu uzun boylu, sarışın genci hayretle süzdükten sonra, biraz kızgın,

"Buyrun tahtaya..." demek zorunda kalır ve fütursuz genç, kendinden emin adımlarla yürüyerek, tahtanın başına dökülür.

Ruşen Eşref Bey, o anı, sonra kısa kesmek zorunu duyduğumuz Atatürk'ü anlatan tefrikasını *Dünya*'ya getirdiği gün, gerçekten güzel anlatmıştı:

"Mehmet Akif'i pek sevememiştik, ama ondan çekinmeye, hatta saymamaya da imkân yoktu. Ama Falih, çok sevdiği Haşim'in kara tahta başında yerden yere vurulması karşısında öyle sarsılmıştı ki, hemen fırladığı gibi tahtaya geçti ve Haşim'in bir biri arkasına pek çok şiirini göklere çıkarmaya girişti. Hele 'Şiirde aradığımız, aruzun en gürültülü veznin oyunları kulağın zorlamak mı? Yoksa hafif bir meltem dokunuşu, bir çiçek değmesi gibi, ruha seslenip onu titretmek mi? Önce buna karar verilmesi gerekir. Eğer hedef birincisi ise Haşim elbet beğenilmez ama, maksat ikincisi olunca da Haşim'i sevmemek, hatta onu kucaklamamak ka-

bil olmaz' dedikten sonra bir alay hem o taraftan hem bu taraftan örnekler sıralamaya başladığı zaman, Akf'ın yüzünü görmeliydiniz! Başlangıçta 'Çok saçma, hepsi saçma bunların' diye mırıldanmışsa da glderek sesi sönmüştü."

Ve hele genç Falih "Lütfedip söyleyiniz efendim 'Gubar-i secde-i râhun hat-ı levh-ı cebunumdur" yahut 'Hezar gam müteveccih mana bu hem bir gam ki yohdurur gam-ı dil zâhır itmeğe gam-har' mı daha saçma, yoksa 'Bir derin hüznü sema, ruhumda melalin aksı gibi' demek mi?" der demez herhalde Mehmet Akf, zilin çalmasına can simidi gibi yapışıp fesini kafasına bastırarak soluğu dışarda almış olsa gerek!

Allahtan Mehmet Akf, çok değil, bir ay kadar sonra idareyle bir çekişmesini, daha doğrusu idarenin onun bazı isteklerine karşı takındığı yakışıksız tavrı öne sürerek çekilmiş ve yerine Yahya Kemal gelmiştir.

Ruşen Eşref,

"Böyle olmasaydı, Falih bir defa garanti dönmüştü ya, benimki de sanırım eli kulağındaydı... Ama Yahya Kemal, hepimize bir merhem gibi gelmiştir!" derken, Falih Rıfkı Bey sıkılgan sıkılgan baş sallamakla yetiniyordu!

Falih Rıfkı'nın ağabeyi subaydır ve o tarihlerde Çerkeş'teki redif taburu kumandanlığına tayin edilmiştir. Üniversite öğrencisi genç Falih, yaz tatili başlar başlamaz, hemen ağabeyinin yanına koşar ve bu sayede de ilk defa Anadolu'yla tanışır. Bütün yazı, bu tanımanın heyecanı, acısı, sıkıntısı ve ibret dolu melali içinde Anadolu'yu gezerek geçirmiştir. Ülkenin perişan halini, halkın adeta çeneler kilitli, avuçlar sıkılı ve bir kara tevekkülün ağırlığı altında sırtı bükülü durumunu görür ve çeşitli Anadolu tablolarını yüreğine adeta gömer. Bu deneyim ve heyecan, ondaki emsalsiz müşahede gücünü öyesine bilemiştir ki, Anadolu'nun çaresizliğini anlatan iki yazısını okuyan Hüseyin Cahit, hayretler içinde kalmış ve onu hemen *Tanin* kadrosuna almıştır!

Tanin o dönemin en itibarlı gazetesiydi ve genç Falih Rıfkı, adını oraya attığının ertesi günü şöhretin de basamaklarını çıkmaya başlamıştı.

Tanin'de çok beğenilen "Cumartesi Mektupları" çıkmaya başladığı zaman henüz 20 yaşında bile değildir ve Hüseyin Cahit her yazısına iki altın ödemektedir.

Tanın yılları, onun, yazı bölümünden İsmail Müştak, Muhiittin Birgen, Mehmet Ali Tevfik, Fazıl Ahmet gibi yazarlarla tanışıp kaynaşmasına, siyaset ve askerlik bölümünden de vali Hacı Adil, Enver, Fethi, Mustafa Kemal gibi şahsiyetleri görmesine yol açmıştır.

Tanın muhabiri olarak vellaht Yusuf İzzeddin'le birlikte Edirne'ye gitmesini, meslek hayatının ilk faydalı, hem de çok mu çok yararlı olayı sayması, elbette boşuna değildi. Bu gezide hem saltanatın yürekler acısı halini adeta elle tutmuş, hem de İttihat ve Terakki'nin askeri dayanağındaki kıskançlık ve çekişmeleri gözlemiştir.

Edirne'yi yeni almıştık ve Enver, Fethi Bey ile kumandasındakilerin Edirne'ye kendisinden önce girmelerini önlemek için, süvarilerini zorlamış ve güya zafer kazanmıştı ama, Fethi ve kurmay başkanlığındaki Mustafa Kemal beyler bu manasız hırsa kınlanmışlar ve karargâhlarını Dimetoka'da mihlayıp kalmışlardı.

Falih Rıfık Atay *Batış Yılları*'nda bu olayı iki üç fırça darbesiyle resmettikten sonra, "Vali Hacı Adil Bey'le birlikte Fethi ve Mustafa Kemal'in karargâhına kadar gittik. Birkaç araba idik. Ben de *Tanın* muhabiri olarak aralarında idim. Mustafa Kemal'in bana 'esrarlı' gelen şahsiyeti ile ilk defa bu dolaşmada ilgilendim. En küçük rütbelisi ve o vakit en 'şöhretsizleri' iken, konuşma sırasında bütün önem onun üstünde idi. Pek de çekici ve inandırıcı bir hali vardı..." diye yazmıştır.

Bu, onun saltanatı yıllar sonra kökünden sılıp yok edecek olan şahsiyet hakkındaki ilk teşhisidir!

Ya yıkılmakta olana vurduğu damga? O da şöyle:

"Trende vellaht ile gazete için konuşmaklığımın doğru olacağını söylediler. Kendisi istemiş olmalı idi. Bütün korkusu Sultan Reşad'dan sonra belki padişah yapmazlar diye İttihatçılara yaranmak olduğunu işitmiştim. Beni bir ayağı altında, yarı bağdaş kurarak kabul etti. Birbirini tutmayan sözleri arasında Kâmil Paşa'yı tenkid eden, millet ve memlekete bağlılığını anlatan birtakım cümlelerini hatırdan tutmaya çalışıyordum. Bu bir budala idi. Fotoğraflarda Sultan Reşad'dan daha uyanık görüldüğüne göre, artık düşününüz padişah ne olmalı idi? Bütün damarları içinde bir damla Fa-

tihi yahut Yavuz bulmak ihtimali var mıdır diye ümitsizlikle karışık bir utanç duygusu içinde idim.”

Fakat bütün yarınatılığına, dağınıkliğine ve kargaşasına rağmen İkinci Meşrutiyet, o kuşağa Türkçülük ülküsünü vermek gibi büyük bir başarı da sağlamıştır! *Genç Kalem-ler*'de Ömer Seyfeddin, Ali Canip, Yusuf Akçura, Ağaoğlu Ahmet, *Yeni Mecmua*'da Ziya Gökalp, *Türk Ocağı*'nda Hamdullah Suphi ve şairlerinden çok konuşmalarıyla Yahya Kemal bu ülkünün alemdarlarıdır ve Falih Rıfkı işte bu potada pişmiş ve kaynamıştır.

“Bizler Türkçülükle idealsizlikten kurtulmuştuk” derken, Meşrutiyet'teki genç kuşağın ondan önceki biçareliğini de vurgular. Ve Türkçülüğün, bir ırk ve kafatası safsatası olmadığına en güzel örnek olarak da, “1923'te Atatürk, Meşrutiyet kuşaklarının akıllarına dahi gelmesine imkân olmayan devrimlerini tasarladığı vakit, ona inanarak sanılanlar hep Türkçüler olmuştur” diye yazar.

Gerçekten de Mahmut Esat'lar, Şükrü Kaya'lar, Vasıf Çınar'lar, Necati'ler ve tabii hepsinin önünde Falih Rıfkı Atay'lar... Hepsi hepsi de bu safsatasız, yani kafatasçılıkta ırkçılık sapıtkanlıklarından arınmış Türkçülerdi!

Birinci Dünya Savaşı'nda Falih Rıfkı, Cemal Paşa kumandasındaki Suriye cephesinde yedek subaydır. Ordunun kurmay başkanı Ali Fuat Erden, kumandanın özel kalem müdürü de Mülazım Falih Bey.

Hayır, Osmanlı ordusunun o zamanki geleneğine göre, “Falih Rıfkı Efendi”! Zira “bey” sıfatı Osmanlı ordusunda ancak yüzbaşılıkta kazanılır.

Evet ama Cemal Paşa özel kalemindeki sekiz kişilik kadronun başına koyduğu Falih Rıfkı Efendi'nin, Osmanlı ordusu geleneğini aşan edebî değerini bilmekte ve bu sebeple, ona havale edilen evraka daima “Falih Rıfkı Bey'e” diye şerh koymaktadır. Kurmay Başkanı Ali Fuat Erden (sonra Atatürk devrinin Harp Akademileri komutanı korgeneral) de Falih Rıfkı Bey'in edebî şahsiyetini bilmez değildir ama ona göre askerî kaideler esastır ve böylece de o, paşanın koyduğu her “bey” sıfatını çizip “efendi” yapmaktadır!

Ali Fuat Paşa bu olayı *Suriye Hatıraları* adlı kitabında uzun uzun anlatmıştır da...

Eserini biz tefrika ediyorduk. Tashihlerine de pek meraklıydı. Sıra o efendi-bey çekişmesine gelince, elindeki prova baskılarını sallayarak odama gelmiş,

"Bedîl Bey" demişti, "bu benim içimde bir burukluktur. Yazıp yazmamakta çok da duraksadım. Siz ne dersiniz, acaba çıkarayım mı?"

"Neden pašam, niçin çıkaracaksınız? Güzel bir anı bu" dememe karşılık da o kıbar halyle,

"Evet ama" demişti, "ben o devirde Falih Rıfkı Bey'in edebî şahsiyetini, ordudaki rütbesinin gerisine itmiş ve gerçekten katı bir tutum göstermiştim. O devirde bile pek doğru sayılmadığı bana söylenen bu davranışım şimdi büsbütün anlaşılmaz ve bana bir ayıp gibi yapışmaz mı?"

Ve Cemal Paşa'nın nihayet kendisine iade ettiği bir yazışmaya şöyle bir not koyduğunu anlatmıştı:

"Kavald-i askeriyye sadakatınız takdir olunmakla beraber, üdebaya itibar göstermeniz zarureti de emrolunur."

(Yani, askerlik kaidelerine bağlılığınızı takdir ediyorum ama ediplere [edebiyatçılara] itibar göstermenizi de zorunlu sayıyorum.)

Ve hemen eklemişti:

"Falih Rıfkı Bey'in, o büyük eseri *Zeytinadağı*'nı okuduktan sonra, kumandanımı daha iyi anladım ve böyle bir kalemin kudretini, bir iki askerî rütbe çizgisinin gerisinde sanmakla ne kadar manasız kaldığını hep üzülerek hatırlamışımdır!"

Hüseyin Cahit de aynı *Zeytinadağı* için ne güzel yazmıştır:

"Edebiyatımızda böyle bir esere tesadûf ettiğim için bir Türk sıfatıyla ben iftihar ederim. Bir yazar bütün ömründe böyle bir kitap yazabilmişse, dünyaya beyhude gelmemiş demektir."

Nurullah Ataç, bahis açıldıkça ılkde birde tekrarlardı:

"*Zeytinadağı*'nı okumamış Türk, Türkçe'yi yarım tatmış sayılır."

Hiçbirinde abartma yoktur. Ne şu ikisinde, ne de mesela,

"Gençlere kitap, okullara kıraat, millî edebiyata numune... İşte bu kitap o kadar çok beklenen ve o kadar çok aranan hayatî ihtiyaçlara tek başına cevap vermek kudretini hâzırdır" dedikten sonra, "Bu kitabı okumak adeta bir borçtur ve bir vazifedir" derken ne Behçet Kemal'de abartma vardır, ne de

"İnkılap Türkiyesi'nin laik gençliği, bu kitabı lezzetle okuyacak ve onda ebedî laikliğin en güzel örneklerini bulacaktır" diyen Burhan Asaf'ta (Belge) bir mübalağa zerresi bulunabilir!

Zeytin Dağı gerçekten de Türk edebiyatına ilahî bir lütuf gibi girmiştir!

4. Ordu'yu, Suriye cephesini, çölü, Kutulamare'yi, hecini, kervanı, Arap'ı bir alay kitap anlattı. Hiçbirinde ondaki kudret yoktur. *Zeytin Dağı*'nda çölün sıcaklığı benliğinizi yakar, yağmur anlatılıyorsa ıslanır, ateş anlatılıyorsa ısınır veya yanar ve savaş anlatılıyorsa vurulur yahut vurursunuz!

Falih Rıfık Atay *Zeytin Dağı*'nda, okuyup da ağlamadan geçemeyeceğiniz "Ahmedim nerede?" diye vagonlara bakan anaları, çöle gömdüğümüz bir aydın kuşağının kanlarıyla kızaran kumları, Mısır'ı almak hayalinden, Anadolu'ya erişebilme gerçeğine gelip dayanan İttihatçı kafasını öyle çizmiş, öylesine anlamlarının büyüyle sarıp sarmalayarak okurlarına sunmuştur ki, kitabı bitirdiğiniz zaman, önleyemeyeceğiniz bir huşu içinde ona, "Türkçe'nin en büyük eserlerinden biri" demekle hiç duraksamazsınız!

Suriye cephesinde Osmanlı ordusu savaşı kaybetmiştir ama Türk edebiyatı bir *Zeytin Dağı*'nı kazanmıştır!

Birinci Dünya Savaşı sonu İstanbul basını, ikinci savaşın sonunda olduğunun aksine, iftihar edilecek bir gradoda değildi. Ve hele Atatürk Milli Mücadele'ye başlarken, tam tersine utanılacak bir düşüklük ve alçaklık gösterir.

Refik Halit, Refi Cevat, Mahir Kadri, Tarık Mümtaz, Arif Oruç, İbrahim Hakkı gibi kalemler Mustafa Kemal'in Anadolu hareketi başlar başlamaz, adeta sapıtmış gibidirler...

Refik Halit'in "Deli mi oldun Mustafa?" diye başlayarak sürüp giden alay yazısı, bir avuç yürekte filizlenmeye başlayan ümit belirtilerini karartmış, İbrahim Hakkı'nın "Yahudi Mustafa Kemal" sapıtkanlıkla İngiliz işgalciler tarafından sevinçle karşılanırken, Arif Oruç'un, Tarık Mümtaz'ın ve Refi Cevat'ın hezeyanları hep Milli Mücadele'nin beyhudeliği ve Mustafa Kemal'in maceraperestliği üzerinde toplanmıştır!

Böyle bir kara tablonun karşısında, *Akşam*'ın üç ortağı Falih Rıfık, Necmettin Sadak ve Kâzım Şinasi bir ışık huzmesi gibi dururlar ve özellikle Falih Rıfık, İngiliz işgal kuvvetlerine ve saltanatın Kürt Mustafa divanına rağmen, Mustafa

Kemal'i savunurken, karalığın ve karanlığın ortasında alev alev yanan bir meşale gibidir !

İngiliz sansürü, Ermeni tercümanların dürtüsüyle, hergün *Akşam* gazetesinden parçalar koparır ve Falih Rıfkı'nın yazılarını bazen yarıya kadar tırpanlar ama o, Türkçe'yi öyle ustalıklarla kullanmaktadır ki, Ermeni tercümanlar bunun en fazla en fazla yansına erişebilmekte ve geriye kalan öbür yarının etkili olmaya yetmektedir !

Falih Rıfkı Bey, o günleri anarken acıyla söylenirdi:

"Ben hayatımın hiçbir devresinde, ırkçı, etnik ayrışımçı ve hele aramızdaki gayrimüslimlere karşı hor bakışlı olmadım. Ama Mütareke'deki Ermeni tercümanların davranışlarını unutamam ! Bunlar, benim edebiyatıma yetmeyen Türkçelerinden doğma zaafı, gide gide, yazıların topyekün sansürüne kadar götürmek istediler. Ve İngilizlerin dahi bu derece aşırılığı kabul etmemeleri karşısında da, bu defa Kürt Mustafa dıvanına ihbarlar yapa yapa, nihayet benim idamlıklar koğuşuna tıklımama kadar işi vardiirdiler !"

Falih Rıfkı Atay Kürt Mustafa dıvanından rüşvetle kurtulmuştur. Evet, imparatorluğun bu en sadık kulu sayılarak bütün saltanat düşmanlarını sigaya çekip asmak yetkisiyle donatılmış Mustafa'sı, Falih Rıfkı'nın iki ortağı, Necmettin Sadak ve Kâzım Şinasi'nin hemen buldukları aracıyla gönderilen çil altınları görür görmez, mahpusunu bırakmış ve böylece de Falih Rıfkı Atay, çıktığı gün, savaşına kaldığı yerden devam etmiştir !

Falih Rıfkı'nın aydınlığı, pek çok genci, yaşlıyı elbette etkiliyordu. Nitekim *Akşam* gazetesine yazan veya yazmak için adeta yalvaran Darülfünun gençleriyle hocalarının bazı yazıları, o günlerin tarihî koleksiyonlarında yatmaktadır.

Yakup Kadri, o günlerde, ciğerlerinden bir rahatsızlık geçirmekteydi ama yazdığı her makalede o da Mustafa Kemal'in mücadelesini desteklemekteydi.

Mustafa Kemal İzmir'e girişinin ertesi günü, ilk iş olarak Falih Rıfkı'yı davet etmiştir.

Mustafa Kemal'in imzasını taşıyan telgrafı aldığı zaman Falih Rıfkı heyecandan titrer.

Hemen telgrafhaneye koşmuş ve en hızlı vasıta ile hareket edeceğini bildirmiştir.

Telgraf çekmeye bizzat gitmek zorundaydı, çünkü o günlerde İstanbul postanesinden başkumandanın bulunduğu yere telgraf çekmek, çetrefil izinlere bağlı ve üstelik de bir muhavereyi karşı tarafın kabulüne dayalı idi. Falih Rıfkı Bey, elindeki Mustafa Kemal imzalı telgrafla gerçi bütün formaliteleri çabucak aşabilmiştir ama bir süre karşidan bir "alındı" cevabı gelmemiş ve daha sonra da,

"Başkumandan hazretleri Yakup Kadri Bey'i de nezdinizde almanıza istemektedirler" diye bir not verilmiştir !

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, başlangıçta kendisinin ikinci planda anılır gibi olmasına biraz burulmuşsa da, gene de heyecan içinde gelebileceğini bildirmiş ve böylece iki dost hemen yola koyulmuşlardır !

Burada bir nebze nefeslenelim:

Mustafa Kemal gibi bir dâhinin vatani kurtarıcı kurtarmaz, görüşmek istediği ilk insanın, adı ne olursa olsun ve kalem kudretiyle edebiyat heybeti ne ölçüde bulunursa bulunsun, bir yazar, hele gazeteci bir yazar olması her Türk gazetecisine ve yazarna ne kadar gurur verse yeridir.

Bu bizim açımız ! Bir de olayın Mustafa Kemal açısı var ki, onun karşısında, başlar bir daha eğilmeli ve böyle bir davranışla, askerî zaferden sonra bir fikir savaşına gireceğini, çizimelerindeki cephe tozu henüz silinmeden gösteren bir medeniyet adamının dehası karşısında gerçekten diz çökülmeli !

Nitekim, Falih Rıfkı'ya ilk sözü,

"Asıl savaşımız bundan sonra başlıyor ve bu, kazanmış olduğumuzdan daha zordur" demek olmuştur. "Bunu söylerken de Anadolu'muzu işaretliyordu" diye çok yazıp tekrarlamıştır Falih Rıfkı Atay !

Ben kendisine, şu İzmir mülakatını konuşurken,

"Demek ki Atatürk, cephede sizlerin İstanbul'da çıkan yazılarınıza okuma imkânını bulabiliyor ve gazeteler demek ki cepheye kadar ulaşabiliyordu !" dediğim zaman, "Cepheye silah ve mühimmat göndermenin fedakâr ve usta çocukları, seçtikleri gazeteleri de tabii bunların arasına katıyorlardı. Ama bu konuda başka tesirli unsur telgraf memuru kahramanlar olmuştur. Ben çok sonra Atatürk'le ona ait bazı notları düzenlerken, 'Falih Rıfkı bugünkü başmakalesinde şöyle yazıyor' diye başlayan pek çok telgraf görmüşümdür."

Ama şüphesiz, Atatürk'e, Falih Rıfkı'yı ilk hatırlanacak fıkır adamı olarak tanıtan, sadece Milli Mücadele yazılan değildi. Bunlar, genç bir subayken okumaya ve izlemeye başladığı bir yazının, en son ve en hayati mücadeleden yine kendi yanında olduğunu görmenin rahatlığını vermiştir ona ! Ama şüphe yok taa İttihat ve Terakki yıllarından gelen bir birikim vardı, Milli Mücadele yazılan, zaten dolu olan bu kristal bardağın üzerine akmış ve onu taşırmıştır !

İzmir'in alınışıyla başlayan bu beraberlik, bir gün dahi bozulmamış, çözülmemiş, gevşememiş ve her ikisinin ölümlerine kadar da sürmüştür. Atatürk'ün ölümünden sonra daha 32 yıl yaşayan Falih Rıfkı Atay, son nefesini verdiği ana kadar, o bağlılığı, hayranlığı hep sürdürdü ve bir an bile aksatmadı.

Atatürk'ün bütün hayatını tarayınız, Falih Rıfkı kadar upuzun bir beraberlik içinde kaldığı, hep kaldığı, her zaman kaldığı ve Falih Rıfkı kadar vazgeçilmez saydığı bir ikinci insan bulamazsınız !

Serbest Fırka kurulduğu zaman, Atatürk hemen bütün arkadaşlarını serbest bırakmış ve dileyenin Serbest Fırka'ya gidebileceğini söylemiştir. Hatta bazılarını bizzat ayırarak Fethi Bey'e verdiği bilinmez şey değildir.

Yalnız Falih Rıfkı'yı saklamıştır.

Fethi Bey o kuruluş sırasında kendisine,

"Bir alay kalem erbabı geldi. Ağaoğlu Ahmet'ten, İsmail Hami'ye kadar hepsi bizde. Ama bir Falih Rıfkı sende, verse ne onu" dediği zaman,

"Yook Fethi Beyefendi, onu veremem bir, kendisinin de ölü ayrılmaz olduğunu çok iyi bilirim, bu da iki !" demiştir.

Ama yalnız Serbest Fırka'yla değil, Atatürk'ün itibar edip çevresine topladığı diğer bütün fıkır ve edebiyat adamlarının tutumlarıyla da, Falih Rıfkı-Atatürk bağı ve yakınlığını ölçebilirsiniz.

Hepsi ama hepsi, cumhuriyet daha yerleşmeden, gözlerini dışarı dikmişler ve birer elçilik yakalamanın hesabına düşmüşlerdir.

Yakup Kadri, aylarca uğraşıp nihayet açtırabildiği kapıdan hemen dışarı fırlar ve elçi olur, Ruşen Eşref hemen ardından yetişir, Hamdullah Suphi hiç duraksamaz, Yahya Kemal hiç tereddüt etmez.

Atatürk bir gün sofrada bu tayın furyasının bahis konusu olduğu sırada, az ilerisinde oturan Falih Rıfkı'ya dönerek,

"Çocuğum, arkadaşlarınızın hepsi şu anda hükümet-i cumhuriyenin sefir-i kebirleridirler. Kendiniz için bir şey düşünmez misiniz?" diye sorar sormaz,

"Benim yerimin Ankara olduğunu sanıyorum paşam" demekle yetinmiş ve biraz da alınmış, ama ertesi sabah Çankaya'yı mutat ziyaretinde Atatürk'ün,

"Böyle bir cevap vereceğini biliyordum ama mahsus sordum. Hani başkalarının da aynı istekle mırıldandıkları bana söylenmişti de, onlara ders olsun istedim!" demesi karşısında ferahlamıştır!

Yıllar sonra Yakup Kadri *Zoraki Diplomat* adlı kitabında anılarını yazarken, kendisini, hiç istemediği halde elçiliğe yapıştırılıp dışarıya gönderilmiş gibi gösterdiği zaman, Falih Rıfkı Bey çok üzölmüş ve hayli de kızmıştı. Bana dönerek,

"Kuzum Bedil buna karşı lütfen sen yaz, benim yazmam onu fazla üzebilir" demiş ve o devirde geçenleri bana nakletmesi üzerine de ben Yakup Kadri Bey'in zoraki diplomatlığını alabora eden ağır bir yazıyı yayımlamıştım. Hiç sesini çıkaramamıştır.

Yalvar yakar aldıkları görevleri, kendilerine zorla verilmiş gibi gösterenlere, o anda olduğu kadar, daha sonraları da çok tanık olduğum için ben Yakup Kadri'ninkine doğrusu ya pek de şaşmamıştım ama Falih Rıfkı Bey arkadaşının buna tenezzül etmesine pek burulmuş ve tabii asıl, Atatürk devrinin istenmeyen bir görevi insanlara zorla yapıştırır gibi gösterilmesi haksızlığa isyan etmişti!

Atatürk'e veya eserlerine imna yoluyla dahi dil uzatmak Falih Rıfkı Atay'ı bir ateş topu haline getirmeye yeterdi. Bu konuda tahammülsüzdür. En küçük bir mazeret tanımayacak, bir dil veya kalem sürçmesini dahi affetmeyecek kadar da katı ve acımasızdır.

"Atatürkçölük" deyiimi de onundur.

Atatürkçölüğün medeniyetçilik demek ve temelının de laisizmden ibaret olduğunu, ilk ve en güzel o çizmiş ve gençliğe bir düstur gibi uzatmıştır.

"Mustafa Kemal'in bir devrim arkadaşları, bir de devrimlerine 'duçar' olanlar vardır" derdi. Falih Rıfkı Atay, hiç şüp-

he yok birinci grubun en başındaydı ve bu yerini Atatürk'ün ölümünden sonra daha da pekiştirip sağlamlaştırmıştır!

Bakınız Mustafa Kemal'in o ateşli, tozlu dumanlı devrim günlerini ve çevreyi nasıl anlatıyor:

"Her kuvvet ve ikbal gibi şüphesiz Mustafa Kemal'in etrafı da dalkavuklarla çevrili idi. Pek çoklarının yapılanlara inandığı yoktu. Devrim kanunlarına ellerini kaldırırken, nicelelerinin Mustafa Kemal'e bakan gözlerinde, 'Ah bir ölüp gitse... Ah yarın sabaha çıkmasa...' gibi kıvranan gizli bakışı sezerdik."

"Mustafa Kemal bilmez miydi? İnsanlar üzerine hiç al-dandığını hatırlamıyorum. Kötüsünü de, iyisini de bilerek kullanmıştır. Eski Diyanet İşleri reislerinden ihtiyar bir hoca efendi, hilafetin kaldırılacağı günlerde reislik odasına saygı sunmaya gelmişti. Mustafa Kemal'in,

'Hah tam zamanında teşrif buyurdunuz. Hilafetin dince lüzumsuz olduğunu bana ilk defa Bursa'da söyleyen efendi hazretleridir' demesi üzerine, Mustafa Kemal'e bir şey öğretmiş olmak fırsatını kaçırmak istemeyen hoca,

'Evet efendimiz' demişti.

Başka sankılar daha da ileri gitmişlerdi. Rahmetli Vasıf, hanedan maaşları aleyhine konuşurken, içlerinden biri, saç sakalı dikelmış bir halde içeri koşarak,

'Paşa paşa... Neyi kaldırmak istiyorsun? Kitap'ı mı? Emret bize yolunu bulalım. Fakat (toplantı salonu tarafını göstererek) bunları söyletme!' demişti.

Başlarındaki bir dinsiz bile olsa, bu ödenekçi din adamları ona dalkavukluk edeceklerdi.

Anadolu'da bin yıllık medreseleri bir gecede onların da oylarıyla kapıyorduk. Çünkü o zaman egemenlik ilerleme ve Batılaşma davasında idi. Türkiye havasını teneffüs edip de, ilerleme, Batılaşma, kör gelenek ve göreneklerden kurtulma davasının zafer bulacağına inanmamak imkânı yoktu. Şimdi Atatürkçü dediğimiz Batı medeniyetçileri bugünkünün binde biri iken... Bir avuç aydın... Bir avuç aydın... Stilde bir avuç aydın... Orduda bir avuç aydın...

Niçin? Evet niçin?"

"Yakup Kadri'yle beraber zaferin ilk günlerinde İzmir'e Mustafa Kemal'e gitmiştik. Herkes 'biten bir şey' bir savaş-

tan kurtulma hafifliği içinde idi. Yalnız o,

‘Asıl işe yeni başlayacağız’ diyordu.

Asıl düşman orada diye İzmir’in arka mahallesinden Sovyetler Birliği sınırlarına kadar bütün Anadolu’yu kaplayan gerillliği ve gericiliği gösteriyordu. ‘Padişah benim’ dese, tahtı altına uzatacaklardı. ‘Halife benim’ dese herkes eteklerine sarılacaktı.”

“O ise elindeki yüzde yüzü, gerçek kurtulma savaşı uğruna tehlikeye koyacaktı. Yarın hiçbir iş yapmamışa dönecekti. Bütün Anadolu köylerinde onun dinsizliği söylenecekti. Biraz sonra düşman elinden aldığı bu şehrin sokaklarında onu öldürmeye kalkacaklardı.”

“Yalnız o, zaferin her şeyi bitirdiğine inanmıyordu. Bir ultimatomla İngiliz donanmasını limandan kovabiliyor fakat yine de kurtulduğumuza inanmıyordu. Kapitülasyonları kaldırıyor, bağımsızlığa kavuştuğumuza inanmıyordu.”

“Anadolu bir Asya parçası idi. İçinde oturan vatandaşlar maddî manevî Asya gerileri arasında idiler. Bu topluluk bir Batı topluluğu olmadıkça her şey boşuna idi. Bu zafer de, son Osmanlı yüzyıllarının nice zaferleri gibi harcanıp giderdi. Biz medeniyetçe kurtulmalı idik. Biz toprağımızdan fazla kafamızı ve vicdanımızı kurtarmalı idik.

Bütün devrimciliğin felsefesi budur.”

Tüyleriniz ürpermedi mi ? Boğazınızın kupkuru bir yutkunuşu zor becerdiğini hissetmiyorsunuz musunuz ? Biraz iç geçirip, biraz soluklarınızı ayarlayın da devamına bakın lütfen:

“Hiç kimsenin yapamayacağını yaptı adam. Hiç kimsenin yıkamayacağını yıktı adam. Bütün engelleri kaldırdı yolu-muz üstünden !”

“Derken kuvvet ve ıktbal demokrasi ile halka geçti. Ne görsek beğenirsiniz: nasıl 1923’te bütün gericiler ilericinin dalkavuşu olmuşlarsa, bu defa formasyonları bakımından ilerici olması gerekenler gericiliğin dalkavukları kesildiler.”

“Hani 1923’te tek ödenek alalım, hükmedelim de Mustafa Kemal isterse kara kitabı da kaldırsın diyen sanki dalkavukları yerine, şimdi tek koltuğa kurulsunlar da, ödenek alsınlar da, devlet arabasına binsinler de, medreseler açıl-sın umurlarında olmayan, bıyıkları tıraşlı, başları silindirililer var...”

"1923, 1962... Sanki otuz dokuz yıl ileri değil, otuz dokuz yıl daha gerideyiz."

"İdeal ve irade adamlarına haber vereyim, bunlar korkaktan korkaktırlar. Yarın ilerleme davası yeni savaşçılara kavuştu mu, hepsi başlarını göbeklerine kadar eğecekler. 'Aman efendimiz ne emir buyuruyorsunuz?' diyecekler!"

Falih Rıfki Atay'ın bu satırları yazdığı 1962'den bugüne, tuhaf tesadüf, gene tam bir otuz dokuz yıl daha geçmiş bulunuyor. Ama durum değişmemiş, hatta ağırlaşmıştır. Sağ olsaydı gene söyleyebilir, hatta daha da rahatlıkla yazabilirdi:

Tek ödenek alsınlar da, tek koltuğa kurulsunlar da, tek devlet Mercedes'lerine binsinler de, tek ihalelere kaşşınlar da... Tek banka soydursunlar da... Tek devletin nesi var nesi yok rahatça peşkeş çekebilsinler de, tek karlarından afçı, evlatlıklarından yordakçı yaratsınlar da...

Uzar da uzar artık...

Falih Rıfki, Atatürk devrimlerinden kırntı bir tavizli aslaa içine sindiremediği için, gide gide değil taviz, onları pekâlâ bölüp paralamaya koyulan partisiyle de ters düştü ve istifa etmek zorunda kaldı.

Atatürk'ün partisine girmişti. İsmet Paşa'nın partisinden çıkmıştır.

Nasıl ki, daha sonra bu defa İsmet Paşa da kendi partisinden değil, Ecevit'in partisinden ayrılacaktır!

Falih Rıfki'nin Atatürk'e olan bağlılığı, büyük kurtancının ölümünden sonra CHP içinde bir rahatsızlık unsuru olmuş, onun, "Devr-i İsmet" edebiyatıyla Atatürk devrini kötüleme-yeye koyulanlarla uyuşamayacağı bilindiği için, nasıl bir bozgun patlağı vereceği hep konuşulmuştur.

Bunları bilirdi, Meclis'in merdivenaltı sohbetlerinde de "Artık Devr-i İsmet başlamıştır" diye kurum satan ve cebindeki bir anahtarı göstererek Atatürk'ün naaşını "Kokmak üzereydi, Etnografya Müzesi'ne gömdüm" diye söylenen Refik Saydam'ı yerden yere vurduğu bilinmez şeyler değildir. Ama o düşmanlarının bütün tahminlerini altüst etti ve o günlerin merdivenaltı sohbetlerindeki acılığa ve gerçek kara mizaha rağmen, *Ulus* başyazarlığını sürdürdü. İnönü'nün çevresine toplanmış Atatürk karşıtlarına karşı dişini sıkarak muhalefeti hep sözde bırakmış, *Ulus*'taki yazılarında da sadece Ata-

türk'ün eserlerini överek başlarına vurmaya yeğlemiştir.

İsmet Paşa'nın Nihat Erim'li devresi başlar başlamaz, Falih Rıfkı Atay'ın *Ulus* başyazarlığı, İnönü ve çevresine batmaya başlamış ve Recep Peker'in istifasıyla birlikte, Atay'ın da *Ulus*'tan ayrılması hepsini sevindirmiştir!

Ulus'u bırakmıştı ya, onu iyi tanıyamamış, daha doğrusu iyi tanımaya yetenekli olmayan bütün muavzları hemen çözülmüşlerdir:

“Şimdi Halk Partisi'nin ipliğini pazara çıkarır artık...

Şimdi ifşaata koyulur artık...

Şimdi ne derece partiye bağlı olduğu görülecek artık...”

Hepsini yanıltmış ve hele *Cumhuriyet*'teki o emsalsiz sohbetleri ve arkasından *Yeni İstanbul*'daki o erişilmez konuşmaları yayımlanmaya başlar başlamaz, bütün muavzalarını adeta “rezil-i rûsvay” eylemiştir!

“Şimdi Falih Rıfkı'yı göreceksiniz paşam, bir ifşaat sağanağıyla partiyi...” diye başlayan kötüler, Nihat Erim'in kursağında kalmış ve Falih Rıfkı bu defa DP'nin canını acıtmakta en ön plana geçerken, az sonra Nihat Erim'in, öyle kenara falan çekilme değil, doğrudan Adnan Menderes'in ağızına sokulduğu görülmüştür!

Ama doğrusu ya, *Dünya* çıkıp da Falih Bey'in, Atatürk devrini anlattığı başka bir şaheseri olan *Çankaya*'yı tefrika etmeye başladığımız zaman, gene onun bir ifşaat sağanağıyla CHP'yi zora sokacağını söyleyenler pek çoktu. Hatta bunu yazarlar bile olmuştur. Ama Falih Rıfkı'yı tanımaya idraklerinin elvermediği bir daha görüldü ve *Çankaya*, arkasından çocuklar için yazdığı *Babanız Atatürk* bir ifşaatın değil, bir inkılabın erişilmez eserleri olarak, Türk edebiyatının bağına girdiler!

Falih Rıfkı Atay'ın yazılı fotoğrafı çekilirken, onun sadece yazarlığından bahsetmek, objektifin önüne biraz parmak ucu uzatmak gibi olur.

Falih Rıfkı, en az yazarlığı kadar güçlü bir sohbet adamıydı. Yakınlarında olabilenlerin hepsi, “Acaba yazısı mı daha güzel, yoksa sohbeti mi?” diye daima bocalamışlardır. Bir meydan hatibi hiç değildi, aslında biraz sıkılgandır da... Ama ıklılı üçlü ve eğer bir dost meclisinde ise, hatta isterse beşli onlu olsun, sohbetlerinde “kâbına erişilmez” denilen sınıftan

olduğu mutlaklır. Müthiş bir anekdot hafızası da vardı. Olayları, o gün yaşamışçasına anlatabilmesi biraz da bu gücünden geliyordu. Tam bir nüktedandı. Ona göre espri, zorlamayla hemen kırılan bir sırçadır ve hele hoşsohbetliğin taklitten güç alan bir zoraklı espriye yönelmesine hiç katlanamaz. Bundan dolayıdır ki, Bal Mahmut'u sadece eğlence-i sayar, aslaa esprili bulmazdı !

CHP genel sekreteri olan Kasım Gülek'i ben, partisi için çok yararlı görenlerdendim. 1950 hezimetinin sindirip dilsiz ettiğı partiyi, o konuşturmaya başlamış, sandık diplerine tı-kılmış olan "altıok"lu rozetleri o tekrar yakalara takılır yapmış, Demokrat Parti'ye yönelip ona kaydolmaya koyulmuş Anadolu teşkilatının dümenini o büküp çevirerek kendi yuvalanna çevirtmişti !

İsmet Paşa, Kasım Gülek'in kendisine rağmen genel sekreter olmasını, hiçbir zaman içine sindiremedi ve onu aslaa sevmeydi. Aslında Kasım Gülek'in İsmet Paşa'ya pek uyan bir tip olmadığı da açıktır. Fakat Falih Rıfka Bey, bu sebeplerin sonuncusu hariç hiçbirinden değil de daha çok Kasım Gülek'in Atatürk'ten uzak durmaya dikkat eden bir halkçılık sergilemesinden dolayı ona ısınamamış ve hep demagog saymış, hep basit bulmuştur.

Bir gün Ankara'da Gülek beni evine yemeğe davet etmişti. Bu sebeple de İstanbul'a dönüşümü bir gün geciktirmiş ve bunu Falih Rıfka Bey'e tabii bildirmiştim.

Ertesi gün dönüşümde matbaada buluştuk. Ben Ankara temaslarımı anlattıktan sonra, sıra Gülek'le buluşmama gelince biraz da Falih Bey'i Gülek'e ait bilmediğı taraflara çekip ilgilendirme ümidyle,

"Aman beyefendi" dedim, "evine gerçekten bayıldım. Çok zevkli bir yapı olmasının dışında, bütün duvarları kitap rafından ibaret olduğu halde bu ağırlığı o kadar zarafetle yerleştirmek doğrusu hayretimi mucip oldu. Bence on binlerce kitabı var ve tabii çeşitli dillerden ! En azından sekiz on diploma da asılacak boş duvar olmadığı için kılaplara yaslanmış duruyor..."

Falih Rıfka Bey sözlerimi sükûnetle dinledikten sonra ne dese beğenirsiniz:

"Hayatımda bu kadar çok kitabı ve o kadar fazla diploma-

sis olduğu halde, onun kadar cahil kalmaya muvaffak olmuş bir adam görmedim.”

Gene benim eskiden beraber çalıştığım ve sevdiğim bir gazete sahibinin, devrimlerin korunması konusunda başyazarların yaptığı bir toplantıda varılan ortak karar, daha ertesi gün çılgıneyip DP'yi övmeye koyulması karşısında, alaycı dili tam bir ustura olmuştur:

“Hayatında, tesadüfen dahi namuslu olamamıştır!”

O bunu söylerken Nadir Nadi yanımdaydı. Gülmekle kalmamış, tarifi aklında iyi tutabilmek için birkaç defa tekrarladıktan sonra, benden bir not halinde yazıp kendisine vermemi istemişti.

Falih Rıfka Bey'e göre Türkiye'de iki kişi sırf Hüseyin Cahit Bey'e benzedikleri için yanmışlardır! Birincisi Lazkiye mebusu Aslan Bey, Hüseyin Cahit sanılarak Meşrutiyet'te öldürülmüştür. İkincisi de, Adnan Adıvar, Hüseyin Cahit'e benzetilmesi yüzünden Halide Edip tarafından eşliğe seçilmiştir!

Halide Edip Hanım'ın gençliğinde Hüseyin Cahit'e bayıldığını da bu vesileyle öğrenmişimdir. Hürriyet Tepesi yolu üzerindeki evinde, Cahit Bey'e Falih Rıfka Bey'in esprisini naklettığım zaman, sadece kıbar kıbar gülmüştü.

Ve Falih Rıfka Bey'e, “Şu iki Hüseyin Cahit'e benzeme kurbanından en çok hangisine acımalı?” dediğim zaman ise o, hiç duraksamadan,

“Tabii Doktor Adnan Adıvar'a” demiş ve hemen eklemiştir:

“Aslan Bey kurşunları yer yemez hemen öldü. Halbuki bu her gün, her saat ölmektedir.”

Böylece Halide Edip Hanım'dan pek hoşlanmadığını da öğrenmiş oluyordum. Millî Mücadele'deki “Halide Onbaşı” atraksiyonunun da Mustafa Kemal'in “Anadolu'ya gelsinler de kim gelirse ben ondan dava yolunda faydalanabilirim” fikrinden doğma kısa bir gösteri olduğunu, Atatürk'ten naklen hep söylemiştir!

Yaşayıp da, TRT'nin pek övündüğü Millî Mücadele kordelesinde, Halide Edip'in Atatürk'ün can yoldaşı gibi, çok yakın bir fikir arkadaşı ve hatta senlibenli bir akıl satıcı gibi gösterildiğini görseydi senaryo yazarının da, TRT genel müdürünün de ana sütlerini burunlarından getireceğine şüphe yoktu! Bunun, filme biraz da kadınlı bir renk katma fikrinden doğmuş

olabileceğini dahi kendisine anlatamazdık sanıyorum !

Falih Rıfka Atay, çok sigara içer, hem de "Birinci" dediğimiz en sert tütünden yapılmışını içerdi. Tabii kalp krizi geçirinceye kadar... İlk enfarktüs belasından sonra da sigarayı bıraktı ve bir daha ağzına koymadı. Enfarktüs geçirdiği haberi üzerine, Profesör Muzaffer Şevki'yi alarak, Moda'daki evine koşmuştum. Sabahın alacasıydı ve birkaç saatten beri ilk yetişen doktorlar gereken müdahaleyi yapmışlar ve büyük yazarı hayli rahatlatmışlardı. Tabii konuşması yasak, kıpırdaması yasak, hatta düşünmesi bile yasak...

Ama o bizim içeri girmemizle birlikte, etraftaki hekimlerin "lütfen" diye önlemeye çalışmalarına hiç aldırmandan sesini yükseltmişti bile:

"Biliyor musun Bedî, gittim ve geldim ! Öbür tarafa bir acının kucağında gidiyorsun, bu tarafa bir uykunun koyunda dönüyorsun. Asıl tat gene burada, dünyada galiba."

Ve bileğini Muzaffer Şevki Hoca'ya uzatırken,

"Kuzum doktor, döndüğümü bir de sen söyle de duya-yım" der demez, üstadın nabzına parmaklarını bastıran hoca tatlı tatlı mırıldanmıştı:

"Hoş geldiniz efendim."

Ölümle karşı karşıya iken dahi, gülebilmek ve çevresine ağırlık vermekten adeta utanarak ferahlık yaymanın gayretine geçmek !.. Bunların hepsi Falih Rıfka Atay'a elbette çok yakışıyordu. Hiçbir zaman da rintlere has ve gerçek fıkır adamlarına özgü bu huzur yaratıcılığını bozmamıştır !

Hayatından tütünü, tuzu, şeker, yağ çıkarmıştı ve bu defa tütünsüzlüğün saadetini, şekersizliğin rahatlığını anlatmaya başlamıştı. Tuzsuz ve yağsız bir yemeğin, insanın midesi kadar ruhuna da bir ferahlık getirdiğini, öyle güzel anlatıyordu ki, Moda'daki dostlarından Vehbi Salt Bey'in:

"Kanım önlemeseydi, bu Falih Rıfka Bey bana evdeki bütün tuzluklarla şeker kavanozlarını ve yağ tenekelerini param parça ettiriyordu" deyişini unutamam.

"Duçar olunan her durumu, eğer paralayıp yok edemeyecekse hemen saadete çevirmenin yollarını ara ve mutlaka da bul."

Bunu bizlere sadece söylemekle kalmamış, hepimizden çabuk ve kolay uygulamıştır da !

Demokrat Parti iktidarının gemi iyice azıya alıp ihtilali adeta çağırmağa başladığı günlerde, *Dünya*'ya kâğıdı günlük vermeye başlamışlardı. Her gün pencerelerde kâğıt gözler ve bazen bu yürek üzüntüsünün gece yanlarına kadar sürdüğü olurdu.

Bir gün Falih Rıfkı Bey'e, yorgunluktan bitkin bir halde, "Haydi bakalım, 'Duçar olunan her durumu yok edemeyecksen hemen saadete çevirmenin yollarını ara' der durursunuz, bunu gelin de saadete çevirin bakalım" diye söylendiğini iyi hatırlarım.

Gene gülümsemiş ve,

"Neden olmasın? Devrilecekleri günü düşün ve bize yaptıklarıyla bunu kendi kendilerine çabuklaştırdıklarını hiç aklından çıkarma" dedikten sonra eklemişti:

"Fenaliği bize yapmıyor, kendilerine yapıyorlar. Bir adam kendini dağın tepesinden atmaya kalkışsa, üzerine bastığı kayaya ne bundan?"

İnanır mısınız, o günden sonra, kâğıt kaygısıyla pencerelere dıklmış gözlerim pek sulanmamaya ve dilimin ucuna kadar gelen sövgüler ve beddualar ertiyip yok olmaya başlamıştır.

Hiç şüphe yok, meziyetlerine erişilmesi imkânsız bir adamdı.

İsmet Paşa'yı ona karşı iyice doldurdukları bir dönemde, paşamız, hastalığı dolayısıyla evinde ziyaret ettiği Falih Rıfkı Bey'e, onun Demokratlarla temaslarını kastederek,

"Arkadaşlarım seni kaybettiğimize inanmaya başlamışlardır" der demez, yattığı yerden şimşek gibi çakışını görmüşümdür.

"A paşam, beni ne zaman kazandınız ki, şimdi kaybından bahsedebilesiniz?"

Paşanın yanında Şemsettin Günaltay, İlhamî Sancar, Orhan Eyüboğlu ve yanılmıyorsam avukat Küley vardı.

Günaltay, benim Falih Rıfkı Bey'in başucunda duran ilaç yığınına hemen işaret etmem üzerine,

"Kalkalım mı paşam?" demiş ve caddeye kadar kendilerini uğurlarken İsmet Paşa elimi tutarak,

"Enfarktüsün hafifi de varmış. Falih Bey'inki umarım on-dandır" demeyi de ihmal etmemişti.

Arabaya binerken, benim,

"Ağırlaştırmaya çalışan başkaları da çıkmazsa, sanırım enfarktüsü hafif cinsinden" deyişimi tabii duymadı ama, arkadaşlarının duyup irkildiklerini gördüm !

Zaten benim maksadım da o idi !

Evet, İsmet Paşa'yı sevmez, ama mutlaka sayardı. Sevgisizliği, paşanın meziyetlerini ve farklılıklarıyla üstünlüklerini görmesine ve söylemesine aslaa da engel olmamıştır.

İnönü'ye çok kızan ve Falih Rıfkı Bey'in de paşayı hafiften tenkit eden bazı yazılarından cesaret alan bir grup biçareyi perişan edişine de şahit olmuşumdur. Bunlar, onu ziyaretlerinde, gūya pohpoha da kalkışmışlar ve İnönü'nün Atatürk'ün ölümü üzerine yazdığı o gerçekten güzelin güzeli bildirinin Falih Rıfkı Bey'e ait olduğu rivayetlerinin pek akla uygun düştüğünü söylemeye yeltenmişlerdi.

Yay gibi gerilişi hâlâ gözlerimin önündedir:

"Bunları kim yayıyorsa, alçağın da ednasıdır. O bildiri, bir tek elden, İnönü'nün elinden çıkmıştır ve bir kelimesine dahi dokunan olmadığı gibi, İsmet Paşa'da buna ımkân verecek bir zaaf da aslaa yoktur."

Ve yerinden kalkarak büsbütün bağırması:

"İnönü'nün her nutku yüzde yüz kendi beyninin mahsulü, her yazısı tek harfine kadar yüzde yüz kendi malıdır. Sizler İnönü'nün meziyetlerini hiç bilmemekle kalmıyor, beni de tanımıyorsunuz. İnönü'ye kızabilirsiniz ama onu küçültmeye kalkışmayın, altında ezilirsiniz !.."

Ama buna rağmen söylemeden duramayacağım:

Aynı İnönü, Falih Rıfkı Bey'i kötülemeyi âdet haline getiren çevresine,

"Ahmet Emin bile bize ondan faydalı galiba" deyişle de meşhurdur !

Mümtaz Ökmen, bizzat şahit olduğu bu sahneyi, Tepebaşı'ndaki Alp Otel'inde Falih Rıfkı Bey'e anlattığı zaman, gülüş ve sadece,

"Hımmm... Ben Atatürkçülüğe yararlı olmaya çalışırken, demek Ahmet Emin bu arada onlara faydalı oluverdi" demişti !

Bir ekleme daha yapayım:

Adnan Menderes, gazete sahip ve başyazarlarıyla yemek-

li toplantı âdetini başlatırken, daha ilk davetin şartlarını konuşmaya gelen Atıf Benderlioğlu ile Kemal Aygün'e,

"Bakınız, eğer bu toplantılarda İnönü hakkında en küçük bir imayı dahi görürsem, söze Celal Bayar'dan başlarım ve nasıl başladığımı da konuştuğum zaman görürler" diye gürleyen de gene Falih Rıfkı Atay'dı !

Gerçekten de bu davetlerin hiçbirinde Adnan Bey de, arkadaşlarından herhangi biri de, İnönü'ye ima yoluyla dahi dil uzatamamışlardır !

Falih Rıfkı Atay tek bir şartla İnönü'yü kolayca taşıyabilirdi, ama Adnan Menderes'le çevresinin bunu bilmesine imkân olmadığı, hoş bilseler de yapmaları mümkün olmadığı için, tabii asla gerçekleşememiştir ! O şart pek basittir ve İnönü'yü Atatürk'ün önüne geçirmekten veya daha üstün saymaktan ibarettir !

Ha boğaya karnızı göstermek, ha Falih Rıfkı'ya bunu söylemek ! Alımallah öyle bir yüklenir, öyle bir eşelenip saldırır ki, arenayı bile güç kurtarırsınız !..

Vehbi Koç bir yemekte, tatlı tatlı konuşmaları dinleyip dururken, birdenbire şeytanın dürtüsüne uğramış ve Falih Bey'e buna yakın bir şeyler söylemeye kalkmıştı. "İnönü son mücadelesyle Atatürk'ü bence geçti" gibi bir şeydi sanırım. O günlerde de Kıbrıs konusu gene sokaklarda... Mitingler birbirini kovalıyor, "Kıbrıs Türk'tür"den "Ya taksim ya ölüm"e geçmişiz, ama bağırıp kıyamet devam edip gidiyor...

Falih Rıfkı Bey, uzaklardan akseden bağırılan bir süre Vehbi Bey'e dinlettikten sonra,

"Bak Koçzade" dedi, "Atatürk hasta döşeginde karnından her gün kalem kalınlığındaki iğneyle beş buçuk kilo su aldırır ve acılar içinde kıvrılırken, Hatay'ı aldı ve anavatanına kattı ! Hasta döşeginde dahi vatana bir küçük vatan daha katmıştır ! Haydi kalk da bak bakalım şimdi, hepsi iki ayaklarının üzerinde rahatça durabilir bir sağlık ve sağlamlık içinde olanların hepsini, senin İnönü'nün yanına kat ve emrine ver ve bak bakalım Kıbrıs'ın yarısını dahi alabiliyor mu ?"

Ve bakışlarını bir süre Vehbi Bey'in gözlerine dikip sustuktan sonra, sesindeki hırslı titreşim besbelli olarak sordu:

"Haydi şimdi sen sor da, hangi alanı istiyorsan orada kar-

şılaştırma yapalım ve sonra bak bakalım İnönü'nüz nerede ayakta kalabiliyor ?”

Çoktaan söylediğine söyleyeceğine pişman olmuş Vehbi Bey,

“Affedersiniz beyefendi, benim sizle tartışma falan yapmak aklımdan geçmemiştir” deyince de bu defa şu karşılığı görmüştür:

“Sen benimle tartışmadan çekineceğine, Atatürk'ü olmayacak adamlarla karşılaştırmaktan çekin ! Daha rahat edersin.”

Fakat Falih Bey, Atatürk'e yakın veya şöyle diyeyim, Atatürk'ten sonra ilk sırada olarak ormanı ve ağacı sever.

Türkiye ormanları için yazdığı yazı hacmi, bir ormanın verebileceği kâğıt ölçüsünü aşar diyebilirim.

Bir küçük parçayı, sadece İstanbul-Ankara yolu üzerindeki yeşil bir cenneti nasıl mahvettiğimizın hikâyesi olan bir küçük yazı bölümünü hemen nakledeyim:

“1923'te Dandere'den sonra gökyüzü görmezdik. Dağ o kadar sık ormanlıktı.

Yalnız bir Karadenizlinin gecekonduyu vardı. Onu söktürmeye uğraşıyordum.

Bakanız benim ve Bolu'nun başına neler geldi. Karadenizli ormanı parsel parsel yeni göçmenlere sattı. Şimdi koca dağda bir baş serinletecek gölge yok ! Bana orman işletelim diye ortaklık teklif edenler, baltalama hakkı olarak Ankara'da birer ikşer apartman diktiler. Benim için de,

‘Bu bizim değil, odunların temsilciliğini yapıyor’ diye bir tutanak düzdürüp Ankara'ya gönderdiler. Atatürk'e bahsetmişler,

‘Falih'in bir ormansız yerden adaylığını koyun’ demiş !”

Ama yılmamış, ormanları hep savunmaya devam etmiş, nerede bir avuçluk yeşillik görse orada gülmüş, nerede bir ağaç kavruluşuna veya baltalanışına rastlarsa orada ağlamıştır. Balta kadar tahripkâr ve yangın kadar yok edici geçiyi, Anadolu'daki her yeşilin bağından sökülüp koparmak için, Türkçe'nin en güzel eserlerini vererek çırpınmış durmuştur.

İçinde yıllar yılı bulunduğu eski partisine de, ondan sonra gelenlere de çok didişip istediği bir Orman Bakanlığı'nı bile kurduramamıştı ama ilk Orman Bakanlığı Demirel tara-

findan kurulup da kabinedeki yerini alınca, en çok sevinen de tabii o olmuştu. Ve hele ilk Orman Bakanı olan Sabit Avcı, makamına oturmadan ilk görev olarak Falih Rıfkı Bey'i ziyarete İstanbul'a gelip, elini bütün ormancılar adına öptüğü zaman sevincine payan yoktu !

Ona karşı en vefalı kitle de gene ormancılar olmuştur. İmanına o kadar emek verdiği Ankara'nın bir tek sokağına dahi adını koyamamış bir belediye dangalaklığına ve gecekondu peşkeşini önlemek için yazmadık yazı, çizdirmelik resim ve basmadık risale bırakmadığı bir İstanbul'un, bir aralığında dahi adını taşıyan bir tabelalık dahi saygı kırıntısı göstermemiş bir şehircilik körlüğüne ve nankörlüğüne karşılık, gene de ormancılar Fatih Ormanı'nın hiç değilse bir köşesine onun adını vermek kadirşinashğını göstermişlerdir !

1960'larda İstanbul'un pek beyefendi bir orman başmüdürü Kemal Bey vardı. Dragos, o zaman şimdiki beton yığılışının uzağında, ama biraz bıraksanız hemen yeşili ve ağacı yok edip betonlaşmaya çok istidatlı bir arsızlık titreşiminin de eşliğindeydi. Bu hali görebildiğimiz için, ne kadar boş alan varsa ağaçlanmasına çalışıyor ve mevcut ormanı da koruyup büyütmenin peşinde koşuyorduk. O kıbar Kemal Bey yardımımıza koşmuş ama birkaç saatlik bir çevre dolaşmasından sonra,

"Burada bu ağaç sevgisizliği varken, Falih Rıfkı Atay gelse koruyamaz ! Yazık burası da betona dönüşecek" demiştir.

Dediği oldu. Şimdi eski Dragoslular oraya iğrenmeden bakamıyor !

Falih Rıfkı Atay'ı aylarca, senelerce yazabilirim sanıyorum. Onu okumaya doyamadığım gibi, doğrusu ya yazmaya da doyamaz olacağımı hiç düşünmemiştim ! Ama şimdi şu satırları yazarken bunu görüyor ve eskiden şartlar gerektirince nasıl okumayı veya dinlemeyi kesebilmişsem, şimdi de meslek yaşamının ondan ayrı bölümlerini de size anlatabilme isteğinin gereği olarak, portresini burada, kendimi adeta zorlayarak çerçeveleyorum !

Dünya'daki yazı yaşamım, Büyük Postane binasına kapılanmış gibi duran Adalet ile adeta iç içe yaşadığım bir devre sayılabilir.

Haftanın en az iki günü, savcı Hicabî Dinç'in odasında-
yım. Hemen her çarşamba da mahkemede!

1946'nın sıkıyönetim cevelanlarını motosiklet selesinde yapardım, bunları kendi arabamın arka koltuğuna yaslanarak yapabiliyorum ama, ötedekinde askerler daha çok gözdağı peşindeydi, buradaki Hicabî'nin ise, amirlerinin emirlerine uyma aşkından başka bir düşüncesi yok! Aslında CHP iktidarının son beş senesini kapsayan basın savcılığı sürecinde, gide gele, konuşa tartışa arkadaş da olmuş, senlibenli de kesilmişti. Ama sahibine göre kişneyen at misali, Hicabî arkadaşım da sahip Demokrat Parti olur olmaz tadını da tuzunu da kaçıırverip çıktı işin içinden!

İlk patırtımız, küçücük bir fıkradan doğmuştur. Adı "Tarih Dersi" idi ve şöyleydi:

"Yıl 1914

Birinci Dünya Savaşı

Yıl 1918

Mondoros

Yıl 1939

İkinci Dünya Savaşı

Yıl 1950

Menderes!"

Hepsi bu kadar, ne yorum ne başka bir tek kelime! Altında sadece imzam!

Hicabî o sabah butları yanmış aslan gibiydi.

"Seni polisle getirmeden, hemen koşup gelsen kendi menfaatin iktizasıdır" dediği zaman,

"Polis değil, emniyet müdürünü göndersen, işlerimi bitirmeden gelemem, bir. Hele bir arkadaşım olarak 'lütfe' demezsen aslaa gelmem iki..." diye eskisi gibi davranmaya yeltenmişim ama, hemen fark ettim ki, işler bu defa değişiktir ve Hicabî gerçekten beni polisle molisle yaka paça adliyeye getirtme emrini almıştır!

Odasından içeri girdiğim zaman, iki yardımcısıyla konuşma halindeydi ve beni görür görmez, onları dışarı gönderip,

"Yahu hem kendi başını yaktın, hem de bizleri bak ne hale soktun!" demekle yetinmemiş, bir de gözdağını büyütüp şişirmeye geçmiştir:

"Belki pijama ve tıraş takımı gibi bazı eşyaya gerek duyabilirsin, çabuk hazırlanması için istersen şuradan telefon et."

Benzeri sahneleri o kadar çok görmüştüm ki, hiç istifimi bile bozmadan,

"Hele bir neler olduğunu anlayayım, eşya kolay" demekle yetindim.

"Önce" dedi, "bugünkü yazından dolayı, bence en az yedi yıl yersin! Başbakana hakaret, devleti küçük düşürme, hükümeti tezyif, hükümet başkanını ülkeyi saran en koyu tehlike olarak görme ve bunu ilan, millî felaketlerle bugünün aydınlığını bir sayıp devleti baştan aşağı..."

"Bak Hicabî" dedim, "içeri gönderdiğin yardımcılarını da lütfen çağır da ben üstelik onları da şahit ederek konuşayım ve senin bu söylediklerini de duysunlar ki, amirlerinin nasıl bir hayalperest olduğunu ve en ilgisiz tarih yazılarından dahi, hükümete yönelik hakaret parçaları bulabilecek kadar da kendinden geçtiğini görsünler!"

Ve hemen sesimi yükselterek,

"Haydi" dedim, "ahkâm kesmeyi bırak da işi resmîyete hemen dök ve ifademi kim alacaksa derhal karşısına oturup konuşayım."

Aslında müşkül durumda olan Hicabî'ydi. Ankara'dan beni içeri tuktırma emrini belki almıştı ama, besbelli o yazıyı onun söylediği yolda yorumlayacak bir hâkimi bulup bulamama duraksaması içindeydi!

Nitekim biraz yatışır ve beni kollar gibi bir tavır takınarak hemen,

"Dur yahu, biraz yüksek sesle düşünüyorum. Seni tam olarak kurtarmanın yolunu değil ama, işi hafifletmenin bir çaresini bulabiliriz belki... Tabii sen de yardımcı ol lütfen!" demişti.

"Ne yapabilirmişim ki?" diye sormadan geçemezdim tabii.

Bu sorum da ona yetmiş ve hemen zamirini gösterivermişti:

"Ne dersin, yarın için, dünkü yazım istemediğim ve kastetmediğim bir şekilde yorumlanarak bazı çevreleri üzmüş! Düşünüldüğü gibi bir maksadım olmadığını açıklar..."

Yerimden kalkarken sözünü kestim.

"Yahu" dedim, "sen aklını mı oynattın? Bir defa böyle bir açıklamayı yapamam ya, yapmış olsam, bunun, senin söylediğin anlamda anlaşılmasını büsbütün yarmaktan başka hiçbir faydası olamaz. Her okuyan, 'Vay canına Menderes-Mondoros ha...' derse, daha mı iyi olacak? En iyisi ben pijamalarımı ve tıraş takımımı hazırlatayım, sen de hangi hâkimi ayarlamış veya ayarlayacaksan onu bul da bitsin bu iş! Nasıl olsa, mahkemem başlayınca ilk celsade çıkarım. Hele bir de Reşit Bey'e veya Ketenoglu'na düşersem, senin veya yardımcılarının hayli canları acır."

Hicabi hiç sarsılmamış gibi görünmeye çok dikkat ediyordu ama boşuna! Az sonra da, "Sen burada otur ve bekle" de-yip muavinlerinin odasına geçti! On-on beş dakika sonra döndüğü zaman,

"Seni mahkemeye vereceğim, şimdi ifadeni de basın savcısı arkadaşım alacak" demiş ve ben az sonra yardımcılardan birine, "Ne yazmışsam ortadadır, bunda kim kasit arıyor veya buluyorsa, bulduğu kasdı onun yerine ispat etmekle yükümlü değilim, bu ancak kendisine düşer" yollu çok kısa bir ifadenin dışına, bütün sözüm ona ustalıkli sorulara ve ısrarlı sorgulara rağmen aslaa çıkmadım! İfademi imzalar imzalamaz da gene Hicabî'nin odasına koşmuş ve,

“Gel bahse girelim, en fazla üç celsede beraat edeceğim” dediğim zaman o acı acı gülerek,

“Kabul ama” demişti, “nesine olduğunu ben tayin edeceğim.”

“Yooo, sen benim hep hapiste kalmanu isteyebilirsin” dediğim zaman da ayağa kalkıp elimi sıkarken ne demiştir bilir misiniz:

“Yok” dedi, “hapisle mapisle işim yok ama bir daha buna benzer bir hal olursa, benim isteyeceğim özrü dile yeter!”

Halbuki o Menderes-Mondoros yazısı için dava dahi açmamışlardır!

Belki bir, belki bir buçuk yıl sonra, bakanlıktan ayırtılır ayırtılmaz İstanbul'a gelip, Cihat Abaoğlu ile beni bulan Samet Ağaoğlu'ndan öğrendiğimize göre, o Mondoros yazısını Menderes, Bakanlar Kurulu'nda yerden yere çalarken, arkadaşları onun hemen peşine takılarak benim için söylemedik söz, etmedik küfür bırakmamışlar!

Samet Ağaoğlu,

“Yazı gerçekten çok ağırdı ama bir o kadar da ustaca idi. Zaten adalet bakanı, ‘Maalesef bir tutamak bulmak güç’ der demez, Menderes küplere bindi ve saatlerce yalnız sana sövüp saydık” dediği zaman, rahmetli Cihat,

“Ne âlâ... Biz de sizi Bakanlar Kurulu'nda memleket meselelerini konuşur sanıyorduk” demiş ve bana dönerek,

“Anlaşılan sen şu Demokratlar iktidarda iken yazmazsan memlekete daha yararlı olacaksın” diye takılmıştır!

Samet Ağaoğlu, halkalarından biri açılıp kopan zincir gibi, Adnan Menderes'le olan bağı ne zaman kesintiye uğramışsa, eski dostlarına koşmuş, sonra o açılan halka düzelir düzelmez de, hiçbir şey olmamış gibi geri dönmüştür.

Bu, galiba ilkiydi ve o da ilk ve son olarak, bu dönüşünde benimle konuştuğunu söylemiş ve Mondoros-Menderes fıkrasını kendine göre artık nasıl şekerlemiş veya hafifletmişse, herhalde bir şeyler yapmıştı ki birkaç hafta sonra Adnan Menderes'in Ege gezisine daveti özel kalem müdürü Basri Aktaş telefonda, “Beyefendinin katılırsam çok memnun olacağımı” belirterek yapmıştı!

Falih Rıfkı Bey hemen,

“Gitmelisin” demiştir.

Ama ben niçin saklayayım, kimlerle bir arada olacağımı bilmemenin sıkıntısı yanında, "Başka ne gibi bir maksat olabilir?" vesvesesine de düştüğüm için, doğrusu ya istekli degildim. Falih Bey bu tereddüdümü görüp hemen yanlışlığı-mı belirtmiştir:

"O ağır yazıdan sonra davet edilmen bence güzel bir jesttir. Farz et ki Samet Ağaoğlu bunu sağladı. İyi ya sen de onu pişman edeceğine takviye et! Hem, iktidarda ikinci yıllarını çoktan doldurmuşken onları halkla bir arada görmek, hele içlerinde bulunarak görmek bence iyi bir fırsattır."

Tabii gitmeye karar verdim ve tam Basri Aktaş'a katılacağımı bildirmek üzereydim ki, Doğan Nadi'nin telefonu üzerine büsbütün neşelendim. Doğan da geliyordu ve bu bana yeterdi!

Gezi iki gün sonra Ankara'dan başlayacaktı. Arabalarla gidecektik, Afyon, Kütahya, Balıkesir, Manisa, Aydın... En sonda da İzmir ve çevresi... Sonra doğruca dönüş!

Biz Doğan'la, Basri'ye ille de aynı arabada olmamızı temin etmesini rica etmiştik ama o başlangıçta lütfen beyefendinin isteği doğrultusunda yapılan taksimata uymamızı, sonra yol boyunca uğranılan illerden birinde istediğimiz değişmeyi kolayca yapabileceğini söylemiş, böylece de ben, Burhan Belge ve Rıfkı Salim Burçak'la aynı arabaya düşmüştüm, Doğan da iyi hatırlıyorsam Sıtkı Yırcalı ve Mümtaz Faik'le bir arabada idi.

Bu geziyi uzun uzadıya anlatacak değilim. Hafızama mihanmış özeti, Menderes'in aradan geçen iki yılı aşkın süreye rağmen, hâlâ çok sevildiği, hatta ve hatta ilk haftaları ve ayları kadar sevildiğidir. Biz yazıyorduk, İnönü çatıyordu ve ana muhalefetimiz CHP çalışıyor, söylüyor, bağınıyordu ama Menderes ve DP yapısından kopardığımızı sandığımız tuğlaları, bir türlü yerde bulamıyor, göremiyorduk!

Ya onları bize çaktırmadan ustalıkla hemen yerlerine koyuyorlar yahut da biz hayaller kuruyor, vehimler içinde bo-calıyorduk!

Ankara'dan hareket edeceğimiz sabah, Menderes gazetecilerle Ankara Palas'ta çok kısa bir konuşma yapmış ve benim elimi sıkarken,

"Siz 946 demokratisiniz. Arabada yanınızda kim var bil-

miyorum ama her kimse, gerçekleri görmezlikten gelmesini önleyeceğinizden eminim” diyerek takılmayı da hiç ihmal etmemişti. Doğrusu pek ince bir taşlamaydı bu ve ne yalan söyleyeyim, hafifçe sarsılmış ve ne diyeceğimi bilememiştim!

Ama bütün gezi boyunca, bir başka 46 demokrati, Burhan Belge, Menderes’in benim başıma attığı taşı kendi yemiş-çesine konuşmuş ve Rıfkı Salim Burçak’a bile Demokrat Parti’nin çığlaşıp köpürmesine dair, uğranılan her yerde kendine has renkli konuşmasıyla tablolar, sahneler sunmuştur!

Ancak Balıkesir’de, yol arkadaşlarımızın iznini alarak araba değiştirip Doğan’la bir araya gelebilmiştik. İçimizde hiç yer değiştirmeyen ve daima Demokrat Parti’yle bir arada kalmaya özen gösteren biri varsa, o sadece halktı!

Hele Manisa’da, aman Allahım öylesine bir ilgi, öylesine bir sevgi görülüyordu ki, Doğan’ın ilk sözü,

“‘Halkın adamı’ diye bir laf var ya, şu manzaraya göre buna ‘adamın halkı’ demek galiba daha doğru” demek olmuştur!

Aylar yıllar geçtikçe sanırım Menderes’in kendinde de buna benzer bir duygu oluştu ve büyüye çoğala nihayet onu,

“Vatan bize minnettardır” dedirtecek ve,

“Ben istersem odunu bile milletvekili seçtiririm” diye gerinebilecek hallere kadar götürdü!

Ama o Ege gezisinde memnuniyeti, hatta gururlanışı, kıvancı yüzünden rahatça okunabiliyorsa da, henüz çok büyük bir böbürlenışı yoktur ve halktan çok fazla yukarıda olduğuna dair bir işaret vermemiştir!

Hele İzmir’de pekâlâ mütevazı, Aydın’da biraz efe ama yalnız CHP’ye karşı öyle, halka karşı ise son derece saygılı ve itinalı idi!

İzmir’in unutulmaz belediye başkanı ve CHP’nin de uzun süre bakanı olan Behçet Uz’un yakında DP’ye geçeceği haberini de bu gezide almış,

“Buyursun gelsin, cins atın yeri, elbet sütçü arabasının önü değildir” sözünü bu haber üzerine söylemiştir!

İzmir’in pek namlı işadamlarından ama zenginliği kadar tutumlu olmasıyla da şöhretli birine, galiba Albayrak’tı, çepeçevre uzayan ziyafet masasını işaret ederek,

“Lütfetmişsin, epey masrafa girdin ama bizleri de çok memnun ettin” diye takılışını da unutmam. Adam, Müm-

taz Faik ile Doğan Nadi'nin arasında oturuyordu. Yemekten sonra Mümtaz,

"Tutmasaydım, Doğan'ın üzerine yığılıp kalacaktı" derken, Doğan da,

"Sen onu bırak" demişti, "bana doğru eğilip de, 'Yahu bu adam beni severdi, şimdi birden neden öldürmeye kalkıştı ki?' der demez gülmemek için kendimi zorlarken asıl ben ölecektim."

Kahkahalarımızı duyarak yanımıza gelen Adnan Bey'e de tabii olayı naklettiler.

Adnan Bey'in ilk sözü,

"Bunu iyi ki duydum" demek olmuş ve hemen arkasını getirmiştir:

"Bundan sonra dikkatli olmalı, aynı şakayı Şerif Remzi'ye yapmış olduğumu bir düşünsenize!.."

Şerif Remzi daha da zengin, ama belki Halil Lütfi'den bile daha tutumlu olmakla şöhretliydi. Bir otomobil fabrikasını rahatça alabilecek maddi gücüne rağmen, tek otomobil dahi almamış, bisiklete binmekle övünmüştür!

Onu iyi tanımayan arkadaşlarıma servetinden ve tutumluğundan bir nebze bahsetmek zorunda kalmıştım. Ve o zaman Menderes'in nüktesini daha iyi kavrayan Mümtaz Faik,

"Hani" demişti "'zehir gibi adam' derler ya, desene bizim patron istediği anda tam anlamıyla böyle olabilecek. Mesela şu anlattığın Şerif Bey'e birkaç kelime, tık adam ötede!.. Albayrak'a iki cümle, pat herif yerde!.."

"Evet ama yalnız cimrilere" dedim, "aslında seninki bunlara kolayca yetecek zehir gücünün onda birini, İsmet Paşa'ya da yetirmek isterdi ama, bizimki de aksi gibi panzehirli, şerbetli."

İsmet Paşa'yı hiç sevmeyen Doğan bile bana hak vermişti. Sadece Mümtaz'ı da hoşnut eder gibi neden sonra,

"Bence ikisi arasında küçücük bir fark var, biri yılan karşı şerbetli, öteki ise şerbetin kendisi!.." derken, dirseğiyle beni de hafifçe dürtüyordu!

Ama zeki Mümtaz, Doğan ellerini yıkamaya gider gitmez gülerek söylenmiştir:

"Bu, yılan karşı şerbetlenmeyi ahududu şurubu içmekle karıştırıyor galiba. Halbuki, 'Biri yılan karşı şerbetli' der-

ken, 'Öteki şerbetin kendisi' dedin mi bizimkini zehrin ta kendisi yapıp çıktın demektir."

Aslında Doğan'ın beni dürtmesi de belki bu yutturmaca-
dan geliyordu ama, Mümtaz'a,

"O, onu Adnan Bey'in tadı ve tatlılığı anlamına kullandı"
deyip meseleyi "tatlıya" bağlayan da gene ben olmuştum.

Bu Ege gezisi, yıllardır bizim Babiâli'ye yükletilmiş bir "İz-
mir ağırlığı"nı bir daha görüp sıkılmama vesile oldu. Sıkılma-
ma ve mutlaka buna bir çare bulmamız fikrine yapışmama!

Önce şu yükü anlatayım, böylece de İstanbul'dan sonra
basının ikinci merkezi olan İzmir'in durumunu bir iki çizgiy-
le hem belirtmiş olalım, hem de haramiliği, bir Ali Baba bu-
lur bulmaz hemen benimsemenin bizim meslekte de bazen
nasıl olağanmış gibi gösterildiğini birlikte seyredelim.

Benim çocukluğumda, yani cumhuriyetin ilk yıllarında
İzmir'de *Yeni Asır*, *Hizmet*, *Anadolu*, *Çiftçi*, *Ahenk* gibi beş
altı gazete, bir de adı sanırım *Moda Âlemi* olan bir kadın der-
gisi çıkardı. Çok partili döneme kadar bunların bir kısmı yok
olmuş, yerlerine başkaları çıkmıştır. Ama yalnız *Yeni Asır*
hep vardır.

Selanik'te doğmuş, sonra olduğu ciddiyetle İzmir'e gelmiş
olan *Yeni Asır*'ı, İzmir halkı hemen benimsemiştir. Çocuklu-
ğumun hayli sisli anıları arasında bir İsmail Hakkı Bey haya-
li var, şimdi düşündükçe onu *Yeni Asır*'dan bir türlü ayıramı-
yorum ama ilgisini tam olarak da çıkarabilmiş değilim. Baş-
yazar olabilir. Yalnız gözlerinden rahatsız olduğu nedense ha-
fızamda daha belirgin. Yanılmıyorsam, bu İsmail Hakkı
Bey'in ölümünden sonra, sahiplerden Bilgin kardeşler daha
ön plana geçmişlerdir. Bir de Sokollu tarafı vardı ki, o bölüm
sadece idareyle ilgili ve yetkili idi. Gide gide gene iyi hatırlıyor-
sam devr-i dilârâyı demokraside ortak da edilmişlerdir.

Yeni Asır, geldiği günden beri, İzmir'in en çok satan gaze-
tesi olmak vasfını kimselere kaptırmamıştır da...

Zeynel Abidin Bey'in *Hizmet*'i, Haydar Rüştü'nün *Anado-
lu*'su ve Raşit Halil'in *Çiftçi*'si hep onu yakalamaya çalışmış-
lar ama başaramamışlardır. Bazıları yaklaşamadı dahi!..

Düşününüz ki, Ankara'da o yıllarda önce adı *Hâkimiyet-i
Milliye* olan bir tek *Ulus* gazetesi çıkmaktadır. Başkent'in tek
gazetelik basın cıvıllığına karşılık "Gâvur İzmir" denerek Ba-

tılığ! hep yadırganmış güzel İzmir'de tam altı gazete çıkmaktadır! Hoş daha sonra Ankara'nın bu gazete fıkralığı *Zafer*'lerle, *Adalet*'lerle, *Başkent*'lerle biraz değiştirildi ama, daha sonra aksine büsbütün arttı ve nihayet tam anlamıyla yokluğa dönüşüverdi!

Bugün Ankara, dünyada kendi gazetesi olmayan tek başkent olma vasfını hiç umursamadan taşıyabilmektedir!

Buna karşılık İzmir, eskisi kadar bol değilse de, gene öz gazetelidir. Bu defa elbette az ama gene de özü var!

Buraya kadar çizdiğimiz küçücük tablo, tabii dış görünüşün yansımasından ibaret! Ya bir de röntgenimiz olur da, o cumhuriyetin ilk aylarından başlayarak, demokrasinin son yıllarına, yani ihtilale kadar uzanan devrede İzmir basınının filmini çekiverirsek!..

Haa... O zaman, hemen görürüz ki, İzmir basınının kurşığında İstanbul'dan koparılmış lokmalar dizilidir!

Bakınız niçin ve nasıl? Yıllar ve yıllar boyu, İstanbul gazeteleri İzmir'de, gelişlerinden bir gün sonra satışa sürülmek gibi bir handikapla hep karşı karşıya tutulmuşlardır. İşte bu kadar!..

Karayollarının uygunsuzluk devresinde, havayollarının yokluk sürecinde şüphe yok bu kendiliğinden böyleydi ve hiç mi hiç başka bir çaresi, yolu, yöntemi de pek yoktu.

Ama gelin görün ki karayolları ağlaşmayı pekâlâ yürütmüş ve hatta havayolları da hayli yayılıp kıpırdamışken dahi, bu hal ısrarla sürdürülmüş, başka bir yolun olmadığı fikri İstanbul basınının kafasında, hatta biraz da zorbalığa yakın atraksiyonlarla, ille de çakılı bırakılmak istenmiştir!

Bu dağıtım oyununu İzmir'in genel gazeteler bayii, genel kitaplar dağıtıcısı, kırtasiye kralı, kâğıt ve defter imparatoru Hamdi Bekir adında bir zat yapıyordu.

O tarihlerde "baba" deyimini sadece analarımızın kocaları için kullanma anlayışından henüz çıkmadığımız için, Hamdi Bekir'e böyle bir yakıştırma tabii aklımızın köşesinden dahi geçmemiştir ama bugünün anlayışına göre, ona kolaylıkla İzmir'deki gazete mafyasının babası denilebilir! Hatta hortumcu mortumcu dahi!..

Çevresinde, daha doğrusu, tam arkasında *Yeni Asır*'ın olduğunu söylememek için de pek iltimasçı veya avanak olmalı!

Evet, işte bu Hamdi Bekir Efendi, yıllar ve yıllar boyu, İstanbul gazetelerini pakette bekleterek ve İzmir gazetelerinin, özellikle *Yeni Asır*'ın piyasaya çıkıp dağılmasını gözledikten sonra, bunu dahi yeterli bulmayıp tarihin de ertesi güne devrini sağladıktan sonra, İstanbul'u ancak hatırlayarak, kesesini doldura taşıra ve en fazla da tabii *Yeni Asır*'ın kasa-sını şişire büyüte saltanatını sürdürdü de sürdürdü!

Gece İstanbul'da İzmir için basım yapamaz mıydık? Yapar-dık! Bunu bir kamyonu yükleyip, sabaha doğru İzmir'e ulaştıramaz mıydık? Ulaştırdık! Bunların hepsini de, hepimiz ama hepimiz yapmışızdır da... Ama gazetelerimiz, hayır erken de hatta çok erken de varsalar, açılmıyor, dağıtılmıyordu!

Hele İzmir, tehlikeyi bu defa büsbütün ensesinde görün-ce iyice azıtmış, katılaştırmıştı. Sabaha karşı şehrin varoşlarına dayanmış kamyonlarımız, trafik muayeneleri, ehliyet kontrolleri, teknik incelemeler... Artık sayın sayabildiğiniz kadar, bir aracı yoldan alıkoymak için yapılabilecek resmi engellemelerden, "Yol kazası var" levhalarına, "Arıza var" uyarılarına kadar ne varsa hepsini bulun ve sayın, bütünü de hemen her gün karşımızdaydı!

Bu hal, bizi zaten gazete sahipleri sendikasıyla çoktan başlamış olan birleşmemizin hızlanması gereğine hemen götürmüş ve "Gameda" adını verdiğimiz gazete ve mecmua dağıtım şirketi işte bu uyanıştan doğmuştur.

Ve onun ilk büyük aksiyonu olarak da, Gameda'nın kurucuları *Hürriyet*, *Cumhuriyet*, *Yeni Sabah*, *Milliyet* ve *Dünya* gazetelerinin sahipleri olan bizler, yani Erol Simavi, Doğan Nadi, Safa Kılıçlıoğlu, Ercüment Karacan ve ben, hemen toplanarak, İzmir'den başlamaya karar vermişizdir.

Müzakere heyetimiz çabucak da kurulmuştu. Gazete sahipleri olarak ben ve Erol Simavi, gazete yöneticileri olarak da *Milliyet*'ten Nurettin Demirkol ve *Yeni Sabah*'tan da Nuri Türen!

Baskın falan değildi düşüncemiz! Doğruca Hamdi Bekir'i karşımıza alacak ve önce sıraya girmesini isteyeceğiz, bunda direnirse de, bütün gazetelerin dağıtımıcılığını elinden alıp, Gameda'ya devredeceğiz!

İdareci arkadaşlarımız hazırlıklarını yaptılar, tedbirlerini acele de olsa ve tam güvenli olmasa da aldılar. Hamdi Bekir'i

devre dışı çıkarır çıkarmaz, ihtimal işi şıp diye oturtamayacağı ama, pek büyük kaybımız olmayacağı bir yana, İzmir kafenini bir defa yırtmış olacağız ki, bu bize yeter de artar bile. Üstelik arkasının adeta kendiliğinden geleceği pek akıl dışı da değil !

İdareci arkadaşlarımız Hamdi Bekir'e heyetimizin geleceği haberini de ulaştırmayı ihmal etmediler. Yani "baba" bizi bekliyor. Ve elbette arkasındaki bütün güçleri de haberdar etme fırsatını buldu.

İzmir'e vapurla gidiyoruz. Güle eğlene ve ertesi sabah yapacaklarımızı, karşımıza nelerin çıkarılma ihtimali olduğunu görüşe tartışa...

Gazete kamyonlarına karşı yapılan utanmazlık oyunlarını hatırlatan bir arkadaş, sanırım Nurettin'di, muziplik olsun diye,

"İster misiniz abi, bizleri bir bahane ile vapurda tutsunlar" der demez Nuri Türen'in ciddiye alıp,

"Nasıl bir bahane yapabilirler ki?.." diye tartışmaya kalkmasına yol boyu gülmüşüzdür.

İzmir'de bir gece kalmayı planlamıştık. Vapurumuz da bir gece kalıyor ve böylece bize otel hizmeti de verdikten sonra dönüyordu.

Bunun asıl faydası, sıkıcı ve yapışkan ziyaretleri zorlaştırması, böylece de katılımımızı sarsabilecek meslek araçlarını devre dışı bırakmasıydı.

Çıkarları altüst olanların boş durmayacaklarını ve özellikle içimizde yüzü böyle konularda en az tutan Erol'un çevresini sarmaları ihtimali olduğunu kestiremeyecek kadar saf değildik.

Gerçi o, "Konuşmayı sen idare et de her kafadan bir ses çıkmasın ağabey" diyerek, daha vapurda kararlılığını göstermişti ama, ben Erol'un yufka yüreğini ve iş, kırıncılığa gelip dayandı mı, mevcut insan sevgisinin büsbütün kabarıp coşacağını iyi bildiğim için dikkatli olmak zorundaydım.

Ama düşüncelerimin vesveseden ibaret olduğunu az sonra anladım ve rahatladım.

Hamdi Bekir, heyetimize önce müthiş bir öğle yemeği vermeyi planlamıştı. Güzelyalı'daki Madam'ın Yeri'ne girdiğimiz zaman, en az on beş kişi için hazırlanmış bir masanın, ça-

nak çanak havyarlar, balık yumurtaları, istakozlar, karidesler, fûme balıklar, etler, tavuklar, peynirler... Velhasıl aklınıza gırtlak için ne geliyorsa, en nadideleri ve ille de en pahalıları seçilmiş olarak hepsiyle dopdolu bir halde uzanıp yatışını görüp gülümsedik!

Vapurdan çıkıp da Gameda için kiralayıp ayarladığımız bürodan, Hamdi Bekir'e telefonla geldiğimizi bildirdiğimiz zaman, o hemen Madam'ın Yeri'nde yemekte konuşabileceğimizi söylemiş, bunu lütfedip kabul edersek onur duyacağını falan eklemişti ama kaç kişi olduğumuzu soramamıştı. İhtimal masanın o derece büyük tutulması, daha kalabalık olmamıza düşünmesinden geliyordu. Bir başka sebebin de, o yemekte İzmir gazetelerinin de bulunmasını planlamasına dayandığı besbelliydi! Nitekim "Bütün gazete sahipleri de sizinle bir arada olmayı istiyorlar" demişti ama benim, arkadaşlarımda görülen kesin ret işaretleri arasında bunu aklından çıkarmasını, aksi halde oradan geri döneceğimizi söylemem üzerine, tabii sönmüş bir balon gibi "peki" demek zorunda kalmıştı.

Fakat nedense, masanın kendi planına uygun olan büyüklüğünü bozdurmamış, ihtimal vakit ilerledikçe gevşeyebileceğimizi kurarak, sonradan bir katılımı aklının köşesinde hep tutmuştur.

Hamdi Bekir'e durumu tane tane, vokabülerimi mümkün olduğunca onun düzeyine indirip azaltarak anlatmaya başladığım zaman, önce hiçbir şey anlamamış gibi donuk donuk bakmış, hemen hiç el sürülmeyen havyarları önlerimize uzatır, peynir tabaklarını dikkatlerimize sunar birtakım ikram hareketleriyle şaşkınlığını geçiştirmeye çabalamıştı ama benim,

"Hepsini görüyoruz, bırak şimdi şu ikram gayretini de iyi dinle, ya bu deveyi bizim istediğimiz gibi güdecek yahut da bu diyardan gideceksin" diye biraz da sesimi yükseltmem karşısında sarardı, soldu, Erol'dan yardım dilenir bir hal içinde onun gözlerine bakmaya, sonra Nurettin'den, Nuri Bey'den can simidi ummaya yöneldi ama her biri öyle yanık ve yılların birikimiyle öyle katı idiler ki, genc bana dönüp, kendisine birkaç ay zaman verilmesini istemeyi çare olarak önümüze sürmeye kalkıştı.

Tabii aynı katılıkta reddedip, en fazla bir hafta içinde me-

seleyi bitirmeye kararlı olduğumuzu tekrarladım. Bu defa, İzmir ve hinterlandındaki bütün satıcı çocukların kendine bağlı olduğunu, yerlerine eleman bulmanın aylar alabileceğini, en iyisi bu işin gene kendisine bırakılıp, istediği müddetin kabul edilmesini ileri sürmeye kalktı. Kendisi dağıtım da kalacaksa müddete ne gerek vardı ki? Ama vardı, böylece gene savsaklamak, birimizi erken satışa sürerken ötekini alıkoymak, birimize imkân tanımış gibi davranırken, ötekine bir arza yapıştırmak gene elinde olacak ve bu arada tabii İzmir faslı hep kollanacak, her şey ona veya onlara göre hesaplanıp yapılacaktı!

Nitekim bu oyunu, akşama doğru, her birimizle teker teker konuşma isteğiyle pekâlâ da denemeye kalkışmıştır. Önce Erol'u yokladı. Ama onun "Hepimiz adına Bedii Ağabey konuştu ve konuşur, bırak bu numaraları" demesi karşısında sönmüş, ama yine de denemeyi elden bırakmadan, bu defa Nurettin'i, arkasından Türen'i yoklamaya çabalamıştır. Ve hepsinin gülüp geçivermesi karşısında, sanırım son çaresine başvurdu ve bu defa *Yeni Asır*'ın sahiplerini ve idarecilerini öne sürdü.

Tam akşam yemeği için Erol'un seçtiği lokale yönelmek üzereydik ki, Gameda bürosuna telefon eden bir sekreter hanım *Yeni Asır* sahibi Behzat Bilgin Bey'in görüşmek istediğini bildiriyordu. Erol'un ilk hareketi, hemen kapıya yönelerek "Konuş ağabey, ne yaparsan yap, bu işin en sevmediğim yönüdür" demek olmuş ve arkadaşları da "Haydi biz çıkalım çocuklar" diye dışarı sürüklemiştir.

"Behzat Bilgin" dediler ama telefona Sokollu Bey geldi. Pek nazikti ve sadece meselenin ne olduğunu öğrenmek istiyor gibi ağırdan bir tavır içinde görünmeye dikkat ediyordu.

Kendisine, "Sizinle ilgili fazla bir tarafı olduğunu pek sanmıyorum. Biz İstanbul gazeteleri olarak, İzmir'de önümüze dikilmiş bir engeli yıkmaya geldik ve yıktık da, mesele bundan ibaret" dediğim zaman kendilerine aksettirilenin biraz farklı olduğunu, İzmir'deki bütün dağıtım şebekelerinin devreden çıkarılıp yerlerine istediklerimizin konması gibi bir hareketten bahsedildiğini, tabii böyle olunca da, işin kendilerini de en az bizler kadar ilgilendirdiğini söylemiştir. Ama benim,

"Size yalan söylemişler, biz gazetelerimizin gününde dağı-

tilmasını istiyoruz. Bunu kim yapabiliyorsa da ona bu imkânı tanıyoruz, ancak oyun peşinde olanların ve olacakların devre dışına çıkarılmasından yanayız ve bunda kararlıyız” demem üzerine,

“Anlıyorum efendim, teşekkür ederim” demiş ve sanki o sırada fırsat zuhur eylemişçesine:

“Behzat Bilgin Bey de konuşmak isterlerdi, acaba bağlat-sam bir zahmet kendilerine de bu açıklamayı...”

Hemen sözünü kestim:

“Bakınız, ben kimseye herhangi bir açıklama borcu hissetmiyorum. Onu benden aldığınız bilgiyi kendilerine nakle-derek, lütfen siz yapınız. Yalnız bir meslektaş olarak yapabi-leceğim bir ilaveyi de lütfen kendisine aktarınız. Benim inan-cım odur ki, *Yeni Asır* hiçbir dağıtım kayırmalarına ihtiyaç duymadan, dimdik ayakta durabilecek kadar güçlü ve ciddi bir arkadaşımızdır!”

Çoktaan lokantaya varıp içkilerini bile söylemiş heyetimi-ze katılır katılmaz, konuşmayı harfîyen anlattığım zaman, Erol’un keyfi tamdı. Ve diğer ikisi, yani idare bölümümüz, alınacak tertibatın detaylarını tartışmaya, şartların ne dere-cesi elverişli, ne ölçüdeki elverişsiz, hepsini hesaplamaya gi-rişmişlerdi bile...

Tabii, Hamdi Bekir heyulası yıkılmış, ama Gameda’nın Ege yerleşmesi pek kolay olmamıştır. Bu arada Hamdi Be-kir, kayınpederini İstanbul’a kadar gönderip, beni bir daha denemeye bile kalkıştı. Kayınpederi Burhan Can Bey, baba-mın içki arkadaşlarından, tonton, babacan, sevimli bir zattı. *Dünya*’daki odamda bana, tekrar damadıyla bir ilişki kurup kuramayacağımızı sormuş ve hatırı için ne yapabileceğimi sormaya geldiğini söylemiştir.

“Sen bu işlere karışma. Eğer damadının şu İstanbul ba-sınına yaptığını bilmiyorsan, hiç öğrenmeye de kalkışma, zi-ra pişman olur üzülürsün” dediğim zaman pek fazla da şaş-mamıştır! Galiba biliyordu da...

Hele kendisini uğurlarken,

“Kızını yakmışsın, bırak da biz boşanmamızın keyfini sü-relim” demem karşısında da,

“Tıpkı babansın; gönül var ama hatır yok” deyip tomba-lak tombalak yürüyüp gitti.

Hamdi Bekir'den sıyrılış, yani İstanbul gazetelerinin Ege'de günü gününe satılma hamlesi, bizim kuşağın, yani genç gazete sahipleri kuşağının, bizden öncekileri aşıp geçtiğimiz ilk büyük hareket sayılabilir! Bir kısmımızın babaları, hepimizin de hocaları olan eski kuşağın yansı imkânların el-verişsizliği, birazı umursamazlıkları ve birazı da bu gibi mücadelelere hiç mi hiç yatkın olmayıp akıl erdiremeyişleri yüzünden açık bırakılan bu çukuru doldurmak biz gençlere nasip olmuştur!

Şüphe yok, İstanbul gazetelerinin Ege'de günü gününe satışa sürülmeleri, İzmir basınını sarstı. Gide gide bir kısmını silip yok da etmiştir. Ama *Yeni Asır*, ilk ayların sarsıntısını çabucak atlatmakla kalmamış, bu onu rehavetten çıkarıp, yepyeni bir dinamizme götürerek, daha iyi bir gazete, İstanbul'u aşması mutlaka gerekli olan daha dolgun Ege haberleriyle okuruna ulaşabilen, daha itinalı bir gazete olmaya götürmüştür.

Yıllar sonra *Hürriyet* gazetesinin, "en başarılı gazete" ödülünü *Yeni Asır*'a veren jürinin başkanı da bendim ve bunu kendilerine bildirmek de gene bana nasip olmuştu. *Hürriyet*'in sahibi de o tarihte vaktiyle İzmir'e gidip, *Yeni Asır*'ı o suni ve yakışsız sığınmadan birlikte kurtardığımız Erol Simavi idi!

Biz, genç gazete sahipleri kuşağının babalarımızı veya hocalarımızı aştığımızı inandığımız asıl güçlü noktanın, Gameda (Gazete Mecmua Dağıtım) kuruluşunda olduğu da rahatça söylenebilir.

Bu, tam anlamıyla bir dayanışma hareketiydi ve hele başlangıçta, çok satanın az olana karşı diğerkâmlığı ve az satıp itibarlı olanın da çok satıp tesirsiz kalana karşı kanat genişliği halinde ortaya salınmıştı.

Klasik tekerlemeyi düstur edinmiş gibiydik: "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için."

Bu noktadan hareket ettiğimiz içindir ki, her kararın ittifakla alınması (tıpkı NATO gibi) şarttı ve satışı daha azdı, daha çoktu gibi ayrıma hiç sapsmadan herkesin eşitliği kabul edilmişti.

Gameda yalnız dağıtım teşkilatı olarak düşünülmemiş, onun yanı sıra bir başka derdimiz olan tahsilat kudreti ola-

rak da hesaplanmıştı. Böylece hepimiz gazetelerimizi ona teslim ediyor, karşılıklarını da, gene ancak ondan alıyorduk. Yıllar ve yıllar boyu Anadolu bayilerinde İstanbul gazetelerinin takılıp kalan, çoğu ad değiştirme, bir kısmı da iş değiştirme oyunuyla batırılan alacak miktarı iyi hesaplanabilse bugün için dahi hiç de önemsiz olmayan bir rakam ortaya çıkabilir! İşte Gamede'yla bundan da kurtuluyorduk.

Kurucular *Hürriyet*, *Milliyet*, *Yeni Sabah*, *Cumhuriyet* ve *Dünya* idi. İçlerinde en az satışı olan *Dünya* olduğu için, hâsıl olacak kârın eşit taksiminde benim, daha çoğu onlardan gelecek bir geliri, daha az katkıma rağmen eşit olarak almamdaki haksızlığı hemen belirtmişimdir.

İstisnasız hepsi de tepki göstermişlerdir. Özellikle Erol'un ve Ercüment'in,

"Böyle bir anlaşmada katkı, sadece tirajla ölçülemez" deyişlerini unutamam.

Safa Kılıçoğlu'nun,

"Birader bir alay badireden sonra, birleşip kaynaşmışken, bu güzel havayı bozup da sen az, ben çok çekişmesine gireceksek, hiç yol almamışız demektir. Lütfen bozmayın şunu da yolumuza devam edelim" demesi de tabii ilk günlerde nasıl bir diğerkâmlık içinde olabildiğimizi görmeye ve göstermeye yeter sanıyorum.

Bir başka asalet daha gösterilmiştir. *Dünya*'nın daha sert bir muhalefet gazetesi olması yüzünden, ona karşı iktidarca kapatılan kapıların, mesela bankaların, mesela ikide bir kesilen resmi ilan ve reklamların, mesela kâğıt ithaline yalnız ona uygulanan negatif tavırların, şimdi vardığımız şu güzel meslek dayanışmasıyla, hiç olmazsa maddi yönden az çok etkisiz kılınacağını belirtip, bunun da dayanışmanın en tabii gereği olduğunu söylemişlerdi.

Ercüment Karacan,

"Bugün sana, yarın hiç belli olmaz ki, içimizden bir başkasına karşı da böyle olabilir" dediği zaman, nemlenen gözlerimi kaçırmaya çabalayarak,

"Yeter, anladım, ama hepinizi teker teker öpmeye kalkacak hal bırakmadınız" diye bağırduğımı hâlâ buruk bir sızıyla hatırlarım.

Eğer Gamede, asıl kurucularının elinde kalabilseydi, da-

ha doğrusu asıl kurucularının elinde kalarak yürümek yerine, başkalarını da katarak koşmayı daha yararlı sayan bir havaya sokulmasaydı, başlangıçtaki o et-tırnak yakınlığı, hiç şüphem yok sürebilirdi.

Sadece gazetecilik heyecanıyla dolu, her meseleye ve her engele, her şeyden önce ve fazla gazetecilik açısından baka-bilen sıkılmış bir yumruğa, yeni parmaklar eklemeye kalkıştınız mı, yumruk yumruk olmaktan elbette çıkacaktır.

Nitekim ilk katkı en kuvvetli dergi grubu olmasına dayanılarak, Yapı ve Kredi'nin *Hayat* ve *Ses* dergilerine tanınmış, yıllar sonra da yeni yeni palazlanmaya başlayan *Tercüman*'ın gelmesinde bir sakınca bulunmamış, böylece de beş parmak altıya, sonra yediye çıkınca yumruk önce şeklini, sonra manasını, daha sonra da gücünü kaybetme yoluna girmiştir!

Bu katkıların hiçbirine "evet" demedim. Safa Kılıçlıoğlu da başlangıçta karşı koymuştur. Hatta onun itirazı çok daha anlamlı ve bence ibretliydi de.

"Yahu kardeşim, bu adamları ne diye tam kurucu ortaklar seviyesine getiriyoruz da, müşteri olarak ele almıyoruz? Bunlarda bizdeki anlayışın ve meslek tesanüdünün varlığını kabul ediyorsanız mesele yok! Ama bence onlarla birlikte, işe daha çok ticaret, daha çok kazanç fikri, daha çok hırs karışacaktır. Tüccarla gazeteci farkını ben bilirim, siz değil. Ben oradan geldim, siz değil..." dediği zaman niye saklayayım, ben meseleyi tam on ikiden vurduğu kanısındaydım ama pek fazla da konuşmamayı uygun görmekteydim. Birinci sebep Şevket Rado çok yakın arkadaşım, ikincisi de itirazlarımı bir çıkar bozulma endişesine bağlamalarından çekiniyordum!

Ama olan olmuş, hem de pek kısa bir süre içinde sonuçlarını vermeye başlamıştır.

Safa Kılıçlıoğlu'nun haklı itirazlarına karşı, bizim Doğan, Şevket Rado'nun gazeteciliğini öne sürerek Şevket'i bir bankanın veya ticaret grubunun malı gibi görmenin yanlışlığına işaret edip, onunla meslek tesanüdümüzün daha sıklaşacağını söylemişti ve buna karşılık Safa Kılıçlıoğlu da,

"Yahu kardeşim, Şevket Rado derginin yazılarında, yayın politikasında serbest olabilir ama idaresine ait dağıtımda, satışta, bunların yayılıp gelirlerinin ayarlanmasında bir rolü olabileceğini sanıyor musun? Ve hele bizi asıl ilgilendiren şu

ikinci bölümde, gazeteciliğini öne çıkarabileceğine, yani tıpkı bizler gibi davranabileceğine inanıyor musun?" diye karşı koymuştu ama, Doğan'ın,

"Evet, hiç şüphelen olmasın!" diye direnmesi karşısında,

"Pekâlâ ben inanmıyorum ama kararınıza uyuyorum" demiş ve benim gibi artık o da susmuştu!

O kadar ki, karar alınıp da *Hayat* ve *Ses* yani Doğan Kardeş Yayınları grubu altıncı parmağımız olunca, Şevket Rado'nun toplantıya, yanında Yapı ve Kredi'nin muhasebe müdürü Kemal Erhan olduğu halde gelmesi karşısında da sadece gülümsemiş, Kemal Erhan'ın -tabii bir ticaret elemanı olarak haklı bulduğum- tekliflerinin başında, pay taksiminin ya tiraja göre yapılması yahut da şirkete tanınan dağıtma ve tahsil yüzdelerinin, yüksek tirajlarda çok çok aza indirilmesi gibi arzuları geldiği zaman acıyla gülerek hep dinledi ve benimle birlikte sustu!

En acı tuhaflığı söyleyeyim mi? Aramıza yalın tüccarlığın girmesiyle birlikte, Safa Kılıçhoğlu hariç diğerleri hemen değişme yoluna girmişlerdir! Halbuki içimizde ticaretten gelmiş bir o vardı.

Ve hele yıllar sonra Kemal Ilıcak'ın katılmasıyla, değişim büsbütün hızlandı ve Gameda, kaskatı bir çıkar, dip doruk bir maddiyat hesapçılığına daldı.

Zira bu yedinci "parmağımız" gene yumruğun yumruk gibi olmasından yana görünmüştür ama, bunun herkesle gidip teker teker konuşmak ve herkese apayrı bir çıkar kapısı gösterip tahrike girişmek gibi bir huyu vardı ki, buna en çok Erol'un kapıldığını, onun ardından aynı tahrikın idare elemanlarına yönelmesi yüzünden onların dürtüsüyle Ercüment'in geldiğini rahatlıkla söyleyebilirim. Safa Kılıçhoğlu'nun yanına bile sokulamamıştır. Doğan'ın ilk ikisi ne derlerse ona uyacağını görmüştü elbet. En ince (aklıncı) tahrik oyunlarını da bana karşı kullanmayı denemiş ve statünün bambaşka bir hal almasına "evet" dememin, en çok benim yaranma olduğu yolunda hayli de dil dökmüştür ama direnmemin karşısında,

"Hiçbir tüccar tarafın yok, sen nasıl gazete sahibi oldun abi?" deyip uzaklaşmıştı!

Ben, Gameda'nın kuruluşunda ve ilk yılı boyunca, hep sinde gördüğüm meslek anlayışını ve yakınlığını, gazetecilik

hayatımın en tatlı anılarından biri olarak hep andım, hâlâ da sevgiyle hatırlıyorum. Sonraki değişmeyi de, hiç anormal bulmamış, hiç yadırgamamış ve aslaa ayıplamamışımdır. Biraz acı duymuşumdur, biraz rahatsız olmuşumdur ama, hiçbir zaman kusur olarak da görmedim !

Gece vakti matbaalarımızın kapısından gazetelerimizi alan Gameda kamyonlarının, artık çoğu zaman *Hürriyet* geç kalır, *Milliyet* yetişmez, araba vapuru kaçır gibi bahanelerle bize uğramadan gittiklerini duyuyor veya görüyordum ama bunu hep arıza sayıp kendi aracımızı araba vapuruna koşturmanın yolunu açmayı yeğlemişimdir.

Gameda araçlarına gazete teslim saatleri ayarlanırken, hep daha erken olup, hiç geç kalmamışsızdır ama, *Hürriyet* her gün rahatlıkla beklenir, *Milliyet* sık sık hiç telaş etmeden istenirken, biz bir gün beş dakika gecikecek olsak, bırakılıp hemen gidilir olmuştur ama, acı acı gülmenin ötesinde bir hareketim pek olmamıştır !

Yalnız birinci yılın bilançosundaki büyük kârın, birkaç yıl içinde sıfıra gelip dayanması karşısında, kayıpta olmayı daha çok bana yakıştıran arkadaşlarıma (zira onlar şirkete bıraktıkları satış komisyonunu azaltarak kâr ediyorlardı) şunu söylemişimdir. Hem de biraz bağırarak:

"Hemen statüyü değiştirin, vetomu kullanmayacak ve derhal imza atacağım. Aksi halde seçtiğiniz yolla, bir şirketin kârını yok etmek malî suçtur ve bir gün içinizden biri veya ona yakın dışardan bir başkası defterdarlığa bir küçük ihbarla başlarınıza çok büyük bela getirebilir. Yaptığınız bütün atraksiyonları statüye geçirin ve açık olun !"

Bunu hemen de yaptılar. Gameda'yla ortaklığım gazetemi satıncaya, yani 1975 yılına kadar da sürdü ama, bir daha hiçbir toplantısına katılmadığım gibi, hiçbir kararını, hareketini de ne gözledim, ne de özledim !

Bizden önceki kuşağın yapamadığını yapmanın heyecanı içinde bir hayli çalkanmış, bir hayli de övünüp gerinmiştik ama gide gide, bizden öncekilerin birbirine uzaktan bakan durumlarına gelmekte pek fazla da gecikmemiştik !

Bana göre bu mesleğin tabiatında ve kaderinde, ayrışmanın ve çekişmenin taşıdıkları pay, kaynaşmanın ve anlaşmanın paylarını pek çabuk sıfırlayabilecek kadar büyüktür.

Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor... Hafif bir kırlık hissetiğim için, kendi kendime bir günlük dinlenme ve düzelme izni verip evden çıkmayacağım... Yazılarımı gönderebildiğim için de pek huzursuz değilim.

Tam öğleye doğruydu... Eşim kapıdan başını uzatarak:

“Kalkman gerekiyor... Gözleri cam gibi parlayan, belki de sahiden cam olan çizmeli bir adam geldi, seni ille de görmesi gerekiyormuş... Darılma ama üzerinden şarıl şarıl sular akarken buralara getiremem. Salonda oturuyor, senin oraya gitmenden başka yol yok!”

Tabii kalktım.

Karşımdaki Sait Faik'ten başkası değildi. Lastik çizmelerinden süzülen sular, yarı halıya yarı döşemeye yayılarak küçücük bir birikim yapmış adeta!.. Üzerimdeki yatak kıyafetini görünce, mahcup ve çekingen hali büsbütün artıyor.

“Seni rahatsız ettim ama çaresiz kaldığım için...” yollu bir şey mırıldanmasını hemen önleyip,

“Rahatına bak, hiç de rahatsız olmadım. Seni görmek güzel şey” dedim.

Gözlerini aç a aç konuştu. Eşime hak veriyorum, gerçekten de uçuk mu uçuk mavi ve canlı nesiçten çok, cama yakın gözler bunlar.

“Yahu” diyor, “ne memleket bu be! Paris'e gitmeye karar

vermiştim, birden esti işte. Ama gel gör ki pasaport vermiyorlar!"

Merakla sordum:

"Nedenmiş o? Bir sebep gösterdiler mi?"

Dişlerini sıkarak, "cam"larından yüzüme dik dik baktı gene:

"Hayır, sadece 'Size pasaport veremiyoruz, bekleyin' demekle kalmadılar (burada hafif bir küfür arası olduğunu iyi hatırlıyorum), 'pek faydası yoksa da siz gene bekleyin' dediler. (Biraz daha ağırca bir küfrü de buraya koyabiliriz sanıyorum.)"

O devam etti:

"Arkadaşlar dediler ki, sen gazeteciler cemiyeti aracılığı veya sizin bir de sahipler kuruluşu falan mı varmış, işte o yolla bir şeyler yapabilirmişsin... Hatta bir arkadaş, 'Emniyette bile tanıdıkları, arkadaşları olabilir, sen hemen ona git' dedi, işte ben de sana geldim."

Sait Faik'i bana tanıştıran Vecdi Bürün'dü. Yıllar önce, Çiçek Pasajı'nda başlayan tanışıklığımız, pek bir samimiyyete dönmemiştir ve Sait'in insanlardan uzak kalmayı sevdiğini hemen gösteren itinasız konuşmaları ve tavırları bunun asıl sebebidir ama, hakçasını söylemem gerekirse, ilk karşılaşmamızdan itibaren, benim üzerimdeki intıbai da pek o kadar cana yakın değildir. Edebiyat adamıydı ama, bir küfür kitabı yazsa ciltler doldurabilecek kadar da bozuk ağızlı idi. Hiç bir fikrini, iddiasını küfürsüz ifade edebildiğini görmedim. Bu hayli abartılı küfürbazlık, sanırım biraz da pek çekingen ve sıkılgan tabiatının örtüsü idi!

Ama aslaa sevimsiz değildir. O Burgaz'da, ben Heybeli'de oturduğumuz için, akşamüzerleri vapurda ne zaman rastlaşsak gene de sevinmişimdir. Biraz fark ödenerek oturlan "lüks" adlı ayrı salona, onu ilk götürdüğüm zaman çekingenliğine şaşımışım. Ama sonra alıştı ve önce "Ben yalnızken buraya bok gelirim" dediği salonun sonradan değişmezlerinden oldu!

Her neyse işte bu Sait Faik şimdi karşımdaydı, evime kadar gelmiş, isyan halinde, uğradığı haksızlığı anlatıyordu.

"Bak" dedim, "ben yarın gazeteye gidebilirim sanıyorum. Sen şimdi nereye gideceksen oraya git, bu konuda hiçbir te-

mas yapma ve hatta kimseyle de konuşma. Ben yarın ne gerekiyorsa onu yaparım. Şu elindeki zarfı, evrakı da ver. Seni en çabuk nerede bulabileceğimi de şuraya yaz!”

Gene ıslak ıslak parlayan “cam”larını gözlerime dikti.

“Yap bir şeyler işte, başka kimseye de bir bok söyleyecek değilim” dedi ve kendisini selameterken de ilave etti:

“Ulan bir ara vazgeçsem mi acaba diye düşünmedim de değil ama, sonra sanki Paris’e gitmezsem patlarmışım gibi bir duyguya kapılıp bu duruma geldim işte!”

Omzuna vurarak,

“Gene gidersin, merak etme, yanlışlık eninde sonunda döner” dedim ve çıkar çıkmaz da emniyet dördüncü şube müdürü, o bulunmaz insan, kibarı kibarı dost insan Muzafer Erman’ı aradım.

İlk sözü,

“Hemen inceleyeceğim, yarın sabah gazetede sizi ararım” demek olmuştur.

Ve ertesi sabah da akıllı bir devlet hizmetlisi, olay çıkarılması yerine, çare aranıp bulunması yolunu seçtiği zaman, ne kadar güzel, ne kadar ustalıklı formüller bulabilir, bunu hemen gösterdi!

Öğleye doğru idi ki, bir başkomiserin geldiğini haber verdiler. Tıknaz, sevimli, nefes nefese bir zattı sivil komiser.

“Efendim” dedi, “müdürümün selamları var, oğlunuz sanıyorum pasaport istemiş, şimdi sizden bir kefalet senedi imzalamanızı rica ediyoruz. Evrakı tamamlar tamamlamaz da hemen pasaportu takdim edeceğiz.”

“Oğlunuz” lafını düzeltmek, dilimin ucuna kadar geldi ama, kendimi tuttum ve sevimli polisin önüne açmaya başladığı birtakım kâğıtlara hayretle bakarak,

“Pekiy ne gerekiyorsa yapayım” demekle yetinmeyi daha ihtiyatlı saydım.

Komiser, “Ben size sorarak gereken yerleri dolduracağım efendim, siz hiç zahmet buyurmayın, sadece bir imzanızı alalım yeter” dedikten ve ana baba adımdan başlayarak bana ait gereken sicil faslını doldurduktan sonra, “Oğlu: Sait... Baba adı: Faik... Gideceği ülke: Fransa” diye mırıldana mırıldana önündeki formu doldurdu ve sonunda lütfen şuraya diyerek imzamı aldı. İmzaladığım yerin üzerine baktım, “ke-

fil olan" yazıyordu ve komiser bu ibarenin altına "babası" diye eklemeyi de unutmamıştı.

Adam gider gitmez hemen Muzaffer Bey'i aramışındır. Hem de merak ve heyecanla. Ama o, o kadar sakın, o kadar kendinden emindi ki, gene bütün dostlarınca malum kibarlığı içinde:

"Bedii Bey, bir formalite gereği bu. Size hiçbir sorumluluk da gelemmez. Sait Faik'in Paris'ten İstanbul'a, hele Burgaz'a dönmemesi mümkün mü? Döndüğü gün de, dosyası kaldırılır olur biter."

Ve benim "Ya babalık sıfatım?" diye sormamı yarıda bırakarak ekledi hemen:

"Bazen devlete de bizim güvence yaratıp uzatmamız gerekiyor. Siz hiç gerisini düşünmeyin, pasaportu hazırlıyorum, bir iki saat sonra elinizdedir."

Gerçekten de bir iki saat içinde Sait Faik'in pasaportu elimdeydi ve kendisine haber iletip de geldiği zaman, hayretler içinde bir bana bir pasaporta inanmaz "cam"larıyla bakıyor ve durmadan,

"Vay anasını be! Amma çabuk oldu" derken, bir yandan da,

"Demek bizim bozuk sicil dedikleri boktan bir şeymiş" diye keyiflenmeyi elden bırakmıyordu!

Onu hiç o kadar neşeli gördüğümü hatırlamıyorum. Üzerindeki ağır yükü bırakır bırakmaz, gözlerini hafifçe kapatıp, alınlarından süzülen terleri ellerinin tersiyle sıyrırken "Ya-rabbi şükür" diyen sırık hamallarını andıran bir soluklanma içinde gibiydi. Tanrı'nın adını ağzına pek alanlardan olmadığı için belki ona içinden dahi şükretmemiştir ama, kendini toparlar toparlamaz, hafif çocuksu bir neşeyle,

"Bir an önce gideyim, bir de bakarsın pişman olurlar. Nasıl hallettin bilmiyorum ama, teşekkür ederim, sen aslaa boktan bir adam olamazsın, adamsın adam" deyip beni güldürerek koşarcasına çıkmıştı!

Belki gerekli, belki de idareten uydurulmuş bir formalite gereği kcfil olmuştum ama, aklıma bir an dahi "Ya dönmezse" diye bir küçük çengel takılmamıştır! Sait'in İstanbul'dan, Burgaz'daki balıkçı dostlarından, Beyoğlu meyhanelerinin dumanlı, ekşi kokulu havasından vazgeçeceğine

akıl yatırmak için, onu hiç tanımamak, tek hikâyesini dahi okumamış olmak belki yeterli olabilir. Ama meyhanedeki şarap fıçısına dikilmiş gözleriyle akan şarabı “mor” gördüğünü ve böyle yazmakla kalmayıp, bunu tuhaf bulanlara karşı,

“Sen şarabı mor görmeye kadar varamazsın ki, onu anlayabilesin” diye bağırışına rastlamışsanız, Burgaz iskelesinde iki balıkçıyı görür görmez, nasıl bambaşka bir görünüşe bürünüp rüyaya dalar gibi onların dostluklarına atladığını görmüşseniz, hele hele Türkçe küfrü, Türkçe soluk koyverişi ve Türkçe patlayışı ondan silip yerlerine Fransızca kekelemeyi, Fransızca nefeslenmeyi ve Fransızca infiali koymanın imkânsızlığını biliyorsanız, Sait’in dönmemesi ihtimaline değil, daha çok ve çabuk, gidişinin suya düşme olasılığına rahatça yapışabilirsiniz!

Nitekim, bunca ısrar ve uğraşıyla gittiği Paris’ten on gün sonra döndü ve hemen de bana geldi. Neden bu kadar çabuk döndüğünü sormama vakit bırakmadan da hemen küfrü basmıştır:

“Sıkıldım ... memlekette... .. et, İstanbul’u, sokakları, meyhaneleri, vapuru, adayı hep gözlerimin önünde bularak, Paris kahvesinde oturmak gibi boktan bir duruma ancak bu kadar dayanabildim.”

O gider gitmez, hemen Muzaffer Erman dostumuzu aradım. Daha ben bir şey söylemeden gülerek,

“Oğlunuzun döndüğünü biliyoruz. Dosya bende” deyip beni neşelendirmişti.

Bu olayı az sonra Falih Rıfkı Bey’e de anlatmıştım.

“Bu kadar incelikle mesele halleden bir memur, hele emniyet mensubu az görülmüştür. Bu zatı tanımak isterim” dedikten sonra şu güzel fıkrayı anlatmıştı:

“Keçecizade Fuad Paşa’ya, İngiliz büyükelçisi, ‘Sultan Aziz’in büyük bir pehlivan olduğu ve bütün namlı pehlivanları dahi kolayca yenebildiği doğru mu?’ diye sorar sormaz ‘Doğrudur ekselans’ dedikten sonra hemen ekler: ‘Yalnız unutmayınız ki, bizim pehlivanlarımız aynı zamanda birer diplomattırlar da...’”

Atatürk bu fıkrayı pek sever ve bazen pek kaba bir formalite yüzünden sürüncemede kaldığını görüp sinirlendiği bir mesele karşısında,

“Keçecizade’nin pehlivanlarındaki inceliği gel de arama” diye hayıflanırmış.

Falih Rıfkı Bey,

“Atatürk sağ olsaydı da şu senin Muzaffer Bey’in, devlete en küçük bir zarar vermeyen ve bir aydınlar bölümünü de sadece sevindiren hareketini görseydi, herhalde çok keyiflenirdi” demekten kendini alamamıştı!

Ve kahkahalar arasında eklemiştir:

“Herhalde bana dönüp ‘Bak çocuğum, bizde de Keçecizade’ninkilere uyan ince zekâlı pehlivanlar var!’ diye söyleneceğinden de hiç şüphem yok.”

Bir küçük not ekleyeyim ki, olaydaki ince tuhafılık gözle-
re daha rahat girsin:

Sait Faik benden on yaş kadar büyüktü!..

* * *

O yılların bir önemli olayı da, hele gazetecilik açısından, şüphe yok Ahmet Emin Yalman’a yapılan suikasttır!

Ahmet Emin Bey, elbette önemli, hem de çok önemli bir gazeteci-
ydi. Demokrasi mücadelesindeki müspet rolü de, atak-
ları da, upuzun hatta pek fazla uzun başyazılarındaki ateş de,
temaslarındaki hareketlilik ve coşku da unutulamaz!

Ama Ahmet Emin Bey’in, bir gericinin ve gericiliğin mari-
feti sayılan ve hemen öyle olduğu ısrarla vurgulanan suikas-
tına böyle bir sebebi kolayca yapıştırmaya yarar müthiş bir
devrim öncülüğü, pek fazla bir Atatürk aşkı, pek aşırı bir in-
kılâp titizliği ve geçit vermezliği de yoktu ki! Bunların hepsi
aslında onda vardı ama, coşan, kabaran ve taşan bir şiddet
içinde değil, sadece gerekince söyleyen, adeta üzülen ve ker-
hen kızan bir sakinlik ve rahatlık içinde vardır!

Yani bir gericinin veya bütün bir gericiliğin Ahmet Emin
Yalman’ı öldürmeye kalkışacak kadar hedef sayması, olsa ol-
sa şaşılık sonucu olabilir. Yahut da, onun sırtından bir baş-
ka hedefe doğrulmak istemenin neticesine bağlanabilirdi!

İşte biz de bu başka ve asıl hedefin, bütün ilerici basına
gözdağı vermek, bütün Atatürkçü kesimi endişeye düşür-
mek olduğuna hemen akıl yatırmış ve bu yüzdendir ki, büs-
bütün ateşlenip meselenin üstüne gitmişizdir!

Emin Bey dört beş kurşunu vücudunun çeşitli yerlerine yemiş ve ağır yaralanmıştı.

Bizler sanki yüzlerce kurşunu yalnız kalbimize yemiş, ama yara bere almak yerine o kurşunlardan ateş almış, o kurşunlardan ibret çıkarmış ve o kurşunları inkılabın dinamitleri gibi görüp lanetlemişsinizdir!

Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikastın tam anlamıyla geri teptiği ve maksadı ister korkutmak, ister gericiliğe hız kazandırmak olsun her bakımdan düzenleyenler için yüzde yüz ters sonuç verdiği muhakkaktır!

Bir büyük faydası da basını kenetlemiş olması, bir kader birliği anlayışına ve inancına hemen yaklaştırmasıdır.

Ahmet Emin Yalman'ı sevmeyenimiz yok muydu? Oohoo gırladır. Hiç uzağa gitmeyelim, bir tanesi en yakınımnda dimdik duruyor: Falih Rıfkı Atay! Ama Emin Bey vurulur vurulmaz, gazetenin bütün toplarını tüfeklerini bu olaya ayarlayan o olduğu gibi, Emin Bey iyi olup işinin başına döndüğü gün,

"Kalk Bedii, Ahmet Emin'i ziyarette, geçmiş olsun demeye gidelim" diyerek *Vatan* matbaasına ilk giden de Atay olmuştur. Emin Bey'in o andaki heyecanını da unutamam, bizi odasının kapısında karşılamış ve yerine oturmadan, kolundaki ve kalçasındaki hâlâ çok acıyan iki yeri işaret ederek, Falih Rıfkı Bey'e,

"Sizi burada görmek ve nazik ilginizi duymak, inanınız yaralarımın acısını dindirdi" dedikten sonra bana dönerek, dudakları titreye titreye,

"İnanın, matbuattaki tesanüt manzarasını görünce, neredeyse, 'Vuruluşum isabet olmuş, diyecek hale geldim" demekten kendini alamamıştı.

Lütfen eğilin de kulaklarınıza fısıldayayım:

Bu olaydan tam 45 yıl sonra, genç bir gazeteci, gene sırf buna benzer bir gözdağı verme hesabıyla, "baba"lardan biri tarafından vurdurulmuş, ama hastane yatağında bacağına acısıyla henüz kıvrılmaktan dahi kurtulmamışken, meslektaşlarının kayıtsızlığını görüp kahrolmanın üstüne, ağabey dediği, usta saydığı bir yazarın, kendisini vurduran babaları telin şöyle dursun,

"Son tahlilde bunlar mert insanlardır" diye bir de methi-

ye yazdığını görür görmez, davasını dahi geri alacak kadar tiksinti duymuştur!

Bu genç yazar Hıncal Uluç'tu. Devir de artık ne matbuat, ne de basındı. Medyadır.

Genç bir meslektaş kanlı sargılar içinde yatarken, "baba" methiyesine girişecek kadar kendi havasında olan "ağabey" veya "usta" mı? Bence onun adını vermeye hiç gerek yok. Onu bir prototip sayabilir ve onlarca benzerine aynı tavrı kolayca yapıştırabilirsiniz!

Ülkemizde gazeteci vurma iştahı, İkinci Meşrutiyet'te başlamış ve çabuk kesilmişken, Cumhuriyet'in otuzuncu yaşına gelip dayandığı sözde sağlam gençlik yıllarında Ahmet Emin Bey'in vurulmasıyla tekrar nüksetmiş ve sonra arkası gelmiş, hem de cumhuriyetimizin olgunluk, deneyimlilik devresinde büsbütün çoğalmıştır.

Abdi İpekçi neden öldürüldü? Ve öldürüldü de kim veya kimler ne elde etti? Çözebilmiş misinizdir?

Ya Çetin Emeç? Üstelik Abdi'nin çok tanınmışlığı ve *Milîyet*'in sola yatırılıp orada kürek çekmesinde başrolü oynamasına karşı, bunun kerameti daha çok kendinden menkul bir şeyh hüviyeti inkâr edilemez ve hiçbir basın gemisini hatta kayığını ne şu yana ne bu yana yatırdığı görülmediği gibi, böyle bir kudreti olmadığı da açıktır! Sevimliydi ve birazı Yusuf Ziya'ya, birazı Falih Rıfkı'ya özentili bir üslupla, evet gericiğe yüklenir, evet devrimleri de savunurdu ama, öldürülmesi düşünülecek kadar bir tesiri olsun! Aslaaa... Böyle bir tesirin varlığını, sevgi zorlamalarıyla veya meslektaşlık gayretlerinin muştalamalarıyla dahi ona yapıştırıramazsınız.

Ama vurulmuştur ve bence daha mesleğin başındayken bu yapıldığı için, yapabileceklerini yapma fırsatını bulamadan koparılmıştır denebilir.

Emeç'in vurulmasından da, "Kim veya kimler ne elde etti?"nin cevabını aslaa bulamazsınız!

Uğur Mumcu'nun vuruluşunda, onun uzun bir süre yapayalnız savaşçılığı yüzünden bir kat daha dikkat çekmesindeki pay elbet büyüktür. Zamanın Uğur Mumcu'lu son devresini kesip çıkararak ekranınıza alırsanız, o devrede onun tek başına olduğunu daha kolay görürsünüz. Hani matador tehlikeye düşünce, boğanın dikkatini çekmek için arenaya

fırlayan başka bir matadorun gayreti gibi bir meslek gereği dahi o devrede onun çevresinde hemen hiç yok gibidir. Galiba bu hal, Mumcu'yu daha dikkatli olma yerine, daha da ateşli yaptı ve tek başına savaşmanın, tek başına araştırıp bulmanın keyfini ve coşkusunu ona büsbütün tattırdı sanıyorum.

Gerçi, onun öldürülmesinden, "Kim veya kimler ne kazandı?"nın cevabını da gene kolay bulamazsınız ama öldürülmesini onun huzursuz ettiği ve hemen hemen ocaklarına incir dikmeye başladığı pek çok çevrenin kızgınlığına veya gaddarlığına, ötekilerden daha kolay bağlayabilirsiniz!

Ben, bunlardan bir Turan Dursun'un vurulduğunu duyduğum zaman fazla şaşırmadığımı itiraf edebilirim.

Çünkü o eski bir din adamıydı ve sonra İslamiyet'in karşısına geçmiş, hatta Hint kırmısı İngiliz Salman Rüşdi'ye rahmet okutacak bir açıklık ve pervasızlıkla Kuran'ı didikle-meye, İslam inanışlarındaki direkleri yıkmaya, çatıları patlatmaya ve yüce sayılanların pek çoğunu da ya cüceleştirmeye yahut da Hıristiyanlığa götürüp düğümlemeye girişmişti.

Biz, buna yaklaşan davranışları ve çıkışları Atatürk devrinde az çok görmüş ve hep de hayli olağan karşılanışlarına, kişiye ait bir düşünceler zinciri olarak ele alınışlarına da şahit olmuşuzdur. Ama Atatürk'ün vefatından sonra, hava önce böyle davranışların tensikine gelmiş, sonra telinine dayanmış ve en sonunda da yapanın "katlini vacip" kılma noktasına kadar dayanmıştır.

Bir ülkede hem Erbakan başbakan olabilecek, hem de Turan Dursun o yazıları yazıp rahat bırakılacak? Buna imkân olduğunu sanmak için, insanın aklını yitirmesi lazımdır. Hele aynı ülkede Humeynî gibi bir komşudan "Humeynî hazretleri... Haşmetli Humeynî hazretlerinin buyurdukları gibi..." diye konuşan ağızlar en tepelerde otururken, bir Salman Rüşdi benzerinin, hatta ne benzeri, onların gözüyle besbeterinin ayaklarını uzatarak rahat döşeginde ölebileceğini sanmak için, insanın idrakle, ızanla da bir ilişkisi olmamalı! Daha doğrusu memleketi hiç mi hiç görmemeli, görse anlamamalı ve anlasa da altından neler çıkabileceğini hiç kestirememelidir!

Yazdığı dergideki bir yazısında Kuran'ın kan dökmeyi ve

esareti teşvik ettiğini bağıra çağıra söyleyen bir yorum cüretini gördüğüm zaman yanımdaki oğluma,

“Bu eski imam biraz da etrafını, ülkesini, gidişatı incelese hiç fena etmez, en azından hayatını kurtarır. Zira bu adamı vururlar. Çok yanlıştır, çok kötüdür ve aslaa tasvip edilecek bir şey değildir ama vururlar! İran’daki din devriminden sonra, bilhassa da ondan sonra, İslamiyet adına cinayet salgını döneminin başladığını bu adama biri mutlaka söylemeli” dediğimi iyi hatırların.

Zavallı vurulduğu zaman, Londra’ya ilk telefon eden oğlumdu ve bana,

“Maalesef tahminin çıktı baba, Turan Dursun’u vurdu- lar” dediği zaman, gene de donup kalmıştım!

Bakınız yalnız onun öldürülmesinde, tam olarak, ama tam tamına bir karşıt bulabiliyor ve İslamiyet adına işlenen Humeyni tertibi bir cinayet olduğuna hiçbir tereddüde düşmeden akıl yatırabiliyorum.

Ama diğerleri için, ne bu kadar kesin bir karşıt bulunup dikilebilir, ne de onlardaki beklenmezlik, umulmazlık payındaki büyüklüğü, bundaki umulurluğun ve beklenirliğin yanına koyabilirsiniz!

Gazeteci vurulmalarından söz açmışken, haydi bir “arifane tecahül” gösterisi de yapalım:

Devletin 1950’lerde gücü mü fazlaydı, yoksa o devir canilerinin, haydutlarının kudretleri mi noksandı; mesela Ahmet Emin Yalman’ı vuran genç, şıp diye yakalanıvermiştir de, Abdi İpekçi’yi, Çetin Emeç’i, Turan Dursun’u, Uğur Mumcu’yu kimin öldürdüğünü hâlâ arayıp durmaktayız!

Bu arayış hummasından kurtulamamışken, güvenlik kuvvetlerimizin başına bir de Ahmet Taner Kışlalı cinayetini aydınlatmak derdi binmiştir.

Acaba devletimizin gücü mü azalmıştı, yoksa haydudun, katilin, caninin soysuzun, uğursuzun kudreti mi çoğalıp taşmıştı, gelin de karar verin!

Galiba ikisi birden oldu. Devlet gücünün azalmış olması, ikide birde ya Abdi’nin, ya Mumcu’nun kaatillerini yakaladım diye ortaya salındıktan sonra, her iddiasının boş, her gösterisinin kof çıkması karşısında, sanki o iddiaları kelifelli bakanların ağzından duyuran kendisi değilmiş gibi, evet hem

de hiçbir şey olmanuş gibi susmasından bellidir. Öbür tarafa gelince; haydudun, şerin, şirretin kudreti artmamuş olsa, her tutulma, her yakalanma iddiası önünde adeta kahkahalar atarak, bir gün "bendim", ertesi gün "ben değildim" bir başka zaman "o idi" ve nihayet mahkeme önünde "ne bendim, ne de o" deme atraksiyonları bu derece kolay yapılabilir mi?

Senatör Claudius eski Roma Senatosu'nda bağırır:

"Esirlerimiz durmadan kaçıyor ve sizin askerleriniz onları yakalayamıyor, bundan çıkacak manayı yüzünüze karşı haykırmadan önce, senin düşünmeni istiyorum Antonius!"

Sezar'ın tahtına henüz oturmuş Antonius'un cevabı gecikmez:

"Anlıyorum Claudius, sen Roma'daki devlet kudretinin azaldığını haykırmak isityorsun. Ama kaçan her esire yardımcı olmayı görev sayan Romalı'nın fazlaştığını da unutma!"

Evet: "Ya kuzgun leşe, ya devlet başa!"

Başka yolu yok!

Şerre şirrete arka çıkıp kalkan olmayı marifet sayan çoğaldıkça, devletin gücü azaldıkça, leşe konan kuzgun çoğalacak! Bunu bir yerde kesip paralayamadınız mı artık sürer gider...

Biz gene Ahmet Emin Bey'in suikastına dönelim. Dediğim gibi, bu marazın getirdiği tek yarar, basındaki kenetlenmedir.

Hayli de sürdü. Hele bizimle Ahmet Emin Yalman arasında hep sürmüş ve bir küçük ima yoluyla dahi mesela Falih Rıfkı'dan Ahmet Emin'e, Emin Bey'den de Falih Rıfkı'ya yönelmiş bir atışma, polemik kıvrıntısı, tariz, kinaye artık görülemez olmuştur. O kadar ki, *Vatan* gazetesi, kendi içinde birtakım çekişmeler yüzünden ikiye bölündüğü zaman, birkaç arkadaşıyla *Vatan* imtiyazını cebine sokup, kendini sokağa atan Ahmet Emin Yalman'ın, ilk koştuğu dost kucak *Dünya* olmuştur!

Özcan Ergüder'le odama girişlerini unutamam.

Emin Bey, o meşhur mahcup ve hafif sesli haliyle,

"*Vatan*'ı sizde basmak istiyoruz" dediği zaman, daha önce yaptığım benzeri mücadelenin acılı tatlılı anıları hâlâ taze idi. Emin Bey'e,

"Başımızın üstündesiniz" derken, kendimi Halil Lütfi gibi değil, karşımdaki dostlar gibi görmem için sayısız sebebim vardı!

Vatan'ın *Dünya*'daki misafirliği kısa sürmüştür. Kimler olduğunu hiç sormadığım diğer grup arkadaşlarıyla, galiba fazla firesiz ve yarasız anlaştılar ve tekrar yuvaya dönebildiler.

Ahmet Emin Bey, hem vedaya, hem teşekkürle geldiği zaman, Falih Rıfkı Bey sanırım rahatsızlığı yüzünden gelemedi. Emin Bey bu gibi anlarda âdeti veçhile duygulanıp gözlerini hayli sulandırırken, beni de ağlatmıştır. Falih Rıfkı Bey'e de çok duygulu bir mektup bırakarak kalktığı zaman,

“Bakınız beyefendi, bize hiçbir yükünüz, ağırlığınız, sıkıntınız olmamış ve bütün arkadaşlarım sizleri en aziz misafirleri sayarak çalışmışlardır. Bu sebeple bize hiçbir borcunuz yoktur. Lütfen beni Halil Lütfi'den ayırınız ve kendimi ona yaklaştırmış görmekten koruyunuz” demem üzerine de sessiz kahkahalarını atarak,

“Arkadaşlar bu konuda sizinle temas edeceklerdir” dedi ve vefakârı Özcan Ergüder'le birlikte çıktı gitti.

Halil Lütfi'yi durup dururken silkelemiş değilim. Onu da hemen anlatayım ki, maksadım ayan beyan görülsün.

Hani onun matbaasına koşmuş ve orada on-on iki gün kadar kalmıştık da, ayrılırken üstat,

“Merak etme Bedii, Halil Lütfi'nin hesabı kendiliğinden yürür ve seni bulur” demişti ya, *Dünya*'ya dönüp de yerleştikten az sonra, o fatura gelmişti.

Hem de bizzat üstadın eliyle ve açıp da okuduğum zaman yerimden fırlayacak kadar şaşırمام karşısında, sinsî gülüşleri arasında!

Aman Allahım, neler yapmamış ve neler yazmamıştı ki... Bir örnek vereyim. Kâğıt sepetleri yok mudur, hani yırttığımız, buruşturduğumuz kâğıtları attığımız sepetler veya kutular... Onlardan bile kira istiyordu:

“Yazı işlerindeki yedi kâğıt kutusunun kullanılma bedeli: 270 lira!”

Daha sayayım. Ampuller, sigara tablaları, istihbarat masasının bir ucuna tespit edilmiş kalemıraşın kullanılma kirası... Kâğıt bobinlerinin artıklarından yapılan klasik bloknotların bedeli, arşivden faydalanma kirası, masaların, sandalyelerin, koltukların, kanepelerin günlük kullanılma kirası... Ve tabii listenin en sonunda da baskı, dizgi, kâğıt, mürekkep, matris gibi büyük kalemler! Bu büyük kalemler için-

de iki tanesini de hiç unutamam. Rotatif için hem baskı bedeli istiyor, hem de ayrıca yıpranma payı diye büyücek bir rakam ekliyordu. Dizgi makinelerinden ikisi için de (onlar diğerlerinden ayrı bir marka idi) hem dizgi parası, hem de üç ayda bir yapılması gereken bakımın ve revizyonun bizim devremize denk geldiği iddiasıyla, o ücretin tamamını istiyordu... Velhasıl o günün piyasasına göre on günlük bir baskı ve dizgi için görülmedik bir rakamı bizden talep buyuruyorlardı!

İtirazım üzerine de hemen "Doğan'ı hakem yapalım" demiş ve benim "pekiy" dememi bile beklemeden faturayı bırakıp gidivermiştir.

Az sonra, Doğan telefonda beni aradığı zaman hemen anladım ki, doğru ona gitmiş ve hakemliğini istemekte gecikmemiştir.

Öğle yemeğinde buluştuğumuz zaman, Doğan gülmekten kırıliyordu ama sonunda,

"Yahu ver şu parayı da kurtul" demez mi? Tabii tepem attı. Hem haksızlığı görüp, hem de ödememi istemesine şaşırarak,

"Hakemin senin gibisi bizim futbol sahalarına bile düşmez" dedikten sonra:

"Bana bak, Halil Lütfi'nin faturasını olduğu gibi gazetede yayımlayacağım ve altına da 'Doğan Nadi hakem olarak bunu onayladı ve ödememize karar verdi' diye de yazacağım, razı mısın?" der demez, önce yüzüme şaka mı, gerçek mi yollu araştıran bakışlarla bakmış ve ardından hemen,

"Yok canım o kadar uzatma, ben onunla konuşup indiririm" demek zorunda kalmıştır.

Ve indirdi de... Sonradan kendisinden dinlediğime göre Halil Lütfi'ye,

"Yahu üstat, gazeteye koyup seni de beni de teşhir edecek... Sen buna aldırmazsın belki ama ben sıkılırım" yollu bir düzine laf sıralamış da, tenzilata başlamışlar. Güzel de bir formülü vardır:

Halil Lütfi'ye, "Yahu öyle bir rakama varalım ki, açıklandığı zaman sen bundan sonraki hiçbir müşteri adayını fazla korkutmuş olma, ben de hak yolunda görüneyim" deyince, Halil Lütfi müşteri korkutacak rakamlardan inleye sızlaya, oflaya puflaya yarıdan aşağıya kadar inmiştir.

Sonradan kime söylesem vardığımız rakamı bile çok fazla bulmuştur ama, en sıkıntılı bir zamanda açtığı kucağı unutmamıza imkân yoktu ve zaten Doğan da,

“Bana bak bu bile fazla biliyorum ama o olmasaydı, işin ne kadar zor olurdu onu düşün ve hakemine teşekkür et” demekten kendini alamamıştı.

İşte Ahmet Emin Bey’i selametlerken,

“Kendimi Halil Lûtfi’ye yaklaştım görmekten beni kurtarın” deyişim bundandır!

Nitekim Emin Bey’in beni bu konuda arayacaklarını söylediği arkadaşları birkaç gün sonra gelip, borçlarının ne olduğunu sordukları zaman onlara,

“Yalnız kâğıt bedelini isteyebileceğim. Aynı makinede *Dünya*’yı basarken kullandığımız mürekkebin *Vatan* payını ayırmama imkân olmadığı için, onu isteyemem. Dizgiye gelince, oradaki *Dünya* dilimiyle *Vatan*’ı kesin olarak ayırmam gene kabil olmadığı gibi, hiçbir eleman, *Vatan* için ayrı bir ücret almamış ve istememiştir. Lütfen Emin Bey’e saygılarımla bunu bildiriniz” dedim ve kararlılığımı hemen fark eden *Vatan*’cılar da teşekkür edip elimi sıkarak çıkmaktan başka çare göremediler.

* * *

Ankara’dan, Menderes’in kabinesinde yine bazı değişiklikler yapacağı haberleri gelmeye başlamıştı.

Adnan Bey, Hint mihracelerinden Salsapur Raa gibidir. Bu, elbiselerinden ve eşyalarından bıkınca, onları ayıklayacağı yerde, saray değiştirmiş, bizimki de kabinesinde canını sıkıran birkaç kişi oldu mu, hemen istifa ediverir! Nasıl olsa tekrar görevin kendisine verileceğinden emin, nasıl olsa cumhurbaşkanının kendisinden başkasını düşünmesine dahi imkân olmadığını bildikten sonra niye yapmasın? Ona “çekil”, buna “git”, şuna “seni beğenmez oldum” demek gibi birtakım sıkıntılara girmektense, topyekûn gider, ertesi gün istediklerini toparlayarak gene dönersin biter!

Bunu, iktidarda kalabildiği on yıl zarfında sanırım beş altı defa yaptı. CHP iktidarının son yıllarında Hasan Saka ikinci kabinesini kurar kurmaz, onu numaralandırmış ve üçün-

cüyü bekler olmuştuk ama, Saka ikide kalınca numaratorü durdurmuştuk. Nedense aynı numarator Menderes için hiç çalıştırılmamış, onun kurduğu kabine sayısı ikiden üçe, üçten dörde, beşe geldiği halde, onunkilere numara verilmeyip hep sadece Menderes hükümeti denmiştir.

Sanırım, hiçbir değişmenin ana karakteri veya damgayı zerrece yerinden oynatmasına imkân göremeyişimizin sonucudur bu rakamsızlık!

Ha birinci olmuş, ha yedinci, hepsinde de hamam aynı, tas aynı... Üstelik de külhana atılan odun, başa sürülen sabun, vücutta gezdirilen kese dahi aynı olduktan sonra, numaranın anlamı ne?

Fakat bu defa Menderes, istifaya gerek görmeden, üç bakanını; Tevlik İleri, Muammer Alakant ve Samet Ağaoğlu'nu değiştirmeyi yeğlemiş ve üstelik "başbakan yardımcılığı"nı da tamamen kaldırmayı uygun görmüştü.

Bir küçük yazımda bu makam silinişine dokunmuştum:

"Buna niye gerek gördüklerini sayın başbakanımız açıklamıyorlar. İhtimal Celal Yardımcı'yı kabineye almakla iki yardımcılı gibi gözüküp kudretsiz sayılmalarından çekinerek, başbakan yardımcılığını kaldırmışlardır...

Yahut da gittikçe azalan milletin hayır dualarını, bu yolla hiç değilse kendilerine 'Eh, artık Tanrı yardımcısı olsun' dedirterek bir nebze canlandırmayı düşünmüş olabilirler!.."

Yazımın başlığı da "Zoraki Dua" idi. Ama hayretle gördüm ki, bu derece yumuşak ve köşesiz bir yazım dahi bazılarını kızdırıyor... DP'nin organı *Zafer*'deki bazı arkadaşlar bunlar arasındadır, yazıya ya kızmış yahut da kızma talimatı almışlardı sanıyorum; hemen ertesi günü ateşe başladılar.

En çok da hükümetlerine karşı "milletin hayır dualarındaki eksiklik" iddiam onlara dokunmuş gibiydi! Pek çok da okur mektubu, okur beyanı yayımlamış ve DP iktidarına karşı gösterilen bu hayırhahlığın bizleri korkuttuğunu belirtmeye girişmişlerdi.

Önce hiç ses çıkarmak istemedim. Bu kadar manasız bir alınganlığa susarak karşılık vermek en uygunu idi. Ama yeni devlet bakanı Celal Yardımcı'nın Kızılcahamam'da yaptığı bir konuşma üzerine, ister istemez yazmak zorunda kaldım. Celal Yardımcı uzun konuşmasının bir yerinde,

“Şimdi de bizden hayır dualarınızı esirgediğiniz iddiasında olanlar var” dedikten sonra “Hâşâ... Hâşâ...” sesleri arasında bağınıyordu:

“Biliyorum dualarınız bizim, onlara ise...”

Kalabalıktan gene sesler:

“Onlara dua yok... Onları Allah kahretsin...”

Yazım gene kısadır ve daha çok da Celal Yardımcı'yı hedef alır artık:

“Ben, sizin topladığınız kalabalıklar hayır duasını kestiler dedim mi? Ben millet dedim, yani sizin, değil toplamak, dar-madağın etmek için yapmadık koymadığınız ve artık değil tanımak, hafızalarınızın köşesinde dahi kıpırtısını duysanız rahatsız olduğunuz asıl kitleden bahsettim. Budur size hayır dua etmeyen! Evet gerçi onların da ağzında bir ‘hayır’ var artık ama, size uğur, size hasenat anlamında değil, sadece yaptıklarınıza karşı olmak manasında:

Hayır... Hayır... Hayır... Her işinize ve hatta varlığınıza hayır!

İyi kulak verebilerseniz, milletin ağzındaki bu ‘hayır’ı kolayca duyarsınız.”

Tabii daha ertesi gün iki saatim savcının yanında geçmiş ve Hicabî'yle malum peşrevlerimiz, iddia el enselerimiz gırla gitmiş ve sonunda altından takipsizlik kararı çıkmıştır ama çok değil sekiz ay sonra genel seçim yapıldığı zaman, millet adına söylediklerimin ne kadar yanlış, hatta ters, ne kadar hayal mahsulü veya İngilizlerin “wishful thinking” dedikleri cinsten olduğunu gören de yine ben olmuşumdur!

1954 seçiminde millet hemen gösterdi ki, ağzındaki “hayır”, gerçekten hayır duası olarak vardır. Bizim iddia ettiğimiz gibi yapılanları, edilenleri beğenmeyip karşı durma anlamında değil!

Seçimi anlatma sırası gelince buna yine değineceğim elbet. Ben şimdi sadece yedi sekiz ay önceki bir tafrafuruşlğumu belirtmek için söylüyorum!

Yoksa 1954 seçim sonuçlarının granit blokuna kafasını, yüzünü, gözünü ve topyekûn idrakini çarparak paramparça olmaktan nasip alan yalnız ben değilim. Başta İsmet Paşa olmak üzere bütün bir muhalefet bloku ve başta *Ulus* gazetesi olarak, bütün bir muhalefet yazarları ve çizerleri o gra-

nite tosladık ve yıllar yılı sürmüş bir mücadelenin halka vız gelip tıns gittiğini görmenin hayretine düştük!

Dünya'nın ve Ulus dışındaki diğer arkadaşların o yıllardaki muhalefetlerinde bir çirkinlik olduğunu bugün dahi söyleyemem. Sertlik? Evet. Hoşgörü azlığı? Evet. Hatta daha çok kendi doğrularının peşinde giderken başka doğruları gözden kaçırmak veya hatta umursamamak? Ona da evet!.. Ama çirkinlik? Hayır!

Halbuki Nihat Erim'in başyazarlık yaptığı *Ulus*'ta, bunların hepsinden çok ve hepsinden önde çirkinlik vardır.

Başyazıları çirkindi, karikatürleri çirkindi, hele Ratip Tahir'in her hafta renkli tablolar halinde yaptığı yarımşar sayfalık sözde panoramalarında Adnan Menderes'i devamlı koket bir kadın kılığında veya dam üstünde kızgın dişi kedi halinde çizip göstermesi çirkin, hatta pek çoklarına göre çok çirkindi!

Evet mizaha, karikatüre kızılmaz, kızılmamalıdır. Ama bir karikatür eğer güldürüp düşündürmekten, iğneleyip uyarmaktan çok, tezyif ediyorsa ve bu maksatla yapıldığını da adeta haykırıyorsa ve mizah da tebessüm uyandırmak şöyle dursun, tırnaklıyor, tırmalıyor, kaşıyor ve kanatıyorsa elbette hoş karşılanmaz!

Ulus'un başyazı çirkinliklerinin en belirgin örneği ise, düşünce özgürlüğü tutamağına yapışma çabaları içinde, gericiliği ve gericileri savunma gayretinde görülebilir. Hele Ahmet Emin suikastından sonra, DP iktidarının irticaya karşı almak zorunluğunu duyduğu her tedbire karşı Nihat Erim'in gericilerin yanında yer almayı marifet sayması, tüydikmiş ve CHP'ye ısınmaya başlamış bir aydın kesimini tekrar soğutmaya yetip artmıştır!

Ressam Ratip Tahir'in İstanbul'a gelip de bana da uğradığı bir gün, Falih Rıfkı Atay kendisine, karikatürlerinden küçültücülük, hatta hakaret anlamı çıkarılmasındaki en büyük amilin, durmadan aynı çizgide ısrar etmesinden, daima aynı kadın imajını canlandırmakta inat etmesinden doğduğunu söylemişti.

"Sen şakayı kaka yapmaya başladın, dikkat et" diye de uyarmıştır.

Ratip Tahir, Falih Rıfkı Bey'i saygıyla dinleyip hiç sesini çıkarmamış ama o odasına gider gitmez:

“Üstat ne söylerse söylesin, yapacağım birader. Ben kendimi, turnayı tam gözünden vurmuşum gibi hissediyorum. Halk bayılıyor, adam ise kızıp köpürüyor. Bir avcı, avının kıvrandığını görünce ne yapar?”

“Bilmem, ben avcı olmadım.”

Müthiş bir hüküm çakar gibi, kendi sorusunu cevaplandırmamasını unutamam:

“Ona bir daha ateş eder!”

Fazla şaşmadım ama bu derece “yerden kesilmiş ayak” görüntüsünün beni biraz huzursuz ettiğini de saklayamam.

Ratip Tahir, o tarihte yaşını başını almış, hatta orta yaş atlarmıştı. Pek köklü ve tanınmış bir ailenin de çocuğudur ve gerçekten görgülü, insanî ilişkilerinde sevimli ve seviyelidir. Ama sanırım Nihat Erim’in o sıralarda sertlikten başka bir çıkar yolu göremeyişi, ona da geçmiş ve biri yazıyla öteki çizile, Adnan Menderes’i hop oturtup hop kaldırmışlardır!

O gider gitmez, odasına çıktığım Atay’ın ilk sözü:

“Bak sana bir şey söyleyeyim, sözlerimin zerre kadar tesiri olmadığını gözlerinden anladım. Bana kalırsa, daha da azacak ve bundan sonra hatta daha da çirkin olacaktır. Böyleleri bir iki aferine, beş on avuçluk bir alkışa, değil baba sözü, ana sütünü bile dökebilirler. Ama *Ulus* böyle giderse, bundan bütün basın ve en çok da Halk Partisi’nin zarar göreceğini, hiç hatırlından çıkarma! Recep Peker de hasımlarına kızardı ama hiçbir zaman intikam duygusuna kapılmamıştır. Adnan Menderes’te benim gördüğüm ise, kızgınlığını, intikama kolayca götürebileceği ve kızdığı bir davranışın yavaş yavaş sönebileceği sabrına dalmak yerine, ille de onun karşılığını vermek, ille de onun acısını çıkarmak anlayışıdır!”

Dediği birkaç ay sonra da hemen aynen çıkacaktır.

Seçimlere sanırım üç dört ay kala, Demokrat iktidar, CHP mallarının topuna birden el koyma kararını Meclis’ten geçirdi ve İnönü,

“Bu kanun Anayasa’ya aykırı olduğu kadar insan haklarına ve Cumhuriyet’in itibarına da kastetmektedir” diye bağırır ve CHP milletvekilleri topluca Meclis oturumunu terk ederken, Adnan Menderes gülerek kürsüye çıkmakta ve,

“Eğer bu yaptığımız bir hata ve hele insan haklarına da

aykırı ise, bunun böyle olduğuna hükmedecek asıl kudret olan milletin huzuruna işte gidiyoruz. Üç ay sonra seçime gidecek ve eğer milletimiz hata yaptığımız hükmüne varırsa da, bunun bedelini mertçe ödeyeceğiz!" diye bağırırmaktaydı.

Hata hükmüne varmak mı? Millet bunun kenarına dahi dokunmamış ve 1954 seçimleri CHP'nin 1950'yi de çok aşan feci yenilgisiyle sonuçlanmıştır!

1954 seçim kampanyasını İnönü, iktidarın hazırladığı petrol kanunu başta olmak üzere, bir dizi yabancı sermaye teşviklerine karşı çıkmak 'tema'sı üzerine kurmuştu.

Kendi seçim bölgesi olan Malatya'da kampanyayı açmış, hükûmetin ekonomi politikasını yerden yere vurduktan sonra "Bu partizan idareye son verme zamanı gelmiştir. Fırsat önünüzdedir, iyi kullanınız, oylarınızla deviriniz" demiştir.

Seçmen tam aksini yaptı ve İnönü başta olmak üzere, bizlerin, yani onun gibi düşünüp yazan çizen ne kadarsak, topumuzun birden çanlarımıza ot tıkadı!

Pek çok tanınmış yüksek rütbeli askerin de DP saflarına katılıp, CHP'ye ve muhalefet basınına omuz silktikleri gündür o 1954 seçim arifesi. Genelkurmay Başkanı Org. Nuri Yamut hemen emekliliğini istemiş ve DP'den İstanbul adayı olmuş, arkasından Org. İsmail Hakkı Tunaboğlu gelmiş ve Yozgat listesinin başına oturuvermiştir!

Bunlara karşılık, CHP'ye katılma şöyle dursun, mesela Cavit Oral gibi bir eski bakan *Ulus*'un ve Nihat Erim'in tutumlarını zararlı bularak partisinden çekilmiş haldedir ve CHP'yi açıkça desteklemeseler bile, DP'ye karşı pek belirgin bir tavır sergilemeleri beklenen Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy, Hikmet Bayur, Tevfik Rüştü Aras, Rauf Orbay gibi şöhretler, parti kuracakları ve DP'yle savaşacakları söylentilerini hemen yalanlamış ve içlerinden bir ikisi, mesela Hikmet Bayur ve Ali Fuat Cebesoy, hatta CHP'yi iğnelemekten geri kalmamış durumdadırlar!

Aradan tam 47 yıl geçti. Çuvaldızı hemen kendimize sallayalım:

1954 seçiminin, 1950 sonucunu dahi fersah fersah sollayan bir DP zaferiyle biteceğini aslaa hatırmıza getirememişsizdir! Yazdıklarımızın tesirine pek mi güveniyorduk, yoksa İnönü'nün ve CHP'nin yaptıklarının kudretine pek fazla mı

dayanıyorduk, tam olarak bugün dahi ayıklayıp çıkaramıyorum! Belki de hepsi vardı ve bir arada bizi sarıp sarmalayaarak, kof bir gururun kiri ve pasıyla enfekte etmekteydi.

Seçim sonuçlarıyla birlikte damdan düşmüş gibiydik!

1950'ye DP'yi destekleyerek gelip dayandığımız seçim gecesinde zaferin bütün heyecanını, sıcaklığını, zevkini, keyfini, tadını nasıl duymuşsam, CHP'yi destekleyerek gelip yaslandığımız 1954'te de yenilginin, hatta hezimetin bütün acılığını, inkisarnı, hüznünü, elemiini aynen tatmışımıdır!

Şu sonuca gerçekten de yürek dayanmaz:

Demokrat Parti, Meclis sandalyelerinin yüzde 93'ünü alıyor, yani 305 milletvekili çıkıyor. CHP ise ancak yüzde 5 sandalye sayısııla, yani 31 milletvekiliyle kalıyordu!

1950'deki elli küsur milletvekilini CHP için bir "kaza" sayanlar şimdi şu 31 milletvekiliyle nasıl grup kuracaklarının, komisyonlara nasıl yetişebileceklerinin hesabını yapmaya başlamışlardı.

Bu hesap dahi altüst olmuştur! İnönü'ye yakınlığıyla tanınan ve onun güvenini kazandığı bilinen genç Server Somuncuoğlu grup başkan vekili oluşunun galiba haftasında istifayı basıyor ve o kadarla da kalmayıp, karşıya, doğruca DP saflarına katılıyordu!

Tuhafı, CHP grubuna başkan seçilişinin ertesi günü İstanbul'a gelmiş ve Falih Rıfkı Bey'i ziyaret etmişti. Atay'ın daveti üzerine ben de yanlarındaydım.

Somuncuoğlu, İsmet Paşa'ya İstanbul'a gitmek zorunda olduğunu söylediği zaman, paşanın "Mutlaka Falih'i gör" dediğini anlatmış ve paşanın selamını sunarken de pek bağlı ve saygılı bir havada görünmüştü. Tabii hem heyecanlı, hem endişeliydi de... Otuz milletvekillik bir cıvıllıkla, on katı bir kitleyle savaşmak onu korkutuyor ve Falih Rıfkı Bey'den medet umuyordu.

Falih Rıfkı Atay, o gün hayatının en güzel konuşmalarından birini yaptı diyebilirim. Genç Somuncuoğlu'nun moraliini yükseltmeyi hedefleyen bu konuşmasında, Mustafa Kemal'den pek canlı örnekler sunmuş, Ali Suavi'den ibret tabloları çıkarmış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Necati'lerin, Vasıfların çektiklerini sıralamış ve sonunda başını hafifçe sallayarak,

"Hürriyet savaşı azlık çokluk hesabının değil, kendi varoluşunu yeterli sayarak meydana salınanların savaşıdır. Mustafa Kemal sayı hesabına dalsaydı Samsun'a değil, Şişli'den Osmanbey'e dahi gidemezdi. Gençsin, bilgilisin, inançlısın, üstelik İsmet Paşa gibi bir dayanağın var ve şimdi az görülse de çoğalıp çığlaşması pekâlâ mümkün bir CHP kitlesi de arkanda duruyor. Niye duraksayacaksın, yoluna devam et! Savaşını sürdür... Ve aslaa başaramayacağını aklına getirme." deyip sözünü tamamladığı zaman Somuncuoğlu da heyecanlanmış ve giderken hayli de dikleşmişti ama, ne hikmetse Ankara'da bir balon gibi sönmüş ve DP'ye atlayıvermişti!

Ama o gün Falih Rıfkı Bey'den dinlediklerim, benim moralimi yükseltmeye yetip de artmıştı ve Somuncuoğlu'nun havasının Ankara'da boşaltılmasının aksine, ben yepyeni bir hava yüklenerek ferahladığımı unutamam!

Bu duyguyladır ki politikaya göz dikmek yerine, gazeteye daha çok yönelmek, onunla daha çok ilgilenmek gereğini duyduğumu da iyi hatırlıyorum.

Bu yolda bütün çevremi teşvik edip hareketlendirdiğimi de unutamam.

Adnan Benk'i *Dünya*'ya bu rüzgârla kazandırdık. Orhan Kemal'in romanlarını bu esintiyle vazgeçilmez yaptık. İkinci sayfanın ortasına oturtulması, o devirde klasikleşmiş olan makale ağırlığını bu coşkuyla çoğaltmış, istihbaratımızı güçlendirip, iki foto elemanımızı bu atılımla dörde çıkarmışsındır. Fikret Otyam bu heyecan dalgası içinde, Adnan Benk'in az sonra ilaveye çevireceği sanat sayfasını kurmuş, Fuat Carım ve Orhan Azizoğlu bu faaliyet arasında en güzel tercümelerini daima bize uzatmak dostluğunu göstermişlerdir!

1954 seçimlerinin siyasî mağlupları arasındaydık, hatta bazılarına göre onların başlarındaydık ama gazetecilik açısından kazançlı olmayı kurmuş ve hayli de başarmışsındır!

Tabii bu arada bütün gazetelerde seçim sonuçlarını yorumlamak gırladır ve bizde bunu elbette Falih Rıfkı Bey yapmıştır ve hâlâ da yapmaktadır ama, ne hikmetse Demokrat Parti yanlısı bazı arkadaşlar, benim de yapmam şartmış gibi, kalemlerini gözlerime doğru uzatmaktan kendilerini alamamışlardır.

Bu sataşmaları gören Falih Bey,

"Kuzum Bedii" demişti, "bir şeyler yazıver de sanki yılmış gibi görünme."

Ama yazdığım zaman, tuhaf değil mi, bu defa da küplere binen ve mahkemeye verildiğim zaman en çok sevenler de gene beni tahrik eden aynı arkadaşlardı.

Yazdığım da bir küçücük fıkra idi:

"A benim sevgili milletim,

Doktor varken, üfürükçüyü yeğlersin...

Sünnetçi varken, berberi...

Hastane varken, çıkıkçıyı...

Eczane varken, aktarı...

İşte şimdi de DP'yi...

Hayırlı olsun!.."

Tuhafı, bu defa savcı da peşrevle, aba altı sopasıyla falan yetinmemiş, davayı hemen açmıştır.

Ama dava, o emsalsiz hâkim Reşit Nomer'e rastlamış ve iki celseden fazla uzatılamayarak beraatimle sonuçlanmıştır.

Reşit Bey'in savcıya,

"Hayırlı olsun temennisiyle biten bu yazıda başka hiçbir iddia olmadığı halde, iktidarın tezyif edildiği hükmünü nereden ve nasıl çıkardığınızı anlayamadığım için sanığın beraatine karar vereceğim" deyişini, rahmetli Reşit Nomer'in daha sayısız çıkışı, kararı, esprisi duran anılarımın en değerli bölümünde hep saklamışımıdır!

Bir başka hâkim, bir başka âlem, bir başka dirayet ve basiret idi.

Hepsi de büyüyünce tam birer hayr-ül-halef olmuş oğullarını yetiştirmek için ömrü boyu her türlü mahrumiyeti yalnız kendine layık ve uygun bulmuş ve öylece dimdik yaşamıştır. En az, meşhur Osmanlı kadısı Abdülatif Efendi kadar da nüktedandı.

Vatan'ın yazı müdürü Con Kemal benim gibi devrin asliye ceza mahkemelerinin devamlı müşterilerindendi. En çok da Reşit Bey'e rastlayan davalarından birinde, kendisi de dahil, gülmekten kırıldığımızı unutamam.

Con Kemal'de iki dert vardır: durmadan tırnaklarını kemirir ve ikide birde de orasını burasını, daha çoğu butları olmak üzere kaşır...

Reşit Bey o davada Con Kemal'in bu halini bir süre sey-

rettikten sonra nihayet patlamıştı:

"Bakınız Kemal Bey, kaşıntınız nazarı dikkate alınınca, en çok ihtiyacınız olan nesnenin tırnak olduğu sonucuna hemen varılıyor! Yahut da durmadan tırnaklarınızı kemirdiğiniz göz önüne alınınca da, kaşınmaya aslaa ihtiyaç duymadığınız neticesi hemen ortaya çıkıyor..."

Ve sesini tam burada yükselterek adeta gürlemişti:

"Acaba zat-ı âliniz bunların her ikisini de yapıp, kendinize azap verdiğinizin ne zaman farkında olacaksınız?"

Bir başka gün de, dava sırasını beklerken, mahkemenin dinleyici sıralarında Reşit Bey'i izliyordum. Daktilo makinesi çalan bir gencin davasına bakıyordu.

Hırsız, çok bilmiş tavırlı, kendinden emin görünmeye özentili ukala bir tip... Pek de genç! Hâkimin "Neden yaptın oğlum, anlat bakayım?" demesi üzerine, başını bir omzunun üzerine yatırarak konuşması hâlâ gözlerimin önündedir:

"Hâkim Bey" diyordu, "ben yazarın, roman yazmaya çok yatkın olduğumdan da eminim. Romanımda bir hırsız var... Onun neler duyacağını iyi anlayabilmek için, bizzat hırsızlık yapıp, hırsızlığı yaşamak istedim."

Reşit Bey çocuğu büyük bir ciddiyet ve sabır içinde dinledikten sonra ne dese beğenirsiniz:

"Seni çok iyi anlıyor ve harfiyen de inanıyorum. Bu inanışladır ki, şimdi seni gene tevkif ettirip, doğru hapishaneye göndereceğim, romanındaki hırsızın hapishane halet-i ruhiyesini başka türlü canlandıramazsın ki!.."

Hâkim böyle oldu mu, mahkeme korkunç değil, ancak saygın olur! Ben bunu gazeteciliğimin o en heyecanlı gençlik devresinde tattım ve Reşit Nomer gibi, Hakkı Ketenoglu gibi büyük hâkimlerin varlıkları sayesinde, pek çok sıkıntıyı huzura, pek çok karalığı aklığa çevirebilmenin rahatlığını yaşadım.

Nasıl ki, beş altı yıl sonra da Celal Bayar için "Demokrat Parti'nin avukatlığını yapıyor" diye yazınca, başka hâkimlerin "avukat" sıfatının bir cumhurbaşkanına yakıştırılmasını hakaret sayan kararlarını gördüğüm zaman da adaletle şaşmış ve ille de uzak durma gereğine gidip saplanmışımdır.

Hele Ankara'da bir ceza hâkimi, benim İsmet Paşa'ya "Her istemediğine 'tu kaka' demeden önce biraz dinle be paşam" deyişimi, doğruca İsmet Paşa'ya "tu kaka" demişim gi-

bi anlayıp karara varınca böyle bir idrak yoksulluğu önünde, adaletin kapısı önünden dahi geçmemenin akıl kârı olduğu fikrine hemen sarılmışımdır.

Demokrasinin emekleme yıllarında gazetecilik ile “mahkemecilik” hep at başı beraber yürümüşlerdir. Ve dikkat edilirse, uzun yıllar gazetecilere ve gazetelere açılan davaların hemen hepsi, savcılar tarafından açılmıştır. Şahsî dava pek az, yok denecek kadar azdır.

Hasan Âli Yücel, kendisine “komünist” diyen Kenan Öner’i dava etti, İsmail Hami beni dava etti, Muhsin Ertuğrul Peyami Safa’yı, CHP Doğan’ı, bazı alaturka şarkıcılar ve sazcular gene beni... Velhasıl şahsî davaları saymak için iki elin parmakları fazladır. Ama ötekilere, yani amme davalarına defterler yetmez!

Medya devri gelip çatinca, savcılarımız fazla mı yorgundular yahut dava açmayı pek ziyade mi kanıksayıp bıkmışlardı ya da medya elemanları bizlerden daha ileri olarak hep şahsiyatla mı uğraşmayı hüner eylemişlerdi pek anlaşılamadan bu defa tam tersi olmuş, amme davaları sıfıra inerken, şahıs davaları tepelere fırlamıştır!

Sırası gelmiş gibi olduğu için bu farkı burada belirtmeden geçemedim. İlerde kendimizi nasıl olsa tamamen medya çağına verecek ve bunları tekrar kurcalayacağız.

Ama gene de hükmü uzun süre boşlukta bırakmamak için, sadece şu kadarlık bir örnekleme yapıp bırakayım:

Osman Nebioğlu çıkarmakta olduğu *Yirminci Asır* dergisinde, Falih Rıfkı Atay onuruna bir ek sayı yapmak istemişti. Pek çok yazı toplamıştır. Yaşar Nabi’den almış, Behçet Kemal’den istemiş, Yusuf Ziya, Yakup Kadri, Baki Süha, Nurullah Ataç... Hepsi hepsi oradadır. Ve tabii ben de istenen yazıları ve anı kırıntılarını hemen göndermiştim!

Dergi bir hayli baskı solukluğu içinde çıkmıştı ama gene de güzeldi. Ve birkaç ay sonra, hemen hepimiz savcılığa çağrılınca, bazılarımızın yüzündeki solgunluk baskıdakini de aşmış bulunuyordu!..

Ben adliyeye Osman Nebioğlu’yla birlikte gitmiştim. Baki Süha oradaydı. Yakup Kadri yurtdışında olduğu için, Yusuf Ziya ile Yaşar Nabi de rahatsızlıklarını öne sürerek gelmemişlerdi.

Az sonra tabii suçumuzu öğrendik. Meğer *Yirminci Asır*'ın kapağında Falih Rıfkı Atay'ın resmini taşıyan o ilave derginin çıktığı günlerde, Falih Rıfkı Bey'in meşhur "çetecilik" davası karar safhasında imiş ve biz böylece ağır ceza mahkemesi hâkimlerini tesir altında bırakmanın gayreti içindeymişiz!

Gereken savunmalarımızı tabii yapmıştık ama fazla bir tesiri olmamış, ancak Osman Nebioğlu'nun derginin aylar önce hazırlandığını şahitler ve belgelerle ispat etmesinden sonradır ki paçalarımızı kurtarabilmişizdir!

Bugün mü? Güldürmeyin beni! Değil böyle dolaylı bir müdahale hayali, bizzat başbakan, bizzat bakanlar ve milletvekilleri ve topyekûn bir medya, iki ellerinin bütün parmaklarıyla, görülmekte olan davaları vicık vicık sıkıp sularını akıtıyorlar da gene de kamu vicdanı ve yaranı adına fısıltı bile çıkaran yok!

* * *

Tam bir ibret olayını şu 1954 seçim hezimetinin üzerine anlatmadan geçemeyeceğim. Ne hikmetse, özellikle CHP'ye yakın veya onun tam derininde duranların çoğu bu olayı atlamakta sanki fayda görmüş gibidirler. Anılarda ya yoktur ya da birkaç satırlıktır.

Aslında kolay atlanacak cinsten bir tümsek olmadığı gibi, çabuk unutulacak kadar da hafif değildi!

Sanırım İsmet Paşa'ya karşı bir saygı, onun duygularına yönelik bir itinadan kaynaklanıyordu bu "es" geçme gayreti!

Doğrusu yalnız bu bakımdan pek boşuna da değildir.

Diyebilirim ki, İnönü hiçbir olay karşısında sarsılmayan metanetinden yalnız bu olayda hayli fire vermiş, yalnız bu olay önünde imdat aramış ve sadece bu olay karşısında yalnız bırakılmanın endişesini yaşamıştır!

Mesele şuydu: en doğudaki illerimizden ikisinin DP milletvekilleri, birdenbire Parlamento'ya bir araştırma önergesi vererek, 1939 sonlarında doğuda idam edilen 33 vatandaşın hesabını istediler!

Hiç şüphe yok, böyle bir isteğin parti yönetimini hiç haberdar etmeden yapılması pek mümkün değildi. Ama milletvekilleri önergelerini, yıllardır sürüp gelen bir acının tesiriyle

le yazıp verdiklerini ve doğudaki bu yaranın hâlâ işlemekte olduğunu söylüyorlar ve bağıra çağıra da ilan ediyorlardı:

“Suçlular bulunup cezalandırılmadıkça bu yara kanayacaktır!”

Olayın geçtiği yıllar, İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllardır ve o devrede Türkiye'de tek güç İsmet Paşa'dır! İnönü bazı doğu illerimizi, o zaman İçişleri teşkilatımızda büyük yeri olan “umumî valilik” eline bırakmakla nedense yetinmemiş, bu defa kumandan tayin ettiği General Mustafa Muğlalı'nın idaresine bırakmıştır!

DP saflarından hemen yayılan söylentiler arasında, General Muğlalı'yı doğruya gönderirken,

“Doğunun eti senin kemiği benim, orada devlet sensin” dediği başköşede durduğu gibi, Muğlalı'nın giriştiği bazı operasyonlara dair kendisine bilgi verilmeye kalkışıldığı zaman “Orası senindir” diye gelen bilgileri el tersiyle ittiği de hep tekrarlanmaktaydı.

Aslında Mustafa Muğlalı'yı büyük yetkiyle doğruya göndermek, İnönü ciddiyetine pekâlâ yakışabiliyordu da, verilen bilgileri dahi duymak istemeyen bir kayıtsızlığı ve umursamazlığı İnönü'ye has dikkate ve tecessüse yakıştırmak aptalların bile harcı değildi! Fakat DP safları bir defa ayaklanmıştı ve eteklerine doldurdıkları bütün taşları doğruca İnönü'ye atmanın fırsatını yakalamış gibi coşmuşlardı.

Tabii Menderes de konuşmuştur. Hem de hırsla ve büyük bir fırsatı yakalamış olmanın inancı ve keyfiyle... Bütün DP ileri gelenleri de kervana katıldılar. Köprülü'sü, Koraltan'ı ve nihayet “Meclis her konuda olduğu gibi bunda da aydınlığı bulacaktır” hikmetiyle Bayar dahi!..

İşin tuhafı, olayın geçtiği yıllarda DP ileri gelenlerinin istisnasız topu birden CHP saflarındadır ve aralarında başbakanlık, bakanlık, parti müfettişliği yapmış olanlar vardır.

Fakat hayır, mesele bir kement yapılmış ve İnönü'nün boynuna uzatılmıştır bir kere! Sökebilene, çözebilene aşkolsun!

1950'de millî şeflikten düştüğü zaman kılı fazla kıpırdamamış olan İnönü, 1954'teki seçim hezimetinden sonra da hi, hiç sarsılmadan yola devam işareti vermiş bulunan İnönü, kim ne derse desin, şu 33 vatandaş olayı karşısında ger-

çekten sarsılmıştı ve hiç kılıf hazırlanmasın, hatta şaşırmıştı! ("Korktu" diyenler dahi çok olmuştur.)

Bu sarsıntı iledir ki, grubunda meseleyi savunacak insan aramış, ama en güvendiği Faik Ahmet Barutçu'nun "Ben o yıllarda CHP muarızıydım ve Trabzon'da menküb haldeydim" deyip çekinmesi karşısında hüzünlenmiş, ondan sonra kime uzanmışsa, isteksiz olduklarını görüp kırılmıştır. Sonradan pek gözdesi olan İsmail Rüştü Aksal'ın "Ben partiye 1945'te girdim, ancak ondan sonraki efalinden sorumlu olabilirim" deyişi meşhurdur ve pek çok genç arkadaşı tarafından da hemen paylaşılmıştır.

Falih Rıfki Bey'in bizi ziyarete gelen İsmail Rüştü'ye bağırışını unutamam:

"Zat-ı âliniz Halk Partisi'nin geçmişindeki devrim şanını ve şerefini reddederek yürümekle bir yere varacağınızı mı sanıyorsunuz?"

Evet, İnönü şu 33 vatandaşın idamı konusunda, partisinin grubu tarafından hemen hemen yalnız bırakılmış gibiydi. Ve tam bu noktada, ihtimal ondan da ret cevabı alacağını sanarak, hiç bakmadığı Avni Doğan Bey kendisine koşarak,

"Paşam izin verirseniz grup adına ben konuşacağım" dediği zaman yüzü ancak gülebilmmişti.

Ya gazetelerimiz? *Dünya* dışında, hemen hepsi bu 33 vatandaş meselesini bir küheylan yapmışlar ve en tesirli başyazarlarını, yazarlarını üzerine bindirerek koşturmuşlardı!

Ben bir meslekî toplantımızda Safa Kılıçoğlu'nun,

"Galiba İnönü'nün sonu geldi" dediğini ve Doğan ile Selim Ragıp'ın,

"Belki 'galiba' bile az..." diye katıldıklarını iyi hatırlarım!

Aynı günlerde Adnan Menderes, Ahmet Emin Yalman'ın,

"Herhalde İnönü ve CHP boş durmayacaklardır" demesine karşılık,

"İnönü önce 33 vatandaşın hesabını hele bir versin" demekte, Celal Bayar da doğu illerine yapacağı geziyi Meclis'in meseleyi aydınlatmasından sonraya bıraktığını söylemekteydi!

Falih Rıfki Bey, olaya gerektiğince sıcak bakmayan bazı CHP'li dostlarını hep uyarmıştır:

“Parti en güçsüz devresini yaşıyor diye bir köşeye büzülemezsiniz. Daha çok ses yükseltin ve İnönü’nün çevresinde daha inançla durduğunuzu gösterin.”

O, bu konuda en çok Celal Bayar’ı ayıplıyordu. Bayar’ın CHP içindeki eski görevlerinin, ona böyle bir meselede devletin yanında olma gereğini duyurması lüzumuna inanıyordu!

Gerçekten de, doğu illerinde geçmiş bir olayın kurcalanması hareketine hız verenler arasına en son katılması gerekenlerden biri Bayar ise öteki mutlaka Menderes olmalıydı, zira bunların her ikisi de tek parti devrinin benzer nice olayını görmekle kalmamışlar, katılmışlar, hasbelkader katılmadıklarının önünde ya susmuşlar veyahut da baş sallamışlardır. O devir CHP’sini baş tacı edip benimsemekte, Adnan Menderes İnönü’nün gerisinde olmadığı gibi, Bayar hat-ta çoğu zaman ilerisinde bile olabilmıştır.

En canlı örneği Nadir Nadi’nin *Perde Aralığından* adlı ve hayli tatlı anı kitabından bir parça aktararak sağduyunun işğine tutabilirim:

“Yıl galiba 1932 belki 1933. Vichy’deyiz. İktisat Vekili Celal Bey de orada. Mevsim yaz ve havalar sıcak. Bir gün babamı ve beni bir otomobil gezintisine davet etti. Allier kıyılarında bir hayli dolaştık. Bayındır Fransa’nın refah içinde yüzen haline imrenerek bakıyor ve ister istemez, sevgili yurdu-muzu düşünüyoruz. Ne zaman kalkınacağız? Nasıl kalkınacağız? Hangi metotla bir an önce Batı’ya yetişeceğiz? Konuşanlar daha ziyade Bayar ile babam. Ben pek lafa karışmıyorum. Bir aralık Bayar,

– Atatürk’e teklif edeceğim, partinin ‘altıok’unu milli bayrağımız yapalım! demez mi?

Ay-yıldız Şarkıllığın ve geriliğin dış belirtileri sayıyordu. Bu dış belirtileri altıoka çevirmekle Batı’ya daha kısa yoldan yaklaşabileceğimizi mi düşünüyordu ne? Kendimi tutamadım, koyu bir Halk Partili olan babamın itirazına ben de katıldım.”

Buyrun efendim, İnönü’de siz, milli bayrağın yerine altıoklu parti bayrağının geçirilmesini kuracak kadar bir parti bağı görebilmiş misinizdir?

Celal Bayar’ın ay-yıldız silip yerine altıoku koymayı düşündüğü yıllardan, çok değil, ancak beş altı yıl sonra İnönü

o aynı altıoklu partinin tek başına ülke yönettiği bir sistemin devlet başkanı olarak Mustafa Muğlalı Paşa'yı doğuya atamış bulunuyordu.

Bayar'ın 1933'teki arzusu gerçekleşseydi, aynı Muğlalı'nın karargâhının gönderinde altıoklu bayrak Türk bayrağı olarak dalgalanacaktı!

Falih Rıfkı Atay, elbette şu 33 vatandaş olayında en ziyade Bayar'a şaşmakta, kızmakta, hatta ona ait bir alay anekdotu sıralayıp köpürmekte yerden göğe haklı idi!

Bir şey daha yapmış, pek sıkıcı ve güç katlanılır saydığı halde, arabayla Ankara'ya koşmuş ve İnönü'yle hemen görüşmüştür. İnönü o günlerde, değil Falih Rıfkı Atay gibi bir kalem kudretinin, *Ulus*'ta boy gösteren herhangi bir ifade fikarasının dahi ziyaretine sevinecek haldeydi. Nitekim Atay'ın gelişine duyduğu sevinci, birkaç ay sonra İstanbul'a gelir gelmez, *Dünya*'yı ziyaretinde özellikle belirtmiştir!

Ama Falih Rıfkı Bey'in Ankara'dan büyük bir rahatlıkla döndüğünü söyleyemem. Hatta hafifçe buruktu ve bu kırılsın, İnönü'nün meseleden yalnız kendisini sıyırmaya çalışan bir tutumda olmasından doğduğu pek belliydi!

"Her şeyi ama her şeyi doğruca Muğlalı'nın sorumluluğunda bırakmayı ve tepeden tırnağa ona yıkmayı, hiç fütursuzca yapacağı benzer" derken, sıkıntısını yüzünden kolayca okumaktaydım.

Gerçi Avni Doğan merhum, Meclis konuşmasında, eski bir umumî vali sıfatıyla doğuya has özellikleri ve farklılıkları anlatmış ve devrin şartlarının neleri gerektirebileceğine dair sayısız örnekler sunmuş ve tabii İnönü'yü hep dışarda tutmaya, habersizliğini tabii saymaya da hayli dikkat göstermiştir ve konuşma gerçekten de güzeldir ama İnönü bunun dahi sadece kendisinin sıyrılıp ayırtıldığı bölümüne önem vermiş ve yalnız o kısma tutunmuştur.

Sonunda yapmak zorunda kaldığı kendi konuşmasında da idamlardan habersiz gözüktü ve sorumluluk verilmiş ve bunu yüklenmiş bir kumandanın, şahsen görev gereği saydığı herhangi bir davranışının devlet başkanının zimmetine yazılmasının "mümkünü yoktur" deyip çıktı içinden!

(Bu "mümkünü yok" deyimi çok yanlışır ama, İnönü ısrarla hep kullanmıştır ve hakçası bu onun ağzında hiç de

batıcı olmamış ve gide gide hatta doğru gibi görülmüş ve pek çok yakını tarafından da kullanılması adeta gerekli sayılmıştır. Doğrusu “imkânı yok” yahut “mümkün değil” demektir. Ve İnönü bunu elbette bilirdi ama gene de kendi yanlışını kullanmayı tercih ederdi.

Sırası gelmişken, onun gerçekten güzel Türkçe’sine, böyle bir yanlışın nasıl olup da konduğunu araştıran bir kısım titizleri bildiğim için, böyle bir saplama yaptım. Bahar havası söylentilerinin birinde okumam için verdiği bir nutkunda bu “mümkünü yok” deyimine gene rastlamış ve dikkatini çekmekten de çekinmemiştim. Gülerek “Kalsın” dedikten sonra asker ocağından çıkıp nesiller boyu süregelmiş böyle bazı galatların varlığından söz etmiş ve “Bunlara o kadar alışmışızdır ki, aslı yani doğrusu bizlere zayıf bir ifade gibi gelir” demişti. “Olsun için” deyimini de bu arada sıralamış ve onun da bu alışılan ve çok benimsenen asker damgalarından olduğunu söylemiştir.)

Eveet, İnönü önce kendini pek yalnız hissetmiş, tutunmaya kalkıştığı dallar hemen çatırdayıp yük alamayacaklarını falan göstermişlerdi ama işte nihayet meseleden sıyrılıyor ve bu defa Mustafa Muğlalı kelimenin tam anlamıyla okkanın altına giriyor ve asıl yalnız kalanın ve bırakılanın o olduğu anlaşıyordu.

İlerlemiş yaşına rağmen mahkemeye verilmiş, bütün ailesini ve silah arkadaşlarını acıların en ağdalısına düşürerek, önce idama, sonra yaşı dikkate alınarak müebbet hapse mahkûm olmuş ve bu kahrın yüküyle iki gözünü birden kaybederek, büsbütün kararan dünyasını az sonra da terk etmiştir!

Yıllar ve yıllar sonra 1965’te İnönü gene başbakan yapılmıştı ve *Ulus*’a başyazar yaptığı Cihat Baban *Dünya*’ya, özellikle bana yüklenmeyi iş edinmiş gibiydi. Bu çekişmenin sonunda Balmumcu’ya, askeri hâkimlere ifade vermeye çağrıldım. O yaz sıcağında sırtlarında sadece haki gömlekler olduğu için rütbelerini anlayamadığım üç hâkimin önünde de *Ulus* gazetesi vardı. Cihat Baban’ın başmakalesi kırmızı çizgilerle doldurulmuş ve o gün benim için yazdığı yazıda sorukları, bu defa o devrede İnönü’ye yaranma peşindeki Cemal Tural Paşa’nın emriyle, askeri hâkimlerin konusu oluvermişti! Bir köşede de yakışıklı çehresine yerleşmiş sıkıntı-

si pek belirgin bir halde ve kırılmış bacağına alçısı yüzünden oturduğu koltuğa fazla yayılmış bir durumda Dâhi Paşa vardı ve galiba “amir-i adli” sıfatıyla arada bir söze karışıyor, ama hep benden yana görünüyordu.

Her sorularını, Dâhi Paşa'nın arada bir yükselen “yaş-şa”ları arasında cevaplayıp da sıra sonuca geldiği zaman kendisine dönerek ve sesimi birazca yükselterek:

“Paşam, ben olsam her sıkıyönetim karargâhına ve hatta her kumandanın başucuna ‘Mustafa Muğlalı’yı unutma’ diye yazdırırdım” demekten kendimi alamamış ve *Ulus* gazetelerinden birini çekip alarak,

“Siyasilerin, hatta devlet büyüklerinin tesirleri altında kalınarak çıkılan şiddet yollarının sonunda neler olabileceğini rahmetli Muğlalı'nın akıbetinde pekâlâ ve ranâ görebilirsiniz” dediğim zaman da, Dâhi Paşa coşkunkluk içinde beni kutlamıştı!

Evet, aslında Mustafa Muğlalı ne zaman unutulmuş ve siyasi ağızlara bakılıp onlara uyulması ne zaman marifet sanılmışsa, faillerin sonu hep hüsran olmuştur!

Ve ne zaman Muğlalı'nın asker ocağına uzattığı “ebedi ders” hatırlanmış ve kavranmışsa da, failler dimdik kalabilmişler ve üniformalar pırl pırl görülmüşlerdir!

* * *

1954 bozgunu bütün ağırlığına rağmen İnönü ordusunu gene de darmadağan edememişti ama pek çok şaşkınlığa ve acayip dalgalanmalara soktuğu da açıktır!

Bunda pek anlaşılmayacak ve ayıplanacak bir taraf da yoktur.

Çatısından temeline kadar sarsılıp göçmüş bir yapının önünde, telaşla sağa sola koşuşanlar görülmesi, kollarını, butlarını ovarak seke seke sığınacak bir melce arayanlara rastlanması, inleme, oflayıp puflama, yara sarma, kırık çıkık acısıyla kıvrınma, akan kanından korkma, dökülen yaşından çekinme, feryadından utanıp, kıvranışını saklama... Hepsi hepsi tabii şeylerdir!

Asıl şaşılacak olanı, böyle bir yıkıntıdan dışarı çıkarken, sadece üstünü başını silkeleyen, sadece saçını başını dü-

zeltmeye çalışan ve ancak, omzunda kırık var mı, yok mu aramasından önce, ceketinde kir ve leke olup olmadığına bakan birinin görülmesidir!

Hakçası 1954 bozgunundan sonra böyleleri de vardı ve bunların başında İnönü geliyor, hemen ardından da Kasım Gülek yürüyordu.

Ve onlardaki bu serinkanlılıktır ki, yavaş yavaş ordularının diğer unsurlarına da yayılmaya başlamış ve CHP'nin kısa zamanda kendini toparlayıp tekrar yola koyulmasında en büyük amillerden biri olmuştur.

İnönü, o günlerdeki *Dünya*'yı ziyaretinde hep serinkanlı olunmasının gerekleri ve faydası üzerinde durmuş, iktidara, kazandığı bir seçimi olduğundan çok daha büyük gösterecek bir tutumdan kaçınılmasının lüzumunu söylemiştir.

İktidara, kazandığı zaferi olduğundan da büyük gösterecek tek davranışın CHP'ye arız olacak bir panikten doğacağını herkesten önce kavrayıp gereğini yaptığı açıktı!

Falih Rıfık Atay ile bana da,

"Size yakışanı yaptığınız gibi, bundan sonra da yapacağınızdan şüphe etmem. Hiçbir şeyinize karışmam ama arkadaşlarımı serinkanlılıkta tutmakta yardımcı olmanızı isteyeceğim" demiş ve sözünün bu noktasında bana dönüp kolumu tutarak eklemiştir:

"Bu Falih'in parti görevidir de. Senin elbet böyle bir görevin yok ama yapacağından da eminim."

Ve Falih Rıfık Bey hemen atılmıştı:

"Bedii'nin benden önce bunu yapacağı mutlaktır paşam!"

Sıkıntılı ama gene de güzel günlerdi onlar. Hiç heyecansız kalmıyor, hiç ateşsiz, hareketsiz olamıyorduk.

Paşa ayrılırken, Falih Bey'in merdiven inmesini istemişti ve ısrarla engellediği için de, arabasına kadar yalnız ben uğurluyordum ki, kapı önüne birikmiş vatandaşlardan bir kısmı kendisini alkışlarken, bir kısmının öylece sessiz kalıp sadece merakla baktıklarını görerek biraz tuhaf olduğumu saklayamam. Ama o, merdiven inerken girdiği kolumu bırakırken,

"Kendine ve Falih'e iyi bak" dedikten sonra yanına soku-lup elini öpmeye çabalayan bir delikanlının yanağına hafifçe dokunurken, tane tane söylemiştir:

"Gençlerin ilgisini daha çok çekmenin yollarını aramalıyız."

O topluluktaki ne donuk bakışlara, ne de alkışlara aldır-mış, sadece bir tek gencin ilgisine ve sempatisine önem ver-miști sanırım!

Falih Rıfkı Bey'e bu sahneyi anlattığım zaman neşeyle gülmüş,

"Ooo" demiști, "bir zamanlar böyle diyerek ancak Nihat Erim'e varabilmiști. Bu sefer umarım sağlamına gider!"

Tam o günlerdedir ki, Nihat Erim, Menderes'le flörte baş-lamıştı ve parti meclisinde homurtular, hoşnutsuzluk dırlı-tıları iyiden iyiye dışarıya aksediyordu.

Nihat Erim'in partiden çıkarılması dahi istenmiştir. Ama İnönü, o sıralarda DP'ye sempati gösteren ve daha yumuşak bir tutum sergilenmesini bağıra çağıra isteyen bir Erim'in partiden kovulmasıyla, partinin ille de sert bir politikaya saplandığı anlamı çıkabileceğini düşünmüş ve Erim'i bu se-beple de savunmuştur!

Nitekim az sonra, kendisi de daha yumuşak bir tutumu hemen sergiledi ve "bahar havası" deyimi siyasi edebiyatımı-za asıl kuvvetli adımını atmış oldu.

İnönü'nün yumuşama politikası cevapsız da kalmamıştır.

İstanbul il kongresi için, Spor ve Sergi Sarayı'nın verilme-si bu karşılığın o tarihte daniskası sayılacak gradodaydı! Zi-ra efendim, CHP bir toplantısı için sinemayla anlaşırsa, iki sa-at sonra iktidar tarafından tehdit edilen sinemacının vazgeç-mesi, bir gazinoyla anlaşırsa, hemen akabinde gazinocunun "Aman ocağımı söndürecekler, istemem" diye feryat etmesi o kadar tabiidir ki birdenbire il kongresine, hem de resmî sa-yılan bir salonun tahsisi gerçekten de büyük hadise idi!

Devamı da var: Ankara'ya gelen Irak devlet ricali için ter-tiplenen resmî kabulde, İnönü ile Menderes'in bir kucaklaş-madığı kalmıştır, hele bir köşede uzun süre yaptıkları soh-bet dilden dile dolaşmış ve daveti terk ederken Menderes, İnönü'ye kendisini arabasıyla evine bırakma teklifini yapar yapmaz İnönü'nün "Çok memnun olurum" deyişini Mı-sır'daki sağır sultan bile duymuş ve kapıya yığılı büyük bir davetli kalabalığı, iki liderin bindiği arabaya uzun süre el sallamışlardır!

Ve dahası da var: bahar havası, o günlerde bir kontrol

için hastaneye yatmış olan Bayar'ın odasına da ulaşır ve çiçek kokuları olarak da, İnönü ile Gülek'i, aynı odaya "Geçmiş olsun" ziyaretçiliğinin en ince temsilcileri olarak taşır!

Bu bahar havasının birdenbire genel bir ferahlık doğurduğu da söylenebilir. Saç saça baş başa dövüş umulan bir ortamda, tarafların birbirlerine gülücükler dağıtması, tayfun getireceği sanılırken, karalığını birdenbire üzerinden atıp ışıklarla bezenmiş bir ufuk gibi, elbette ruhları da aydınlatmıştı!

Aynı günlerde vali Fahrettin Kerim Gökay, beni Liman Lokantası'na öğle yemeğine davet ettiği zaman, kendisine takılmışım:

"Hoca, şu bahar havası esmeseydi, aç mıyım, tok muyum aklına bile getirmezdin ya..."

Gülerek verdiği cevabı da hiç unutmam:

"Senin için 'Zift yesin' dediğim çok olmuştur ama umarım bundan sonra hep afiyet dilerim."

Menderes'in özel kaleminden aradıkları ve Zühtü Hilmi Velibeşe'nin ertesi sabah benimle konuşmak üzere İstanbul'da olacağı bildirildiği zaman da, doğrusu aklıma bahar havasının "etki"lerinden başka bir şey gelmemişti!..

Zühtü Hilmi Velibeşe, Menderes'in ilk ticaret bakanlarından. Liberasyon furyası sonucu, pazarlarımızın ithal mallarıyla dolması onun eseri idi. Gerçi o anda artık bakan falan değildi ama gene de Adnan Bey'in yakın çevresinde bulunuyordu.

Ertesi sabah da teşrif etmiştir. Tahminimin aksine yalnızdı ve bana başbakanın selamlarını getirdiğini itinayla bildirdikten sonra, Adnan Bey'in, benim radyoya dair yazdıklarımın hepsini toplatarak bizzat incelediğini (!) ve sonuçta tenkitlerimi çok haklı görüp, radyoyu "sevimli ve seviyeli" hale sokmaya karar verdiğini söylemekteydi.

Başbakanımızın benden de bir isteği vardı: radyolarımızı sevimli ve seviyeli hale getirme hareketinde kendilerine yardımcı olmak!

Bunu nasıl mı yapacaktım? Yanıma istediğim bir arkadaşımı alarak, Burhan Belge ve Zühtü Hilmi Velibeşe beylerden oluşan heyete katılarak, hem de o heyetin başına geçerek ve böylece de hemen hummalı bir çalışmaya girişerek...

O günlerde radyoyu o kadar çok ve sık tenkit ediyordum

ki, böyle bir teklifi reddetmek, hiç değilse bir deneme yapmadan reddetmek bana hiç de akul kân gibi gözükmedi. Hele Zühtü Hilmi Bey, kendisinin radyodan anlar bir tarafı olmadığını ve görevinin heyet ile hükûmet, özellikle Adnan Bey arasında irtibat kurmaktan öteye geçemeyeceğini söyleyince büsbütün rahatlamıştım.

“Pekiy” dedim, “yanıma Şevket Rado’yu almak isterim, bir itiraz olabilir mi?”

Velibeşe hemen,

“Fevkalade olur” diye atıldı ve “dilediğiniz arkadaş seçmekte serbest olduğunuzu başında söylemiştim” dedikten sonra da başbakanın beni mümkün olduğunca rahat bırakmak fikrinde olduğunu, bunda en ufak bir şüpheye yer bırakılmayacak kadar da kesin konuştuğunu söylemeyi unutmadı!

Kendisi, hemen Ankara’ya dönecek ve ben en geç iki gün içinde Ankara’ya gelebilirim çok sevinilecekti!

O gider gitmez hemen Şevket’i aradım. Koşup geldi ve teklifimi sevinçle kabul etmekle kalmadı, ertesi gün Ankara’da olmamızda fayda görerek hemen hazırlıklarını yapmaya girişti. Ona göre demiri tavında dövmek gerekiyordu. “Bu politika rüzgânı bilinmez, bir de bakarsın tersinden esmeye başlar ve ağırdan alınması da bu tersliğin işine yarayabilir...” yollu çoğu haklı bir dizi sebebi de tane tane sıralamaktaydı!

Zühtü Hilmi Velibeşe, Ankara’ya varacağım günü doğruca başbakanın özel kalem müdürü Basri Aktaş’a bildirmemin yeteceğini söylediği için hemen öyle yaptım ve Şevket Rado’yla birlikte yarın akşam trenle hareket edeceğimizi ve öbür günün sabahı Ankara Palas’ta olabileceğimizi bildirdim!

Bagajlarımızı arabadan çıkaran Şevki,

“Hemen salona gidecekmişsiniz, sizi bekliyorlar” dediği zaman, Şevket Rado’nun,

“İş sandığımızdan da ciddi yahut da öyle görülmesini istiyorlar” dediğini iyi hatırlarım.

Ve gerçekten de Ankara Palas’ın salonunda Burhan Belge ve Velibeşe’yi bizi bekler halde bulduğumuz zaman işin sandığımdan da ciddi olduğuna ben de inanmaya başlamıştım.

Heyetimizin (!) Ankara kanadı bizi içtenlikle karşıladılar ve tabii Burhan Belge hemen konuşmaya girişiverdi. Ona göre, böyle bir hareket görülmüş, işitilmiş cinsten bir fevka-

ladelik değil, ancak Adnan Bey'in yapabileceği ve ancak uysa uysa ona uyar, yapsa yapsa o yapabilir denebilecek bir "şua huzmesi", bir "ışık kaynağı", bir "idrak mağması" idi! Tabirler ve tarifler aynen onundur. Şevket'le birlikte o kadar sık tekrarlamışızdır ki, hafızamda hâlâ capcanlı duruyorlar.

Ve Burhan Belge anlatmaya devam ediyordu:

"Dün akşam kendisiyle beraberdim. 'Şu radyoyu halkın ille beğeneceği ve sustuğu zaman üzülp, yayına geçtiği anda sevineceği bir seviyeye getirmek için ne mümkünse yapılmalıdır' derken heyecanını görmeliydiniz. Bugün geleceğiniz kendisine bildirildiği zaman da Velibeşe'yle bana, sizi karşılamamızı ve saat 11'de doğruca makamına gitmemizi bizzat emretmiş ve saat 11'den sonra bütün randevularını da iptal etmiştir."

Sorulacak ve söylenecek çok şey vardı ama Burhan Belge'nin heyecanı, ne sorsam "kolay", ne söylesem "mesele değil" yollu bir karşılığa alesta görüldüğü için, hiç ses çıkarmadan, her endişeyi başbakanla görüşmeye ve ondan sonrasına ertelemeye karar verip sustum. Hele Velibeşe, Şevket Rado'nun "Halim Alyot aramızda olmayacak mı?" diye sormasına karşılık "Onu da galiba devre dışı bırakacak" dediği zaman anlamamız gereken çok şey olduğu inancıyla susması için Şevket'e de işaret ettiğimi iyi hatırlarım.

Radyolar, yani o tarihteki hacimleriyle yalnız Ankara ve İstanbul'da olan devlet radyoları, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne bağlı idiler ve Halim Alyot da bu Basın Yayın'ın genel müdürü bulunuyordu!

Bir düzeltme, değiştirme veya karışıp karıştırma hareketinin, hangisini yakıştırırsanız, gene de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün atlanarak yapılması her nasılsa imkânsız sayılmamışsa da en azından tuhaftı!

Tam 11'de başbakanımızın huzuruna vardığımız zaman, neşesi üzerinden adeta taşıyordu.

Ellerimizi, içtenlikle sıkarken, bana Falih Rıfkı Bey'in sağlığını, Şevket Rado'ya da patronu Taşkent'in nerelerde olduğunu sormuş ve sağındaki koltuğa geçmemi işaretledikten sonra da yerine oturur oturmaz, kapıda dikilen Basri Aktaş'a,

"Samet dahil, hiç kimse gelmeyecek, hiçbir telefon bağlantısı da istemiyorum" demişti. Ve "Samet dahil" deyişinin

sebebini anlatması gerekiyormuş gibi bir tavır takınarak da bana dönüp,

“Sizinle ben biliriz, bu beyler Samed’in münafık olduğunu pek bilmezler” derken kahkahalar atmıştı!

Ama bu latifesi havayı büsbütün hafifletmiş ve kendisini rahatlıkla dinledikten sonra, gerekenleri ferih fahur sormama yetmiştir.

Daha ilk cümlesinden itibaren gerçekten çok kararlıymış gibi gözüküyordu bize. Danışma kurulunun bütün raporlarını ve kararlarını okuduğunu söylüyor ve meseleyi uzatıp ağdalaştırmaktan başka bir işe yaramayacağına inandığı için, kalabalık heyetler düzenlemek yerine, son derece etkili ve gerektiği anda tepkili ve yetkili bir heyetle pratik çözümler bulunması fikrine gelip dayandığını anlatıyordu...

O da Burhan Belge kadar değilse de heyecanlı gibiydi ve sözlerini örneklerle de süslemekteydi.

Mesela bir tanesini iyi hatırlıyorum:

“Sabahın altısı... Köylü, kasabalı uyanmış, kimi tarlası yolunda, kimi çorba tasının başında... Aç radyoyu Bach çağıyor! Çevir ötekini orada da Beethoven var!”

Anlaşıyordu ki, radyolarımızı asıl geniş kitlenin malı, sevgilisi, dayanağı, hatta vazgeçilmez unsuru yapmak sevdasındadır ve böyle bir popülariteyi en kolay bulabileceklerin de biz gazeteciler olduğu düşüncesindedir. İyi ama ben bu cins gazetecilerden değildim ki... Bana göre halkın nabzına göre şerbet verilmesinden çok önce, o nabzın ayarlanması gerekiyordu. Halka ille de uyulması ve ille onun suyundan gidilmesi değil, onu eğitip doğrultacak yolların gösterilmesi ve suların hazırlanması şarttı.

Bir hatırlatma gereğini elbette duydum ve atlamadım:

“‘Kelin merhemi olsa başına sürer’ derler ya, tam bu noktada benim için pek uygun sanıyorum efendim, ben sizin radyoda düşündüklerinizi gazetemde yapabilmiş veya daha doğrusu yapmayı şart saymış bir gazeteci olmadığımı...”

Hemen sözümü kesti:

“Beni yanlış anladınız sanıyorum, ben bu hareketin başına geçmenizi isterken, radyonun bir bulvar gazetesi gibi olmasını kurmuş değilim. Yazılarınızdaki radyo tenkitlerinin istikametinde icraat yapmanızı yeterli bulurum...”

Ve işte o zaman Falih Rıfkı Bey'den dinlediğim bir olayı nakletmemin şart olduğunu düşünerek,

“Pekiy beyefendi” diye atılmışımdır, “o takdirde bir şey sormama izin vermenizi istiyorum. Büyük mimar profesör Jansen, Ankara şehir planını hazırlamak üzere yurdumuza geldiği zaman, Atatürk hemen kendisini kabul eder. Jansen'in gaziye ilk sözü:

‘Ekselans, siz büyük savaşlar yapmış, çok büyük zaferler kazanmış bir lidersiniz. Ama ben bütün bunları bile bile zat-ı âlinize yine de bir soru soracağım: bir şehir planını uygulayacak gücü kendinizde görüyor musunuz?’

Atatürk'ün ‘Evet’ demesi üzerine de ‘Hemen işe koyuluyorum efendim’ diyebilmiştir. Şimdi izninizle ben de zat-ı âlinize soracağım: bu radyonun ıslahına sonuna kadar dayanacak gücü kendinizde buluyor musunuz?’

Başta Burhan Belge, heyetimizin bütün elemanları yarı şaşkın, yarı kızgın kıpırdamışlardı. Heyecanları yüzlerinden de okunuyordu. Ve ancak Adnan Bey'in gülerek hem de hayli keyifle gülerek,

“Bunda hiç endişem ve şüphem yok!” demesi karşısında benden çabuk ve çok rahatlamışlardır.

Hatta Adnan Bey radyoculuğa uygun bir deyimle, bu konuda kendisine gelecek her sızlanmaya karşı, “Şu anda antenimi toprağa saplıyorum” diyerek, eliyle yere dokunmuş ve hepimizi neşelendirmişti de...

Ve “Başka soracağınız bir şey kaldı mı?” demesi üzerine de içimde biraz önce oluşmuş ukdeyi de eritmek için:

“Affınıza dileyerek bir küçük noktayı kurcalayacağım. Az önce, pek haklı olarak köylünün, kasabalının radyoda sabah sabah Bach'ı bulmasındaki uygunsuzluğu söylemişsiniz. Şüphesiz haklısınız ama ben bunun karşılığı olarak radyolarımızın sabah saatlerinden dahi klasik Batı müziğini topyekûn kovmak yerine, bunu bölmenin doğruluğuna inandığımı söylesem, acaba hâlâ işinize yararlığım fikrinde kalacak mısınız?”

Ve hemen arkasını getirmiştım:

“Mesela bana göre Ankara Radyosu sabahın o saatlerinde halk havaları yayınındaysa, İstanbul'un ki Bach'ı, Beethoven'ı çalmalı, böylece de hem denge sağlanmalı, hem de radyonun...”

Gene sözümü kesti hem de bu defa kolumu tutarak, büt-bütün keyiflenerek:

"Tam üstüne bastınız Bedii Faik Bey, işte akıl yolu da, pratik çözüm de ve tabii benim istediğim de tam budur!"

Artık benim için mesele yoktu, hele,

"Bundan sonra radyoda benim gibisiniz, benim yerimde-siniz, her dediğiniz benim emrim sayılacak, derhal yapılacaktır. Bunu da böyle biliniz" demesiyle ve hele hele "Velibese'ye bu görevin fahrî olması gerektiğini söylemenizi kendisi bana nakletti, teşekkür ederim, tabii istediğiniz gibi olacaktır" diye ekleyip vurgulamasıyla hoşaflarımızın tüm yağları eriyip gidivermişti.

Başbakan bizleri kapıya kadar uğurladı. Başarımızdan emin olduğunu söylerken de bana dönüp "Ne Jansen'i unutturum, ne de antenimi topraktan çekerim!" demeyi ihmal etmedi.

İlk toplantımızı Ankara Palas'ta yapmayı uygun bulduk. Zühtü Hilmi Velibese yanına Şevket'i alarak arabasına yürürken, Burhan Belge de beni kendisini bekleyen arabaya davet etmiş ve hemen konuşmuştur:

"Mübalağayı sevmem (halbuki bence pek de sever) ama bu adam için rahatça dünyada eşi menendi olmayan bir cazibe merkezi diyebilirim ve bunda en küçük bir mübalağa payı olmadığını da aynı rahatlıkla söyleyebilirim."

Aklıma hemen *Haftalık Siyasî Mektup*'u çıkarırken yazdıkları ve söyledikleri gelmişti ama hatırlatmanın kabalığı ve tersliği yerine sadece,

"Devletinize dönmekten görülüyor ki çok memnunsunuz üstat" demekle yetinmiş, o da buna karşılık böyle bir cazibeyle birlikte olmanın zevki ve üstünlüğünü hiçbir şeye değişmeyeceğini bir daha vurgulamıştı!

Ankara Palas'taki toplantımız bir iki saat sürmüştür. Zühtü Velibese hemen hiç, Burhan Belge tabii çok, Şevket az, eh ben de Belge kadar değilse de diğer ikisinden hayli fazla konuşmuştur!

Ve sonra "heyet"imizin Ankara kanadı ayaklandı ve bize, "Bundan sonrası daha çok sizlere kalmıştır. Biz ancak bir engelle karşılaşsanız koşarsınız" dedikten sonra gitmeye kalkıştı.

Şevket'le bir süre birbirimize bakıp sessiz duruşumuzu unutamam! Halbuki biz trende konuşa konuşa gelirken, aramıza Ankara Radyosu'ndan mesela Münir Müeyyet'i, Hikmet Münir'i, İstanbul'dan da Mesut Cemil'i ve Faruk Yener'i almayı kurmuştuk!..

Tabii bunu arkadaşlarımıza hemen aktarıp, uygun görüp görmediklerini sormam gerekiyordu. Ama söylememle birlikte her ikisi de:

"Hayır, buna ne gerek var? Radyodaki elemanlarla zaten birlikte olacaksınız. Başbakan, Basın Yayın'ı devreden çıkarak yürümemizi istediği bir konuda, aynı teşkilatın elemanlarını yanımıza katmayı değil, emrimize vermeyi düşünmüş iken, bunun aksini yapabilir miyiz?"

Hemen "haklısınız" ı bastırdım ve onları uğurlar uğurlamaz Şevket Rado'ya,

"Bana kalırsa" dedim, "ne kadar sürerse sürsün, bu fırsatı hemen radyolarımızdaki inandığımız unsurlarla beraber, en acele ve en zorunlu görülen ne varsa hepsini hızla gerçekleştirmekte kullanmalıyız. Nasıl olsa birilerinin ayağına basılacak ve nasıl olsa onların bağırtılarıyla, hani o hazretin toprağa bağladığını söylediği anten gene havaya dikilecek... Bence bu oluncaya kadar ne yapılırsa kâr, ne temin edilirse kazançtır!"

Ve hemen de bunu uygulamaya girişmişizdir. İlk olarak Ankara Radyosu'nda bizi sevinçle karşılayan müdür Münir Müeyyet ile öteki Münir Hikmet'e teknik ihtiyaçların çok hızla, hatta birkaç saat içinde tespit edilmesini söylediğimiz zaman şaşkınlıkları hâlâ gözlerimin önündedir.

"Etimesgut'taki teknik arkadaşlar sevinçlerinden ölebilirler" diye söze girmişti Münir Müeyyet. "Kaç yıldır bunları yazsa söyleye dilimizde tüy bitti, kalemimizde mürekkep kurudu ama ufak tefek birtakım az önemlilerini teminden başka bir sonuç alamamıştık."

Ve Hikmet Münir hemen eklemişti:

"Sizi Allah gönderdi, inanıyorum. Ve gelir gelmez tam hedefe doğrulmanıza biraz şaştığımı da itiraf ederim."

Aslında hedef dediği teknik ihtiyaçlar, bizim bilemeyeceğimiz şey değildi. Radyoya konuşmalarımızı yapmak için ne zaman gitmişsek, bu derdin yana yakıla ortaya döküldüğü-

nü görmüşüzdür. Hatta bir gece ben, İstanbul'un Ümraniye'sinde görevli bir mühendis hanımın, ağlamaya ramak kalmış bir hüzünlü tıkanıklık içinde, Mesut Cemil'e,

"Ekleyerek pükleyerek onu buna, bunu ona yardımcı kılmaya çalışarak daha kaç gün devam edebiliriz bilemem. Ama ihtiyaçlarımızın bu halde bırakılması karşısında bir gün radyonun tamamıyla susacağından eminim" diye dert döktüğüne şahit olmuşumdur.

Teknik ihtiyaç yönünden o kadar yürekleri yanık ve o derece listeleri hazırды ki, Münir Müeyyet, kendisine getirilen kâğıdı bize uzattığı zaman kahvelerimizi henüz bitirmiştik.

Tabii hemen İstanbul'dan Mesut Cemil'i arayarak, ona da aynı listeyi hazırlatmasını söyledim ve program müdürü Faruk Yener'in de en çabuk nasıl gelebilirse o yolu kullanarak Ankara'ya gönderilmesini istedim.

Her isteğimizin hiçbir soru sorulmadan ve bir saniye bile duraksanmadan hemen yapılmasından anlaşılyordu ki, Adnan Bey gerçekten dediğı gibi davranmış ve bizim radyolarda kendisi gibi olduğumuz emrini vermiştir!

İstanbul program müdürünü Ankara'ya çağırmanın, Ankara'da o görevi yapmakta olan Hikmet Münir'i tedirgin ettiğini de gözden kaçırmadığımı söylemeliyim. Telefonum üzerine, iki Münir'lerin birbirlerine sorgulu bakışlarla baktıklarını görmemek kabil değildi ya, ne kadar hoş karşılanırsak karşılanalım, ne yapacakları belirsiz iki gazetecinin hiç kuşku uyandırmadan rahatlıkla kabul edilmesinin imkânsızlığını da unutacak kadar saf değildik elbet.

Ama maksadımın, her iki radyonun programlarında hiçbir çatışma olmadan veya çatışmanın tabii olanına kadar indirilerek yapılması gereğini söylediğim zaman, her ikisi de rahat nefes aldılar.

Böylece her iki radyonun önce bütün teknik ihtiyaçları için gereken siparişler hemen verilmiş ve hatta bunların Başbakanlık müsteşarı meşhur Ahmet Salih Bey'in sertliği içinde, gerekirse büyükelçilerimiz devreye sokularak, ilgili ülkelerden en kısa zamanda getirilmeleri hemen sağlanmış, arkadan programlar hemen senkronize olmuştur.

Öyle ki, Türk müziğı isteyen bir kişı, onu Ankara Radyosu'nda bulmuşsa, İstanbul Radyosu'nda mutlaka Batı mü-

ziği olmaktadır ve Ankara'da Türk müziği bitince de eğer aynı yola devam etmek isteniyorsa, bu defa İstanbul Radyosu'nu çevirmek yetecektir!

Necil Kâzım Akses, Ulvi Cemal Erkin ve Adnan Saygun beylerle hemen ayrı bir toplantı yaptığımızı da söylemeliyim. Kendilerinden ricamız Batı müziğini halka sevdirmek, hatta önce ona, ısındırarak alıştırmak için ne düşünüyorlarsa, bu fırsatı değerlendirerek bildirmeleriydi.

"Ne düşünüyorsanız aynen uygulatacağız ve neyi şimdiye kadar 'Ah bir yapılsa' diye gönlünüzden geçirmişseniz söylemeniz yetecektir" demem üzerine Necil Kâzım Akses'in,

"Rüyada mıyım değil miyim, hâlâ anlayamadım" demesini hüznle karşıladığımı unutamam. Ankara Radyosu'nun Batı müziği bölümünden sorumlu olan bu gerçekten sevimli ve seviyeli adama, o güne kadar bir tek arzusunun sorulmadığını öğrendiğimiz zaman ise ağlamaklı olmuştuk.

Ve hele Ulvi Cemal Bey,

"Biz özellikle bu günlerde Batı müziğinin radyolarımızda daha az yer bula bula silinip unutturulması yolunun seçileceğinden kuşkuluyduk, şimdi aksini göreceğimize inanabilir miyiz?" dediği zaman, daha da açık konuşma gereğini duyarak, kendilerine başbakanın anlayabildiğimiz kadarıyla bazı fikirlerini ve arzularını naklettikten sonra,

"Bakınız efendim, bence çok hesaplı ve planlı davranılmalıdır. Biz, program senkronizasyonu, radyolarımızda Türk müziğinin çoğalmış gibi görüleceği inancındayız. Bir radyodan diğerine geçmekle, aradığı müziği bazen hemen, bazen de biraz sonra bulacağını bilen dinleyici, elbette kendi arzusuna değer verildiğine inanır. Bir yandan bunu yaparken öbür taraftan da, sizin planlayacağınız şekilde bir Batı müziği alıştırma, ısındırma ve nihayet sevdirme yolu ustalıkla uygulanabilirse, istenilen seviye yavaş olsa da yakalanabilir sanıyorum" dediğim zaman Necil Kâzım Akses arkadaşlarına dönerek,

"Bu defa gerçekten yapıcı ve sahiden pratik zekâlar karşısındayız sanıyorum ve izninizle Bedii Faik Bey'i hepiniz adına kucaklayacağım" deyip gözlerini sulandırmıştı!

Hemen kendi aralarında bir plan yapıp Necil Kâzım Bey aracılığıyla radyoya vereceklerini bildirdiler ve onlar ayrılır

ayrılmaz biz Muzaffer Sarısözen'in halk müziğimiz için söylediklerini ve onun peşi sıra da Türk müziği dileklerini tespi-te koyulduk.

Çok kısa zamanda radyodaki bütün tedirgin yüzlerin güldüğünü, bütün kuşkulu bakışların eriyip yok olduğunu görmenin de keyfi içindeydik.

Maksadımızın kendilerine aslaa yönelmemiş bir ilgiyi getirip kucaklarına yerleştirmek ve klasik bir devlet dairesi durgunluğu ile yüreklerine sokulmuş olan heyecansızlığı yok edip, yerine gereken coşkuyu vermek olduğunu hepsi ama hepsi anlamışlardı.

Biz, elimize verilen bir yetki fırsatını, radyolarımızın ve dolayısıyla onlara hizmet veren elemanların yararına kullanmanın ötesine geçmemiştik ve geçmeyeceğimizi de sanıyorum hemen gösterebilmiştik.

Bu sebeptedir ki, Mesut Cemil akşamüzeri telefonda adeta yalvanyordu:

"Bir an önce bekliyoruz, her şeyimizi hazırladık, bütün elemanlar heyecan içinde, hele Ümraniye'deki teknik kadromuz minnetlerini..."

Kendisine yarı şaka yarı ciddi bir ukdemi hemen nakledip düzeltmesini istemiştir!

Bu ukde, yapıldığı tarihten o güne kadar İstanbul Radyosu'ndaki ana kapının kilitli durmasıydı. Radyoya daima eşya gibi, süt taşıyan çocuklar veya hamallar gibi hep yandaki servis kapısından girilirdi. Caddedeki ön kapı "teftiş macunu" bile değil, törenlerde dahi pek açılmaz, en fazla en fazla yılda bir defa gerinerek kanatlarını açar ve sonra hemen tespihböceği gibi toparlanır.

İstanbul Radyosu'nun hesap işlerine bakan bir Pertev Bey'i vardı. Pertev Bey, devlet parasına öylesine titizdi ve o derece sakıncıydı ki, değil Özal'ın "köşe dönücü" tipleri ve "işini bilir" diye rüşvete dürtüklediği memurları, o devrin dikkatli nazarında dahi şaşılacak, anlaşılamayan bir tipti.

İstanbul Radyosu'nun ön kapısı açılırsa, mermer holün bakımı, dıştaki ve içteki mermer merdivenlerin temizliği ve korunması, yalnız malzeme masrafına değil pek çok da personel giderine bağlı oluyordu. Pertev Bey de bunun çaresini onu kilitleyerek ve yalnız personeli değil, misafirleri ve hatta

eğer belirli bir tören ve davet için gelmiyorlarsa, devlet ricâlini dahi yan kapıdan almakta bulmuştu!

Samet Ağaoğlu'nun hem de radyodan sorumlu devlet bakanı iken dahi yan kapıdan işlediğini, bazen birlikte girdiğim için iyi bilirim. Vali Fahrettin Kerim hocamız da vakitsiz bir ziyaretini, o esnada servis tarafına uygulanan böcek sislemesi yüzünden, o küçücük müracaat odasında on-on beş dakika beklemek zorunda kalarak ödemişti!

Ben radyoda konuştuğum süreler boyunca bunu hep Mesut Cemil'in başına kakmışımıdır. O da her seferinde Pertev Bey'i çağırarak kendisini birlikte dinlememizi sağlayıp yeni yeni buluşlar karşısında işi kahkahayla karıştırmıştır.

Pertev Bey sonunda "tahsisat" bahanesine hiç tutunmaz olmuştu. Ama ön kapının açılmasından doğacak sakıncaları ve masrafları sıralamakta öyle ustalık kazanmıştı ki, her seferinde "Bakalım bu defa neler bulmuş?" diye düşünmemize yol açıyordu ve kendisini sık sık dinlemekle artık eğlenir olmuştuk!

Bir defasında, hademeye taşıtuğu birtakım deterjan veya başka temizleme tozu kutularını, Mesut Cemil'in masasına yığarak, her birinin fiyatlarını sıralamış ve çıkardığı toplamın 7'yle çarpılmasıyla bir haftalık masrafın, tabii 365'le çarpılarak da bir yıllık bulunmasını bizden rica ettikten sonra,

"Koyunuz efendim buna dört personel maaşını, koyunuz onlara vereceğimiz üst baş giderleri ile ikramiye vesaire vesaireyi..." demiş ve Mesut Cemil'in,

"Tamam Pertev Beyciğim, biraz daha anlatırsan, değil yan kapıdan, gerekirse damdan dahi girmeye razı olacağız" demesi üzerine de ağzı kulaklarına vararak malzemesiyle birlikte çıkmıştı! Koridordan akseden gülüşü üzerine, Mesut Cemil'e,

"Aman bir daha sormayalım, yan kapıdan dahi masrafsız geçmemiz gerektiğine gelip dayanacağı benziyor, korkarım pabuçlarımızı ellerimize almamızın zorunluluğuna dahi inanabiliriz!" deyişimi bir gün Mesut Bey kendisine söylemiş. Ne cevap vermiştir bilir misiniz:

"Ben Bedii Faik Bey'in devlet malına saygısını ve itinasını zaten anlamıştım, darısı başkalarının başına!.."

Halbuki ben şimdi ne yapıyordum, Pertev Bey'e göre dev-

let malını hiç umursamadan, o masrafın ve sıkıntının kapısını açıyordum. Mesut Cemil'e,

"Yarın orada olacağız, lütfen ön kapıyı açtırın artık ve o geleneğin de paralanacağını Pertev Bey'e münasip bir dille anlatın" demekteydim ve Mesut Cemil, keyfi besbelli bir nazlanış içinde,

"Yoo Bedii Beyciğim, onu ben söylemeyeyim de, gene beraberce çözelim" derken, herhalde Pertev Bey'in şaşkınlığını ve üzüntüsünü, muzipçe düzenlenmiş bir sahnede görmek peşindeydi!

Gerçekten de İstanbul Radyosu'na gene yan kapıdan girebilmiş ve bizi içtenlikle karşılayan Mesut Cemil, Faruk Yener ve Baki Süha'yla birlikte, gene yan koridorları kullanarak Mesut Cemil'in arka cephede olan odasına ulaştığımız zaman, Pertev Bey'in telaşla bizi karşılamaya koştuğunu görüp söylenmişimdir:

"Pertev Beyciğim son olarak eserinizi saygıyla selamlayıp, çizdiğiniz yoldan geldik ama, bunun son olduğunu lütfen kabul buyurun ve ilk icraatımız olarak ana kapıyı artık açtırın!"

Pertev Bey hiç duraksamamış ve hemen "baş üstüne"yi bastırmıştı ama, titizliğinin gereğini göstermeden de olamamıştı:

"İzin verirseniz, girdiğiniz kapıdan çıkına uğurunu uhdenizde bırakarak bu icraatı yarına bırakalım, bu arada ben-deniz de gereken hazırlığı yapabileyim!"

Ve hemen telaşla uzaklaşmasına gülümseyerek bakan Mesut Cemil eklemişti:

"Valla hiç sarsılmadı, bu ya size olan sevgisindendir yahut da hâlâ bütün ümidini kaybetmediğini gösterir. Acaba hangisi?"

Hangisi olursa olsun, görünen, İstanbul Radyosu'ndaki ana kapının ertesi sabahtan itibaren her ziyaretçiye, müracaat sahibine velhasıl bütün vatandaşlara kollarını açtığıdır!

Hâlâ hatırladıkça acıyla gülümserim. Bizi heyecanla, coşkuyla karşılayıp, hemen hepsi kendi hasretleri olan bütün bir icraat dizisini yapmamızı teşvik eden, yardımcı olan ve sevinçle destekleyen aynı radyo elemanları, Ankara'dan gelmeye başlayan bazı çözümleri görüp hemen çekilmemiz üzerine, bu defa -bir ikisi hariç- hemen yer değiştirmişler ve

siyasi rüzgârların adeta teşvikçisi olabilmişlerdir!

Mesut Cemil'le, radyolarımızdaki alaturka musiki elemanlarının konservatuvar menşeli olmalarına, hiç değilse meyhanelerde, gazinolarda çalışanların dışında kalanlardan oluşmasına dair saatler süren eski konuşmalarımızı unutamam. Ve tabii radyoya gelir gelmez de, bu yolda bir uygulamayı şiddetle değil ama, alıştıra alıştıra, hazırlıklarını yapı yapı başlatmasını söylemiştim.

Yerinden kalkarak beni kucaklarken,

“Tanrım'a şükürler olsun, bunu da bana gösterdi” deyişi hâlâ gözlerimin önünde!

Ama aynı Mesut Cemil bir tek Hamiyet Yüceses'in radyodan uzak tutulmasına sadık kalabilmiş, her biri bir siyasetçinin rüzgârını arkasına alarak gelen öbür bütün meyhane ve gazino bülbüllerine kollarını açarken de,

“Geçti geçti, sizi bizlerden ayıran rüzgârlar geçti” diyebilmiştir!

Biz, Fahrettin Kerim'in İstanbul valisi ve belediye başkanını sıfatıyla, haftada bir yaptığı konuşmayı ayda bire düşürmüştük. Sebebi son derece açıktı: bir valinin her hafta radyoda konuşması, işin ciddiyetini bozuyor, üstadı şehirle, şehir yaşayışıyla ilgisiz birtakım zevzekliklere zorluyor ve bir gün gerçekten önemli bir mesajı olsa, elbette onu dinlenmez veya umursanmaz yapıyordu.

Karanızı yalnız İstanbul Radyosu'nun elemanları değil, Fahrettin Kerim dışında, herkes desteklemiş ve övmüştür de...

Samet Ağaoğlu'nun,

“Ayda bir tam ölçüdür, çok isabetli davranmışsın” demesi bir yana, pek çok İstanbul milletvekili ve hemen bütün gazeteler de karanı alkışladılar.

Ama az sonra, bizim NATO gazetecileri için düzenlenmiş bir Amerika gezisine katılmamızı fırsat bilerek, hemen Ankara'ya koşan Fahrettin Kerim Hoca, Adnan Bey'in yere sapladığı antenini çekip çıkardığı zaman, hemen hemen aynı ağızlar,

“Hele şükür sana gene kavuştuk üstat” diyerek Fahrettin Kerim'in haftalıkça dönen gevezeliklerini göklere taşımışlardır!

Ben Amerika'ya hareket etmeden önce, hem Adnan Bey'e veda, hem de Atatürk'ün Etnografya Müzesi'nden alınıp, Anıtkabir'e naklinin radyolarımızda anlatılmasını engelleye-

cek resmî duvarları paralamak için Ankara'ya gitmiştim.

Gerçekten de Hariciyemiz'in tören için çatıp kurduğu bir protokol katılığı vardı ki, radyonun nakil arabasını en arkalara yerleştirmenin ötesinde hiçbir deliğe, açığa yer vermiyordu ve nakil heyecanıyla dopdolu radyo elemanlarımız hırslarından çatlama noktasındaydılar!

Niye saklayayım, Amerika dönüşü emaneti teslim edip ayrılma kararına çoktan varmıştım ama Atatürk'ün naaşı'nın Anıtkabir'e nakli gibi bir tarihi olayı, layık olduğu ciddiyet ve saygı içinde halka duyurabilmek gibi bir göreve katkı yapma imkânını da doğrusu kaçırmak istememişim.

Nitekim, Adnan Bey'in meseleyi Ahmet Salih Bey'le çözebileceğimi söylemesi ve onu çağırarak,

"Ne diyorsa o olacak, ne istiyorsa aynen yapılacak" demesi üzerine, protokolün bütün buzlarını erittik ve ilk defa o törendedir ki, radyo nakil arabası en uygun yere konulmuş ve bütün tören rahatlıkla anlatılabilmıştır. Ve ilk defa olarak da Ankara Radyosu'nun töreni anlatan spikerleri, İstanbul Radyosu'ndan takviye edilerek, Tarık Gürcan, Baki Süha gibi elemanların katkıları sağlanmıştır.

Ahmet Salih Korur, Başbakanlık müsteşarıydı ama bakanların topundan daha yetkili gibiydi ve hemen hepsini hatta azara yaklaşan bir sertlikle sarsabiliyordu. Bakan eşlerinin çoğuna da bu tavrını hiç bozmadan seslendiğine şahit olmuşumdur. Ankara treninde Celal Yardımcı'nın güzel eşi Harika Yardımcı'ya;

"Sen restorana geçme, yemeğini vagonuna getirsinler. Restoranda bir alay aç ayı var, seni gözleriyle yerler" deyişini unutamam!

Ve işte bu Ahmet Salih Bey'in yetkisi, otoritesi ve herkesçe malum kaba sertliği sayesinde ki, Hariciye'den gönderilen ve güya bizi ikna ederek, kendi protokollerinin gereğini kabul ettireceğine inanılan genel müdürü, Başbakanlık binasından topukları adeta kıcını dövercesine kaçırmış ve elindeki protokol planının Ahmet Salih'in masasında kalan parçaları havada uçmuştur!

Atatürk'ün Anıtkabir'e nakledilişinin güzel haberini ben New York'ta aldım. Hem de doğruca Birleşmiş Milletler temsilcimiz olan Selim Sarper'in telefonuyla.

“Ankara'dan size bizzat bildirmem istenerek aldığı mesajı göre, başbakan adına Ahmet Salih Korur, törenin naklindeki başarıdan dolayı sizi kutluyor ve sevgilerini yolluyor” dediği zaman, gerçekten rahat bir nefes almış ve emeklerimizin boşa gitmediğine sevinmişimdir.

Talihin garip cilvesi, o gün telefonda bana hoş gelen ses, sekiz on yıl önce “Gazetenizi kapattım ulan” dediği zaman yüreklerimizi titretmiş olan aynı sestir!..

Bir akşamüzeri, beni davet ettiği güzel villanın nehrin silli sularına bakan mermer terasında içkilerimizi yudumlar-ken, iki sesin de sahibi olan Selim Sarper'e bunu hatırlatmadan da olamamışımıdır.

Hafifçe gülerek,

“Her devrin kendine has bir sesi vardır elbet!” demiş ve benim “Ama eski seste hayli sunturlu küfürler de vardı” diye üstelemem üzerine de bu defa kahkahalar arasında,

“Orası benim sesim değil, tersliğim” demek inceliğini de göstermişti!

Amerika'dan döner dönmez değil ama, bir süre fırsat kolayarak işe ağırdan devam ettik ve az sonra da o fırsat, dediğim gibi, Fahrettin Kerim'e gene haftalık konuşma izninin bizzat başbakan tarafından verildiğini duymamızla birlikte elimize ulaşmış oldu ve hemen özel kalem müdürü Basri Aktaş'ı aramamla,

“Başbakanın antenini topraktan çıkardığını görüyorum, hayırlı olsun, saygılarımızı bildir” demem bir oldu ve derin bir oh çektim diyebilirim.

Bu kısa ama hayli hacimli radyo serüveni, beni, ucu Çetin Altan'a varan bir sıkıntıya da düşürmüştür.

Pek genç Çetin Altan, o tarihte bizim *Dünya*'nın Ankara muhabiri idi. Yanında da çok çok daha genç bir yardımcısı vardır: Oktay Ekşi...

Bizim radyo faaliyetimizi, Adnan Menderes'in Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nü devre dışı bırakarak yürütmesi tabii özellikle yeni genel müdür Halim Alyot'u çileden çıkarmıştı. Buna rağmen biz kendisiyle temas etmemezlilik de yapmadık. Ama o, devre dışı bırakılmasını bir türlü hazmedememiş ve sonradan öğrendiğimize ve kendisinin de bir nebze katılarak doğrulamasına göre, hakkımızda çıkarılan bir söylentinin

başlıca kaynağı olmuştur! Bu söylenti, benim ile Şevket Rado'nun şu radyo çalışmalarından müthiş bir ücret aldığımız yalanından ibaretti ve Halim'in sonradan açıkladığına göre bunda onun payı, devre dışı bırakıldığı bir icraatın bütün maddi yükünün ve ödemelerinin kendi sırtına bineceği endişesini dile getirmektir.

Yoksa bizi, ne o ne de çevresi ağızlarına almamışlar, güya sırf ödeme emrivakileriyle karşılaşılacağından korkmuşlar ve onlardan dem vurmuşlardı!

Şöyleydi böyleydi ama dedikodu da yürüyüp gitmiş olmaydı ki, bunlardan habersiz, sabahın erken saatlerinden gecenin geç vakitlerine kadar radyoda çalışmakta olan biz iki gazeteci, bir sabah baktık ki kendi gazetelerimizde haber olmuşuz!

Şevket *Akşam*'da çalışıyordu, o sabah gazetesini açar açmaz, benim adıma rastlayıp şaşırır ve radyodaki hizmetime karşılık saatte 75 lira (o tarihte astronomik bir kazanç sayılabilir) aldığım haberiyle büsbütün sarsılırken, aynı saatlerde ben de *Dünya*'da onun adını benzer haberin içinde bularak irkilmekteydim!

Akşam'daki haberde benim adım var, Şevket'inki yoktu. *Dünya*'dakinde de Şevket vardı, ben yoktum!

Tabii hemen Anıkarı'yı arayıp karşıma çıkan Çetin Altan'a, haberin kimin tarafından yazıldığını sordum ve kendisinin yazdığını söylemesi üzerine de bana neden sormak lüzumunu duymadığını ekledim. Buna pek vakti olmadığı ve haberi acele hazırladığı yollu bir şeyler söylemekteydi ki bundan böyle kendisiyle çalışamayacağımı bildirip, telefonu kaparken, "Beni Falih Rıfkı aldı, ancak o çıkarır" demesiyle irkilip, "Ben seni şimdi çıkarayım da, Falih Rıfkı gene dilerse ve alabiliyorsa alsın" dediğimi iyi hatırlarım.

Tuhafı, *Akşam*'a haberi verenin de gene Çetin Altan olduğunu ve bu defa Şevket Rado'nun da Kâzım Şinasi'ye aynı çıkarma işlemini yaptırdığını da aynı saatlerde Şevket'ten öğrenmemdir!

Çetin'in ilgisini kesmemle, Oktay Ekşi'yi telefona çağırıp, büroyu devralmasını söylemem de hemen aynı saatlerdedir.

Oktay o tarihte tam yirmi yaşındaydı ve böyle bir görevin uhdesinden gelebileceğine pek inanmaz bir duraksama için-

deydi. Pekâlâ yapabileceğine olan güvenimi üsteleye üsteleye söyledikten sonra, ilk fırsatta hemen İstanbul'a gelmesini istemem üzerine de iki gün sonra İstanbul'da karşımda oturuyor ve moralini güçlendirmek için yaptığım konuşmayı ilgiyle dinledikten sonra, yaşını çok aşan bir ciddiyet ve güven içinde yazı işleriyle temasa geçmek üzere dimdik odamdan çıkıyordu!

Ankara temsilciliğimizde uzun süre kalmış ve gerçekten de ahenkli ve seviyeli bir kadro oluşturmuştur. 1960 ihtilali, Oktay Ekşi'yi *Dünya*'nın Ankara temsilcisi bir yedek subay olarak buldu ve terhisinden sonra da *Dünya*'daki görevini sürdürdü.

Çetin Altan mı ne oldu? Tam bir netlikle söyleyemem ama, *Dünya*'dan ayrılması, bence onun asıl yeri olduğu hemen görülen yazarlığa atlamasına katkılı olmuştur sanıyorum. Muhabirlik bence onun harcı değildi. Hâlâ da bu kanıdayım. Kaskatı bir objektiflik isteyen ve kalbiyle kafasını elindeki habere hiç değdirmeden verebilmeyi emreden muhabirlik, bu coşkulu, tutkulu, heyecanlı, helecanlı, kabına sığmaz, engel tanımaz gencin yeri değildi. Nitekim gene kendi çabalarıyla sokulup yerleştiği yazarlıkta, muhabirlikte handikapı olan bütün o kafa ve kalp mahsulleri, bu defa en büyük yardımcısı ve dayanağı olmuş ve onu hemen başarıya ve şöhrete ulaştırmıştır.

Bana karşı bir kırıklık, burukluk duymadığını elbette söyleyemem. Kendince haklı olarak, bunu uzun süre taşımıştır da... Ama aramıza yerleştikten sonra, "yazar dayanışması" yönünden iki güzel hareketini hiç unutamam ve genç kuşaklara bir örnek olarak da sunmayı faydalı bulurum.

Hatırlarsanız, Uğur Mumcu'nun öldürülmesine dokunurken "Onun vuruluşunda, uzun süre yapayalnız savaşçılığı yüzünden bir kat daha dikkat çekmesindeki pay elbet büyüktür. Zamanın Uğur Mumcu'lu son devresini kesip çıkararak ekranınıza alırsanız, o devrede onun tek başına olduğunu daha kolay görürsünüz. Hani matador tehlikeye düşünce, boğanın dikkatini çekmek için arenaya fırlayan başka bir matadorun gayreti gibi bir meslek gereği dahi, o devrede, onun çevresinde hemen hiç yok gibidir" demiştim.

Irak'ta, bir gece ordu ayaklanıp, genç kralı, zampara na-

ibi Abdülilâh'ı ve Nuri Said despotunu öldürerek, krallığa son verdiği zaman, ben de bir anda bu hareketi desteklemekte tek başıma kaldığımı görmüşümdür!..

Irak kral ailesiyle Menderes ve çevresi, birbirlerinin uzantısı haline gelmişler ve karşılıklı ziyaretler gide gide sululuğa ve şuh eğlence tertiplerine kadar uzanmış, radyonun pek çok hanım şarkıcısı yanlarına saz takımları katılıp, başlarına müdürler, müsteşarlar oturtularak Bağdat seferlerine zorlanmış ve bu karşılıklı, oryantal göbekli, suzidilli, nihaventli, hicazkârlı eğlenceler gönül bulandırmaya başlayalı aylar ve aylar olmuştu.

Ve işte bu nefret buğusunun tam ortasındaiken de, Irak'ta ihtilal patladı ve bir gecede yerleşiverdi!

Hareketi haklı görmekte hiç duraksamadım ve bir yazıyla yetinmeyip, kendi keyfinden başka hiçbir endişe duymayan her uydurma monarşinin sonunda, böyle bir yıkılış olacağı gerçeğini haykırmakta günlerce ısrar ettim!..

Adnan Menderes ise hemen ertesi günü, devrilen dostlarını övmüş ve ihtilalcilerin hareketlerinde hiçbir haklılık bulamadığını açıklamıştır. Aynı günlerde çıkarılan ve gazetelere hemen aksettirilen iktidar rivayeti de güneye asker yığmakta olduğumuzdur.

Şüphe yok, Menderes Irak hareketinin bizde de akıllara benzerlerini getirebileceği dehşeti ve korkusu içindeydi. Nitekim hemen *Zafer*'e gereken talimat gitmiş ve Mümtaz Faik'le hiç istemediğim bir polemige girmemi zorunlu kılmıştır!

Tabii böyle bir polemik, Irak'taki ihtilalin büsbütün parlatılmasına yaramaktan başka bir sonuç vermemiş ve Mümtaz az sonra pes ederken, bu defa savcı Hicabî Dinç devreye girmiştir!

O güne kadar savcılıklarda sayısız sorgu sıkıntısına uğramışımıdır. Ama bu defaki kadar beni sıkı ve üzeni hatırlamıyorum. Hicabî'ye,

"Yahu sen, Irak Krallığı'nın mı yoksa Türkiye Cumhuriyeti'nin mi savcısıydın?" diye bağırdığımı unutamam ve kıpkırmızı kesilen Hicabî'nin "Yavaş konuş, sesini yükseltmene gerek yok" demenin ötesinde bir karşılık veremeyen perişanlığını da hep hatırlarım.

Ve işte bu sorgu bunaltısı içindeydim ki, Çetin Altan'ın

devreye girdiğini görüp, rahatladığımı hemen söylemeliyim.

O tarihte Çetin, *Akşam*'a yazıyordu ve Mümtaz'ın polemiginde, Hicabî'nin de sorgusunda ısrarla tekrarladıkları "Niçin öyleyse tek başınasın ? Niçin aynı fikirleri paylaşan başka yazar pek yok?" sorusunu boşlukta bırakan bir açıklıkla, Irak olayına yüklenmeye başlamış ve o kadarla da kalmayıp,

"Irak ihtilali karşısında en doğru ve güzel yazıları Bedii Faik yazdı" dedikten sonra bir de galiba yazılarımdan küçük bir alıntı yapmıştı.

Bu ne midir ? İşte sıkıntıya düşen matadordan boğanın dikkatini çekmek için arenaya atlayıp, kırmızı şalını sallamak budur !

Nitekim, Çetin'in peşi sıra başkalarının da arenayı boş bırakmamaları, mesela Nizam'ın "Kanından başka kusuru olmayan ihtilal" yazısı, mesela hatta Necib'in "Olacağı buydu" yaygarası hemen yayılmış ve ilgi benim üzerimden aşip, iktidar yanlısı gazeteleri de, savcılığı da mırıltıdan öteye geçemez hale sokuvermiştir !

Demem ki, başta Çetin Altan olmak üzere yazarların hepsi, fikirlerinin dışında sırf bir tesanüt gereği duyarak hareket etmişlerdir. Hayır, elbet inandıklarının ve düşündüklerinin yönünde yürümüşlerdi. Ama değil mi ki, çokluktuk ve değil mi ki, bir hareketin desteği veya övgüsü, münferit bir davranış olmanın çok üstüne fırlayıp maşerî bir hal alır olmuştur, "tek"e karşı kolay gösterilen husumet de, "çok"a karşı elbette işlemez oluvermiştir ! Hele Çetin Altan'ın, meselede en doğruyu ve güzeli benim yazdığımı vurgulamasını ben elbette boşta bırakmayıp, Hicabî Dinç'in önüne sürmekte hiç duraksamamıştım.

"Bak Hicabî yalnız değilim bir, sonra da senin ve iktidarın aksine doğrudan ve güzelde durduğum gözlerden kaçmıyor iki !" deyişime rahmetli savcımız ancak "Yahu şu sizdeki dayanışma bizim adliyede olsa, neler yapmazdım" demekten başka bir laf bulamamıştı !

Çetin Altan'ın, benim açımdan ikinci güzel hareketi, İsmet Paşa'nın ihtilal sonrası başbakanlığında, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Refik Yılmaz'ın *Dünya*'yı tam 46 gün kapatması karşısında olmuştur.

Kapanışımızın ayı henüz dolmuştu, o sıralarda zannedirim ya NATO yahut da UNESCO heyetleri için düzenlenmiş bir dizi şatafatlı davetin Beylerbeyi Sarayı'ndaki sonuncusuna eşimle birlikte katılmıştık. Bir aralık ayakta toplanmış ve mihrakında da sıkıyönetim kumandanının bulunduğu yarım halkalı bir gruba doğru ilerlerken, o tarihte İstanbul belediye başkanı olan Necdet Uğur bir yandan kolumu tutmuş, bir yandan da dinlememi ister bir tavırla dikkatimi gruptan yükselen konuşmalara yöneltmişti. Baktım, sıkıyönetim kumandanının çevresini saranların çoğu meslektaşlardır ve içinde "Dünya... Bedii Faik..." sözcükleri geçen bir takım cümleler havada dolaşıyor...

Uğur'la birlikte gruba biraz daha sokulduk. Ve işte tam o sıradaydı ki, arkası bana dönük olarak ve tam kumandanın karşısında duran Çetin Altan'ın bağırışını duydum:

"Paşa... Bırakınız bu bahaneleri, siz *Dünya* gazetesini bir bakkal dükkânı gibi nasıl kapatırsınız? Bir gazetenin ne olduğunu, ne demek olduğunu biliyor musunuz? Koskoca bir kadro nasıl cezalandırılır? Sanık kimse onu alın, yoksa bir müesseseyi batıramazsınız! Adam bütün gelir akışı durduğu halde, maaş veriyor, masrafları sürüyor, bu vicdan mıdır? Yarın çıkamayacak halde olursa bunun hesabını kim verecek?"

Bulunduğum yerde kendimi belli etmemeye çalışarak Refik Yılmaz Paşa'yı görebiliyorum. Sarsıldığı besbelli... Bir şeyler söylemeye çabılıyor ama o Çetin kadar bağırmadığı için mırıltılarını duyamıyorum. Ama Çetin Altan başta, gruptaki meslektaşlar kendi söylediklerini yeterli, karşıdan dinlediklerini de boş saymış bir eda içinde homurdanarak uzaklaşıverince, paşa büsbütün susmak zorunda kaldı!

Neyse, bu upuzun kapatılma konusuna, yeri gelince tam olarak dokunacağım için, burada Refik Yılmaz'la olan konuşmamı ve İsmet Paşa'nın olaydaki rolünü anlatmayı erteleyeceğim. Konuyu hiç de sırası değilken, sırf Çetin Altan'la ilişkisi dolayısıyla erken söyledim.

Evet, Çetin Altan'ın bu ikinci jestidir ki, bir sıkıyönetim komutanına karşı gösterildiği ender görülmüş bir meslek bağı ve cesarettir, benim için elbet unutulmaz anılar arasında durmayı hak eder.

Cesaretten söz etmişken Çetin'in tespit edebildiğim bir

başka cesur davranışını da bu araya sokuşturacağım.

TİP milletvekili iken, parti başkanı Mehmet Ali Aybar'la çelişkiye düşmüş ve Aybar'ın iyi hatırlıyorsam, yuvarlak konuşmalarını ve cesaretsiz çıkışlarını ve biraz da saklanır tavırlarını kalemine dolamıştı. Ve bu polemik içinde, elini göğsüne bastırıncasına da patlamıştı:

“İşte açıkça söylüyorum ben Marksistim, sen bunu söyleyebiliyor musun?”

Ve Marksist olduklarını söyleyemeyen bütün diğer tuhaf kızılcıklarımızın canını da tabii kaleminin bütün sivriliğiyle acıyordu!

Mehmet Ali Aybar, Çetin'in bütün sıkıştırmalarına karşılık, Marksist olduğunu söyleyememiş, onun yanı başında yer almakla övünen Yaşar Kemal ise hiç oralı olmamıştır!

Çetin'in iyi bir polemikçi olduğunu da hemen söyleyip, bahsi kapatacağım. Aziz Nesin'le girdiği *Milliyet*'in eski sayılarının koynunda duran kalem kavgası, bence unutulmalı ve belirgin örneklerden biri sayılmalıdır!

* * *

Lütfen hatırlarsanız, 1950'de Adnan Menderes'in bizlere, dost gazetecilerin bir suiistimali veya kötülüğü hemen yazmayıp önce kendisine duyurmaları gerektiğini ve eğer bir şey yapılmadığını görürlerse de bu defa istedikleri sertlikte yazmalarının tabii hakları olduğunu söylediğini anlatmıştım. “Dostluk budur, yardım böyle olur” diye vurgulamayı da unutmamıştı.

Bir mülkiye müfettişi adının saklı kalması şartıyla bana bir bakana ait bazı belgeler verebileceğini söylediği zaman, aradan dört yıl geçmişti ama, Menderes'in isteğini hatırlamadan da olamamıştım. Ve ben mülkiye müfettişinin, belgelerini postayla göndereceğini beklerken, adam ertesi gün de bizzat çıkagelmışti. Bana duyduğu güveni belirten ve yazılarına karşı hissettiği falanı filanı dile getiren malum klasik sözlerden sonra, çantasını açmış ve Menderes'in yeni kabinesindeki en gözde bakanı olan Dr. Mükerrer Sarol'un, Etiller'de bir ev yaptırmaya hazırlandığını, bu inşaat için “İşte şu usulsüz demir tahsisi, işte şu da çimento kayırması...” diyerek, birtakım belgeleri önüme dizmeye başlamıştı.

Dahası var, Sarol çıkarmaya veya devralmaya hazırlandığı bir gazete için, çok tirajlı gazetelerimizin kontenjanlarını dahi çok aşan bir kâğıt tahsisi yaptırmış ve müfettiş beyle bazı arkadaşları, henüz kullanılmamış olması gereken bu kâğıt hacminin kimlere ve nerelere devredildiğini araştırmaya geçmişlerdi.

Ve dahası, Sarol Etiler'deki inşaatı için her türlü malzeme-yi sağlayan Koç firmasının Ankara'daki bazı işlerini...

Uzatmayalım. Bugünün kuşağına her satırda bir "Ne var bunda? Ne çıkar bundan? Bundan daha doğal ne olabilir ki?" dedirteceği besbelli böyle bir diziyi fazla uzatıp da saçmalamış görünmenin anlamı yok elbet!

Ama ne çare ki o devir gazeteciliğinde bütün bunlar müthiş şeylerdi. Bugün topunu bir araya getirip milyarlarla çarp-sanız ve hepsini dip doruk doğru sayıp, bir bakanın değil, sıradan bir devlet görevlisinin önüne atsanız, dışlerinin kovuşuna dahi sığmaz ama o tarihte gerçekten müthiş şeylerdi!

Mülkiye müfettişi bey bütün belgelerini bırakıp, adının asla söylenmeyeceğinden emin, çıkıp gittiği zaman ben bir süre önümdeki kâğıt tomarına dehşetle baktığımı unutamam! Elimde tutabildiğim her belgeyi, devletin temeline yerleştirilmiş bir dinamit çubuğu gibi görmemde, bugün pekâlâ bir toyluk ve saflık bulabilmek hayli kolaylaşmışsa da, o tarihte ben onları gazetecilik ve fazilet adına yola çıkmamın gerekleri saymanın heyecanını taşıyordum.

Ama bir gecelik düşünme sonunda, Menderes'in sözünü tekrar hatırlayarak, daha önce Ankara'ya doğru yola çıkmamın uygun olacağına karar verip hemen uyguladım.

Belgeleri, Menderes'e gösterecek ve "İşte dost gazetecilik, buyrun gereğini yapın" diyecektim.

Acaba ne yapacak? Acaba ne diyecekti? Yol boyunca da hep bunları düşünme kura heyecanlanmış ve gide gide merakım artıp, sabırsızlığımı körüklemeye başlamıştı. Galiba bu heyecanlı telaşladır ki, özel kalem müdürü herkese dost Basri Aktaş'ı ararken,

"Ne yap yap önce beni görüştürmenin yolunu bul, çok, hem de çok önemli" deyişim, onu da meraklandırmış ve hiçbir yere ayrılmamamı, Ankara Palas'ı hemen arayacağını söylemişti.

Ve gerçekten de bir saat sonra Menderes'in huzurundaydım.

Şu anda, elli yıla gelip dayanmış bir geçmişi, bir televizyon ekranından seyretmişliğin netliği içinde hâlâ bütün çizgileri ve renkleriyle görebiliyorum.

Sütlü kahverengi, tebeşir çizgili bir elbise giymişti. Tabii kruvaze idi, single-breasted denilen iki veya üç düğmeli bir kostümü hiçbir zaman giymemiştir sanırım. Yahut da ben rastlamadım. Gömleğinin yakası bermutat aşırı yüksekti ve kravatının düğümü bu yüksekliğe uygun irilikte olmadığı için hafifçe yanlamıştı. Saçları bir matadoru kışkındıracak dikkatle geriye fırçalanmış, gömleğinin ceketinden biraz fazlaca fırlanmış manşetlerindeki altın düğmeler gerçekten güzel seçilmişti.

Gülüşü, çoğu zaman uyanır uyanmaz başucuna bırakılmış takma bir diş gibi, hemen ilk iş olarak ağzına iliştiirdiği hissini bana hep vermiş olan o meşhur gülüşü, gene dudaklarındaydı ve odanın ortasına kadar ilerleyerek bana uzattığı bakımlı ama hayli de etli olan elleri sımsıcaktı.

"İyisiniz inşallah" derken bunu klasik bir laf başlangıcı olarak değil, gerçekten meraklı bir hatır sorma içtenliğiyle yaptığından da eminim. Özel kalem müdüründe estirebildiğim merak rüzgârının ona ulaşmamış olması bir defa mümkün değildi. Sonra da yeni kazanılmış gerçekten büyük seçim zaferinin, kendisine elbisesinden bile önde gelen uygunluğunu iyice içine sindirip rahatladığı ve bu rahatlıkla da sevmediklerinin ve kızdıklarının dahi sağlıklarıyla ilgilenebileceği besbelli olan bir görünümdeydi.

Ama ben bu duygular içinde gezinirken, o gene de ziyaret sebebimi sormamış ve hemen kendi konuşmaya başlamıştır. Ve konuştukça da o zafer rahatlığının, daha çok benim iyi niyetli yakıştırmamdan ibaret olduğu hissi, önce kıpırdamaya sonra da iyiden iyiye oluşmaya başladı diyebilirim.

Hemen gazetelere ve yazılara girmişti. Ahmet Emin Yalman'ın, çok alındığı bazı cümlelerini tekrarlıyor, Nadir Nadi'den "Onun dahi pek öyle ahım şahım bir inancı yok gibiydi, karşımızdakilere pekâlâ da gülümsemiş ve imkân tanımıştır" diye söz ediyor ve tabii en çok *Ulus*'a, CHP'ye yükleniyordu. İncelikle bizden sadece "Tabii sizler başta" diye pek kısaca bahsetmiş, sadece seçim bahsini kapatırken, "Evet

efendim, 1946'nın o ateşli Bedii Faik'i, halkın bize olan müt-hiş teveccühünü, bu defa doktor dururken üfürükçüye gitmek şeklinde yorumlamışsa da, halk, doktor sanılanın bir canlı cenaze olduğunu tescil etmiştir!" demekten kendini alamamıştı.

Zaferi öylesine büyük, öylesine ezici idi ki ne diyebilirdim. "Bir dahaki sefere görüşürüz" mü ? Yoksa "Yenilen pehlivan güreşe doymaz, haydi bir daha kapışalım" mı ?

"Eski bir dost çehre görünce dayanamayıp biraz içimi döktüm, haydi şimdi sizi dinleyelim" dediği zaman, ben aklıma en tabii ve uygun olanı yaptığımı sanıyorum:

"Beyefendi bizler de olmasak, ve tabii Halk Partisi olmasa, demokrasi tek kanatlı bir kuşa döneceğine ve böylece kazandığınız zafere o anlamı vermekte ve o değeri yapıştırmakta en az yüzde elli pay sahibi olduğumuz pek aşikâr olduğuna göre, bizlere ve muhalefete kızmak değil..."

Artık gülüyor... Hemen de lafımı tamamladığını hiç unuttum,

"Evet... Evet... Ne demezsiniz, hatta teşekkür etmeliyim" deyivermiş ve sonra hemen eklemişti:

"Neyse, herhalde seçim konusunu konuşmak ve meslektaşlarınızın marifetlerini savunmak için gelmediğinize göre, şimdi meseleniz neyse ona gelelim."

"Pekiy efendim" deyip hemen cebimde beni rahatsız edip durmakta olan belge tomarını çıkardıktan sonra,

"Beyefendi" dedim, "çok iyi hatırladığınızdan emin olduğum bir başka ziyaretimde, Şevket Rado ve Hayri Alpar arkadaşlarımla yanında bizlere dost gazeteciliğin bir meseleyi, hemen yazmadan önce size duyurmak ve şayet bir şey yapılmıyorsa o takdirde dilediğinize yazmak olduğunu söylemişsiniz."

Hemen atılıp, söylendi:

"Evet biliyorum ve hâlâ da bu kanaatteyim."

Kâğıtları bir yandan açıp, önümüzdeki yuvarlak masanın camına yayarken, sözümü sürdürdüm:

"İşte zat-ı âlinize bir dost gazetecilik örneği efendim. Bir bakınız..."

Hayır, hâlâ hatırlarken ve şu anda da yazarken sarsıldığım bir davranışı hemen takındı ve lafımı ağzıma tıktı:

"Bedii Faik Bey, sokun onları cebinize" dedikten sonra,

elmacıkkemiklerinden soldakinin üzerindeki bir kılı tutmaya çalışır gibi kurcalamaya çabalayarak (kızdığı zaman hep yaptığı bilinen klasik hareket) ekledi:

“O bakan bizim doktor mu ? Her şeyi biliyorum. Size o tezgâhı hazırlayanlar dahil, her şeyden haberim var ! Sizin belge sandığınız o evrakın da hiçbir hukuk değeri olmadığı gibi, fazla bir ağırlığı olduğunu da sanmıyorum.”

İster istemez sözünü kesmem gerekiyordu:

“Affedersiniz ama görmeden, incelemeden böyle bir hükme nasıl varıyorsunuz ?” demem karşısında da, beni keşke söylemez olaydım deme noktasına kadar getirip çivileyen şu cevabı vermiştir:

“Görmeye gerek dahi duymam, çünkü CHP tezgâhında hazırlandıklarını adım gibi biliyorum.”

Tabii böylece, başlangıçta bende “Eyvaah yandı bizim mülkiye müfettişi” endişesini uyandıran “Her şeyden haberim var” deyişinin pek boşuna bir atış olduğunu hemen görüp o yönden rahatlamıştım ama, kendi tavsiye ettiği bir yolu seçmiş olan bir gazetecinin getirdiği belgeleri, sureta olsun, alması gerektiğini bile hiç düşünmeyen ve umursamayan bir tutuma üzülmemek elbet kabil değildi !

Ama o bu kadarla da kalmamış ve üzüntümü ille de daha pekiştirmek ve beni bir de hayretin en sunturlusuyla sarsıp apıştırmak için devam etmiştir:

“Bedii Faik Bey, biz, benim arkadaşlarım beş parasız muhalefet yapmanın bütün acılarını ve sıkıntılarını çekerken, CHP’liler keseleri ve kasaları dopdolu, mideleri tok, yanaklarını beslenmekten al al, meydanlarda bize karşı dikiliyordu ! Yok artık böyle yağma, anlayınız ve bırakınız da, bizim arkadaşlarımızın da benizlerine kan gelsin...”

Burada ayağa kalkmış ve benim de hemen fırlamam üzerine, parmağını cebime tıktığım kâğıt tomarının ceketimdeki şişkinliğine dokundurarak ve bu defa gülmeyerek,

“O belge dedikleriniz her nelerse, onlarda bir suiistimalden önce, böyle bir kanlanıp canlanma hakkını ararsanız bulacağınızdan eminim” deyip büyük kapıya doğru yürüyüvermişti !

Elini uzatırken, karşılamadaki neşesi de, sıcaklığı da tabii uçup gitmişti ama gene de,

"Çevrenizde hâlâ kalmışlarsa, eski dostlara selam" demeyi de elden bırakmamıştır.

Ama, yarım yüzyıl sonra serinkanlılık taslayacak değilim elbet, ben tam anlamıyla perişandım!

Gazeteye döner dönmez ilk işim, meseleyi tabii Falih Rıfkı Bey'e aynen anlatmak oldu. Onun da sarsıldığını söylemem gerek. Bütün tecrübesine rağmen, hele o "Biraz da bizim arkadaşların benizlerine kan gelsin" faslını anlattığım zaman sapsarı olduğunu gördüm ve "Bu iş bitmiştir, artık iflah olmazlar" deyişi hâlâ kulaklarımdadır.

Ve Falih Bey,

"Pekiy şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?" der demez,

"Tabii bütün belgeleri yayımlayacağım" demem üzerine de adeta köpürmüş gibiydi:

"Bu polemigi gazetenin manşeti yapınız ve daha akacağından hiç şüphe etmediğim bütün belgeleri ve bilgileri hiç duraksamadan yayımlayın..."

Dediğini aynen yaptık ve daha da yapacaktık ki, ilk yazının patladığı gün, sabahın erken saatlerinde, ayaklarını aralanan kapıya dayayarak evime giren iki genç sivil polis beni tevkif edip, Adliye'ye götürdüler. Orada gıyabımda kesilen tevkif müzekkeresinin vicahîye çevrilmesi için, "Hicabî'nin tevkif makinesi" dediğimiz hâkim Abdülkadir Bey'in huzuruna çıkarıldım ve doğru Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildim.

Tevkif tezkeremi sonradan çerçeveletip odama asmışımıdır. Enteresandı ve bir "ilk"i temsil ettiğini hangi hukukçu görse kahkahalar arasında söylemiştir:

"Fazla suç işlemesine mâni olmak üzere tevkifine karar verilmiştir!"

Ne yazık ki, bu belge de *Dünya*'yı devrettiğim kişilerin ya ellerinde kalmış yahut bir ihtimal elleriyle yakılıp paraçalananlar arasına girmişdir!

Cezaevindeki iki haftadan biraz fazla olan misafirliğimi *O Biçim* adlı küçük kitabımda anlattığım için buraya almaya-çağım. Benim için ilginç olanı, meslektaşlarının hepsinden değil ama büyük çoğunluğundan gördüğüm sıcak yakınlıktır. Koğuşumuzda ısıtıcı olmadığının yazılması üzerine Yaşar Kemal'in getirdiği bir çift tiftik eldiveni hâlâ saklarım ve iliş-

tirdiği güzel mektubu da çok şükür *Dünya*'da bırakmamışım! Orhan Kemal'in, Hakkı Tanık Us'un, Kemal Zeki'nin, Bülent Ecevit'in, Peyami Safa'nın, Ali Naci'nin, Doğan'ın ve daha pek çoklarının mektupları da eşimin saklaması sayesinde elimde kalabildi.

Hapishanedeki en ilginç anı, tabii ki İsmet Paşa'nın ziyaretime gelişi idi. Getirdiği bir kutu çikolatayı "Paşanın hepinize selamı var" diyerek dördüncü kısmın bütün sakinlerine uzattığım zaman bir tanesinin bile yediğini görmedim. Hepsi çikolatayı alıp dudaklarına götürüyor, sonra alına değdirerek koynuna sokuyordu. Hapishanenin klasik af bekleyişi ve ümidi hemen canlanmış ve paşanın şekerlemeleri, çikolataları uğur sayılıvermişti!

Aynı tarihlerde, Hüseyin Cahit Bey'in o çok ileri yaşına rağmen tevkif edilip, Üsküdar Cezaevi'ne konması, acımı nasıl artırmışsa, Kapalıçarşı yangınına duyup bir kat daha üzülmüşümdür. Ama en büyük üzüntüyü, bir pazar sabahı sonuna kadar açılmış radyonun hoparlöründen kendi adımın geçtiği bir haberi dinlerken duyduğumu söylemeliyim!.. Bu, Falih Rıfkı Bey'in yazdığı bir mektuptu ve sonradan bana anlattığına göre, tamamen muhatabında kalacağı temin edilerek kendisinden istendiği halde, radyoda açıklanmaktaydı!

Hiçbir şey yapamazdım. Ellerim kollarım bağlı gibi hapisseydim ve birden ortağımın, benim "Hiç kimse için arka niyet beslemeyen bir Atatürkçü yazar" olduğumu belirten mektubunu her mahpus gibi hoparlörlerden dinliyor ve ne için olduğuna bir mana veremiyordum!

Ama çok değil, yarım saat sonra, başgardıyan "Haydi çıkıyorsun, eşyanı topla" diye geldiği zaman ne olduğunu hepimiz pekâlâ ve ranâ anlamış bulunuyorduk!

Menderes'in avukatı tarafından,

"Bedii Faik Bey'i en az sekiz on yıl içerde tutacaklardır. Şayet bir mektup verir de kendi güzel üslubunuzla, bir fena maksat güdülmediğini belirtirseniz, ben o mektupla Menderes'in tatmin olacağından eminim ve siz de lütfen emin olunuz ki bu mektup aramızda kalacaktır. Bedii Bey'in bile duyması mümkün değildir" denmesi üzerine, Falih Rıfkı Bey'in bu teminata inanmasıyla, Menderes'in mektubu almaz radyoya vermesi adeta bir olmuştur!

Avukat Burhan Apaydın'dı ve ben onun Falih Rıfkı Bey'i, yapılacakları bilerek ve planlayarak kandırdığını aslaa sanmadım. Bence ondan yayınlanmayacağı teminatı verilerek, bir mektubun alınması istenmiş, ama sonra politikacılar esas planı uygulamıştır. Her neyse, olan olmuştu ve tuhafı, tansiyonu yirmi altının üzerine fırlamış ve aile dostumuz rahmetli doktor Hikmet Sezer'in başucunda devamlı durduğu, perişan bir Falih Rıfkı'nın acılar içinde yazdığı bir mektup, bizim bazı meslek kargaları tarafından, hemen benimle irtibatlı kılınmış, benim isteğime bağlanmış ve hiç utanılıp sıkınılmadan benim özrüm sayılmıştır!

Hapishaneden çıkarken kapıda fikrimi soran muhabirlere, "Hapse girerken, şahıslar ve zümreler hakkında hangi düşünceye ve inanca sahipsem, çıkarken de öyleyim" deme-me ve bunun gazetelerde aynen yazılmasına rağmen bu te-zvir canlı tutulmak istendi. Ama az sonra, iddiacılarından he-men hepsinin ya aynı yolda ya da başka alanda pazara çı-kan iplikleri çoğalınca eridi gitti!

En güzelini ertesi gün odamı dolduran dostların çıkması-nı bekledikten sonra, Orhan Kemal söylemiştir.

"Kardeş" dedi, "onlar hapishaneci olmamışlar, bilemezler, oradan dışarı ahkâm kesilir sanıyorlar. Düşerlerse, ki dü-şenler olacak, o zaman öğrenirler!"

Gerçekten düşenler oldu ama öğrendiler mi, öğrendilerse ne öğrendiler bilmem ama ben, bizim meslekteki kıskançlı-ğın ve hasedin insanları en basit mantık platosundan dahi kolayca kaydırıp, ucu utanmazlığa kadar dayanan bir saç-malığa kolayca götürebildiğini iyi öğrendim!

Burada hemen bir saplama yapacağım:

Yıllar ve yıllar sonra Dr. Mükerrerem Sarol'la dost olduk. Birbirimizi tatlı tatlı iğnelemeyi hiç elden bırakmadan, ama dostluğumuzu da aslaa sarsalayıp çıkmaza götürme hatası-na hiç sapmadan...

Bir gün bizleri bir araya getirmeye pek arzulu olan rah-metli Sadi Pekin'in tertibi üzerine toplandığımız Divan'da, Bal Mahmut, Hayrettin Erkmen, Mithat Perin, Münici Giz, Ali Koçman tatlı tatlı konuşurken, bir aralık sözün döne do-laşa Sarol ile benim çatışmamıza gelip dayanması üzerine, doktora sormuştum:

“Kuzum doktor, sahi Falih Rıfkı Bey’den o mektubu yayınlamayı planlayarak mı almıştınız?”

Sarol’un cevabı aynen notlarımdadır.

“Yahu” demişti, “mektubu çıkar yol olarak gören ve düşünen ben değilim, Adnan Bey’di ve sanıyorum yayınlamayı o da hesaplamamıştır. Ama o akşam ‘Bunu ertesi sabah radyoda mutlaka yayınlatın’ diyenin kim olduğunu da beni kesen söylemem. Çünkü onu Falih Rıfkı da, sen de o tarihte dost saydığınız gibi, sen hâlâ da öyle sayıyorsun!”

Bütün ısrarlarımıza rağmen kim olduğunu söylemedi ve o yıllarda kabine arkadaşı olan Erkmen’in ustalıklı sorgularına rağmen dahi ağzından kaçırmadı!

Mithat Perin’le yıllar boyu, ne zaman hatırlasak konuyu deşmiş ve kim olabileceği hususunda çeşitli isimleri anmışsındır. Ama hiçbirine tam olarak damgayı vuramadık ve öylece hep havada kaldı!

Sadece malum gerçek kafalarımıza bir daha çakılmıştı:

“Dost sanılanla, gerçek dost her zaman bir olmaz!”

* * *

O 50’li yılların başlarında da, Babiâli’de, koltuklarının altında şişkin dosyaları olduğu halde, hayli yıpranmış kıyafetlerini, yeni ütülü bir düzeltmeyle silmeye çabalayan, saçlıysalar onları yeni taranmış, çıplak başlıysalar onları yeni yıkamış gibi göstermeye özenli, gezgin yazar veya mütercim tipleri hâlâ vardı!

Bunlar ezile büzüle girdikleri basımevlerinde, iltifata daha kapıdan başlar, karşılına kim çıkarsa hoş görünmek için övgüler yağdırırlar. Ve tabii kapı elemanlarının, odacıların ve taşımacı çocukların en sevdikleri tipler de onlardır.

Bizim kahveci Ali Efendi’nin, bunlardan hangisi gelse, hemen peşinden ya kahve ya çay götürüp ikram etmesi gibi, kapıcımız iyi kalpli Ali de hemen hepsini güler yüzle karşılayıp, hemen yazı işlerini haberdar etmeye ayrı bir özen gösterir ve telefonla yukarıyı ararken, gelen sanki müthiş biriymiş gibi,

“Ali Murat Bey geldiler...” yahut “Yusuf Temel Şahin Bey geliyorlar...” diyerek yazı işlerini güya alarına ederdi!

40'lı yıllara nazaran 50'lerde bunların sayısı hayli azalmışsa da gene de vardılar ve çoğu da iddialı olduğu için daha çok fikir yönü ağırlıklı gazeteleri yeğlerler, oralara yazı satmaya çabalarlardı!

40'lı yıllarda çoğu nasılsa emniyetçe fişlenmiş ve Babıâli'ye komünist oldukları yayılmış tiplerden oluşan bu garip-ler takımı, 50'li yıllarda o fişlenme, tek partiyle birlikte erimiş sayıldığı için, biraz da önem verenler pek kalmadığından, siyasî açıdan damgasızdılar ama, ekonomik yönden tabii gene de yoksuldular. İçlerinde birkaç dili rahatça konuşup yazarlar bile vardı ama gene de hiçbirinin devamlı işi yoktu ve olamıyordu.

Ben *Dünya*'da dışardan alınan yazı kontenjanının yarısından çoğunu bu tiplere ayırmış ve arkadaşlarıma onların dikkatlice kollarınmaları ricasında hep bulunmuşumdur. İçlerinde Falih Rıfkı Bey'in Mercan İdadisi'nden arkadaşı olanlar dahi vardı ki, bu gibileri de o kollar ve arada bir hatta yemeğe alıyordu.

Bu tutum bize fazla bir şey kaybettirmemiştir. Gerçi bazılarınin getirdiklerini ya İhsan Gögüş sumenininin altına tikiyor, ya Yekta Ragıp getirip getirip bize göstererek nereye yerleştireceğini bilemiyordu ama, biz gene de kollarınmalarını sürdürüyorduk. Bıktığım, bunaldığım çok olmuştur. O bunaltıyla bazılarınin geri çevrilmesini istediğim de oldu elbet. Ama kalplerini kırmamayı ve eserlerini hep önemli görmeyi sürdürdüm diyebilirim.

Doğrusu ya, Yaşar Kemal yanında zayıf, kansız yüzlü, iyi beslenmediğini hücrelerine kadar her uzvu adeta haykıran bir adamla odama girdiği zaman, aklıma ilk gelen "Eyvah... Galiba bu da bir yenisi..." demek olmuş ve Yaşar'ın kaba ama sınısıcak haykırışını dahi iyi kavrayamamıştım. Halbuki az sonra ayılıp da onun,

"Bak sana kimi getirdim, işte Orhan Kemal bu!" deyişini idrak edince, gerçekten çok sevindiğimi unutamam.

Orhan Kemal'in hikâyelerini okumuş ve çok da sevmişşindir ama o tarihc kadar resmini dahi görmemiş, kendisiyle de hiç karşılaşmamıştım.

Kahvelerimizi içerken, bir yandan Yaşar Kemal'in şakalarını cevaplıyor, bir yandan da Orhan'ı süzüyorum. Biraz si-

nirli olduğu hemen belli ama sakın durmaya ve Yaşar'ın la-tifelerine gülmeye çalışıyor... Elindeki kocaman sarı zarfı masamın ucuna hafifçe bıraktı ama hiçbir şey söylemedi. Ve Yaşar da bir süre sonra hemen kalkarken, ona dönüp,

“Ben gidiyorum, bu gençtir ama baba adamdır, her şeyi konuşabilirsin” dedikten sonra, koskocaman elleriyle beni omzumdan tutup şöyle bir süzdükten sonra, canımı acıtırcasına sarıldı ve çıktı gitti...

Ve işte o zaman öğrendim ki, Orhan Kemal bütün usta hikâyeciliğine rağmen, para sıkıntısı içindedir ve eserlerini Yaşar Nabi'nin Varlık Yayınları'ndan başka hiçbir kitabevi kabul etmemektedir. Varlık Yayınları demek hayli itibar da demektir şüphesiz ama, asla bir gelir demek değildir. Hatta değil gelir, gelirin parçası bile değil, olsa olsa ancak damlası, kıntısı demektir!

Orhan Kemal'in Varlık Yayınları sahibi Nabi'yi hiç kırma-dan kendine başka bir kapı açması gerekiyordu. Hele bu ka-pı, önce bir eserini gazetede tefrika edip onun kazancına, sonra da bastırınca kitabın gelirine doğru açıldı mı rahatla-yacağına şüphe yoktu! Gazete denince aklına tabii ilk gelen *Cumhuriyet* olmuştur... Orhan da solcu idi ve o tarihte *Cumhuriyet* tam olarak değilse de, gene de solcularımızın dayanağı olma yolundaydı.

Haydi biraz eğiliniz de kulaklarınıza söyleyeyim: götürdü-ğü eser, *Cumhuriyet* tarafından reddedilmiştir. Hem de hiç okunmadan ve incelenmeden, sadece yazarın Orhan Kemal olmasına dayanılarak! Neden mi? Onu da söyleyeyim, “Or-han Kemal adıyla *Cumhuriyet*'e daha fazla solcu damgası vurulabilir!” denerek!..

Ben bunları o gün Orhan Kemal'in heyecanlı konuşma-sıyla doğruca onun ağzından öğrendiğim zaman pek fazla şaşmadım. Sadece *Cumhuriyet*'teki muhatabının kim oldu-ğunu sormuş ve Cevat Fehmi cevabını aldığı zaman büs-bütün sakinleşmişimdir.

Orhan Kemal, mertçe eklemiştir de:

“Benim adımın gazeteye zarar getirebileceği *Cumhuri-yet*'in aklına geldiğine göre, sizin aklınıza da gelebilir, buna hiç şaşmam ve alınmam artık. Nitekim *Vatan* da, *Yeni Sa-bah* da *Cumhuriyet* gibi reddettiler.”

Hiç duraksamadan masanın köşesindeki sarı zarfa uzandım:

“Eser bu mu?”

“Evet” dedi, “tamamıyla hapishane olaylarıyla dolu bir uzun hikâyedir. 72. Koğuş adı da bundan geliyor. Bir defa okumanızı isterim ve beğenip koyabilirsiniz de elbet sevindim. Ama dediğim gibi size zarar vereceğini düşünürseniz...”

Sözünü tamamlatmadan ilk söylediğim,

“Size Orhan diyebilir miyim?” diye sorup “Elbette” demesi üzerine şudur:

“Bak Orhan Kemal, ben senin tarafından yazılmış bu kitabı hemen yayımlayacağım. Telif ücretinin yarısını da hemen sana şimdi ödeyecekler. Ayrıca eserini öyle reklam gü-rültüsüyle yayımlayacağım ki, kimsenin aklına kızıllık mızıl-lık gelemeyecek.”

Ve hemen telefonu açıp Falih Rıfku Bey'i aradım. Karşıma çıkar çıkmaz da,

“Beyefendi, Orhan Kemal genç kuşağın en büyük hikâyecisidir, onun bir eserini satın aldım. Şimdi izin verirsiniz, onu önce sizin ağzınızdan, sonra da benim söyleyeceklerimle tanıtmayı düşünüyorum. Ne dersiniz?” diye soruşumu Orhan Kemal açılmış gözlerle izliyordu. Falih Rıfku Bey hiç duraksamadan,

“İşte” dedi, “benim ağzımdan şu söylediğini yaz yeter, yetmiyorsa biraz da ekle. ‘Genç kuşağın en büyük hikâyecisi’ az övgü değildir.”

Ve böyle yaptık da... Ertesi gün bizim gazetede Falih Rıfku'nun ağzından Orhan Kemal tanıtılıyordu. Daha ertesi gün de benim söylediklerim ona eklenerek diğer gazetelerde ila-nımız boy göstermiştir!

Dahası var: kendisini komünist damgalanmanın yolu sa-yanlara inat olmak üzere, tefrikayı karakalemle bizzat resimledim ve her resmin altına imzama da rahatça attım!

Bu resimlemenin ayrıca Orhan da, ben de faydasını da gördük. Eserin içinde adı geçen “Berbat Süleyman” denilen bir zat gazeteyi ve Orhan'ı dava ettiği zaman, benim çizdiğim Berbat Süleyman resminin kendisine hiç uymaması saye-sinde davası reddedilmiş ve tazminattan falan hemen kurtulmuşuzdur!

Tabii Orhan matbaadan ayrılırken kanatlanmış gibiydi. Avansı imzalatılıp ödenirken gözlerinin sulanmasını hiç saklamadan,

“Kardeş, öyle hızır gibi yetiştin ki, bunu da sana ayrıca anlatırım” dedi ve hızla çıkıp gidişinde bu defa çoğalan göz yaşlarını saklama telaşı besbelliydi.

72. *Koğuş* çok beğenildi ve biz ondan sonra Orhan Kemal’in üç dört eserini daha yayımladık ve hepsi de tabii beğenildiler.

72. *Koğuş*’un, özellikle Falih Rıfkı Bey gibi çok güçlü ve komünizmle bağdaştırılmaz bir kalem tarafından övülüp benimsenmesi, Orhan Kemal’e bütün kitabevlerinin kapısını açmakta çokook yardımcı olmuştur diyebilirim. Kendimi katmıyorum, gerçi “Benim kefeni sen yırttın kardeş” sözü bizzat Orhan Kemal’indir ve ben onu hep abartılı bir iltifat saymışımdır ama, o bunu 1960 ihtilaline kadar hep söyledi durdu!

Neden mi 1960 ihtilaline kadar? Solcularımız 1960 ihtilalini artık tamamıyla kendi devirlerinin geldiği anlamına alıp kabarmışlardır ve Orhan Kemal de, ne yazık ki pek fazla olmasa da, bu duygudan kendini kurtaramamıştır da ondan!

Dünya’nın bulunduğu Narlı Bahçe Sokağı’nın başında, ne hikmetse oradaki bazı hamallar ve “madrabaz”lar arasında adeta uzanmış gibi oturarak konuşuyordu. Göz göze geldik... Hiç istifini bozmadı. Gülümsemedi bile...

“Merhaba Orhan, hayrola nedir bu?” dememe karşılık olarak da, ayaklarını biraz daha uzatıp bir dirseğine iyice yaslanarak:

“Merhaba patttron!” demiş ve hemen kışını dönerek çevresini güya pek keyiflendirmişti!

Fakat çok değil, bir ay kadar sonra gene odamdan içeri giriyor ve eskisi gibi “Merhaba kardeş” diyordu ama, bu defa ben kırıktım ve bir daha da hiç düzelemedim!

Orhan Kemal hiç şüphe yok, Türkçe’mizin en usta hikâyecilerindendir. Kendi anlatışına ve hatta övünüşüne göre, Bursa Cezaevi’nde tanışmak şerefine erdiği Nâzım Hikmet tarafından eğitilmiştir! Raşit olan asıl adını Orhan Kemal’e çevirenin de Nâzım olduğunu gene kendi ağzından dinlemiştim. Nâzım Hikmet’i onun kadar seven ve benimseyen yoktur diyebilirim. Onun Lenin’i de, Marx’ı da sadece Nâzım’dı

ve bunu söylemekten adeta gurur duyardı. Yanında Lenin'e sövün, gülümser; Marx'ı yere vurun, omuz silker; ama Nâzım'a en küçük bir imayla sataşılmasına dahi katlanamaz!

Benim odamda, Nâzım Hikmet'in Atatürk'ü anlamaktan çok uzak olduğunu söyleyen yakın arkadaşım Haldun Aksüt'e, sinirden titreyerek baktığını ve birden kapıya fırlayıp kendini dışarı attığını hâlâ gülerek hatırlarım. Ertesi gün geldiği zaman kendisi de gülüyordu ama daha çok sinirinden ve biraz da fizikî aczinden doğan bir çaresizlikten! Zira Haldun iki metreye yaklaşan boyu ve bir İskoç guardını andıran görüntüsü ve heybetiyle, öyle yakasına kolay kolay yapışılacaklardan değildi. Orhan'ın,

"Valla kudretimin yarı yarıya yetişeceğini kestirseydim tokatı patlatacaktım, ama bundan sonra bu gibiler için falçata veya bıçak taşımam en iyisi..." demesinde şüphe yok şaka payı vardı ama, ondaki Nâzım bağının sağlamlığını bilenler için, gerçeğin yüzdesi çok daha fazladır!

Nâzım dışında, dediğim gibi, hep hoşgörölü, hep umursamazdır! Haa... Bir de karşıtı var; Yaşar Kemal'in tenkit edilmesine, hatta hırpalanıp hicvedilmesine bayılır! Bence fazla belli etmemeye çalışırdı ama, Yaşar Kemal'in kendisinden daha çok beğenilmesine ve daha yaygın bir şöreti olmasına katlanamıyordu. O varken, Yaşar Kemal'e itibar, o durup dururken, Yaşar Kemal'e sevgi ve övgü olacak şey değildi onun için!

Bu bakımdan Haşım'e karşı Yahya Kemal'in beslediği hırslın, hıncın ve kıskançlığın hemen hemen aynını taşıdığı söylenebilir!

Halbuki şu tuhaflığa bakınız ki, Yaşar Kemal onu hep sevmiş, övmüş ve onöre etmiştir. Bir tek defa dahi Yaşar'ın ağzından Orhan Kemal'i yeren hatta ima yoluyla dahi iğneleyen tek sözcük duymadım. Buna karşılık öteki, bunu yapmak için vesile bile beklemez veya aramaz!

Aslında ikisi de, aynı alanda idiler ama eserlerinde birbirlerinin ne benzeri, ne de yakınlaşmışlardır. Hiçbirinden de ötekine bir tek tesir ışığı, bir tek taklit emaresi düştüğü söylenemez! Ama Yaşar Kemal kendini bu rahatlık içinde hissederek ve görürken, Orhan Kemal'in çok daha sağlam ve inançlı olarak aynı duyguyu taşıması gerektiği halde, o bun-

dan bazen pek de sık, uzak durmuştur!

72. Koğuş'u yayımlamaya karar verdiğimizizi duyar duymaz, bana âdeta koşarak gelen Yaşar Kemal'in sevincini hiç unutamam!

"Sana yakışanı, senden bekleneni hemen yaptın" derken, sevinci adeta gövdesinden taşıyordu!

Uzun süre, meseleyi kişilere yer değiştirerek düşünmüşümdür. Yani Yaşar'ın yerinde Orhan olsaydı... Hayır... Hayır... Ötekinin aynı sevinci gösterebileceğine hâlâ bir türlü akıl yatıramıyorum!

Bir gün Adnan Benk'le bir latifemizi hiç unutamam. Her yıl Nobel'e aday olacağı rivayeti itinayla yayılan Yaşar Kemal o yıl da gene böyle idi ve bu defa mesele biraz daha da ateşle işleniyordu. Adnan Benk işte buna değinerek,

"Bu defa galiba tutacak ve ister misin vurup Nobel'i alsın da..." der demez,

"Aman Allah saklasın" diye bağırdıktan sonra hayretle açılan gözlerine baka baka eklemiştim:

"Orhan Kemal'i kaybederiz."

Nitekim, bir süre sonra Orhan Kemal'in beklenmeyen ölümünü konuşuyorduk ki, Adnan Benk buruk bir yüzle ve acılı bir ses kırıklığı içinde:

"Sana göre artık Yaşar Kemal'in Nobel'i almasında bir sakınca yok!" deyivermişti!..

Bu, Orhan Kemal faslını daha hayli acılı tatlılı anıları taşımasına rağmen, bir övünüşe kapıldığımı sanmanız endişesiyle burada kapatacağım. Sadece solumuzun ahkâm gradusunu göstermeye biraz yarayacağını sandığım küçük bir olayı da, ilgisi dolayısıyla ucuna iliştiirmek zorundayım.

Ankara'dan çok ani bir kararla İstanbul'a dönmek zorunluğu altında, trenin kalkmasına birkaç dakika kala gara yetişebilmişim. Biletim yok. Gerçi basın pasosu beni götürür ama yataklı yerim yok! Gar müdürü, büyük bir nezaket ve ilgiyle, hemen trene binmemi, başkondüktöre gerekeni bildirip bir çare bulunabileceğini söyler söylemez, hemen karşımdaki vagona atladım. Bu ilk değil, daha önce de böyle bir durumda kalmış ve tren kalktıktan sonra, o zaman Ulaştırma Bakanlığı'na ayrılmış bir kompartımanın yolcusu olabilmişim!

Bu defa da böyle bir tesadüfe dualar edip, koridorda diki-

lirken tren kalktı ve ben etrafıma bakınıp bir kondüktörün geçmesini gözlüyordum ki, şair İbrahim Minnetoğlu'nun dost ve yakışıklı çehresini görüp sevindim. Minnetoğlu o tarihte, yüzücü Talat, kaleci Avni, sonradan sigortacı olan Rifat gibi, yataklı vagonlarda çalışıyordu.

Elimi sıkarken ilk sözü,

“Merak etmeyin, işareti aldık, sizi sabaha dek restoranda oturmamak zorunda bırakmayacağız” demek olmuş ve hemen elindeki maymuncukla baştaki vagonu açtıktan sonra,

“Buyrun, siz yemekten yatağınız da hazırlanmış olur” diye eklediği zaman keyfim artık tamamdı.

Ama öyle yorgun, öyle bitkindim ki, kendisine yemeğimi dahi kompartımana isteyip, hiç çıkamayacağımı söyledim. Ve az sonra yatağım hazır, çantam asılmış ve okuyacaklarım alt kanepeye yayılmış otururken, o anlatmıştı:

“Trende hemen sık sık Millî Emniyet emrinde tutulan böyle yerler olabiliyor... Bugün de sizin şansınıza işte böyle si size düştü. Bunlar bazen, hatta bazen değil, çoğu zaman boş gidebilirler de... Artık hesabı nasıl görülüyor, o tabii şirketle devlet arasında...”

“Pekiy mesela ben bunun parasını nasıl ve kime ödeyeceğim?”

“Ben” dedi, “kondüktöre kompartımanın kim tarafından kullanıldığını bildiren bir rapor veririm. O da onu Haydarpaşa'da şirket görevlilerine hemen aktarır. Eğer durum uygunsa belki Haydarpaşa'da ödemeniz istenir. Ama genellikle sanırım adresinize gönderilip tahsil ediliyor. Siz bu tarafını hiç merak etmeyin.”

Minnetoğlu'yla bir süre sohbet ettik. Az sonra onun “Vagon Penceresinden” başlığı altında *Dünya*'nın sanat ilavesine yazacağı fıkraların teklifini de o gün yaptığımı iyi hatırlıyorum. “Vagon Penceresinden” adını da ben teklif etmiş ve Minnetoğlu da pek beğenmişti.

Her istasyonda olması sanki zorunluymuş gibi duran akasya ağaçlarına da Minnetoğlu'nun “istasyon ağacı” adını taktığını o sohbetin keyifleri arasında hep hatırlarım.

Ve gözlerimin yavaş yavaş kapanmaya başlaması üzerine, Minnetoğlu hemen kalkmış ve benim pencereyi tamamen indirmem karşısında:

"Bedii Faik Bey, ben hep koridor başındaki 'makam'ımdayım. (Bu 'makam' deyimini pek mübalağalı bir ağda içinde söyleyip alaya alıyordu.) Kapınızı aralık bırakabilirsiniz. Samıyorum bu sıcaklığın bunaltısı öylece hayli hafifleyecektir!"

Ama ben gene de kapımı kapayıp yattım. Yataklı vagonlarda pek rahat uyuyanlardan değilimdir. Hele o yaşlarda hiç mi hiç... Buna bir de pencereden ancak samyeli sıcaklığının girmesi katılınca, büsbütün uykum dağıldı ve Minnetoğlu'nun tavsiyesine uyarak, bu defa kapıyı da aralayıp, önüne de el çantamı dayadım.

Gerçekten de hemen faydası olmuş ve bu defa hatta biraz örtünmek zorunluğu duymuştum ki, yan kompartımandan akseden sesler karşısında, herkesin de benim gibi kapısını açtığı hükmüne varıp, "Acaba bu defa sestem rahatsız olur muyum?" diye düşünürken, Davud Peygamber'e taş çıkartan bir oktav cesameti içinde, boru gibi bir sesin,

"*Dünya* mı? Bırak canım ne yapmış ki?" dediğini duyup irkildim! Bu sesi tanıyorum ama tam olarak çıkarabilmiş de değilim. Ama az sonra muhatabının:

"Aslında *Dünya*'nın Orhan Kemal'e gösterdiği yakınlık inanılır gibi değildir ve Bedii Faik'in böyle bir anlayış göstermesine akıl erdirmek..."

Boru sesli hemen sözü kesiyor:

"Yok yahu, ne Bedii Faik'i? Onu yapan da, yaptıran da Falih Rıfkı'dır. Yoksa Bedii Faik'e kalsa, Orhan Kemal'i de, Yaşar Kemal'i de, seni ve beni de bir kaşık suda boğar! Ve boğar da sonra keyfinden bir güzel de oynar!"

Sesi hemen tanıdım. Şöyle böyle aktör ve şöyle böyle de şair, Cahit Irgat'ın sesi bu!

Nitekim az sonra,

"Bana kalırsa Falih Rıfkı'ya dahi onu yaptıran bizim Mi-na olabilir" der demez, büsbütün isabet ettiğimi anlıyorum. Zira Cahit Irgat o sıralarda, Falih Rıfkı Atay'ın üvey kızı Mi-na Urgan'la yeni evlenmişti!

Uzatmayayım... Söylediler de söylediler... Hatta bir aralık, Cahit'in karşısındaki zat, Falih Rıfkı'nın benimle birlikte çalışmasından, onun dahi "pis bir sağcı" olmaya doğru hızla yol aldığı gibi bir sonucu rahatlıkla çıkarmış ve bir aralık benimle çatışmaya girmeyen solcu yazarların hemen hepsinin

de validelerine kadar işi vardırırmıştı!

Öbür taraflarındaki kompartımandan “güm güm” sesleri ve peşinden çalınan zillere koşan Minnetoğlu ve arkadaşlarının telaşlı seğirtişleri olmasaydı, kim bilir daha neler duyacağtım ama öbür komşuları daha fazla katlanamamış ve susturulmalarını istemişti. Onun sesini de hatırlar gibi olmuştum ama tam çıkaramamıştım.

“Yahu kardeşim, Bedii Faik’le bir hesabınız varsa karşısına geçer söylersiniz, adamın yeri belli yurdu belli... Gecenin bu saatinde nedir bu canım?” diye yükselen bu ses de hiç yabancımdı değil ama o yorgunluk, bitkinlik içinde çıkaramamış ve hemen kapımı kapamıştım.

Ertesi sabah, kahvaltıda fazla oyalandım ve tren gara yanaştıktan sonra kalkarak yerime döndüğüm zaman, Cahit Irgat da, yanındaki Kuzgun Acar olduğunu Minnetoğlu’ndan öğrendiğim çikolata solcu da perona inmişlerdi!

Öbür baştaki zatla yüz yüze gelir gelmez:

“Yahu Bedii, sen de burada mıydın? Dün gece senin yüzünden az daha iki herifi benzetecektim” diyerek boynuma sarıldığı zaman Firuzan Tekil’in dost göğsünde başımın ağrısı hemen dağılıvermişti!

Kuzgun Acar’ı tanıımıyordum. Babası Nazmi Acar’ı tanırdım. Kuzgun, onun evdeki kara hizmetçiyle olan macerasının mahsulüdür derler. Oğlanın rengine bakılırsa buna pek kolay da inanılır ama, ben bu gibi söylentilerin Babiâli’nin çamurcular faslına da pek yakıştığını gördüğüm ve bildiğim için, hiç üstünde durmamışımdır. Hiç şüphe yok, onun bana karşı oluşu solculuğundan geliyordu. Nasıl ki, bilir bilmez laflar etmesi ve görmesine, bilmesine hatta anlamasına imkân olmayan olaylarda bana dair ahkâmlar kesmesi de, tabii gene solculuğunun gereği idi.

Ama Cahit Irgat’ınki sadece solculuğundan doğma bir hışım, hınç veya sevgisizlik değildir. Bunun yanında ondaki nefret aramızdaki birkaç yıl önceye dayanan bir meseleden doğuyordu ki, bunu şimdi söyler söylemez, bu defa aklına dair de hemen bir hükme varabileceğinizi sanıyorum:

40’lı yıllarda Cahit Irgat bir şiir kitabı çıkarmış ve bana göre tarz itibarıyla hiç değil ama, bazı konularda Nâzım Hikmet esintisiyle yazdığı birtakım manzumecikleri toplayıp,

kendine has iddiacılık ve büyüklük taslamaları içinde edebiyatımıza (!) sunmuştu.

Tuhaf bu ya, devir komünizme karşı, sineğin vızıltısından anlam çıkarıp yaygara koparma devridir. Her tarafımız sıkıyönetimli, her köşemiz asker nöbetçili bir tek parti devresidir!

“Sinek vızıltısı” deyimini boşuna kullanmadım, Cahit Irgat’ın o şiir kitabı da ancak bir sinek vızıltısı sayılmanın ötesinde, başka hiçbir tesir hükmüne layık olmadığı halde, askerî bir savcı tarafından anlamlar çıkarılmış ve Cahit Irgat yalnız askerî mahkemeye verilmekle kalmamış bir de tutuklanmıştır!

Dava biraz uzar da... Bilirkişinin biri suç bulurken, diğeri bulmaz ve sonunda yeni bilirkişi tam Peyami Safa olarak tespit edilmişken, davanın zamanaşımına uğradığı anlaşılarak, hazret hemen tahliye edilir.

Fakat bitmedi, savcı bir süre sonra ordu komutanlığına başvurarak, davayı yeniden açabileceğini ve “vatandaş askerlikten soğutma” iddiasına tutunabileceğini bildirir bildirmez de izni alıp davayı yeniler... Bu sefer artık “zamanaşımı” geçersizdir. Zira vatandaşın askerlikten soğutulması hükmüne zaman aşımı girmemektedir ve o devrede –şimdi hâlâ var mı bilmiyorum– kanun bu konuda çok açıktır!

Yeni davada Peyami Safa bilirkişiliği reddetti. Aynı akşam Degüstasyon’da bana,

“Bedii Bey, sizi tavsiye ettim. İsterseniz kabul etmeyebilirsiniz ama bence pekâlâ bir tecrübedir” dedikten sonra, davanın bütün safhalarını anlatmış ve sıra şu zamanaşımını da silip süpürme hırsına gelince,

“İlle de bu adamı neden mahkûm etmeye uğraşıyorlar pek anlaşılır değil, evet komünist olmasına öyle ama bu derecede de önemli değil” diye de eklemişti.

Ben gönderilen davetiyei hemen geri çevirme kararını çoktan almıştım ama, aynı anda, askerî hâkim Enver Yakuboğlu arkadaşım gelerek arabamın tekerine çomak sokuverdi! Enver terfi etmiş, yardımcı hâkimlikten esasa geçmişti sanıyorum ve bir iki yıl önceki sıkıyönetim maceralarımdaki yardımını ve yakınlığını unutmama imkân olmadığı için de kendisini kırmam elbet kabil değildi. Sadece,

“Ama şu zamanaşımına karşı dahi tedbir alındığına göre

adamı ille de mahkûm etmek istediğinizi anlamak için fazla zekâyâ ihtiyaç yok. Ben buna alet olamam, taş çatlasa lehin rapor vereceğim bunu bilmiş ol" demişimdir. Buna karşılık da Enver,

"İşte ben de senden elbette bunu bekliyorum. Ama nasıl yapıp da bunun yolunu bulacak ve müspet hükme yardımcı olacaksın, işte asıl onu merak ediyorum" demez mi?

Ertesi gün, askerî mahkemeden verilen dosyayı bana ayrılan küçücük bir odada inceledim ve birden aklıma Oscar Wilde'ın nüktesi gelir gelmez de sevindim.

Kendisine ait olmayan bir dizi müstehcen yazı, ona mal edilerek mahkemeye verilen Wilde'ın, uğradığı haksızlık az sonra anlaşılnca, hâkim kendisine,

"Mr. Wilde" der, "hazır sizi bulmuşken sizin olmadığını hemen anladığımız bu yazılar hakkında fikrinizi sorayım. Söyler misiniz bunlar gerçekten müstehcen midir? (Yani ahlakdışı mı?)"

Wilde, kendine has gurur içinde cevabı yapıştırır:

"Daha da fena, kötü yazılmışlar!"

Kâğıt tomanını hemen önüme çekiyor ve yirmi dakikada raporu tamamlayıp imzalayarak hâkime teslim ediyorum.

"Bu şiirler o kadar kötü, o derece zorlama özentilerle dolu manzume kıvrıntılardır ki, onlardan 'Türk milletini askerden soğutma' gibi, ancak çok anlamlı ve ille de ustaca kaleme alınmış edebiyat eserlerine yakıştırılabilecek bir ağırlığı çıkarmak akılla, izanla bağdaşır şey değildir!"

"Daha ilk sayfasında, okuyanlardan büyük çoğunluğun elinden fırlatıp atacağı mutlak olan itici, sıkıcı velhasıl kötünün kötüsü bir yazıdan, yazarına lanet ve küfür yağması dışında bir tesir doğabileceği, akıldışı bir iddia olduğu kadar kanaatimce hatta kitabın üzerindeki satış yasağı dahi ona bir paye tanımanın ötesinde bir anlam taşımamakta, bu sebeple de kalkması tarafımızdan daha yararlı sayılmaktadır!"

Cahit Irgat hemen beraat etti. Beraat ettiği celsede tabii yoktum ve olmama da ne gerek ne de imkân vardı! Ama hemen ertesi gün hâkim Enver'den öğreneceğim ki, beraatine dahi fazla sevinemeyecek kadar bana kızmıştır. "Onu en az yedi yıllık bir mahkûmiyetten kurtardığın o ateşli raporu ben de, hatta savcı da pek beğenmiş, bulduğun yola da hay-

ran olmuştuk ama sanık seni orada bulsaydı herhalde rahmet okumayacaktı” derken Enver’in “Solcu hamakatine dair bundan güzel örnek olamaz” diye ekleyişini ibret ve dehşetle dinlemişimdir.

Sonradan hangi hukukçuyla konuşsam, “tesirsizlik” iddiasından başka çıkar yol olmadığını söylemiş ve beni rahatlatmıştır. Ama Cahit Irgat eserini kötülermeyi, kendisi için bir kurtarma yolu olarak seçtiğimi anlayamamış, daha doğrusu gururuna yedirememiş ve bir askerî mahkemenin dosyaları arasında unutulup gidecek bir iddianın kendisine getirdiği selamet payını dahi idrak edemeyip, onu adeta ağırlıklı bir edebî hüküm saymıştır!

Mina Urgan, benim odamda Falih Rıfkı Bey’le bana Cahit Irgat’la evlenişini anlatıyor ve gelecek hafta bizleri birlikte ziyaret edeceklerini söylüyordu.

Duramayıp kendisine yıllar öncenin bilirkişilik macerasını anlatmış ve Irgat’ın bana teşekkür borçlu olduğunu söyleyemesem de, kırgın ve kızgın olmasına akıl erdiremediğimi eklemiştim.

Mina hayretle dinlemişti. Bilmediği hemen anlaşılıyor ve yaptığının tek kurtuluş yolu olduğu fikrine katılıyordu. Biraz canının sıkıldığı da pek belliydi.

“Çok tuhaf, hiç bilmiyordum. Cahit de bana bu konuda bir şey söylemedi. Ama doğrusu ben olsam kızmak şöyle dursun, size elbet teşekkür ederdim” dedikten sonra,

“Ama Cahit çok mu çok gururludur” diye eklemişti ki, Falih Bey sözünü kesip bana dönerek tamamladı:

“Budaladır demek istiyor!..”

* * *

Zaferi kazanmaktan daha zoru, onu hazmetmektir.

Demokrat Parti 1954 seçim zaferinden sonra da, 1950’de olduğundan daha fazlasıyla bunu göstermeye hemen de başlamıştı!

Menderes 1950’de pek ummadığı büyüklükteki bir zafeirin yarı coşkusu, yarı şaşkınlığı, yarı ataklığı, yarı tereddüdü içinde kalmışken, 1954 zaferini doğruca kendi eseri saymanın gururu içinde, hep kendi isteklerini doğru, hep ken-

di iddialarını yararlı görme ve gösterme hatasını işlemeyi marifet sanmıştır!

1950 "çoğunluk rahatlığı"nın üzerine, 1954'ün daha da fazla "çoğunluk refahı" binince, o bundan demokrasinin cıvıllaşan bir kolunun yerini mutlaka başka bir uzvun almaya kalkacağı gibi tabii bir sonuç çıkaramamış, onun yerine "dikensiz gül bahçesi" adını bizzat verdiği, daha az muhalefetli, daha zayıf muhalefetli bir Meclis özlemini kaskatı bir şart yumrusu halinde yüreğine oturtmuştur!

Menderes'i ve yakın çevresini bu yola itmekte, şüphe yok 1946 oy hırsızlığının rolü de inkâr edilemez!

1946'da CHP, halk oylarına musallat olmasaydı, Demokrat Parti gene de iktidara gelemeyecekti ve seçime girdiği her yerde kazanmış olsa dahi Meclis'te yüz küsur milletvekiliyle temsil edilecekti. Ama bu onu hiç azımsanmayacak bir topluluk halinde, tam dört yıllık hınçsız, garazsız bir muhalefet tecrübesine rahatlıkla götürebileceği kadar, CHP iktidarının demokrasideki samimiyetini görüp, ona aslaa kinlenmemek, ondan artık aslaa kötü ve haksız bir davranış beklememek gibi bir güvene de kavuşturmuş olacaktı!

Halk yönünden de hemen aynıdır. CHP'nin 1946'daki oy alabarasını görmemiş olsaydık, bıkip usandığımız bir CHP'ye karşı sadece bu bıkkınlığın ve usanmanın gereğini düşünebilirdik. Halbuki o oylarımızı çalmakla, pek geniş bir kitleyi kinlenmeye, hırslanmaya, ne pahasına olursa olsun ille de onu ezip yok etme gayretine doğru itmiştir!

1950 bu hıncın sonucuydu! 1954'te onun hâlâ dinmemiş, eksilmemiş ve hatta beslenmiş olmasının hâsılasıdır!

Şüphe yok, demokrasi inancı ve gereklerinin idraki. Menderes'in tabiatına hayli zıt idi. Ama bu esasen pek müsait olmayan tabiatı, büsbütün güçlendirmede ve bir kat daha kendi kendini haklı buldurmada, 1946'daki CHP "oy hara-miliği"nin payı vardır ve büyüktür!

CHP, Demokrat Parti indinde güvenin zerresini dahi uyardıramayışının, her şeyden önce rejime de zarar verebileceğini başlangıçta hiç göremememiş veya buna aldırnamıştır.

Bunu ilk gören ve gereklerini yavaş yavaş ve ustalıkla yapmaya geçen gene de İnönü oldu.

"Bahar havası" devreleri hep bu gayretin sonucudur.

En kritik zamanlarda, sertleşmek yerine, hemen itidali hedef gösterip, yumuşatılmış ümit verici devlet başkanlığı nutukları da bu güvensizliği silme adımlarıdır!

Ve gene pek fazla olmasa da, kendi partisinin de derlenip toparlanmaya duyduğu ihtiyaçtan bahseden cümleleri, konuşmalarının ve nutuklarının arasına kendine has “İnönü ustalığı”yla yerleştirmek bile hep bu güven verme gayretinin mahsulleri idi!

Ama, “Bade harab el-Basra!..” demişler... Tam olmasa da, 1946 seçim haramiliğinden sonra bütün güven verme gayretlerine de, Basra’nın harap olmasından sonra yapılmış şeyler denebilir! Tam olmasa da diyorum, zira bu gayretlerin hiçbirisi, Menderes ve çevresini zerre kadar bükememiş, zırmık kadar dahi yumuşatıp inandıramamışken, gide gide DP safalarında özellikle İnönü’ye karşı bir saygı, İnönü’ye karşı bir güven duygusunun kıpırdamasına pekâlâ yaramıştır!

Menderes, itham edegeldiği bir despotluğu, şahsında da pekâlâ taşımakta olduğunu gösterdiğini fark edemedi. Kendisinin, arkadaşları nazarında, hele kazanılan iki büyük seçim zaferinden sonra, müstesna sayılabileceği inancına fena kapılmıştır. Ama 1954 zaferinden çok değil, bir yıl bile geçmeden hemen görüldü ki, kendisini demokrasiyle bağdaşmaz gören arkadaşlar grubu oluşmaya, çoğalmaya ve hatta patlamaya başlamıştır!

Dikensiz gül bahçesi mi? Ve ne kadar diken varsa, karşıdaki güllerden kesip koparmak mı? Al sana bu defa kendi güllerinin dikenlenmesi! Kendi bağının bozulmaya, bahçenin karışmaya başlaması!

Bu olmuştur ve DP’den istifalar başlamış, arkasından da Menderes’in tabiatı gereği kovulmalar sökün etmiştir!

Demokrat Parti iktidarının “ispat hakkı”nı basına tanıması gerektiğine inanan ve bunu haykıran milletvekilleri, bal gibi Meclis’te çok zayıf kalmış CHP muhalefetine yerine, yardımcı bir uzuv güçlenmesiydi ve demokrasinin tabiatında olan muhalefet zaruretinin gereği idi.

Tam on milletvekili partilerine ultimatolar verircesine ayrılmışlardır. Hemen hepsi de tanınmış ve bölgelerinde sevilip sivrilmiş kişilerdir bunlar: Prof. Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, Kasım Küfrevî, Dr. İbrahim Öktem, Raif Aybar, Şeref Kâ-

mil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Mustafa Ekinci, Ekrem Alican, Turan Güneş!..

Biraz siyasetle ilgilenmiş, biraz da hafızasında politik olaylar yer bulabilmiş herhangi bir insan dahi, bu adların siyasi tarihimizde, hiç de azımsanmayacak yerleri olduğunu hemen teslim edebilir. İçlerinden gerçekten seviyeli parti liderleri, gerçekten şöyle veya böyle, şu yönde yahut bu yönde, ama mutlaka etkili bakanlar, politika ağırlıkları ve saygınları çıkmış durmuştur!

Bu yetmezmiş gibi, Menderes'in gururu, bunlara bir de kovulmalar eklemiş ve bu sefer, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Ragıp Karaosmanoğlu, Sefaattin Karanakçı, İsmail Hakkı Akyüz, Behçet Kayaalp, Ziyad Ebüzziya, Mustafa Timur ve Sabahattin Çiracioğlu gibi çoğu şöhretli, ama hepsi de DP'nin ilk ve güçlü hizmetlisi olan bir kütle, istifa edenlerin grubuna katılmıştır!

Ben Ziyad Ebüzziya'nın kovulmayı beklemeyip, istifacılar safında olmasını isterdim ama, sonradan kendisinden dinlediğime göre "Böylece Menderes'in despot tutumunu biraz daha göstermenin ve parti içinde bu yolda bir uyanışı sağlamanın gereğini düşünerek, kovulma yolunu daha uygun bulmaları..." fikrini pek o kadar da boşuna saymadım.

Ziyad Bey'in kovulması üzerine çektiğim telgrafta sadece, "Aramıza hoş geldin!" demiştim. Aldığım cevap da ise o, "Geldim ama, kürkçü dükkânına tilkinin dönüşü gibi... Yani benden artık ancak boyun ısıtıcı bir parça çıkabilir" deyip beni hem güldürmüştü hem de hüznlendirmişti.

Kendisinde zaten pek az olan siyasi hırs, partisinden boşanmasıyla birlikte büsbütün yok olmuş ve bundan sonra katıldığı bütün siyasi hareketlerde hep kerhen varmış gibi görünmüştür. Daha sonra da politikadan büsbütün koptu ve kendisini adeta silip unutturmanın zevkine kapılmış gibi göstermeye çabaladı.

Halbuki eski ortağı Cihat Baban, esasen dağlar kadar hacimli olan hırsını daha da çoğaltmış ve parti içinde kalmakta yarar görmüştü.

Adnan Menderes, galiba ondaki bu hırsı iyi görmenin sonucu olarak, aslaa fazla adım atmasına imkân vermemiş ve ona büyük ikbal kapılarından hiçbirini de, hatta aralama-

mıştır! Cihat Baban, ancak bu katılığı iyice gördükten sonradır ki, birkaç ay sonra partiden çekilecektir.

Her neyse, Demokrat Parti işte böylece o büyüğün büyüğü 1954 seçim zaferinin pek fazla keyfini süremeden bizzat yarattığı sıkıntıların içine düşmeye başlamış ve bu hal, liderine şöyle bir kendi kendini gözden geçirme ihtiyacı duyurma yerine, onu daha çok asabileştirmeye itmiştir.

Ve hal tam böyle iken de, gelip çatan belediye seçimlerine CHP girmeme kararı almak gibi müthiş bir yanlışlığa düşürmez mi?

Besbelliydi ki, İnönü'nün ve Gülek'in bütün ayakta tutma gayretlerine ve moral aşılama didinmelerine rağmen CHP 1954 hezimetinin üzerine ve daha onun yaralarının kanı kurumadan, bir belediye seçimi faciası yaşamayı gözüne alamamış, daha doğrusu belediye seçiminin de genel seçimden zerre kadar farkı olabileceğine inanamamıştı!

Halbuki hiç de öyle değildi ve aradan geçen bir yıl dahi, DP'yi güçlendirmemiş, üzerinden parçalar düşmeye başlayan bir duvar yıprantısı görüntüsüne getirir olmuştu.

Eee pekiy... CHP belediye seçimlerine girmemiştir de, DP kendini pek rahat mı hissetmiştir? Ne münasebet... Hani o yavaş yavaş çoğalmaya başlayan bağımsızlar vardı ve onlar seçime ya giriyorlar yahut da mesela Köylü Partisi'ni destekliyorlardı ya, DP için bu kadarı bile huzursuz olmasına ve huzursuzluğunu da bazı illerde bir seçim baskısına kadar götürüp, halkı şaşırtmasına yetmiştir!

En ama en dikensiz bahçede yaptığı rahatlıkla söylenebilecek bu seçimde, gerçi DP gene kazanmasına kazanmıştır, fakat Diyarbakır, Muğla, Kırşehir, Burdur, Sivas, Muş, Siirt, Çorum gibi çoğu eski kalesi olan vilayetlerde bağımsız adaylar kazanmış, Edirne ve Maraş gibi iki ilde Köylü Partisi kazanırken, Ankara, Seyhan, Samsun, Hatay, Giresun, Erzurum, Antalya, Çanakkale, Balıkesir, Kars, Trabzon, Afyon, İzmit, Uşak, Mersin, Zonguldak, Kayseri, Konya hatta İzmir ve Manisa gibi merkezlerde de, DP adayları ile bağımsızların belediye üyeliklerini paylaştıkları görülmüştür.

Besbelliydi ki, CHP seçime katılsaydı, DP'nin dökülmeye başladığını görmesi ve göstermesi daha çok kolaylaşacak, belediye seçimleri 1954 sonucunun bir tamponu değil, tam

olmasa da, hayli geniş görüntülü bir karşıtı gibi boy gösterecekti!

Belediye seçimleri öncesinde ve esnasında, DP'nin yaptığı baskı o kadar belirgin ve can sıkıcı olmuştur ki, seçimler biter bitmez, yeniden istifalar görülmüş, mesela bunlardan biri (Şekip İnal) istifasında seçimde yapılan baskıları açık açık belirtmekten kendini alamamıştır. İstifanın bir cümlesi büsbütün ibret vericidir:

"Seçimlerdeki olaylar bana partimin demokrasi mefhumuyla hiçbir alakası kalmadığını gösterdi!"

Şekip İnal bu teşhisinde elbette yalnız da değildi. Nitekim az sonra Yusuf Azizoğlu, Muammer Alakant, Hasan Kangal, Emrullah Nutku, Prof. Muhlis Ete ve Asım Onur gibi tanınmış şahsiyetler partilerinden koptular...

Ve DP grubu da hemen toplanmakla kalmamış, çoğu aynı kızgınlık ve kırgınlık içinde olan üyelerin hükûmeti yerden yere vurmalarıyla ateşlenip, Menderes'i şaşkına çevirmiştir! Hemen herkes, bakanların istifalarını istiyor ve hükûmet politikasının iflasını haykırıyordu.

Menderes'in kabinesiyle birlikte tam istifaya gelirken, Sarol'un, karşısına dikilip sırf kendisi için güven isteyerek, bakanlarını feda etmesini söylemesi üzerine, irkildiği ve hemen de bu fikri kabul edip, grubundan sadece kendisi için güven istemek gibi bir acayıplığı pekâlâ ve ranâ yaptığı hep söylenmiştir. Şüphesiz sonuca bakınca söylentinin doğruluğu hemen anlaşılır da... Ama gerçi böylece, önce kendini ve hadise soğur soğumaz da arkadaşlarını kurtardığı söylenebilir ise de, artık bir defa taş yerinden oynamış ve bir daha hiçbir zaman oturamamış, hep sallanıp durmuştur!

O yılların en canlı meselelerinden biri olan Kıbrıs konusu dahi, yerinden oynayan bu taşı, eski ağırlığına kavuşturup oturtmaya yetmez! Başlangıçta Yunan dostluğunu Kıbrıs'ın da önüne alıp, Karamanlis'le girdiği siyasi flörtü, sonradan yavaş yavaş, halk ve basın baskısıyla terk etmeye yönelse de yetmemiş, "Kıbrıs Türk'tür" bağırıtlarının karşıtı değil teşvikçisi olmayı yeğlese de yetmemiştir!

Aslında Kıbrıs davası Menderes iktidarının öz meselesi, yürek inancı veya kafa mahsulü de değil, ancak "duçar" olduğu bir konuydu!

Kıbrıs'ın Türk halkına bir milli dava olarak sürülmesi de, tanıtılması da ve gide gide benimsetilip büyütülmesi de, Sedat Simavi'nin ve dolayısıyla *Hürriyet*'in eseridir!

Sedat Simavi merhum, konuyu ortaya atıp Kıbrıs'ın başlıca millî meselemiz olması gerektiğini yazdığı zaman hemen katılan bir ikinci yazar çıkmamıştır bile! Kendisi için "Durup dururken başımıza iş açmak mı istiyor?" şüphesine kapılanlar ise daha çoktur ve özellikle dışişleri bakanımız olan Köprülü'nün bunların başında geldiği bilinmez şey de değildir!

Ama Sedat Simavi, yalnız kalmaya hiç önem vermemiştir. Belki de bundan hoşlandı ve bu defa Kıbrıs'ı gazetesinin en baş meselesi yapıp, hemen her gün işlemeye geçti.

Halk ağzına uygun yazı tarzı ve parlatsız, edebiyatsız, düpedüz bir asker mektubu gibi yalın ve kısa makaleleri, halkın kendisini kolay anlamasına da pek uyduğu için, kısa zamanda tesiri de görülmüştür.

O tarihte Kıbrıslı Türklerin Türkiye'deki başkanlığını yapan Prof. Dr. Derviş Manioğlu başta olmak üzere, tabii önce onlar, arkasından da Kıbrıs davası için kolayca tahrik edilebilen üniversite kuruluşları, öğrenci dernekleri, başka cemiyetler birer birer uyanıp dikilmeye başlamışlar, arkasından davayı sadece Sedat Bey'e bırakmanın yanlışlığını gören diğer basın elemanları silkinmeye geçmişler... Arkasından devlet radyosu ucundan kenarından meseleye dokunur olmuş, peşinden kapalı toplantılar, ateşli konuşmalar... Derkeken... Bir gün bir de bakmışızdır ki, sokaklar inliyor, Beyazıt Meydanı'ndaki ateşli miting bitmeden, Ankara'nın Kızılay'ındaki başlıyor ve o bitmeden Kordonboyu'nda bir yenisi boy gösteriyor...

Ve artık tabii "Yunan dostluğu bizim için Kıbrıs'tan daha önemlidir" diyebilmek, Fuat Köprülü Hoca'ya pahalya oturuyor ve Sedat Simavi'nin *Hürriyet*'i başta olmak üzere, basının önemli bir kısmı da onun istifasını başlıca konu yapıyordu!

O günlerde, yani başlangıçta bir tek parolamız vardır: "Kıbrıs Türk'tür." Sonra bunun ardına bir ekleme yapıldı: "Türk kalacaktır."

Rahmetli Behçet Kemal'in o mitingden ötekine koşmaktan kısılan sesi ve yorgunluktan bitkin gövdesiyle odama girer girmez,

"Allah aşkına sıcak bir şeyler söyle..." dedikten sonra hâlâ yatışmamış soluğunu ayarlamaya çalışarak,

"Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır elbet dee... Bu gidişle ben kolay kalamayacağım galiba" deyişini unutamam.

Ama böyle dedikten az sonra bizim Ali Efendi'nin demli çayını içer içmez, müthiş bir kabına sığamazlık içinde telefona sarılıp üniversite öğrenci birliğini aradığını ve gelecek mitingin Üsküdar Meydanı'nda yapılmasını sağladığını da hep gülerek hatırlarım!

"Kıbrıs Türk'tür" parolası, önceleri başkası aslaa düşünülemez inancı ve katılığı içinde alınmış ve gide gide bir savaş yaygarasına dönüşme istidadı göstermeye başlamıştır. Günler geçtikçe mitinglerdeki bağırtılarda ölmeye hazır olduğu sloganlarının sıklaştığı, "gerekirse savaş" naralarının yükseldiği de görüldü!

Tam o sıralarda Fethi Çelikbaş, İsviçreli Migros'u Türkiye'ye getirtmişti ve seyyar arabalarıyla mahalle içlerine kadar yayılmaya başlayan bu gezici süpermarket hamlesi büyük ilgi de görmüştü. Migros kamyonlarının üzerinde de "Migros Türk" yazısı vardır ve bir yaşlı hanım, "Kıbrıs Türk'tür" yaygaralarının ucu hafiften hafiften tahribata ve taşkınlıklara gelip dayanmış ağır havasının bunaltısı içinde, birbirleri arkasından geçmekte olan iki Migros kamyonundaki "Migros Türk" yazısını görür görmez, aynı durakta otobüs bekleyen bizim Erdoğan Bazer'e sorar:

"Oğlum bu Migros da bir ada mı? Onu da alacak mıyız?"

Evet, Kıbrıs'ı alacağımıza bel bağlamayan hemen hemen kalmamış gibiyken, politik realiteler ve dengeler yavaş yavaş görülmeye, klasik Yunan hamiliği ve Rum hizmetkârlığı, İngiliz dostlarımızdan adeta püskürmeye başlayınca, hayır, mitinglerimiz sönmemiş, bağırtılarımız eksilmemiştir de sadece parolamız değişmiştir. Bu defa "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır" demiyor veya diyemiyor, onun yerine "Ya taksim, ya ölüm" sloganını yerleştiriyorduk!

Kıbrıs'ı bütünüyle almak iddiasından, inleye sıkıla, ıkına çekine taksim rızasına gelip dayanmamız, tabii halk kitlelerini bu defa o noktada olsun kalabilmek hırsına ve hıncına düşürmüş ve bu sefer bu hırs ve hınc miting kalabalığını sadece çoğaltmakla kalmamış, biraz da azgınlaştırmış, daha

çok kırıcı ve yıkıcı yapmaya yöneltmiştir!

Ve halk bu asabiyet sınırsızlığı içinde köpürmekteyken, Anadolu Ajansı'nın verdiği bir haberin –zamanı dolayısıyla– güya bir akşam gazetemizde yer bulmasıyla birlikte, adına “6-7 Eylül Olayı” dediğimiz halk ayaklanması hemen doğuvermiştir.

Haber, Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba konduğu ve patlamanın hayli tahripkâr olduğu merkezindeydi. Haberi AA'dan alan *İstanbul Ekspres* gazetesi Mithat Perin'indi ve tuhafı, aynı haberi AA'dan alıp İstanbul Radyosu da verdiği halde, gene de yıllar boyu “halkı tahrik etmek”le sadece Mithat Perin itham edilmiştir! Merhumun Teşvikiye'deki cenaze töreninde dahi, hem de *Hürriyet* muhabiri tarafından, bizlere bu sorulmuş ve aksi iddialarımıza rağmen, hem de gene *Hürriyet* gazetesi tarafından rahmetli Mithat aynı yolda itham edilmiştir!

6-7 Eylül, Menderes hükümetinin 1954 zaferinden sonra hemen dönmeye başlayan şansının en kötü bölümlerinden biridir ve ne ölçüde bilerek, ne nispette hiç düşünülmeden ve istenmeden yapıldığı veya ortaya salındığı hâlâ anlaşılamamış bir felaket tablosudur.

6-7 Eylül'ü, İngiliz Sefareti'nde onurumuza verilen bir davetten çıkıp Hilton Oteli'ne sığınarak, bütün dehşetiyle saatler boyu yaşayıp izledikten sonra, gece yarısında evlerimize dönüyorduk. Doğan Nadi, annesinin dönmesine izin vermemesi üzerine Hilton'da oda ayırıp yatmak zorunda kalmıştı. Biz; Şevket Rado, Prof. Türkân Rado, eşim ve ben arabalarımızın tahribinden korkup, onları Hilton'da bırakmış ve yürüyerek Cihangir'deki evlerimize dönüyorduk. Ara sokaklar dahi kırık camlar, kaldırımlara yayılmış ev eşyalarıyla doluydu. Hepsi genç bir çapulcu grubunun ellerindeki sopaları sağa sola vurup neye rastlarsa kırıp dökmeleri karşısında, hırsıyla durmuş ve seslenmeye hazırlanmıştım ki, apartmanların birinin penceresinden, fanilasını geren göbeğini kaşıya kaşıya bir adam müsveddesinin sarkıp, karşıdaki bakkal dükkânını gösterecek,

“Yıkın onu da, o kerata da Rum'dur” dediğini görmüş ve kusmamı zor önlemişimdir.

Şevket Rado'nun kolumdan çekerken,

"Keratanın mutlaka borçlu olduğu bakkaldır bu. Yıkıp kurtulacak" deyişini de 6-7 Eylül'ün sembolü gibi hep hatırlamışımıdır!

Biz; Hasan Âli Yücel, Bahadır Dülger, Abdi İpekçi, Fikret Adil ve ben İngiliz hükümetinin davetlisi olarak 7 eylül sabahı İngiltere'ye hareket edecektik. Olaylar üzerine ben vazgeçtiğimi Falih Bey'e söylemek üzere sabahı bekliyordum ki, o telefon edip,

"Sakın vazgeçme git, burada kalıp bu iğrenç atmosferden sen olsun kurtulmalı ve bir de dışardaki akisleri izleme fırsatını kullanmalısın" diyerek beni rahatlatmıştı. Bir saat sonra da İngiliz Sefareti'nin ünlü Royce'u, içinde Hasan Âli merhum olduğu halde kapıma dayanmış ve biz iki Türk, önünde İngiliz bayrağı sallanan resmi bir yabancı arabanın penceresinden, Tophane yokuşuna yayılmış etleri, sakatat yığınlarını, buzdolaplarını, meyveleri, çekmeceleri, dolapları, kâğıt dağlarını... Sonra Karaköy'e kadar uzanan bir dizi tahıl çuvallarını, yağ tenekelerini, bidon hengâmesini ve daktilo makinesi, radyo, fırın, ocak, tencere, tabak gibi mutfak parçası heyulasını, sulanmış gözlerle seyrederek, Yeşilköy'e doğru yol alıyorduk!..

6-7 Eylül bir halk hareketi miydi? Aslaaa! Ama bir çapul fırsatçılığı olduğu ve her büyük şehri saran gecekondu yoksulluğunun, bir yağma fırsatının zuhur etmesini dahi beklemeden, o fırsatın çıkmasını doğruca yaratmakta ne kadar yatkın olduğunu göstermesi bakımından da ibret alınacak bir olaydır!

6-7 Eylül'ü bir halk hareketi gibi görüp yorumlamak, daha çok sol fâsık-ı mahrumlarımızın gayretidir ve gülünç bir iddia gradusunun ötesine de geçememiştir.

O günlerde, Ruhi Su, Uraz vesaire gibi solcular, askeri mahkemece görülen davaları dolayısıyla Harbiye'deki ordu-evinde tutukluydular.

6-7 Eylül gecesinin sokak gürültüsü tabii Harbiye'ye aksetmiş ve hepsini heyecanlandırmıştır. Önce kapatıldıkları hücrelerin kapılarını hafifçe vurarak nöbetçi erlere neler olduğunu sorarlar ve "Oturun oturduğunuz yerde, dışarda halk ayaklanmış her yeri yıkıyorlar" cevabı üzerine de bu defa kapıları hırsıyla yumruklayıp tekmelemeye geçerler.

"Bırakın artık bizi, halk ayaklandı işte!" diye iyice bağır-malarına karşılık, nöbetçi yüzbaşı koşmuş ve sesleri dinle-dikten sonra, kapılardan birini açıtırıp, karşısında nefes ne-fese ve heyecan içinde titreyen Ruhi Su'ya bağırmıştır:

"Beklediğiniz halk ayaklanması olmadı ama, farz edin ki oldu. Ben şimdi ne yapacağım bilir misiniz? Sizleri gene bu kapıların ardında tutacak ve halkınızın sizi kurtarmasını bekleyeceğim!"

Olayı, tam beş yıl sonra, bu defa 27 Mayıs'ta tekrar kar-şılaştığım Binbaşı Rasim gepgenç bir yüzbaşıyken anlatmış ve "Bu komünistler ne zaman sokaktan bir bağirtı aksetse, 'Hah... Günümüz geldi' diye ayaklanırlardı. Ama buna kar-şılık içeri aldığımız beş on kişilik bir Ticanî grubu da vardı ki, onlar da hemen her cuma günü, 'Geliyor işte, sesini duyuyorum. Mübarek gelip şimdi şu kapıları paralayacak' diye homurdanır, adeta vecde gelip birbirlerini aldatırlardı" deyip bizleri güldürmüştü.

Her neyse 6-7 Eylül'ün tesiri, kendi öz büyüklüğünden hayli aşağıda olmuş ve Menderes biraz da inkâr edilmez bir basın yardımı sayesinde, hengâmeyi gerçekten çabuk ve hayli de ucuz atlatmıştır.

Bir hakkı daha hemen teslim edelim:

Başta Fatin Rüştü Zorlu olmak üzere, Dışişlerimiz Türk halkındaki Kıbrıs coşkusunu, müzakere masalarında hayli iyi kullanmışlar ve uğraşa didişe, çalışma çabalaya Kıbrıs'ın yönetiminde Türklere de Rumların hizasında hak tanınma-sını ve bu federal oluşumdaki herhangi bir çatlağa karşı da Türkiye'nin garantör devlet olarak kabulünü sağlamışlardır.

Menderes ve özellikle Fatin Rüştü'nün gerçekleştirdiği bu garantörlük olmasaydı, Ecevit'in Kıbrıs fatihliği, eski Harbi-ye-Fatih tramvay hattı kadar dahi tarihî bir çizgi haysiyeti kazanamazdı!

* * *

Falih Rıfkı Bey, gazetede çalışan arkadaşların hepsini şüphesiz sever, ama bazılarının adlarını nedense hep benzer yakıştırmalarla söylerdi. Mesela Fikret Otyam'ın soyadı onun ağzında hep "Otyat"tır. Gene mesela bizim pazar ilavesine

muntazaman yazan sevimlinin sevimlisi Selçuk Kaskan'inki "Kaskat", Erdoğan Bazer'inki "Bezer"dir. Vedat Etensel'in ise yalnız soyadı değil, adı da benzetilmiştir: Rıfat Sel!

Çocuklar üstadın bu tutumundan hiç de şikâyetçi değildir de! Bunu, pek büyük bir yazarın pek önemsiz bir hafıza zaafı olarak görmekte hiç duraksamamışlar ve hatta keyif bile almışlardır diyebilirim.

Bir gün benim odamda rastladığı Selçuk Kaskan'a "Merhaba Kaskat Bey" demesi üzerine, Selçuk'un o tam bir İstanbul beyefendisi hali ve fazlının fazlası tonton şişmanlığı içinde,

"Ah! Beyefendi, soyadımın gerçekten ifade buyurduğunuz gibi olmasını ne çok isterdim" dedikten sonra, Kaskat'ın Fransızca'daki anlamını kastederek,

"Ama o zaman da bana herhalde Niagara adını takarlardı" diye eklemesine hayli gülmüş, fakat bu vesileyle dahi aslını öğrendiği soyadını gene de Kaskat yapmakta devam etmiştir.

Fikret Otyam'ın da,

"Yahu abi, bir defa olsun şu Otyam'ı üstadın ağzından duyayım, yeter!" diye arada bir hayıflanır gibi takıldığını da iyi hatırlarım.

Fakat hepsinin, gazetede ki hemen herkesin yazılarını da okur ve gördüğü yanlışları "kendilerini kırmadan uygunca söylenmesi" kaydıyla notlar halinde özellikle Yekta Ragıp'a yazdırırdı.

Sadece tercüme edilip gazeteye konmasını istediği bir yazıdaki affedilmez tercüme hatası yüzünden, Salih Uygur adlı bir gencin mutlaka gazeteyle ilgisini kesmemi istediğini hatırlıyorum! Nedense tercüme yanlışlarına daha çok takılır ve önemli bulurdu. Bu yüzden ki, Adnan Benk'in *Dünya*'ya girmesiyle rahat etmiş, Fransızca'yı Benk'in bilgisi ve dirayetine bırakmanın adeta keyfini sürmüştür.

Aslında Nurullah Ataç, işlerinin çokluğunu öne sürerek, uzun süre ustalıkla yaptığı tercümelere devam edebilseydi, Salih Uygur'lara falan düşeceğimiz yoktu ama, Ataç'ın "Artık tam olarak değil, size ancak aralıklı olarak hizmet verebilirim" demesiyle doğan boşluğu Adnan Benk'in gelişine kadar hep zar zor doldurabilmişizdir.

Gerçi Nurullah Ataç, Adnan Benk'in gelişinden sonra da arada bir yardımını uzatıyor ve hele özellikle kendi seçtiği

edebî eserlerin tercümelerini bize veriyordu ama, o dahi Adnan'ın varlığını gazete için büyük teminat saymış ve Benk'in her marifetini övmüştür.

Sanırım Adnan Benk'in yönettiği sanat ilavemiz, emsalinin en seviyelisi ve gerçekten üstünüydü. Benk'in tiyatro kritiklerini ise, hâlâ kabına erişilememiş ve ondan sonra yarısı değerinde dahi bir başkasına rastlanmamış eserler olarak saymakta hiç de abartma yoktur sanırım.

Gide gide gazetede ki odası tanınmış müzisyenlerin, meşhur tiyatro oyuncularının, ressamların, heykeltıraşların uğrak yeri olmuştur. Ben, hepsi de şöhretli olan bu elvandan bir kısmını böylece tanımışım. Ressam Orhan Peker'le, harika kızlarımızdan Suna Kan'la, Abdurrahman Öztoprak'la, Ulvi Uraz'la... İsimlerini sayfalarca uzatacağım daha pek çok sanatçımızla Adnan Benk'in odasında tanıştım.

Falih Rıfkı Bey'in, gazetede iki kişiye ayrı bir önem verdiğini ve konuşmaktan hep hoşlandığını söyleyebilirim. Biri Adnan Benk'ti, öteki de kardeşim İlhan Akın. İlhan o yıllarda henüz çiçeği burnunda bir doçentti ve Adnan'ın edebiyat fakültesinde taşıdığı aynı unvanı, o hukukta kuşanmıştı! Falih Rıfkı Bey'in hele ikisini bir arada yakalayabildiği benim odamdaki sohbet keyfini hiç unutamam.

Bir gün benim Adnan Benk'ten isteyip de uzun süre sürüncemede bırakılmasına kızdığım bir yazı dolayısıyla, kendisine telefonda yaptığım bir dizi sitemi sükûnetle dinledikten sonra, telefonu kapatmamla beraber,

"Hiç şüphem yok haklısın ama, bu çocuğu gücendirmenin de şart olduğunu sakın unutma" deyişini de hep hatırlamışım.

Kendisi bir gün dahi Adnan Benk'e gülümsemeden bakmamıştır!

Hiç şüphem yok, Nurullah Ataç'a da büyük önem verirdi. Hatta daha da çok önem verirdi. Ama Ataç'a kızmışsa söylemedik bırakmaz, Ataç'ta bir terslik bulunca da yaptığı alayın haddi hesabı olmazdı.

Nurullah Ataç'tan dahi esirgemediği bir sertliğin zerresini dahi Adnan Benk'e göstermeyişi, hatta değil kendi göstermesi, benim dahi bunu göstermemi istemeyişini hafif şakacı bir dille kendisine söylememiş de değilimdir. Buna karşı

ibretli bir tablo çizdiğini de iyi hatırlıyorum:

"Nurullah Ataç yetişen değil, yetişmiş, hatta biraz fazlaya ermiş ulu ve bükülmez bir ağaçtır. Onun ters bir dalını kesersin veya sağlıklı gözdeğün bir yaprak demetini yolabilirsin. Bu onu ancak düzeltir ve daha sağlıklı yapar. Halbuki Adnan genç bir fidan, ona elbet itina gerek!"

Doğrusu tam olarak kelime kelime bu değilse de bu anlamda ve şüphesiz daha güzel bir şeyler söylemiş ve sonra,

"Haa bak, senin İlhan için de aynı şeyleri söyleyebilirim. Mesela sana bir yanlışını görüp söylememle, kardeşinin bir hatasını belirtmem arasındaki üslup farkı, bil ki senin kartlığındandır!" demiş ve kahkahayı basmıştı!

Nurullah Ataç, yazları kızının Büyükkada'daki evinde geçirmeye başlamış, bu sebeple de onu görme imkânımız daha çoğalmıştı. Haftada üç gün muntazaman bana uğrar ve akşam benim arabamla vapur iskelesine birlikte ulaşırdık. Ben de Heybeliada'da oturuyordum ve vapur sohbetimiz Heybeli'ye kadar, vapurun nefesine göre, bazen bir saate yakın sürüyordu.

Ataç, bana geldiği üç günün bazen birinde pek sevdiği Nadir Nadi'ye uğrar ve *Cumhuriyet*'ten sonra bize gelir gelmez,

"Nadir'le biraz ferahladım ama iki gazete arasındaki yol beni bunalttı, hemen soğuk bir şeyler söyle" demeyi hiç ihmal etmez.

Ve işte gene böyle bir akşamüzeri onun ele aldığı kişileri yerden yere vuran ısırgan tenkitlerini dinleyip keyifleniyordum ki, odasından telefonla arayan Falih Bey,

"Nurullah Ataç yanında mı?" diye sorduktan sonra "Evet" dememle birlikte adeta bağırarak,

"Söyle ona bana uğrasın, hatta sen de gelsen iyi olur" diyerek ikimizi de telaşlandırdı.

Falih Rıfkı Bey öyle bağırıyordu ki, Ataç'a bir şey söyleme gerek kalmamış, o,

"Duydum duydum... Haydi kalkalım" diyerek kapıya yönelmişti bile. Yalnız merdivenleri çıkarken,

"İnşallah zor bir tercüme istemez, bu sıcakta doğrusu ya..." diye homurdanmaya geçmiş, ama az sonra odaya girer girmez, rastladığı tavır karşısında da, sanırım tercümelerin en zoruna dahi razı olacak bir hale düşüvermişti!

Falih Bey, Ataç'a asık bir yüzle,

"Geç karşıya otur" dedikten sonra, hışımlla ayağa fırlayarak masası üzerinde duran bir gazeteyi götürüp suratına fırlatır fırlatmaz da bağırmaya başlamıştı:

"Bu ne bu ? Sizlerde artık hiç mi utanma kalmadı ? Bu *Ulus*'a yakışsa, sana yakışmayan iğrençliği hangi hayvan ikinize birden kuşandırmıştır ?"

Ve gazeteyi, suratına yemekle sadece büzülmüş kalmış olan Ataç'ın önünden alarak, bana uzatıp tekrar kükredti:

"Bak Allah aşkına, şu utanmazlığın, hayâsızlığın ilanına bak ! Bak da bu heriflerin dil devrimciliklerinin gradosunu cetvel tahtasıyla ölçercesine anla !"

Titreyen elleriyle uzattığı gazeteyi, titreyen ellerimle aldım; bu, *Ulus*'un bir gün önceki sayısıydı ve birinci sayfanın tam ortasında, sanırın ya beş ya altı sütun iriliğinde kocaman bir ilanda Nurullah Ataç'ın *Ulus* okurları için çevirdiği bir romanın reklamı yapılırken, çok iri puntolarla,

"Nurullah Ataç bu eseri, söyleşilerindeki dille değil, tam konuştuğumuz Türkçe'yle çevirmiştir" diye adeta bağırıyordu !

Ve Falih Rıfkı, köşesinde büzülüp hâlâ önüne bakmakta olan Nurullah Ataç'a karşı artık çağılayanlar gibi konuşuyordu:

"Bir romanın okuyucu nazarında geçerli ve ilgiye layık olması için, senin sohbetinde kullandığın Türkçe'nin inkârı şartsa, ne halt etmeye onda ısrar ediyorsun ? Demek ki senin yazıların ve dilin *Ulus* okurlarının zıddına ! Ve okurları senin imzan altında çıkan bir esere çekip ısındırmanın tek yolu da senin Türkçe'nin yere çalınması ! Bununla iftihar mı ediyorsun ? Buna nza göstererek kazanacağın üç kuruşu, söyle bana nasıl hazmedeceksin ?"

Nurullah Ataç, hep ama hep önüne bakıyordu, tek cümle söylememiş, ancak Falih Rıfkı Bey,

"Haydi gidin artık da rahat nefes alayım" diye ikimize birden kapıyı gösterirken, duyulur duyulmaz bir sesle,

"Haklısınız, büyük hata işledik" diye mırıldanarak çıkmıştır.

Odamda da bir süre geçirdiği sarsıntıyı atlatamamış ve neden sonra kahvelerimizi içerken,

"Yerden göğe haklı... Yerden göğe haklı..." diye bir süre ay-nı sözden başkasını bulamamış gibi söylenmişti. Ve benim,

"Bana kalırsa üstat, seni oyuna getirmişler gibi!" demem üzerinedir ki çözülebilmisti.

"Yok" demişti, "tercümeyi tam konuştuğumuz Türkçe'yle yapmamı şart koşmuşlardı ve ben de bunu kabul etmiştim. Buraya kadar oyun falan yok. Ama benim gafletim, bunu ilanda kullanacaklarını, bunu bir reklam dayanağı yapacaklarını kestiremememdir!"

"İyi ya" dedim, "oyun diye ben de bunu kastediyorum ve sen bunu Falih Bey'e niye söylemedin, onu anlayabilmiş değilim."

İşte o zaman öyle bir cevap vermiştir ki, Nurullah Ataç'lığına tam uygundu ve çok sonra bunu Falih Rıfkı Bey'e naklettiğim zaman, o da hayli hoşlanmıştı ama, gene de kırgınlığını korumuştur.

"Yahu" demişti Ataç, "reklam *Ulus*'un hatası diyelim, yazımdaki Türkçe'nin geçersizliğini ve anlaşılmazlığını kabul ederek, tercümeyi benim yazı dilim dışında yapışımı da götürüp *Ulus*'un boynuna dolayamazdım ya!.. Falih Rıfkı Bey'in asıl ilana değil, benim kabulüme kızmış olduğundan da ayrıca hiç şüphem yok! Nasıl ağzımı açardım, söylesene!"

Portre

Nurullah Ataç

Gülerken dahi kızgın bakar. Kaşıkla verip sapıyla çıkarır gibi, ağzıyla güler, gözleriyle hemen geri alır sanki.

Bu çehreye, aksilik kazanmış gibi, terslik renk ve sıkıntı ten olmuş gibidir ama gene de itici değildir. Korkutucu hiç değil, sadece biraz saydınacı, biraz da duraksatıcıdır.

Nurullah Ataç'ı, abartmalı arındırmacı bir dil kavgacısı olarak tanımışızdır. Bu aşırılığa ve abartıcılığa düşmeden önce, kütüphanelerimize kazandırdığı tercümelerdeki Türkçe güzelliğini ise atlamak, ancak Dil Kurumu komiklerinin harcı olabilir!

Aslında tam bir heyecan adamıydı. İnönü'nün cumhurbaşkanlığında başarıyla sürdürdüğü "baş tercümanlık" görevini, Celal Bayar'ın teşrifıyla birlikte terk etmiştir. Bu ayrılığı için,

"İşin ciddiyeti gene yerinde duruyordu ama ben heyecanımı kaybetmişim" demekle yetinmiş, ne İnönü'yü övmek, ne de Bayar'ı yermek gibi, o günlerin geçerli modasının hiçbir ucuna dokunmamıştır!

Ben Nurullah Ataç'ı *Dünya*'ya katıldığım ilk aylarda Falih Rıfkı Bey'in odasında tanımıştım. Gene sıkıntılı bir kem küm içinde, arada bir tıksırıp geniz ayarları yaparak tercümesinin bitmek üzere olduğunu söylemekte ve galiba karşılığını beklediğini anlatmaktaydı... Falih Rıfkı Bey gülerek,

"Bundan sonra rahatsın, her meseleni artık Bedii'yle ko-

nuşursun" der demez de, hemen kalkmış ve Atay'ın elini öpmek üzere eğilmesi ve adeta korkulu bir saygı göstermesi dikkatimi çekmişti. Birlikte benim odama geçer geçmez de, bunu anlatması şartmış gibi bir bükülüş içinde,

"Falih Rıfkı Bey'i o kadar sever ve sayarım ki, anlatamam. Onda bir yazarda olması gereken her şey vardır ve o kadar da fazladır ki huzurundayken, taşanları toplayabilecektimşim gibi bir hisse kapılmaktan kendimi hep alamamışumdur!" deyişi, duygulanma o derece uyuyordu ki, iki elini birden tutup, uzun zaman bırakmadım.

Ama Falih Rıfkı dışında hemen herkese karşı insafsız ve hoşgörüsüzdü. Tabii beğendiğini hiç duraksamadan haykırmasıyla, beğenmediğini de hiç art ön düşünmeden yere çalmasıyla da ünlü idi.

Eski romanı, şitiri, nesri, velhasıl edebiyatımızdaki geçmiş sevmeyi, düştüğü aşırı dil arılığı şehvetine ters bulduğu için, gide gide sevse de sevmez görünmüş veya olmuş, beğense de yerer kesilmiştir!

Hep yeniden yana olma, hep yenilikçi görünme, bunları pek de ateşli ve tesirli yaptığı için, ona hem yakışmış, hem de haklı bir şöhret kazandırmıştır.

Falih Rıfkı Atay için "O hep yenidir, her devirde, her bölümde yeni kaldı ve kalacak" demesiyle, ona olan hayranlığının bir başka kaynağını da belirtmiş oluyordu!

Nurullah Ataç üç genç ve yeni şairi, daha başladıkları günden itibaren emsallerinden hemen ayırmış ve adeta telalları, avukatları, çığırkanları kesilecek kadar onları övüp tanıtmanın ve halk gözüne sokup yerleştirmenin alemdarı olmuştur.

Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet, onun adeta tutkusu olmuşlar, onları överken saptığı abartı yolu da, pek çok şairin, yazarın kendisine adeta düşman kesilmesine yol açmıştır.

"Ben Nurullah Ataç'ı çok severim, faydalanmakla kalmıyor, sohbetinden keyifleniyorum da" dememi hayretle açılan gözlerle izledikten sonra, Yusuf Ziya Ortaç'ın,

"Niye şaşayım? Yılan seven, kertenkele besleyen de çok. Ama gene de sana yakışmıyor" deyişi şu anda dahil gözlerimin önünde!

Kendi açısından pek haksız sayılmazdı da... Nurullah Ataç, Orhan Veli'nin bir şiirine, eskinin nice şairini kurban vermekte öyle ateşli, hatta öyle kırıncıydı ki, hem eski olmak, hem de buna katlanmak gerçekten zordu.

Nitekim Yusuf Ziya da *Akbaba*'sında Nurullah Ataç'ı, adeta kıyma makinesinden geçirircesine, alaylı fıkralara hedef yapmıştır.

Ama bakınız, üç şaire karşı taşıdığı o büyük aşk bir gün ucundan kenarından nasıl çözülürmüş ve Ataç'ı hafifçe şiş bir şakak ve belli belirsiz morarmış bir avurtla, karşımıza nasıl getirmiştir...

Gazetede ki odamda kardeşim Prof. İlhan Akın'la konuşmaktaydık. Birden tıklatılarak açılan kapının çerçevesinde Nurullah Ataç'ın gövdesini görüp sevinçle fırladık.

Ama o hiç gülmüyordu. Tam aksine, oturur oturmaz biraz daha kekelemesi çoğalmış, biraz daha klasik sıkıntılı havası ağırlaşmış bir halde,

"Başıma ne geldi biliyor musunuz?" dedikten sonra, bizim telaşımıza hız verircesine,

"Melih Cevdet beni yumrukladı" deyivermez mi?

Öyle şaşırmıştık ki, ıktımız da bir süre donup kalmışsınız. O ise "Yaa böyle işte" diye devam ediyordu: "Akşamüzeri evine uğramıştım. Kendisi yok, eşi vardı. Biraz bekleyebilirim dedim ve oturdum. Ama az sonra Melih geldi ve bana 'Ben yokken bu evde ne işin var?' dedi ve suratıma yumruğunu yapıştırdı. Ben boks falan hiç bilmem. Tabii yere düştüm ve sonra açıp da 'Çık!' diye bağırdığı kapıdan kendimi sokağa zor attım."

Bu bir talihsiz olaydı ki belki içinde anlatılmamış ve anlatılmadığı için de bilinmeyen sebepler dahi olabilir diyerek, ben üzerinde o gün dahi pek fazla durmadığım gibi, bugün de aslını pek önemli saydığım için yazmış değilim. Hele benim gibi ve benim kadar asabî mizaçlı iseniz, tehevvrlerin, yanlış anlamaların velhasıl hiç yoktan dahi oynayabilen sınırların nasıl göz kararttığını ve kararan gözlere de bir yumruğu pekâlâ hoş gösterebildiğini siz de bilirsiniz.

Tabii aslaa hoş bir şey değildi ve elbette ayıplanacak taraflı her şeyden daha fazla olan bir yakışıksızlıktır!

Benim bu olayı yazmaktaki maksadım, Nurullah Ataç'ın

portresini çizerken yakaladığım bir zaafını da atlamadan hemen belirtmem gereğine inanmamdan doğuyor!

O zaaf, Ataç'ın böyle bir serencam karşısında, edebî hükümlerini bile altüst etmeye kadar varabileceğini göstermişti ki, buna ısyan etmemem kabil değildi!

Nitekim o, sınır titremeleri içinde,

"Zaten ben Melih'i diğer ikisinin yanına adeta zorla oturtmuştum. Aslında onların çok çok gerisinde ve altındadır. Şimdi onu layık olduğu yere oturtayım da görsün bakalım" der demez atılmışımdır:

"Yooo üstat, bu, yediğin o yumruktan da daha çok seni hırpalar! Sana attığın yumruk Melih Cevdet'e yakışmamıştır da, şimdi senin kendi hükümlerini tersyüz ederek benliğine indireceğin darbe, sana yakışacak mı?"

Sarsıldığını hemen de gösterdi... Kahvesini ağır ağır içme bahanesiyle uzun süre susmuş ve sonra birdenbire İlhan'a dönüp,

"Ben babamdan dahi fiske yediğimi hatırlamıyorum. Ama bu yaşta yumruk yemek kaderde varmış" diyerek onun gözlerini biraz daha sulandırdıktan sonra, bana,

"Haklısın" demişti, "asabiyetten ne söylediğimi bilmez oldum galiba! Elbet bu da unutulacak."

Hep birlikte çıkarken de hatta artık şakacıydı bile:

"Bu bizim Melih, şiir yazacağına boks yapsaydı bu benim başıma gelmez, o da pekâlâ kaleminden daha güçlü olan yumruğunu kullanmaya devam ederdi."

Nurullah Ataç'la mutat ada vapuru seferlerimizden birinde, geçirdiğim bir korkuyu da unutamam.

Ramazanın ortalarındaydık. Bindiğimiz vapur Yalova'ya kadar gidiyor ve yolcusunun yarısından çok fazlası da oruçlu ve az sonra iftarını vapurda yapmaya hazırlıklı dindar kişiler...

Güvertede iki kişilik bir yer bulup ilıştık. Sağımız, solumuz, karşımız hep sessizce okuyup üfleyerek arada bir baktıkları saatlerinden iftar çekip çıkaracakmış gibi homurdanan, oruçları başlarını tutmuş tipler...

Nurullah Ataç, karşımızda durup yarı kapalı gözlerle görmeden bakar gibi kâh ufka, kâh bizlere dönen iki sakallıyı biraz süzdükten sonra,

"Bizim peygamber, bir anlamda da pekâlâ jigolo sayılabilir. Hatice kendisinden çok yaşlı ve zengindi" deyivermez mi?

Allahtan peygamber lafını "peyamber" diye yuvarlaklaştı-rarak, pek çabuk söylemişti ve Allahtan da hemen kulak ke-silmişlerdi ama, jigolonun anlamını bilen yoktu ve gene Allahtan üstat hayli alçak sesle söylemişti!

Karşıdaki iki zata bakıyorum. Artık görmeden bakar gibi değiller. İnadına bakıp görmekte ve hem de çatılmış kapka-ra kaşlar ve dıklmış kırçıl sakallı çenelerle biraz da bize eğil-miş olarak! Ve yanımızdakilerden biri de önümden sarkarak, Ataç'a doğru yönelip bir güzel de gözden geçiriyor!

Ama bızımki hiç orali değil, bu defa kulağıma biraz daha yaklaşıarak,

"Kuzum, bunlar saatlerine ne kadar çok bakarlarsa o kadar sevaba mı girdiklerini sanıyorlar? Yoksa her saate bakışta iftar biraz utanır da yaklaşıp diye mi düşünürler?" der demez, bu defa benim hemen kalkmamla,

"Üstat, bu Yalova vapuru! Benim biraz daha erken aşağıya inmem faydalı. Bir alay denk, eşya şimdi aşağıya yığılmıştır. Onları aşmak sonra zor oluyor. Allahaismarladık, yarın beklerim" deyip aşağı seğırtmem bir oldu da ıktımızı de denize atılmaktan kurtardım sanıyorum!

Nitekim ertesi gün, benden sonra olanları anlatırken gü-lüyordu. Kendisine yiyecek gibi bakınmalarının çoğalması üzerine, elindeki Fransızca kitabı açıp okumaya başlar baş-lamaz,

"Sen ecnebi misin?" derler ve Ataç başını sallayıp "Ecnebiyim ecnebi, başka ne olabilirdim?" der demez de hemen başlarını çevirip kıçlarını dönüverirler!

"Aman kardeşim, ilgilerini kaybeder etmez, üzerimden müthiş bir ağırlık kalkmış gibi oldum. Meğer bakışları altın-da az daha ezilecekmişim de haberim yokmuş" derken, hâlâ gafının farkında değil gibiydi! Falih Rıfkı Bey'e olayı anlattığım zaman,

"Çenesini hiç tutamaz" demişti, "Tanrı onu biraz da bunun için hafifçe kekeme yaptı sanırım ama gene de tutamıyor işte!"

Nurullah Ataç'ın pek çok öğrencisi de olmuştur. Çeşitli liselerdeki edebiyat hocalığında şöhretliydi de.

Hıfzırrahman Raşit Bey'den (Altan Öymen'in maarifçi babası) dinlediğime göre:

Pek kalde tanımaz ve müfredat programı denilen öğretmenlik kalıbına hiç aldırmaz olması yüzünden bir ihtar olsun alması gerektiğine inanan maarif müsteşarlarından Nail Bey, elindeki müfettiş raporunu evirip çevirip ve sonra,

"Adaam... Nurullah Ataç'a ihtar vereceğim de düzelecek mi, halbuki yırtarsın raporu, bırakırsın onu kendi havasında, hiç değilse asabın düzelir!.." demesiyle meşhurmuş.

Hiç şüphe yok, sevmeyeni seveninden çok bir adamdı. Ama bunu hem iyi bilir, hem de azalmasını değil, adeta çoğalmasını sağlardı!

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin başlattıkları "paralı konferans" hamlesi, ilk denemeyi onunla yapacaktı. O sırada Ankara'daydım. Bunu bana kendisi bildirmiş ve konferansına gelmek istersem, götürebileceğini söylemişti. Tabii sevinçle kabul ettim. Salon tamamen doluydu da ve Ataç gerçekten güzel bir edebiyat konuşması yapmış ve çok da alkışlanmıştı.

Dönüşte, daha arabaya henüz binmiştik ki, ne dese beğenirsiniz:

"O alkışlar yerine, bana daha ilginç sorular sorup bunaltmalarını yeğlerdim!"

Bu kafa ve bu ruh şüphesiz enteresandır ve tadına varabilenler için de, elbette pek keyifli bir kaynaktır!

Pek çok karşının, ölümünden sonra onu hasretle arayıp andığını görmüşümdür.

Tenkit alanında bir benzerinin olmayışını fark etmişler, hele bıraktığı boşluğun sadece huysuzluk ve inkârcılıkla dolabileceğini sanan birtakım türedileri gördükçe, bunu büsbütün anlamışlardı.

Hayatının hiçbir devresinde de fazla refah yüzü görememiştir! Sadece beyninin verimleriyle geçinmek durumunda ve yalnız göz nuru satarak, maaşına kazanç katmak zorundaydı.

Geçen yıl İstanbul'da bir davette, medyanın çeşitli kuruluşlarına tercüme ve adaptasyon eserler verdiği herkese itina ile anlatılan bir hanım tanıdım. Bir aralık kendisine sordular:

"Sahi söylendiği kadar büyük paralar ödentiyor mu ?"
Hanımefendi gururla,

"Gerçekten çooook" dedikten sonra, birtakım aklımı karıştıran rakamlar sıralamış ve sonunda da:

"Ama filan kuruluş hepsinden de fazla veriyor. Hoş daha vaktim olup da son hakkımı almaya gidemedim ama, miktardan hepsinden çok olduğunu bili..."

Tercüme denince, hemen Nurullah Ataç'ı anıp içim titriyor... Bir tercüme esere verilen pek büyük miktan almaya vakit dahi ayıramayan bir refahın kırıntısını dahi Nurullah Ataç rüyasında olsun görememiştir.

Dünya bizden önceki ilk şirketin malı iken bana gönderdiği şu mektuptaki içtenliğe ve adeta tüten ihtiyaç dumanına bakınız:

"İki gözüm,

Tefrikanın son sayfalarını gönderiyorum. Artık bu deritten kurtuldum. Bundan sonra bana kolayca bir iş ısmarla ki, bunun çektiği sıkıntıyı unutayım.

Paramı çabuk isterim. Çok rica ederim o işi Bay Çilingiroğlu'na bırakma, kanımı kurutur. Sen kendin uğraş, bir iki günde gönderiver.

Senin hanıma çok çok selam. Çocuğun (Yoksa çocukların mı?) da, senin de gözlerinizden öperim.

Nurullah Ataç"

Tabii verdiği adres, belki de evinden çok evi saydığı yerdir.
"Türk Dil Kurumu, Cihan Sokağı, No. 1, Yenışehir"

Macarlar Sovyet zulmüne isyan edip, Budapeşte ayaklanması başladığı zaman, Türk solunun ne derece bağımsızlıktan ve hürriyetlerden yana olduğunu görmenin ve göstermenin de bir yeni mehengi doğmuş oluyordu.

Bir tarafta patron Rusya, yani komünizmin kutsal tapınağı Sovyetler Birliği, diğer tarafta baskıya isyan etmiş, bileklerindeki kızıl zincirleri koparmaya kalkışmış ezik Macar milleti !

Solcularımız, işte böyle bir kavşakta, büyük çoğunluklarıyla apışıp kalmışlardır ! Sovyetler Birliği, Budapeşte ayaklanmasını hemen bastırmak için, Kızıl Ordu'nun bütün gücünü Macar halkının karşısına çıkarmakta hiç duraksamamış ve körpe gençleri tank paletlerinin altında kıymaya çevirmiştir ! Ama bizimkiler de başlarını hemen başka yöne çevirdikleri için bunu görmezler ! Bütün Batı, bu gaddarca Rus müdahalesini protesto edip, Türk hükûmeti ve halkı da bu protestoya katılırken, gene bizimkilerin başları başka tarafa dönüktür ve pek katılmazlar !

İçlerinden bir ikisinin sadece kem küm edebildiğini, onu da yuvarlak özgürlük şekerlemeleri halinde kalemlerinin ucunda yuvarladıklarını söyleyebilirim.

Macaristan şurası, burnumuzun dibi. Ama onlara uzak gelmişti ! Kore neresiydi ? Taa Asya'nın dibiydi. Ama onu komşu apartmanı gözler gibi görebilmişler ve Amerika başta

olmak üzere Türkiye dahil, bütün müdahalecileri kınamakta hiç vakit ve fırsat kaçırmamışlardır!

Ama yalnız Türkiye'de değil, Avrupa'daki kızılık için de, Macaristan pek sağlam bir mehenk olmuştur. Fransız Komünist Partisi Rusya'nın saldırısını haklı sayacak kadar ileri gitmiş, İtalyan komünistlerinin de topu birden Rusya'nın yordakçılığında tam bir sıkılmazlık örneği sergilemişlerdir!

On iki yıl sonra Avrupa'nın ve dolayısıyla da tabii Türkiye'nin boynuna bir engerek gibi sarılacak 68 kuşağı, işte bu Macar direnişine karşı çıkanların, Rus tankları altında can veren Macar hürriyetçilerine bir film görüntüsü kadar dahi önem vermeyenlerin tohumudur!

Hemen belirtmeliyim ki, *Cumhuriyet* gazetesi, Macaristan olayında Rusya'nın davranışını kınamış ve Macar direnişçilerinden hep "kahraman Macar milleti" diye bahsetmiştir. Direnişin devamını ve kanlı şiddet karşısında sönmeye başlayışını da günbegün pekâlâ yazdı! Bu yüzdendir ki, Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin başı çektiği bir küçük gösteride yırtılıp parçalanan *Dünya'nın*, *Hürriyet*'in ve *Yeni Sabah*'ın yanında *Cumhuriyet* de vardır.

Macaristan olayı, Rusya'nın kanlı elleri ve demir çizmeleleriyle, iki haftadan biraz fazla sürebilmiştir. Bu yüzden de onu enstantane bir komünizm baskıcılığı gibi görüp unutanlarımız da çok oldu. Macar inlemeleri kulaklardan hemen silinmiş, yerlerini gene çabucak politikamızdaki iç çekişmelerin patırtısı alıvermiştir.

O günlerin en ilginç politika olayı da sanırım yeni kurulmuş, hani DP'den ayrılanlarla kovulanların bir araya gelerek kurdukları Hürriyet Partisi'nin bir milletvekilliği fazlasıyla, CHP'yi geçip ana muhalefet partisi olmasıdır! CHP'de 31 milletvekili vardı. Bu, 32'ye ulaşmıştı! Hoş, o tarihte muhalefetin ister anası, ister babası, hatta istersen atası ol, hiç fark etmez! Söz sahibi yalnız iktidar partisidir, hatta o bile tam değil de sadece Menderes'tir!

Hürriyet Partisi'nin ana muhalefet partisi olması, tabii sadece bir rakam meselesiydi. Onun dışında CHP'nin elinden bir tüy bile koparabildiği söylenemez. Nitekim Truman Doktrini'nin onuncu yıl dönümü kutlanırken, yapılan törene –o da sırf Truman Doktrini'ni kabul edenin kendisi olma-

si sayesinde- İnönü şeref konuğu olarak çağrılmıştır da, Hürriyet Partisi hatırlanmamıştır bile! Ve basın da ana muhalefetsiz yapılan bir kutlamadaki tersliği veya saygısızlığı görmemiştir, buna dokunmamıştır bile!

Menderes'in, Mekki Sait'e, "Ana muhalefet olmuşlar püf!.. Kendi kendilerine gelin güvey olup eğlensinler bakalım" dediğini o tarihte Mekki'nin alaycı ağzından dinlemiştim.

Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu bu lafın çok daha ağrının kendisine nakledildiğini söyledikten sonra, yanındaki Ekrem Hayri Bey'e, "Mekki Sait'ten pek hafifletmeyi ummam ama, galiba Bedii lafı hayli yumuşatmış" demişti!

Pek belliydi ki, onlara da iktidarca hafife alındıklarının haberi sık sık geliyor ve belki de buna gayret de ediliyordu!

Galiba birazı bu asabiyetten doğma hınçla Hürriyet Partisi de kısa bir süre sonra, seçimlerin erkene alınmasını diline pelesenk edip, CHP'yi de bu yola çekmenin bütün gayretine geçmiştir!

CHP başlangıçta bu gayretle zerre kadar dahi kıpırdamıyordu. Hatta Menderes'in o günlerde Yunanistan'ı Kıbrıs'ta tahrikçilik yapmakla suçlayan konuşmalarını, gene ana muhalefet partisiymiş gibi, o desteklemiş ve hatta hatta gene aralarında hafifçe de olsa bir bahar havasının tatlı kokulu esintileri dahi başlamıştır.

Fakat CHP merkezindeki bu tutum, Hürriyet Partisi'nin gittikçe kendilerinden öne geçeceği duygusuna kapılan teşkilatın zıddına idi. Onlar sertlikte Hürriyet Partisi'ni aşmaları gerektiğine öylesine kapılmışlardır ki, mesela şu bahar havasıyla birlikte, genel merkezin tam burnu dibindeki Ankara il idare kurulu, yumuşak davranışı protesto ederek çekilivermiştir. Arkasından İzmir'den, Manisa'dan, Yozgat'tan, Samsun'dan ve başka illerden de münferit istifalar başladı.

Menderes tam bu noktada bir zekâ oyunuyla 1957 bütçe müzakerelerinde, sadece Hürriyet Partisi ile Millet Partisi'ni eleştirmiş, hem de hayli sert bir şekilde hırpalamış, buna karşılık CHP'den hemen hiç bahsetmemiştir!

Böylelikle diğer iki muhalefet elemanı, CHP'nin zaten bir türlü kaynayamamış kazanlarına adamakıllı su katıyor ve aralarındaki boşluğu biraz daha büyütüyordu.

Bu ara açıklığına CMP aslında daima teşne idi. Özellikle

Bölükbaşı'nın İnönü'ye bir türlü güvenemeyen ve ısınamayan tutumundan kaynaklanan bu teşnelik, pek de yadırganır değildi ve özellikle basın tarafından hiç de aykırı sayılmamıştır.

CMP'de gerçekten değerli insanlar vardı. Sadık Aldoğan'lar, Fuat Arna'lar, bir ara hatta mareşaller, Hikmet Bayur'lar gibi onlarcası sayılabilir. Ama bir partiye öz damgasını vurup, onu kendisi olmadan olmaz, kendi adıyla bir arada zikredilmezse adeta sayılmaz yapan yine Bölükbaşı'dır!

Bölükbaşı'yı siyasi hayatımızın en renkli simalarının başında saymakta hiç de abartma yoktur!

Gerçekten biraz fazlaca fakat güzel konuşurdu. Fransa'da matematik tahsil etmiş, ama İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, pek çok aydın gibi o da, politikaya atılmayı borç saymıştı. DP saflarıdır ilk yeri! Ve bu matematik kafa, politik kafaya dönmekle, hesapçılığını bırakmış olamasa gerek ki, Bölükbaşı DP'nin ön saflarında olduğu halde, baştakilerin hesap yanlışlarını çabucak görmüş ve bırakın yüksek matematiği, en basit toplama ve çıkarmada dahi "elde var"ları ya unuttuklarını yahut da şaşırdıklarını fark eder etmez, partiyi hemen terk etmiştir!

Millet Partisi'nin kuruculuğuna geçmeden önce, yolda rastladıkları DP lideri Celal Bayar'ın suratına tüküren üç kişinin başında Bölükbaşı vardı. Diğerleri de Fuat Arna ve gazeteci Yalçın Uraz'dı.

Olayın fotoğrafı da bir talih eseri alınabilmiş ve günün gazetelerinde tabii başköseyi işgal etmiştir!

Zaten dönecek değildi ve bir daha ayrıldığı bir partiye "şuna değmiş buna değmemiş" mıymıntılığı içinde dönebileceklerden hiç değildi ama, bu tükürme olayı arayı büsbütün uçuruma çevirmiş ve diğer tarafta da çoğu zaman görülebilen yuvaya dönüş oyunlarını ve hesaplarını ebediyen silmiştir!

Bölükbaşı, adıyla birlikte anılma, kendisiyle beraberce söylenip sayılma damgasını, yalnız Millet Partisi'ne vurmuş da değildir. Doğduğu Kırşehir'i de böyle yapmış ve Bölükbaşı denmesiyle Kırşehir'in "Efendim" demesi adeta bir olmuştur!

Menderes, ne yapsa seçilmesini engelleyemediği ve ne zaman aday olsa, Kırşehir'in ısırgan otu sunar gibi kendisine seçip uzattığı Bölükbaşı'nı Parlamento'dan silmek için, belki

ancak Phalaris'lerin, Neron'ların ve başka tiranların aklına gelebilecek bir çareyi bulmakta gecikmedi:

Kırşehir'in kolunu kanadını kırıp, civar illere bağlayarak, onu illikten çıkardı ve ilçe yapıverdi!

Böylece sanırım demokrasi tarihinde, sırf bir adamın seçilmesini önlemek için, bir vilayetin kaza yapılması ilk defa bizim marifetimiz olarak siyasi tarihe geçmiştir!

Ama yook, Kırşehir kaza olmuştur ama, Bölükbaşı'nın seçilmesi aslaa kazaya gelmemiş, yeni düzenlenen sözde idari taksimat gene de onun seçilmesini önlemeye yetmemiştir!

1960 ihtilalcileri, kendilerini beğenmişlikten biraz sıyrılıp da, çok yakın geçmişi iyi tanıyabilseler ve hemen hepsi Ankara'da kendi zamlarının gereğini onlara sokuşturmaya çabalayan sol fâsık-ı mahrumlara kapılacak yerde, başka kapıları da yoklayabilselerdi Yassıada'yı, dantel donlu bebek yahut derisi benekli köpek davalarıyla başlatıp ciddiyeti denize atacakları yerde, mesela şu Kırşehir'in hesabını sorarlardı, bir vilayeti bir insana duyulan hınç ve kin yüzünden cezalandırmanın ibret sahnelerini sergileyebilirdi!

Kırşehir ve Bölükbaşı olayı, bütün bir iktidarın sigaya çekilmesi demek olan Yassıada'da doğru dürüst sual konusu bile olamamıştır!

Halbuki başlı başına bir dava konusu idi ve prematüre bir çocuğa kuvvöz nereden bulundu sorusundan çok daha ağır bir siyasi kasaplığın, bir siyasi gaddarlığın hesabını arama görevi idi!

Demokratlar, şüphesiz Yassıada'da, Balmumcu'da, Harbiye'de, cezaevlerinde büyük, çok büyük ıstırap çekmişlerdir. Yakınlarının, evlerinde veya büzüldükleri her yerde, çektikleri acılar da elbet unutulamaz ve belki daha da fazlaydı.

Ama on yıllık iktidarlarında yaptıklarının can noktalarını göremeyenlerce, büyük çoğunluğu hiç iz bırakmamış olan birtakım yarımçı veya hafifin hafifi suçlamalara hedef yapılmalarındaki şansı da atlamamalıdır!

Bölükbaşı, tabiatında ataklıkla mahcupluğu hemen hemen eşit oranda taşıma gibi bir yaradılış ayrıcalığına da sahiptir sanıyorum. Bu yüzdendir ki, ataklığı onu bir ili ilçe yaptırmaya saptıracak kadar bir iktidarı bozguna düşürürken, uğrunda bir şehrin kasaba yapıldığı bir adam olma şa-

nı ve azameti, gelip mahcubiyetine dayanır dayanmaz, hâsılası hemen hemen hiç olmuştur! Kaleyi yıkmış, ama sancağı dikememiştir.

Böyle bir avantaj başka bir politika kumkumasının eline geçseydi, yıllar boyu Menderes'in ve partisinin ensesinde pişireceği bozalar bir yana, kendisine, hudutları çok aşan bir şöhretin ve itibarın kapılarını da çokook rahatlıkla açabilirdi!

Bölükbaşı, tam aksine, dirayetiyle temin ettiği bir sonucu, kendi yararına kullanmayı hiç aklına getirmeden, doğduğu şehre verdiği zararı düşünüp mahcup olmuş, kendisini kusurlu gibi görmüş, iktidarın gaddarlığına methaldarmış gibi hissetmiş ve tabii aslaa yararlanamamıştır!

Ben Samet Ağaoğlu'ndan,

"Kırşehir'i, uğrunda kaza yapmakla Menderes ona, bir politikacıya verilebilecek en büyük imkânı, en büyük şan ve şöhret hazinesini sundu ama, fark bile etmemiştir! Onun yerine bir başkası olsaydı, yükselen gövdesini bütün parti mevcudu aşağı çekmeye çalışsak, indiremez, önleyemezdik!" sözlerini dinleyenlerdenim.

Ama dediğim gibi, Bölükbaşı "Ben uğruna bir il ilçe yapmış adamım. Haayt... Var mı bir benzeri?" tavrını aklına bile getirmeden "Benim yüzümden Kırşehir ilçe oldu eyvah!" yakınına ve üzüntüsüne düşmüştür!

Halbuki hasımları bir yana, partisi içindeki rakipleri nazarda da, genellikle "hep kendine yontan, hep kendi şöhretini kollayan bir adam" gibi görülmüş ve öyle tanıtılmasına çalışılmıştır. Değildi. Ve işte Kırşehir olayı kadar da böyle bir iddiayı altüst eden bir delil kayası zor bulunur sanırım!

Seçimlerin öne alınması kampanyasını Hürriyet Partisi'nin hiç elden bırakmamış olması, gide gide Halk Partisi'ni de sarmaya başlamıştı. Ve böyle bir iddia, politik gerçeklerden çok önce tabiatına uyduğu için de, Bölükbaşı'yla partisi, hatta Hürriyetçileri de aşan bir gürültüye başlamış buluyorlardı!

Menderes bu noktada "erken seçime hiç de niyetli olmadıklarını" söylemiş ve muhalefeti arpa ambarı hayaliyle yutkunan aç tavuklara benzetmişti ama, gide gide onun da dayanma gücü kınılacak ve erken seçim siyaset ufukumuzda belirmeye başlayacaktır.

Hele muhalefet partileri günler, haftalar süren gel gitler, konuşmalar, araçlar, toplantılar, gürültüler, patırtılar derken, bir gün ortak bir bildiri yayınlayarak, ortak bir de program tertibi bir karar açıklar açıklamaz, Menderes'teki son dayanma noktaları da eriyivermiş ve erken seçim, ufuktaki yerini sisler, bulutlar arasında falan değil, pırıl pırıl parlayarak gösterivermiştir!

Muhalefetin o ortak kararında, seçimle gelecek Meclis'in kurucu meclis gibi çalışacağı ve altı ay içinde seçim kanununu çıkarıp, hürriyetlerin topunu birden garanti altına alacak kanunlarla, grev hakkını ve bir senato teşkilini kabul ettikten sonra, dağılarak yeniden seçime gidileceğini ilan dahi vardır!

İlk senato fikri ve kurucu meclis deyimi bu bildiridedir. Seçimi kazansalar idi, yapabilecekler miydi kestirilemez ama, üç yıl sonra bir başka kuvvet topunun birden yerini alacak ve kurucu meclisi kendi seçecek ve senatonun da gene seçilmişini değil, tayin edilmişini, hem de doğruca kendileri için bir zırh olarak yapılmışını getirecektir. Üstelik de bu anormalliği bile "tabiiilik" sayarak!..

* * *

Demokrat Parti'nin kader grafiğindeki eğri, 1954'te var-
dığı doruktan, önce yavaş yavaş ve tatlıca bir meyille, sonra da hızlanıp gittikçe dikleşerek, inmeye başlamıştı artık...

Dört kuruculu en üst takımından bile fire vermiştir. Prof. Fuat Köprülü, Menderes hükümetinin bütün tutumunu yererek ve katılmaktan sıkıntı duyduğunu belirterek, istifa etmiş, hatta daha da ileri gidip,

"Eski hüviyetini tamamen değiştirmiş olan bugünkü DP'den çekiliyorum. Demokrasi nizamına iman etmiş bütün Türk vatandaşlarının, aralarındaki her türlü ihtilafı bir tarafa atarak, DP'yi devirmek uğrunda işbirliği yapmalarını bir vatan borcu sayarım" diyecek kadar da karşıya atlamıştır!

Baba Köprülü'den az önce, İstanbul'da DP'nin il başkanlığını yapmakta olan oğul Köprülü, benzer çıkışlarla istifa etmişti.

Fakat bu çözülme zincirinin en sert demeçleri, aynı gün-

lerde istifa eden iki genç Konya milletvekilinden gelmiş, Muammer Obuz ile Rüştü Uzel, doğruca Menderes'i hedef alan konuşmalarını birbirlerinin peşi sıra adeta patlatmışlardır!

Tuhafı, Menderes'in, Köprülü'den gelen çıkışa aldırışsız davranırken bu iki genç milletvekilinin söylediklerine kızması ve daha önemli bulmuş görünerek, yalnız onlara karşı konuşmayı uygun görmesidir!

Menderes'in, istifalarına karşı gösterdiği dikkatin belirtileri gazetelerde çıktığı gün, Muammer de, Rüştü Uzel de benim yanımdaydılar. İlk tepkileri, Menderes'in, bu hassasiyet gösterisinde dahi samimi olmadığı ve hesaplı davrandığı noktasındaydı. Rüştü Uzel'in,

"Böylelikle Fuat Köprülü'nün ayrılışına hiç mi hiç değer vermediğini göstermek peşindedir ve bunu bizim sırtımızdan yapmaktadır" deyişinde elbette çok büyük gerçek payı da vardı!

DP kaderinin parabolündeki bu inişe karşılık, CHP'nin eğrisi, elbette bulunduğu dip düzeyinden yukarıya doğru çıkmaya da çoktan başlamıştı ama hakçası odur ki, hiçbir zaman DP'nin vardığı doruğa çıkamamış, hareketini hızlandırmışsa da, dikliğini artırmışsa da, o noktaya aslaa varmamıştır!

Aradan geçen kırk küsur yıl sonra, şaşırtıcı veya hüküm değerini bulandırıcı her türlü duygudan arınmış olarak diyebilirim ki, CHP'nin kader grafiğinde, DP eğrisinin vardığı doruğu yakalamak adeta ilahî bir silleye engellidir! Bu doruğu "seçim kazanmak" yorumuna getirip yuvarlasanız dahi engelli, halk teveccühünün, her partiyi silip süpüren ve yalnız onda biriken noktası saysanız da engellidir!

Bir tahterevallinin bir ucundaki ağırlık aşağı indi mi öteki tepeye fırlar. Fizik böyle mi diyor? Evet, fizikte böyledir ama CHP için hayır! O, karşısındaki rakip havada iken yeredir, doğru. Fakat rakibi yere inip güm diye toprağa vurduğu zaman dahi tam olarak yukarıya çıkamaz ve rakibinin vardığı noktayı aslaa bulamaz!

1946'dan başlayarak bütün seçimleri tarayınız, hiçbir seçimde ferahlığı yok, rakiplerini geçmiş görüldüğü enderlerde dahi "kıl payı" damgası çoktur!

27 Mayıs ihtilalinden sonra "Ordu + CHP= iktidar" pişkin-

liğine sessiz kalınarak, doğruca ordu tarafından desteklendiği havasına rağmen, kırık dökük bir DP kalıntıları karşısında dahi seçim kazanamamış, daha sonra 68 kuşağının bütün takımını taklavatını bağrına basıp yürüdüğü ve tek umudun kendisi olduğu yaygarasını dağlara taşlara dahi kazıdığı devrede bile dişe dokunur bir seçim zaferi görememiştir!

Buna karşılık, DP'nin dirilmemek üzere öldürülmüş ve doğrulmamak üzere yakılmış cesedinin küllerinden, mitolojinin ünlü kuşu gibi, kanatlar oluşturarak ve gövdeler şekillendirerek doğmuş olan parti veya partiler, seçim kazanmakta hep önde olmuşlardır! Hele AP'nin üst üste tek başına iktidar olabilmesinden, CHP kaderindeki "seçim fâsık-ı mahrumluğu"nun ağırlığı daha da iyi görülebilir sanıyorum!

Fakat elhak CHP kaderine çizilmiş olan eğrinin halini şimdi rahatlıkla söylediğime bakmayın, onu ancak yıllar ve yıllar geçtikten sonra yapabiliyorum! Yoksa o günlerde, özellikle 1957 seçimlerinin ufukta belirlediği devrede, ağzım mühürlense ellerim, ellerim bağlansa ayaklarım, CHP'nin ilk seçimde zafere ulaşacağını söyler ve DP'nin seçim yıkılışını haykırırdı!

O yıllar, sanırım en ateşli yazıların yayımlanması açısından, 1946 mücadelesinin dengi sayılabilir. Ve tabii iktidarın asap bozukluğu bakımından da, 1946'daki CHP iktidarını dahi fersah fersah aştığı rahatlıkla söylenebilir!

Menderes, CHP'deki ateşlenip hareketlenmenin elbette farkındaydı. Özellikle, üniversite çevrelerinden CHP'ye açıkça uzanmaya başlamış elleri ve basında CHP'yi desteklemekte büsbütün sivrilmeye başlamış dilleri hiç gözden kaçırmıyordu.

Prof. Turhan Feyzioğlu'nu dekanlıktan hemen uzaklaştırıp, vekâlet emrine aldırması, az sonra da Feyzioğlu CHP'ye katılmıştır.

Feyzioğlu'yla birlikte *Forum* dergisinde hükûmeti eleştirmekte olan Prof. Aydın Yalçın, hükûmetin herhangi bir hareket yapmasına imkân bırakmayan bir hızla, üniversiteden hemen ayrılmıştı. Ve bu dağdağanın ardından da Siyasal Bilgiler'de dersler boykot edilmeye ve ardından başka istifalar gelmeye başladı.

CHP bu fırsatı kaçırmamış, bizzat İnönü'nün ağzından

“üniversite muhtariyeti” türküsünü yaymanın ve başlıca mesele saymanın en kuvvetli adımını o gün hemen de atmıştır!

Tabii Menderes de Siyasal Bilgiler boykotunu görmezlikten geleceklerden değildi. Hemen DP grubunu toplamış ve boykotu destekleyen ne kadar hoca varsa, topunun birden üniversiteden uzaklaştırılması kararını almıştır! Elbet basın da bu hıristan nasibini alacak ve yalnız boykotu destekleyenler değil, CHP’nin “üniversite muhtariyeti” çıkışına katılanlar dahi paylarına düşeni göreceklerdir.

Falih Rıfki Atay bu yoldaki bir başyazısından dolayı hemen mahkemeye verildi, Ahmet Emin Yalman aynı sebeple savcılığa çağrıldı, tuhafı üniversite muhtariyetini haykıran birtakım bildirilerin, İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda hazırlandığı gibi bir ihbar komikliği ciddiye alınarak, Şehir Tiyatrosu polisçe didik didik aranmıştır. Rahmetli Vasfi Rıza Zobu’nun telefondaki telaşlı ve üzgün sesi hâlâ kulaklarımda gibi:

“Aman bu rezaleti kimse duymasın, yazılmasını ne yap yap engelle Allah aşkına!”

Allahtan pek duyan olmamış, polis de zaten inanmadan yaptığı bir hareketi gizli tutmayı iyi başarmıştı ve böylece de hiçbir engel didişmesine gerek kalmamıştı!

Ve tabii *Dünya*, bu iktidar hışmından bir pay daha almıştır:

Bizim için ünlü “muvazaa davası”nı o günlerde hemen açmış ve tesislerimize el koyma teşebbüsüne geçmişlerdir! CHP malları hazineye geçmişti ya... Eee... *Dünya*’nın makineleri CHP’den taksitle satın alınmış değil miydi? Bu satışın uydurma bir anlaşma olduğu, hukuk deyimiyle bir “muvazaa” olduğu mahkemece tespit edilirse ne olurdu? Mal CHP’nin sayılır ve dolayısıyla da diğer CHP malları gibi hazineye intikal ediverirdi. İşte bu kadar!

Halbuki biz, CHP mallarına el konulması üzerine, hemen maliyeye başvurarak bundan böyle taksitlerimizi hazineye mi yoksa gene CHP’ye mi ödeyeceğimizi sormuş ve maliyeden gelen resmi mektuptaki “Bize ödeyeceksiniz” emri karşısında iki taksidi birden hazineye yatırıp, makbuzunu da dosyamıza yerleştirmiştik!

Bu aslında apaçık bir “devlet ikran” idi ve CHP’yle olan anlaşmanın geçerliğinin devletçe tasdiki anlamındaydı ama ne

gam! Menderes'ti bu! Silersin hepsini, olmazsa yanlışlık yapılmış dersin ve uzatırsın pençelerini sevmediklerinin ensesine!

O böyle diyordu ve gerçekten de bütün hışımıyla ensemi-ze uzanmıştı ama adalet öyle demedi ve ilk celsede hazine avukatlarının (tam beş kişi olarak gelmişlerdi) maliye ikrarını "Sehven yazılmış, işte bu da böyle olduğununun tezkere-si" inkârlarına rağmen, ticaret mahkemesi üyeleri sadece dudak büktüler ve hele öbür celselerde, Sıddık Sami Onar'ın ve hele hele Prof. İlhan Postacioğlu'nun muvazaayı bütün unsurlarıyla açıklayıp bu davada hiçbirinin mevcut olmadığını belirten o harika mütalaası üzerine, davayı reddetmekle kalmayıp, bu davadan dolayı bir zararımız olmuşsa onu da arama hakkımızı vurgulayıp, iktidarın kafasına çakıverdiler!

Şimdi bütün bir davayı iki üç cümleyle anlatabiliyorum ama, siz o günlerin, haftaların ve ayların sıkıntısını bana sorun. Hırısından, sıkıntısından ve tabii endişemden davanın sürdüğü aylar boyunca birkaç saatlik bitkinlikler dışında, doğru dürüst uyuyabildiğim tek gece yoktur diyebilirim. Yapılan haksızlık öylesine yüreğime oturmuştu ki, bir insanın bile bile, göre göre böyle bir acıyı başka bir insanın yüreğine sokmasındaki gaddarlığı bir türlü silkip atamıyordum. Aslında o yıllarda Türk adaleti iftiharla anacağımız kişiler ve olaylarla da donanımlıydı ama, "Fazla suç işlemesine mâni olmak için" gazeteci tevkif eden, avukatlık sıfatının cumhurbaşkanına yapıştırılmasında hakaret bulabilen, kalemi tek-sir aleti sayıp, seçim pusulası iptaline geçebilen kişiler de eksik değildi ve hayli de fazlaydılar! Bizim muvazaa davasını da aleyhimize bir kararla damgalayacakları tutuverdiği takdirde ne yapabilirdim? Gazeteyi nerede bastırabilir, yeni bir te-sise nasıl kavuşabilirdik? Babıâli o tarihte hâlâ büyük bas-kı imkânlarının kol gezdiği bir yuva olmaktan çok uzakta, herkesin kendi yağıyla, biraz azı biraz fazlası, ama ille de kendi yağıyla kavrulduğu bir ocaktı. Ne yapabilirdim? Hiç! Kime güvenebilirdim? Gene hiç! Hatta acıdır ama söyleme-den de geçemeyeceğim, bizim dava sürerken, iktidara yakın olmakla gerinen, biri İstanbul'dan hem de yakın arkadaşı, diğ-er üçü de Ankara'dan, hiçbirisi arkadaşım falan olmayıp kar-şılaşmaktan dahi pek hoşlanmadığım tiplerden oluşan tam dört meslektaş, Menderes'e başvurup *Dünya* tesislerinin ge-

ri alınır alınmaz kendilerine verilmelerini istemişlerdir!

Ankara'dakilerin teşebbüslerini çok ayıplayıp hepsini bir hayli haşladığını, kendisinden önce başkalarından duyduğum Fatin Fuat arkadaşımından da dinlemişimdir.

Fatin'in,

"Yahu ayıptır be! Adamın canı çıkmadan mal taksimine girişen miras azgınları gibisiniz!" diye bağırışını Ahmet Muhip anlatmıştı. Fatin'e nakledip sorduğum zaman, gülmüş ve sadece,

"Ama ölüyor zannettiğiniz bir de ayağa kalkarsa o zaman çekeceklerinizi görmek isterim doğrusu" dediğini eklemiştir.

Nitekim neden sonra hakkımda yaptıkları bir yayın üzerine, hepsini mahkemeye verdim ve ağır mahkûmiyetlerini kaldırmak için, gereken mektubu onlar adına benden isteyerek keyiflenmek de gene Fatin Fuat'a nasip olmuştu!

Ne hazindir ki, benzeri bir "davadan feragat" mektubunu aylar sonra bizzat Fatin Fuat için de vereceğim, ama bu defa Adnan Menderes'in, "Bir de bizden biri hapiste yatsın ki, tek taraflı olmadığımız gözüksün" demesi tutacak ve mektubumu, Fatin'in bütün gayretlerine rağmen dikkate aldırma-yıp, onu hapisten kurtarmamı engelleyecektir!

Fatin'i, yanında Yılmaz Çetiner olduğu halde, Kirazlıyay-la'daki, o tarihte Fahri'nin moteli olan küçük yapıda karşıla-mıştım. O, her zamanki gibi gülümsüyordu ama, Yılmaz Çe-tiner'in yüzü daha fazla endişeli idi. Hiç ilgilenip, izlemedi-ğim davasının mahkûmiyet safhasına gelip dayandığını öğ-rendiğim zaman ise klasik deyimle beynimden vurulmuşa dönmüşümdür. Daha fenası, dava temyiz safhasında da ka-rar aşamasındaydı ve feragat mektubunun işlerlik kazan-ması için sanırım iki gün falan kalmıştı. Tabii pek hüzünlü bir telaş içinde gerekeni hemen yaptık ama, dediğim gibi Menderes, temyizden çok önce karara varmış ve Fatin'i ikti-darın göstermelik bir mahkûmu olarak çoktaan seçip istedi-ği platoya yerleştirmişti.

Meslek hayatımın unutamayacağım acılarından biridir bu! Gerçi Fatin beni hiçbir zaman kusurlu görmemek ci-vanmertliğini hiç elden bırakmamıştır ama, sebebin esasın-da değil mi ki ben vardım, unutamamışımıdır!

Bir iktidar partisinin yayın organında yazı işlerinin başın-

da olmak, seçilmiş sevilmiş bir yazı müdürü olmak, bir politik gösteri uğruna veya bir siyasi dayanak yaratma hevesi yoluna kurban edilmekten onu kurtaramamış, bilakis böyle bir acının onun görevleri arasında sayılmasına yaramıştır! Ve bunu, uğrunda gecelerini gündüzlerini verip çalıştığı bir iktidar ona layık görürken, o iktidarı devirenler de bu defa, "Sen onların yolundaydın, gel öyleyse içeri" deyip gene aynı hapis acısını ona tekrar uzatmışlardır!

Zafer kurulduktan sonra, o tarihte bizim *Tan*'da yazı müdürü olan Fatin'in Ankara'ya istendiğini duymuş ve kendisine bunun doğru olup olmadığını sormuştum.

"Biraz müphem bir istek var ama, tabii gerçekleşirse ilk sana söyleyeceğim" demekle geçiştirmişti. Fakat ben az sonra *Vatan*'ın yazı müdürü Con Kemal'den daha katısını duyup inanmış, ama yine de Ali Naci Karacan'a bir şey söylememiştim. *Zafer*'in ilk sermaye destekçisi ve ilk müteşebbis heyet elemanı Zeki Rıza idi ve futbolumuzun bu unutulmaz yıldızının o yıllardaki basın danışmanı da Con Kemal'di. Con Kemal bana,

"Haydi haydi... Biz Mümtaz'ı verdik, sıra şimdi sizde! Sizden de Fatin'i alacaklar" derken, boşuna konuşmadığını ispatlarcasına, "Yahu Zeki'ye de yardımcı olalım, seni de çok sever ve güvenir, 'Bir engel çıkarsa o halleder, gerekirse ona söylerim' dedi" diye eklemeyi de unutmamıştı.

Nitekim iki üç gün sonra merhum Kemal Salih Sel, Naci Bey'e gelerek, Bayar'ın selamını getirmiş ve Fatin'in *Zafer*'e geçmesinden dolayı herhangi bir kırgınlık olmamasının istendiğini bildirmiştir. Ahmet Salih, Naci Bey'e bunu söylerken biz Fatin'le onun odasında çoktaan vedalaşmış, kahvelerimizi içerken, bana bir gün *Zafer*'e yazı isterse gönderip gönderemeyeceğimi sorması üzerine de ben bir boş kâğıdı önüne sürerek,

"Al buraya istediğin taahhüdünü yaz, hemen imzalayacağım" diyordum ve o, uzattığım boş kâğıdı öylece itina ile büküp cebine yerleştirdikten sonra kapıda kucaklaşırken,

"Bu kâğıdı saklayacağım, imzasız ve hatta yazısız olması daha anlamlı ve ikimiz arasında daha sağlıklı bir anlaşma sayılabilir" demişti!

Kirazlıyayla'ya o feragat mektubunu istemeye geldiği za-

man da yanımızdakiler, ne Yılmaz Çetiner ne de Hayri Alpar galiba içyüzünü pek anlamadılar bile ama, o cebinden dörde katlanmış boş bir kâğıdı çıkararak sormuştu:

“Bunu hatırladın mı?”

Ve “Evet, tabii” demem üzerine de,

“İşte şimdi imzan gerekiyor!” demiş ve gözlerimi sulandırmıştı!

Kadere bakınız, o kâğıda vaktiyle yazı vermeyi kabul eden satırları yazsaydım, nasıl gene Menderes’in tutumu sebebiyle geçersiz olacak idiyse, boş bırakıp neden sonra attığım imza da, gene Menderes’in tutumu yüzünden geçersiz olmuştur!

Adnan Menderes, o tarihte dahi, ne zaman seçime gidilse kazanacağından emin olmasına rağmen, bir türlü rahat olmuyor, bir türlü huzurlu görünemiyordu.

Hemen her konuşması sert, her nutkunda sinir içindedir. Muhalefete bir de ad yakıştırmış ve bunu hepsinin, bütün partilerin malı yapmıştır:

“Münafıklar!”

Ondaki bu hiddet ve şiddet, bu defa muhalefet partilerini kuşkulandırmış ve iktidardan gelecek birtakım yeni şiddet hareketlerinin işareti sayılarak, hemen hepsine bir “birlikte hareket gereği” duyurmuştur.

Kısa zamanda, Hürriyet Partisi’nde odaklanan daha ileri bir düşünce su yüzüne de hemen çıktı ve “CHP’yle birleşme” hareketine kadar ilerledi.

İnönü, Heybeliada’daki evinde, pek çok heyet kabul etmiş, pek çok teması hiç yorulmadan ve yüzünü dahi buruşturmadan yapabilmiş ve sanırım başlangıçta bundan hayli de keyiflenmiş gibiydi!

Ama Hürriyet Partisi’nin, o andaki varlığını CHP’ye tam eşit, hatta belki de biraz daha üstün görme yanlışlığı, teşebbüsü yavaş yavaş, derken hızla suya düşürmeye yetivermiştir!

Halbuki onlar bu tafra içindeyken, CHP’nin büyük çoğunluğu hiçbir birleşmeye ihtiyaçları olmadığı ve seçimi tek başlarına kazanabilecekleri iddiasında idiler ve içlerinde İsmet Paşa’nın temaslarını fuzulî görenler hayli de fazlaydı!

İnönü demokrasiye karar verdiği andan itibaren, ayrılıkçı ve uyuşmaz görünmekten daima uzak durmaya itina gös-

termiştir. Kendisine uzatılan hiçbir eli, havada bırakmadı. Hep tuttu. Ancak istekleri öğrenip, zamirleri gördükten sonradır ki, o eli bırakıp bırakmamanın kararına varmıştır.

“Bahar havası” diye adlandırdığımız DP-CHP yaklaşımlarında İnönü’yü aslaa çekingen göremezsiniz. Hep heveskâr, hep yapıcı davranmıştır. Bozmanın karşı tarafın işi olduğunu ve olacağını iyi biliyordu. Ve hep de öyle olmuştur.

Şu Hürriyet Partisi’nin başı çektiği muhalefet birleşmesi hareketinde de elbet klasik tutumunu bozamazdı. Hatta başlangıçta ümitli idi de. Ama seçimin ortaklık içinde kazanılmasından sonra ne olabileceği anlaşıldıkça, nevrinin dönmeye başladığı da görülmüştür. Hürriyet Partililer işin başında İnönü’ye karşı çok, ama çok saygılı idiler. Heybeliada’daki temasların ilk devrelerinde, mesela Turan Güneş’i görmeliydiniz. Vapur sohbetlerimizde yalnız İnönü’nün büyüklüğü ve harikallığı vardı! Aynı günlerde, sık sık gazeteye uğramayı âdet edinmiş Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve arkadaşlarından da yalnız İnönü’nün büyüklüğünü dinliyorduk!

Ama vaktaki, seçim sonrası için “Şu sizin bu bizim, şurada siz burada biz” isteklerine sıra gelmiş ve İnönü bunları yersiz ve gereksiz bulmuştur, aynı Turan Güneş’in vapurda rastladığı kardeşim İlhan Akın’a söylediklerini buraya nakledemem. Çünkü aslında ben de bilmiyorum. Bilmiyorum çünkü İlhan, “Aman ağabey tekrarlayamam, öyle bir sövüyordu ki, ben böylesini ömrümde duymadım” demekten öteye geçememişti! Ve tabii Fevzi Lütfi ve arkadaşlarının ağızında da İnönü hemen küçülmüş ve pek küfürlü değilse de hayli sert ithamlar, adlandırmalar hemen başlamıştır!

Aslında, o devrenin basın elemanları içinde pek azı böyle bir birleşmeyi mümkün görmüşlerdir. Ve ayrışım belirir belirmez de pek şaşan olmamıştır. Yalnız bir endişe hemen hepimizde doğuvermişti: muhalefet arasındaki uyuşmazlığın Menderes’e güç verebileceği ve onu daha da sertlendireceği!..

Ve işte bu duyguyladır ki, pek çoğumuz şu muhalefet temaslarından hiç değilse tesanüt belirtici bir bildiri doğmasına yönelmiş ve bunu teşvik etmişizdir.

İnönü de tabii bunu istiyor ve iktidara, temaslarından eli boş dönmüş bir muhalefet görüntüsünün sadece güç ka-

zandıracağını bildiği için, bir bildiri fıkrında acele de ediyordu. İşin bu faslında, başlangıçta az önem vermiş gibi görüldüğü Millet Partisi'ni de Hürriyet Partisi kadar önemli saymış ve onlarla teması daha da sıklaştırmıştır.

Sonunda istenen ve ancak olabileceğine inandığımız ortak bildiri çıktı da! Buna göre muhalefet partileri bir senato kurulmasında, işçiye grev hakkı tanınmasında, nispi seçim sisteminin kabulünde ve nihayet seçimlerle gelecek şu ilk parlamentonun bir kurucu meclis gibi çalışıp, ilan ettiği hedefleri bulur bulmaz kendini feshederek yeni seçime gitmesinde birleştiklerini ilan ettiler!

Tam burada bir gerçeği hemen vurgulamalıyım:

Bölükbaşı ve arkadaşları, şu son temaslarda vakar içinde kalmakta Hürriyet Partisi'nin çok önündedirler. Ne İsmet Paşa'yı göklere çıkaran bir heves içinde olmuşlar, ne de onu istekleri istikametinde görmeyince yerden yere vurma çirkinliğine düşmüşlerdir. Ne iseler hep o idiler. Ve CHP ile İnönü'yü nasıl buluyor ve biliyorlarsa, hep öyle karşılayıp görüştüler. Ortak bildirideki payları da bu sebeple hayli büyük olmuştur!

Ama böyle bir ortak bildiri dahi Menderes'in huzursuzluğunu artırıp, kızgınlığını lav ısısına yaklaştırmaya yetti. Ve hele bazı gazetelerde, muhalefet partilerinin bazı bölgelerde seçimlere ortak, bazı yerlerde de birbirleri lehine fedakârlık yaparak girecekleri yazılır yazılmaz, başbakan küplere bini-verdi.

Hemen seçim kanununun bazı maddeleri değiştirilip, bazı yeni maddeler eklenivermiş ve muhalefetin bütün birleşme yolları iyice kesilmiştir. Öyle ki mesela son altı ay içinde bir partiden ayrılarak başkasına geçmiş biri aday olamayacak, partiler aralarında anlaşsalar dahi bir partinin üyesi bağımsız sayılamayacak, her parti her seçim bölgesine ayrılan sayıda aday göstermeye mecbur olacak gibi öyle maddeler vardı ki, bunların sırf muhalefetin önünü kesmek için yapıldıkları, yoksa memleket gerçeklerine ve çıkarlarına hiç de yararlı bir tarafları olmadığı hemen anlaşılıyordu!

"Yaz yazlığını, kış kışlığını göstermeli" demişler.

İşte yaz da, kış da kimliklerini gösteriyordu artık! Ve bakalım seçimlerde bir yaz sıcaklığının tatlı rahatlığı içinde mi,

yoksa bir karakışın nefesleri bile donduran azabı altında mı olacaktık?

* * *

O yılların hemen bütün gazetelerinde bir "orta makale" geleneği vardır. 40'lı yıllarda başlamış ve medya hovardallığıyla ister istemez alabora olan sayfa düzenine kadar sürmüş bu geleneğe göre, ikinci sayfanın tam ortasına, en darı dört, en geniş altı sütunluk bir hacimde ve kocaman imzalarla bir fikir yazısı koymak adeta usuldendi.

Özellikle ciddi sabah gazetelerinin hemen hemen vazgeçilmez saydıkları bu gelenek, pek çok politika, sanat, edebiyat, bilim hatta işadaminin yazı hayatına da girmelerini sağlamış, okur nazarında da bir gazetenin ciddiyet ve fikir gradusunu göstermeye yarar bir ağırlık kazanmıştır.

Cumhuriyet'te Hasan Âli Yücel, Cemil Sait Barlas, Namık Zeki Aral, Salih Murat, İsmail Habip, Nurullah Ataç, Ali Fuat Başgil, Hıfzı Veldet hemen hatırlayabildiğim ve yazıları nasıl hep iz bırakıp akis yapmış isimlerse, *Vatan*'da da mesela Faik Muhittin Adam, Mehmet Ali Aybar, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ gibi şöhretler yazar ve elbette etkili olurlardı.

Biz *Dünya*'da tabii Falih Rıfkı Bey'in dikkati altında bu orta makale faslına çok önem vermişizdir.

Falih Rıfkı Atay, özellikle ekonomi ağırlıklı bir makalenin her hafta çıkmasına özen gösterirdi. Tabii sohbet faslını pazarları o, daha sonra gene onun teşvikiyle cumartesileri de ben yüklenmişim ama, geri kalan beş günü mutlaka dışımızdan bir kişinin ağırlığına bırakırdık.

Dışişlerimizin unutulmaz şöhreti Fuat Canım, General Ali Fuat Erden, Cevat Dursunoğlu, Besim Atalay, General İsmail Hakkı Tekçe, Atatürk'ün şöhretli genel sekreteri Hasan Rıza Soyak, Behçet Cemal, Tahsin Banguoğlu, Hatay'ın cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen hemen sayabileceğim önemli ve *Dünya*'ya kazandırdıkları ağırlığı daima minnetle andığımız imzalıdır.

Bu "orta makale" şöhretleri hiçbir gazetenin mukaveleli kadro elemanları falan da değildir ama en az, evet en az

kadro elemanları kadar da gazetelerine bağlıdır.

Pek çoğunun bir ücret yükü de yoktur. Bunu konuşmazlar ve konuşmaya kalkışırsanız, lafınızı kesip güceneceklerini söylerler! Bütün beklediklerinin yazılarına itina ve şahsiyetlerine itibar olduğu öylesine açıktır ki, bir küçük dizgi hatası ve düzeltme yanlışı yüzünden küsüp yazı kesenler, imzalarının biraz küçültülmesi üzerine ilişki zedeleyenler içinde hayli de fazladır.

Ben işte o gün de tam böyle bir yanlışı düzeltmekle uğraşıyordum ki, Cemil Sait Barlas'ın bildik sesi kendisinden önce dışarlardan aksetti:

"Bedii Bey biraderimiz içerde mi?" der demez de odamdan içeri girdiğini görüp, kendisini karşıladım.

Cemil Sait Barlas, çok partili hayata adım atıldığı yıllarda, CHP'nin ticaret bakanı idi. Basınla sanırım ilk ilişkisi resmi arabasını, o da galiba bir defalık, limon almak üzere manava göndermesinin gazetelere aksetmesi yüzünden olmuştur. Açık adamdı. Hiç duraksamadan "Gerekirse gene yaparım" deyiverdi ve tabii pek çoğumuzun da hiciv konusu oldu.

O yıllarda otomobil, bir devlet saltanatı halinde en küçük şefin kıcı altına dahi Mercedes çekecek kadar yayılmamış, hele bu yapış yapış pis kokulu iğrenç mi iğrenç devlet macunu her tipin gövdesine bulaşıp her kapının önünde yayılmış yatarken, başbakanların yerli araba kullanma gösterisi gibi bir komiklik de henüz başlamamıştı!

Bizler makam arabalarını henüz saygın bir devlet ağırlığı sayıyorduk. Cemil Sait Barlas'ın hareketini de, o günlerin ökü z altında buzağı arayan abartılı bir titizliği içinde ele alacağımız tutmuş ve kendisini hayli iğnelemişizdir.

Ama dediğim gibi o, parmağının arkasına saklanma gü-lünçlüğüne hiç düşmeden, yapılanın hakkı olduğunu söylemiş ve aslında pek çoğumuzun için için de olsa sempatisini kazanmıştır.

Partisi muhalefete düştükten sonra Cemil Sait Barlas *Cumhuriyet*'te, bahsettiğim o "orta makale" elemanlarından biri olmuştu ama insanlarla kolay ilişki kuran sokulgan tabiatı, şakacılığı ve hepsinin üstünde özellikle gençlere önem veren ve özen gösteren ağabey tavırları dolayısıyla, başka gazetelerin de, yazarı değilse de ziyaretçisi, ahababı, sevileni ve

arananı idi! Bunların başında tabii *Dünya* gelir ve Cemil Sait Barlas yazılarını verdikten sonra *Cumhuriyet*'te ne kadar oyalanırdı bilemem ama *Dünya*'da haftanın her günü mutlaka görünür ve hiçbir ziyaretini de kısa kesmez. Falih Rıfkı Bey'inki hariç her odaya rahatça girer, her arkadaşımızla sohbet eder, zaman zaman koridordan akseden sesini duyar gülümserdim. Ve az sonra odama girerken daha kapıdan uzattığı elini sıkmak için kalkarken adeta bağıırırdı:

"Hiç rahatını bozma, ilhamını da kaçırma sakın, ben şurada oturup gazeteleri karıştıracağım. Yazının bitmesinden sonra konuşuruz. O vakte kadar ağzımı açmam haa..."

Aslında susamayacağını kendi de bilir ve her seferinde "Belki yazına faydası olur, bak ne düşündüm bilir misin?" diyerek lafa girer ama o da, ben de bunları ilham kaçınıcı veya yazıya su katıcı saymayız. Gene ben yazmaya koyulurken, o gazete hışırdatmaya devam eder...

İşte o gün de odama gelen aynı Cemil Sait Barlas'tı ve papyonu, kalın çerçeveli gözlükleri, şıklıktan çok önce rahatlığa önem verdiği hemen görülen, ama aslaa biçimsizliğe kaçmayan kıyafetiyle, bildiğimiz Barlas'tı ama bir tarafı noksandı: neşesi!

Bir defa her zaman dışardan akseden sesini duymamıştım. Ve içeriye de hiç ağzını açmadan girmiş ve otururken sadece bir kahve istediğini söylemişti. Ve tabii hemen sordum:

"Hayrola üstat, bir şeye pek sıkılmış gibisin. İnşallah hastalık falan..."

"Yok... Yok" dedi, "sadece *Cumhuriyet*'e gücendim ve artık oraya yazmayacağım. Falih Rıfkı Bey'le konuşman gerekiyor mu bilmem, ama kabul ederseniz bundan sonra *Dünya*'ya yazmak istiyorum."

Tabii "Bu gazete sizin" dedim ama, *Cumhuriyet*'le olan anlaşmazlığını da merak etmemiş değildim ve anlattığı zaman gördüm ki, mesele bir yazısına karşı Cevat Fehmi'nin takındığı bir tavırdan kaynaklanıyor ve buna karşılık Cemil Sait Bey, kendisini çok sevdiğini bildiği Doğan'a başvurduğu zaman, onun da, "Yani şimdi Cemilciğim, zaten pek aram düzgün olmayan yazı müdürüyle senin bir yazın yüzünden kavgamı edeyim?" demesi üzerine kapıyı vurduğu gibi bana gelmiştir!

Dedim ya, gazetelerimizin "orta makale" cileri paraya pula

pek aldırılmazlar ama, itibarlarından bir kılı dahi düşüren nefes değil, rüzgâr olsa hemen alınır ve tavır takınırlar!

Ve işte böylece Cemil Sait Barlas da *Dünya*'mızın ikinci sayfasının haftalık misafirlerinden oluverdi.

Birkaç gün gelişini duyurmuş, hiçbir menfi işaret de görmemişizdir. Tersine pek çok Gaziantep'li hemşerisi memnuniyetlerini bildirmişlerdir.

Yalnız Doğan'a göre, *Cumhuriyet*'ten ayrılışı, önümüzdeki seçimde aday olacağı için, daha sık yazmak, hatta daha sert yazmak isteğinden doğuyor ve onun için *Dünya*'yı tercih etmiş bulunuyordu!

Falih Rıfkı Bey ise, *Cumhuriyet*'i niçin bıraktığını sormuş ve sebebi öğrenince de kendisini haklı bulmuştur. Sadece bir imasının anlamını daha sonra sökebileceğim ki, o da şuydu:

"Seçimde aday olacağı muhakkak. Parti genel merkezi adayların yazıları üzerinde bazen aşırı bir hassasiyet gösterir... Bir de rakibi olacak partililerin kıskançlıklarını da hiç unutmayın!"

Cemil Sait Barlas'ın ilk yazısını itinayla koyduk. Bu, iyi hatırlıyorsam, şeriat tavizciliğini kınayan ve buna ait örnekleri güzelce tahlil eden bir yazıydı. Partisinden hiç ses çıkmadı.

İkinci yazısını koyduk, bu da hatırladığıma göre ülke ekonomisini didikleleyen bir makaleydi. Partisinden gene ses çıkmadı.

Ama üçüncü yazıda?

Yooook bu defa, ne demek partisinden, bizzat İsmet Paşa'dan ses gelmiştir. Hem de hayli katı ve düşündürücü bir tavırla!

Telefonda ilk Ömer İnönü'nün dost sesi vardı. Kısa bir hal hatır soruştan sonra, babasının konuşacağını söylemiş ve hemen çekilmişti. Bu defa İnönü'nün kendine has boğuk sesi kulaklarımda:

"Bedii Bey" diyor, "bu Cemil Sait'i *Cumhuriyet*'ten ayırmanız hiç isabetli olmadı. Bilhassa son yazısı partimize büyük zarar verecek ölçüdedir. Sizden ricam bunlara seçim sonuna kadar bir ara vermenizden ibaret..."

Hayli şaşırmıştım ama, saygıyla,

"Pek anlayamadım paşam" diye ahizeye olanca gücümle bağırıyordum ki, o tarihte daha kulak makinesi kullanma

kolaylığına geçmemiş olan paşamız, galiba gene de hiç duy-mayarak lafını sürdürdü:

"A canım baksanıza adam apaçık 'Ben sosyalistim' diyor. Biz sosyalist bir parti değiliz ve bu rakiplerimizin çok işine yarayacağı gibi, arkadaşlarımı da tedirgin ediyor... Ümit ederim hemen kesebileceksinizdir. Falih Bey'e selamlarımı söyleyin, sağlıklı kalın."

Ve pat telefonu kapattı.

Önümdeki gazetenin ikinci sayfasını açarak, Cemil Sait Barlas'ın makalesine tekrar göz atıyorum. Evet doğru, yazının ilk cümlesi "Ben sosyalistim" diye başlıyor ama, bütün yazıda ne azgın bir sosyalizm örgüsü, ne partisini bu yola sürüklenme dürtüsü, ne de sosyalizmden başka çıkar yol olmadığıнын süngüsü var! Batıcı bir yazı değil, baştan aşağı sosyal adalet hasretlisi ve tutkulusu bir makale bu!

Falih Rıfkı Bey'in, adayların yazılarına karşı gösterilebileceğini işaret ettiği aşırı genel merkez hassasiyetini artık elle tutar gibiyim! Ama ne yapabilirim ki, gözlerimin önünde Cemil Sait Barlas'ın güler yüzü, aklımda *Cumhuriyet*'teki bir küçük tersliğe karşı gösterdiği tepki, kulaklarımda İsmet Paşa'nın "sosyalistim" demenin partisine zarar getirdiğini söyleyen saygın sesi... Öylece uzun süre dalgın kaldığımı iyi hatırlıyorum. Neden sonra, Falih Rıfkı Bey'in odasına çıkarak durumu anlatmaktan başka çare görememiştir.

Meseleyi öğrenir öğrenmez de acı bir gülüşle,

"Partinin içyüzünü de günden güne öğrenmiş oluyorsun" dedikten sonra:

"Kararını kendin ver, ben sadece şu kadarını söyleyeyim; İnönü partiye çok fazla zarar geldiği fikrinde ise, bunu nasıl olsa seninle geçiştiremez, doğruca Cemil Sait'e de ulaşır! Karar senin..."

Hiç duraksamadan ben de kararımı bildirdim tabii:

"Ne Cemil Sait Bey'e bir şey söyleyeceğim, ne de yazılarını engelleyeceğim. Ben, üyesi bile olmadığım partinizin, ne 'bodyguard'ıyım ne icra memuru! CHP'nin taraftarı olmakla, mensubu olmak arasındaki farkı araya koyuyor ve Cemil Sait Barlas'ın yazılarına 'Hoş geldin' demeyi sürdürüyorum. İşte bu kadar!"

Falih Rıfkı Bey'in bakışından, hiç de şaşmadığı ve hatta

alınmadığı hemen belli oluyordu. Gerçekten pek güzel de bir çıkış yapmıştır:

“İnönü, Cemil Sait’in ‘Ben sosyalistim’ demesinden parti-nin sosyalist olmadığı sonucuna dayanıp alınabiliyor da, ka-falarına takkeler takıp halkın karşısında şeriat nutukları atanlar veya tekkeleri kaldırma kararı alırken bununla övü-nüp oy umanlar karşısında, devrimci bir parti olduğumuzu acaba niye aramıyor veya soramıyor?”

Hayır daha da hazini var tabii: gide gide CHP ortanın so-lu derken solun soluna doğru kaydırılmış ve Ecevit’lerin elinde gelişen bu hali aynı İnönü “ilericilik” sayarken, bu de-fa partisi de sosyalizmin karşısına dikilenleri gerici, sosyaliz-min Marksizmden kopmasına imkân olmadığını, aksinin ya yutturmaca yahut da başka bir ad verilmesi gereken bir ha-reket olabileceğini söyleyenleri ayıplar olmuştur!

Daha da hazini aynı İnönü, ortanın solu hegemonyasın-dan sonra, CHP’nin kurulduğu günden beri daima solda ol-maya itina ettiğini de sık sık tekrarlar olmuştur.

Cemil Sait Barlas’ın “Ben sosyalistim” demesini partinin müthiş zararına görmüşlerdi de, Ecevit’in “Toprak işleyenin, su kullananın” düsturunu, ne hikmetse partinin yararına saymışlardı!

Ben bu Cemil Sait olayını, ortanın solu dalgalanmalarının azmaya başladığı günlerde de yazmıştım. Hiç tınmamışlar, sadece geçmişi bırakıp ileriye baktıklarını söylemişlerdir.

Aksi gibi, Demirel’in “Dün dündür, bugün de bugün” sö-zünü durmadan dillerinde kaydırıp ayıplayanlar ve daima bir kusur gibi görenler de bunlar değil midir?

* * *

Tam o aylarda idi sanıyorum, *Cumhuriyet*’ten bir misafiri-m daha oldu. Hem de aşağı yukarı aynı kişiyle uyuşmazlı-ğa düşüp, *Dünya*’yı melce sayma sıcaklığını duyarak gelmiş-tir: Yaşar Kemal!..

Misafir dediğime bakmayın, Yaşar Kemal de *Dünya*’da sık sık görülen, Falih Rıfkı Bey’inki hariç, her odaya rahatça da-lıp çıkan ve sonra benim karşımda karar kılıp, uzun sohbet-ler ettiğimiz sevdiklerimizdendi.

İri gövdesiyle onu ne zaman karşımda bulsam, hep neşelenmişimdir. En sıkıntılı zamanlarımızda dahi rahatlık vermeye çabalayan, dertlerin üstesinden kolayca gelebileceğim inancını bana vermek için, kendine has konuşmasının bütün kaba inceliklerini gösteren bir duygulu adamdı Yaşar Kemal.

Hep şakacıdır, hep neşeli olmasa da öyle görünmeye özen gösterir. Bir latifemizi her karşılaşmada tekrarlamayı âdet edinmiş gibiyizdir: eğer bir gün Türkiye'de kızılıklarımız iktidar olurlar da bizleri toplamaya kalkışırlarsa, Yaşar Kemal beni saklayıp koruyacak, yooook aksine karalarımız gelir de soldakileri toplamaya girişirlerse de ben Yaşar Kemal'i evimin çatı katında saklayıp koruyacağım !

Hep "Korkma" derim, "çatıda kitap da olacak kâğıt da... Ekmek elden su gölden yazar durursun..."

O da her defasında beni ferahlatır:

"Benden de al en az o kadar. Ne üşütür, ne de aç bırakırım. Sen de yaz yazabildiğince..."

Daha önce bahsettiğim gibi, hapse girdiğimin üçüncü gününü bana tiftik eldivenler gönderip, en duygulu mektubu ekleyen de gene Yaşar Kemal'di !

Ama o kaba gövde, o gökgürültüsüne rakip ses, o "aboo"lu, "baba"lı gümbür gümbür konuşma, kimin hayali-ne onu, kalın hatlı aslaa incelmez bir tipin resmi gibi sokarsa soksun, Yaşar'ın çok içli ve gerçekten ince bir kişiliği de vardır. Eşimin hastalandığını duyduğu zaman nasıl koşup geldiğini ve gözyaşlarını zor tutarak beni yüreklendirmeye çabaladığını unutamam !

"Atlatacak, bak göreceksin, iyi olduğu zaman sana bunu hatırlatacağım" dediğini, bir gün bir davette hep birlikte rastlaştığımız zaman kızım Leyla'ya anlatmış ve sonra bana dönüp sitem etmişti:

"Dediğim çıktı işte, ama sen Pırlanta'nın iyi olduğunu ve atlattığını bana söylemeyi ve benim inancımı çocuklarına duyurmayı nedense atladın !"

Ben de gülerek takılmıştım:

"Yok bilerek yaptım bunu. Şimdi kendini romancı sayman yetip artarken, bir de ermiş olduğun inancına seni düşürmek istemedim !.."

Hep şakalaşmış, hep birbirimizi iğnelemiş hatta muştalamışsındır ama kırmadan ve kırılmadan...

Ama o gün odama giren Yaşar Kemal de, tıpkı Cemil Sait'in olduğu gibi asık yüzlü, hüzünlü mü hüzünlü, sıkıntılı mı sıkıntılıydı...

Karşıma oturur oturmaz,

"Doğru sana geldim baba" dedi (arada bir böyle hitap ederdi, sanırım daha çok, keyifsiz zamanlarında bir sıkıntısını anlatıp patlarken böyle davranırdı) ve elindeki koskocaman, şişkin mi şişkin zarfı önüne koyarken ekledi:

"Al bu senin, *Cumhuriyet*'ten çekip alıyorum, sen yayımla!"

Ve anlattı. Son romanıydı bu. Ama gazetede dizi olması kolaylığına uygun düşmesi için bir macera romanı yazmıştı, hiçbir edebî iddiası yoktu ve tıpkı Peyami Safa'nın macera romanlarına koyduğu "Server Bedi" imzası gibi, o da bu romanını Yaşar Kemal adıyla yayımlamayacak, uydurma bir adla, bir nam-ı müstearla neşredecekti. Eserini *Cumhuriyet*'ten çekip almasına gelince, bunu Cevat Fehmi'nin tutumuna dayandırıyor ve *Cumhuriyet*'in yazı müdürü olan Cevat'ın, kitabın başındaki yirmi sayfa kadar tutan upuzun bir girizgâhı sıkıcı bulup çıkarmak şartına katlanamadığını söylüyordu!

"İşte böylece" dedi, "ben de sana geldim. Tam bir macera romanıdır bu ve *Dünya* okurlarının seveceğinden eminim. Üstelik de şu *Cumhuriyet*'e onlara hiç de mecbur ve muhtaç olmadığımı göstermek istiyorum."

Masama bıraktığı çok hacimli büyük zarfı önüne çekerek,

"Bak Yaşarcığım" dedim, "bir defa hiç şüphelen olmasın ki burası da senindir ve böyle bir durumda *Dünya*'yı düşünmen ve sıcak bir kucak sayman bizleri sadece sevindirir. Tabii eserini yayımlayacağım ama anlayamadığım bir taraf, bir macera romanı ile edebiyatı neden ille de uyuşmaz bulduğun ve imzanı atmaktan kaçındığındır!"

Hemen atılmıştı:

"Yok yok... Okuduğun zaman sen de göreceksin ki tam bir macera romanıdır bu ve Yaşar Kemal imzasıyla bir arada durması bence imkânsız!"

"Pekiyi" dedim, "eve alıp bu gece okumaya başlayacağım."

Sen yarından sonra lütfen gel, burada beraberce ilanları, takdim şeklimizi falan kararlaştırınız.”

Kucaklaşırken rahatladığı besbelliydi:

“Gösterelim şu herife. Bak göreceksin *Dünya*’ya da yeni bir hareket getirecek” derken de yazdığı ama adını vermeyi esirgediği maceranın tam bir gazete dizisi olacağı inancı, üzerinden adeta taşıyordu!

Akşam evde romanı açtım; adı: *İnce Memed*!.. Yazan: meçhul bir isim...

İlk sayfadan itibaren Cevat Fehmi’ye hak veriyorum, o sıkıcı girizgâh, ilk tefrikada yakalanması gereken okuru kaçırabilir... Ve girizgâhın bitmesiyle birlikte, romanın okuru sarıp sarmalama hünerinin hemen belirlediğini görüp, Cevat Fehmi’ye gene hak veriyorum. Ama ilerledikçe, anlatımdaki ısı, tiplerdeki ışık ve olaylardaki pırıltı yayılıp çoğaldıkça, hayır Yaşar Kemal’e hak veremiyor ve onun kendi kendine bu kadar haksızlığı ve tersliği nasıl yapabildiğine şaşıyorum!

Geç saatlere kadar okuyup, yorgunluktan gözlerim karmaya başlayınca, sayfayı kapattım. Artık kararlıyım. Yaşar’la konuşacak ve bu kitabın *Dünya*’da değil, gene *Cumhuriyet*’te çıkmasını sağlayacağım. Bence bu, Yaşar Kemal’in, imza esirgeyeceği bir roman değil, tam tersine imzasını en kalın hatları ve en bağırğan çizgileriyle, her sayfasına vuracağı en güzel eseri! Hayır, iki tarafın da bir anlık infiallerini fırsat sayıp, bu kitaba sahip çıkamam. Onu *Cumhuriyet* yayımlamalı, ama Yaşar Kemal imzasında da ısrar ederek ve Yaşar’ı buna hep birlikte razı ederek...

Bir gün daha bekleyemeden, hemen Yaşar Kemal’i aradım ve gelir gelmez de,

“Bak benim söz dinler kardeşim” diye lafa başlayıp onu biraz şaşırttıktan sonra,

“Seni” dedim, “önce tebrik ederim. *İnce Memed* bence senin en güzel eserin! Ama sonra da hemen teessüf edeceğim, böyle bir eseri ikinci plana atıp, edebî saymadığın ve adına layık bulmadığın için! Hayır yüzde yüz haksızsın, bu eser senin imzanla yayımlanmalı ve hem de gene *Cumhuriyet*’te yayımlanmalı.”

Donup kalmış gibiydi. Karşı koymasına hiç meydan bırakmadan hemen yapıştırdım:

“Bak şimdi ne yapacağım. Sen burada oturup beni bekleyeceksin, ben *Cumhuriyet*’e gidip, Nadir Nadi’yle konuşacağım. Hiç şüphem yok, seni kaybetmek istemeyecek ve bana teşekkür edecektir. Yalnız bilmiş ol ki, imzanı atman şartını ona da söyleyecek ve ancak bunu kabul edersen eseri yayımlamasında ısrar edeceğim!”

Size ancak özetlediğim konuşmamın coşkusu Yaşar’ı da sarmış gibiydi. Önce,

“Sen imzaman şart olduğuna bu kadar inanıyorsan tabii düşünürüm” demiştir ama, ısrarım karşısında nihayet kabul etmiş, hatta benim biraz da onu tahrik için, imzana pek cimriysen, başka bir kitabından çıkar ve buna koy” demem karşısında gülerek,

“Peki bu kabul de, Cevat’ın istemediği sayfalar ne olacak?” diye sorma noktasına kadar gelmiştir.

“Haa... Bak onu da söyleyeyim, eserini ben de yayımlasam onları mutlaka çıkarırım. Bırakalım şimdi onlar da çıkarsınlar, kitabının baskısı sırasında gerek görüyor ve hâlâ ısrar ediyorsan koyarsın” dedim ve lafı fazla uzatmadan, eseri kaptığım gibi *Cumhuriyet*’e koştum. Nadir Nadi’yi daha önce aramış ve geleceğimi bildirmiştim. Kapıda rastladığım kahveci Cemal, “Şimdi geldi” dedikten sonra beni başyazarın odasına kadar çıkardı.

Ve fazla söze pek gerek bırakmadan Nadir Nadi’ye,

“Bak” dedim, “bu ikisi, yani Yaşar ile Cevat Fehmi biraz çocukluk edip zıtlashmışlar. Aslında Cevat bir gazeteci olarak, Yaşar Kemal de bir romancı olarak iddialarında haklılar ama ben bir orta yol bulup sana geldim. Bu kitap Yaşar Kemal’in sandığı gibi edebiyat dışı alelade bir macera romanı değil, tam tersine edebiyatın göbek taşına oturabilecek bir macera romanı! Ben onu imzasını koymaya ikna ederim sanıyorum, sen de Cevat’ın gene dediğini yaparak ama Yaşar’ın da onurunu koruyup kollayarak işe müdahale edersen mesele kalmaz. Ben bir dost olarak aranızdayım ve işte al, sizin malınız ve hakkınız olduğuna inandığım kitabı size getirdim. Hayırlı olsun!”

Nadir Nadi’nin memnuniyeti yüzünden akıyordu.

“Sen gerçek dostsun” dedikten sonra hemen de sordu:

“Peki o nerede şimdi?”

Artık benim de keyfim tamamdı:

"En fazla yarım saat sonra karşında bil" deyip hemen kalkmaya yeltendim ama o, Cevat Fehmi'yle de birlikte konuşmamızı istemiş ve hemen çağırtmıştır.

Cevat Fehmi odadan içeri girer girmez de,

"Bak Bedii ne diyor?" diyerek sözü bana bıraktı ve ben de Cevat Fehmi'nin çıkarmak istediği sayfalarda haklı olduğunu, ama bunu Yaşar Kemal'i kırıp dökmeden yapmanın doğruluğu yanında, mesela en fazla ısrar edilmesi gereken noktanın imzası olduğunu sakın sakın anlattım. Ben konuşurken Nadir Bey, başıyla hep tasdik halindeydi ve sonunda,

"Şimdi" dedi, "o bana gelecek, imzasında ısrarcı olacağım, sen de istemediğin sayfaları çıkar ama onun gönlünü de almayı unutma. Bedii'ye inanıyorum, o kitabı okumuş, çok büyük reklama layık diyor, öyle yapalım."

Ve işte orada öğrendim ki Cevat Fehmi, *İnce Memed*'in sadece başını okumuş ve oraya takılıp kalarak itirazını sürdürmüştür.

"Eserin tamamını okusaydım, herhalde ben de imzasının gerektiğini düşünebilirdim" demesini Yaşar Kemal'e naklettiğim zaman, Nadir Nadi gibi o da hayretle bakakalmıştı!

"Haydi, Nadir Bey seni hararetle bekliyor. Tebrik ederim, hayırlı ve uğurlu olsun" demem üzerine de, gözü dolu dolu beni kucaklayıp,

"Sana çok teşekkür ediyorum" demişti, "bunu aslaa unutmayacağım, *İnce Memed* kitap olduğu zaman onu sana ithaf ettiğimi de ekleyeceğimden hiç şüphelen olmasın!"

Kendisini kapıda uğurlarken, söylemeden duramadığım sözü, yıllar sonra Londra'da Münici Giz'in evinde ve onun ailesinin yanında da Yaşar'a hatırlatmışımdır:

"İşte o ithafı yapamazsın Yaşarcığım. Ben solcu değilim ve senin çevren buna dünyada razı olmaz ve izin vermez!"

İthaf olmuş olmamış hiç de gam değil elbet! Benim için önemli olan, bir nam-ı müstearla, *Cumhuriyet*'ten belki daha ciddi, ama ondan daha az satışlı ve şöhretli bir *Dünya*'da, üstelik sadece macera romanı damgası ve reklamıyla yayılıp sonra kolayca unutulacak bir eseri, bir edebî damga ve şöhretli bir imzayla Türk edebiyatına uzatmaktı!

Bir meraklı, bestekâr Gershwin'e,

“Üstat, *Küba Uvertürü* adlı eserinize bayıldım. Bence o bir şaheser” der demez Gershwin güler:

“Aaa... Ben hiç de farkında değilim...”

* * *

1957 seçiminin yıldızı, hiç şüphe yok CHP'dir.

1946'ya, nalıncı keseri gibi kendine yonttuğunu bilerek, sakın, 1950'ye iktidardan ayırılmasının zor olduğunu düşünerek emin, 1954'e de, hemen özlendiğinin ve arandığının ham hayalleri içinde ümitli giren CHP, bu defa işi sıkıya almak ve sağlam tutmak zorunluğunu görmüş ve gerçekten de iyi hazırlanmıştı.

İstanbul il başkanlığını kabul etmiş olan eski başbakan Şemsettin Günaltay'ın daveti üzerine, Cağaloğlu'ndaki il merkezine gittiğim zaman Günaltay'ın gösterdiği bir listeyi unutamam! Şemsettin Hoca, partinin, İstanbul Radyosu'nda yapacağı konuşmaların tanzimine, tertibine hatta seçilmesine yardım edip edemeyeceğimi sorarken,

“Bakınız Allah aşkına” demişti, “radyoda bize ayrılan müddetin azlığından şikâyet ediyoruz ya, işte şu liste önümde, geçen seçimde İstanbul'da tam iki, Ankara'da bir, İzmir'de üç konuşma kontenjanını boş geçirmişiz!”

Tabii bu, karşıdaki iktidarın da pek öyle ahım şahım bir dikkat içinde olmadığını da gösteriyordu. Yoksa bunca kontenjanı kullanamayıp boşuna harcamış bir CHP'nin, radyoda daha çok zaman istemesine karşı, bu ihmali kaldırıp kaldırıp kafalarına atmak işten bile değildi.

Nitekim Günaltay da,

“Allahtan ki karşımızdakiler de gaflete gelip görememişler, yoksa zamanı daha da kussalar pek bir şey diyemezdik” diyerek bunu vurgulamış ve arkadaşlarına listenin dikkatle saklanmasını söylemiştir.

1957'deki radyo savaşının Ankara faslını bilmem ama, İstanbul'dakinde CHP'nin üstünlüğü saklanamaz. Ben yönetim diye söylemiyorum, herkes canla başla didişmiş, hep en güzelini ve tesirlisini yaratmak için hiçbir gayreti esirgemiştir. Orhan Birgit'in yardımını ve yorulmak bilmez uğraşısını unutamam. Bazı adayların konuşmalarını, kendilerine

değil de, sesi çok daha uygun olanlara okutacağımı söylediğim anı ise hep hatırlamışımdır. Bir tek aday dışında hiç kimse itiraz etmemiş, en tesirlisi hangisi ise onun yapılmasını istemiştir. O bir tek aday da, Orhan Birgit,

"Bedii Bey partimizin üyesi olmadığı halde, sırf bizim başarımız için burada didiniyor, bu başarı elbet sizin de mesemeniz. Size sesi radyoya çok daha uygun bir arkadaşın sesi ni emanet olarak vermek neden fena olsun? Halka gene sizin isminiz söylenerek daha etkili bir tonda seslenmenizi sağlamak size dostluk mu, düşmanlık mı?" der demez yelkenlerini hemen indirmişti!

O radyo savaşında bir şeyi daha uygulamıştık. Radyoda DP'nin yapacağı konuşmalar, haberler bülteninden başlanarak pek çok yerde kurnazca ilan edilirken, muhalefetin radyo saatleri sadece gazetelerin ilanına bırakılmıştı ve bu da gazete almayanlar için bir handikap olduğu gibi, bazı dizgi ve tashih yanlışları dolayısıyla da pek çok vatandaşı sıkıntıya sokuyordu. Biz, her konuşmacının, sözü biterken, kendinden sonra parti adına kimin ve ne zaman konuşacağını söylemesi şartını da getirmiş, böylece parti sözcülerinin birbirleriyle paslaşarak halkı haberdar etmesini sağlamıştık.

Gerçekten etkili olmuştur ve Menderes'in, dinlediği bir konuşmanın metninden fazla buna kızdığını ve "Gelecek seçimde bunun da çaresini bulmamız gerekiyor demek. Eh, bunu ilan sayar yasaklarız olur biter" dediğini yıllar ve yıllar sonra Mithat Perin'den dinlemişimdir.

Keşke gelecek seçim olabilseydi de, o da kızgınlığının acısını çıkarmanın yollarını arar durumda kalabilseydi... Demokraside dikilir, neredeyse gelenekselleşmeye doğru gider gibi olan askerî devrelerin ara verişlerine hiç uğramazdık! Ama ne yazık ki gelecek seçim olmayacak, demokrasimiz beş yıllık bir hastane devresinden sonra, uzun süren bir nekahete geçecek ve tam ayağa kalkmışken, haydi bir daha askerî hastane döşegine...

1957 ve daha sonrasında tabii hiçbirimizin aklına seçimden başka bir yolumuz olduğu fikri veya ihtimali veya hatta bunun en kaba şaka tertibinden söylenmesi dahi gelmemiştir! Gelemezdi de! Bunu gide gide ve asaplarımızı kaşıya kaşıya, doğruca DP kıpırdatmış ve sanki ille de ayağa

kaldırıp büsbütün canlandırması gerekiyormuşçasına, adeta yaratmıştır!

Evet 1957 seçim kampanyası, ne kadar sertleşirse sertleşsin, aklımızın köşesinden demokrasiden başkası geçmiyordu. Daha sonra İsmet Paşa'nın kafası taşlandığı zaman dahi başka bir yol aklımıza bile düşmeyecektir! İnönü'nün bazı illere girmesi, karşısına askerî kıtalar dizilerek önlenecek, aklımıza demokrasiden başka bir yol gelmeyecektir! Bazı CHP'li adaylar çeşitli bahanelerle tutuklanacak, bazı yazarlar bin bir uydurmayla tartaklanacak, velhasıl ne kadar sertlik, ne kadar haksızlık görülürse görülsün, demokrasi yüreğimizin çarpıntısı olmayı hep sürdürecektir! Aksi gibi, Türk milletinin, hürriyet aşkı tamam, bağımsızlık bağı tamamdır da, demokrasi deneyimi hiç yoktur ve bu yolda yeni oluşmakta, okumakta, yetişmektedir!

Canım efendim, akıllı insan bu kadar tecrübesizliğine ve işin daha alfabesinde olmasına rağmen, bu derece demokrasiye bağlı durabilen bir milleti, orada tutup olgunlaştırmak ve güçlendirmek varken, ille de onu başka çıkışlar aramaya doğru iter mi?

Adnan Menderes başta olmak üzere, DP yönetiminin asıl affedilmez yanıışı budur!

1957 seçiminden, çok değil, üç yıl kadar sonra, İsmet Paşa Meclis kürsüsünden,

“Bir ihtilalin şartları gerçekleşmişse, o ihtilal olur” dediği zaman dahi kızıp köpürecekleri yerde, o şartların gerçekleşmesindeki paylarını aramaya koyulsalardı, ne ihtilal olabilecek, ne de demokrasimiz yaralanacaktı!

Menderes ve çevresi, asıl ve en büyük misyonlarının demokrasiyi yerleştirmek olduğunu bir türlü göremediler, kavrayamadılar!

Bunları tam bu sırada, yani 1957 seçimlerini anlattığımda söylemem boşuna değildir. Bence asıl bu yıllardadır ki, Menderes, ucu üç yıl sonra ihtilale varacak yolu, elinde kazma kürek açmaya başlamış, kendisinin ve arkadaşlarının hazin geleceklerinin temellerini atmaya koyulmuştur!

1954'te İsmet Paşa'yı Balıkesir'e sokmamışlar, açtıkları arı kovanlarından fırlamış arıları halkın üzerine salıp, yaratıkları kargaşayı göstererek İnönü'yü geri çevirmişlerdi.

1957 seçimi arifesinde İlhami Sancar beni arayarak, bu yakın geçmişi hatırlattıktan sonra,

“Canım kardeşim” demişti, “senden bir ricamız var: acaba razı edebildiğin gazeteci yazarlardan bir heyet kurup, Balıkesir’e götürebilir misin? Ailenin bir kolunun oranın eşrafı olduğunu duyan arkadaşlar, İnönü’nün bu defaki Balıkesir gezisini, sizlerin de izlemenizde çok büyük fayda gördüler. Paşa da bu geziye, eski acısı dolayısıyla büyük önem veriyor. Ne dersin?”

Ne diyeceğim, “Bir kolaçan edeyim, seni haberdar ederim” dedikten sonra, ilk Doğan’ı aradım:

“Benimle bir Balıkesir gezisine var mısın? Hem eğlenir, hem de İsmet Paşa’nın seçim mücadelesini izleriz. Bence enteresan olabilir. Biliyorsun ya arılar falan işe karışmıştı!”

Doğan hiç düşünmeden, “Varım ama zamanını ve yolunu önceden bilmem gerek. Mesela yarın olmaz ama sonra hangi günü istersen hazırım” demez mi? Tabii çok sevindim ve o heyecanla başka kimi arayayım diye düşünmekteydim ki Vâlâ Nurettin’in telefondaki sesi,

“Yahu Bedii Bey” diyordu, “Doğan bir geziden bahsetti. Eğer bir sakınca yoksa refikamla beraber ben de gelebilir miyim?”

“Aman üstat, bizim için büyük ikramiye olursun” dememle, İlhami Sancar’ı aramam ve durumu anlattıktan sonra paşanın pogramının bildirilmesini istemem bir oldu.

Ve iki gün sonra, Bandırma’ya kalkan vapurlardan birinin salonunda Doğan, Vâlâ Nurettin çifti, *Cumhuriyet*’in foto muhabiri Selahattin ve tesadüfe bakınız ki gene zeytin yağcı Galatasaraylı şişman “Japon Ahmet” ve ben gülüş ahenk yola çıkmış bulunuyorduk!

Bu hikâyeyi anlatışım, sırf aynı partideki tutumun, yetkililerin medeniyet gradolarına göre nasıl bir uçtan taa diğer uca kadar değişebildiğini göstermekten ibarettir.

Evet 1954’te İnönü’yü Doğan’a göre eşekarlarıyla, Vâlâ ile bana göre de kovanları dürtülmüş balanlarıyla karşılayıp, şehre sokmamakla övünen Balıkesir’e gidiyorduk. Aynı DP gene iktidarda idi. Ve üstelik bu defaki seçimde iktidar daha sertleşmiş, daha aman dinlemez ve daha da tertipçiliğe özenir olmuştu!

Akla ilk gelen, “eyvah”tır. Ve daha da azmış bir kampanya anlayışının arı yerine bu defa yılanı, çıyanı çıkarmasını ummak artık pek de akıldışı değildir!

Ama hayır, Balıkesir’de bu defa yeni bir yönetim vardı. Şehrin şöhretli ve çok sevilen çocuğu Sırrı Yırcalı il başkanı idi ve ben arkadaşlarımı trenden iner inmez, doğruca Sırrı Yırcalı’ya götürerek, hepsini tanıttıktan sonra, yarın şehre gelecek olan İnönü’nün konuşmasını izlememiz için en uygun yerin verilmesini kendisinden beklediğimizi ve geçen seçimdeki olayları hatırlatarak şaka yollu hayatlarımızın ve tabii İnönü’nün hayatının da kendisine emanet olduğunu söyledığım zaman, Sırrı Yırcalı gülmüş ve:

“Bediiciğim, burayı benim kadar sen de bilirsin, nereyi uygun görüyorsanız kendin seç ve söyle” dedikten sonra benim, “İstasyonun tepesini istiyorum” demem üzerine de, arkadaşlarıma dönüp,

“Beyefendiler, yarın sabahattan itibaren istasyonun terası yalnız sizlerin emrindedir. İsmet Paşa’nın olduğu kadar sizlerin de bizim namuslarımızın emaneti olduğunuzun idraki içindeyiz. Müsterih olunuz, Balıkesir İnönü’yü bir medenî şehir, bir devlet büyüğünü nasıl karşılar, öyle karşılayacaktır. Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz” deyivermiş ve benim çocukluğumuzda esasen kazanmış olduğu kalbime ek olarak, arkadaşlarımızınkini de o anda kazanıvermişti!

Bugün için hayli önemsiz görülen bu davranışın gerçek değerini, ancak dünü yaşayanlar kavrayabilirler!

Hiç şüphesiz Balıkesir’de yönetimin eskisi gitmiş, yenisi gelmişti ama, balarılarını veya eşekarılarını salanlar değişmemişti. “İnönü’yü şehre sokmayın diye emir yağdıran daha tepedekiler de değişmemişti. Hatta eski marifetlerini besbete riyle tekrarlamamanın emrini bekleyenlerin daha da çok olduğunu bir öğretmenden dinlemiştik de... Ama değil mi ki, yönetimin başında bir medenî adam, bir insan politikacı, bir anlayış, bir misyon idraki, bir demokrasi inancı vardı, hepsi geri durmuşlar, her kötülük kuyruğunu kısıp oturuvermiştir!

Menderes işte böyleleriyle yürümeyi pek sevememiş, böy lelerini sertlere, hırçınlara, küfürbazlara ve kavgacılar a tercih ettiğini, hiçbir devrede, hiçbir yerde, hiçbir olayda göstermemiştir!

1957 seçim kampanyası sırasında, kavgaların, ayaklanmaya yaklaşan büyük olayların ve çoğu kanlı çekişmelerin haddi hesabı yoktur ve hemen her il veya ilçe az çok bundan pay almıştır.

Seçim bittiği zaman, seçmen kitleleri, demokratik bir seçimden değil, bir iç savaştan çıkmışçasına yorgun, kırılgan ve hatta yaralı idiler! Bu hal ihtilale kadar da sürmüştür.

İki yıl kadar sonra, bir Anadolu gezisinden dönmüş olan İsmet Paşa'nın bile başında küçük bir bandaj vardır. Taşlık'taki evine yorgun argın döndüğü zaman, Yakup Kadri Bey'le birlikte ziyaretine gitmiştik.

"Taş fazla büyük değildi belki ama çok canım acıdı" deyişini hüznle dinlemiş ve ertesi günü de yazımda kullanmıştım. Aynı gün *Dünya*'da ilk defa küçük fıkramı da resimli olarak yayımlamışım.

Üç İnönü fotoğrafını yan yana koymuştuk. Birincisinde başı kalpaklıydı ve altında "Bu Milli Mücadele'nin İnönü'sü" yazılıydı. İkincide başı şapkalıydı onun altında "Bu inkılabın İnönü'sü" yazıyor ve başı bandajlı olan son resmin altında da "İşte bu da demokrasinin İnönü'sü" deniyordu!

Yakup Kadri Bey, fıkrayı çok beğenmiş ve o sebeple bizi ziyarete gelmişken, İnönü'ye birlikte gitmeye karar vermiştik.

Bu taşlanma olayından CHP'nin propaganda acemiliğine varıncaya kadar çok anlam da çıkarabilirsiniz. Tabii İnönü'nün böyle fırsatları hiçbir zaman kullanmaya tenezzül etmez ağırlığını da unutmadan konuşmak gerek ama, gene de bir küçük bandaj yerine, bir sargı ağırlığı koymakta inanılmaz faydalar vardı. Her parti böyle bir fırsatı kaçırmaz ve hele aslaa küçültmez.

Aynı hal, muhalefetteki bir Menderes'in veya Bayar'ın başına gelseydi, kafaları tepeden turnağa sargılı olarak uzun süre halk karşısında arz-ı endam edeceklerinden şüphemiz var mı?

Evet, İsmet Paşa'nın ağırlığı başka, tamam ama akıllı bir doktor ve cin kafalı bir etraf, "Böylesi, yaranızın durumu bakımından gerekli" diyerek kocaman bir sargıyı yerleştirseler, İnönü koparıp atar mıydı? Hiç sanmıyorum!

Ama böylece ne olmuştur? Menderes, "Canım efendim, o kalabalık arasında nasıl sıçradığı anlaşılmaz bir küçük taş parçasının paşamızın başını hafifçe sıyırtması karşısında..."

diye sürüp giden konuşmalar yapabilmiş, evdeki annem bile “Neyse ki küçücük bir şeymiş, ben de İnönü’nün başı yarıldı sanmıştım” diyebilmiştir.

O günlerde gazeteye gelen Kasım Gülek’in söylediğini de iyi hatırlıyorum:

“İnönü’nün başına atılan taştan biz yararlanmayı iyi bilemedik. Bence o güzel resimli fıkrayı yazmanıza vesile olarak, bu taş en çok size yaradı!”

1957 seçiminin benim için en sıkıntılı anısı, Falih Rıfkı Bey’le hayatımda ilk ve son olarak düştüğüm uyuşmazlıktır!

Biz *Dünya*’da her seçimden önce başyazarımız dahil, kadromuzdan hiç kimsenin aday olmayacağını okurlarımıza bildirmeyi âdet haline getirmiştik. 1957 seçimleri yaklaşırken de bizzat Falih Rıfkı Bey bunu hatırlatmış ve hemen koymamızı istemişti.

Gerçekten de içimizde milletvekilliğine hevesli hemen hiç yok gibiydi. Yalnız Yekta Ragıp Önen’in arzusunu bilir, ama onun da buna sessizce katlanıp katılmasını sevgiyle izlerdik!

Böyle davranılmasındaki faydaları ve okur bakımından hoş karşılanacağına ait çeşitli örnekleri de en çok dile getiren Falih Rıfkı Atay olmuştur. Ama bir gece vakti evime telefon eden Hayri Alpar arkadaşımın verdiği haber üzerine sabaha kadar uyuyamadığımı hemen söylemeliyim:

“Üzüleceksin biliyorum ama, şimdi Ankara’dan gelen habere göre, Falih Rıfkı Bey, İnönü’nün ısrarlarına karşı koyamayarak aday olmayı kabul etmiş bulunuyor...” diyen Hayri’nin daha fazla söylemesine imkân bırakmadan sadece,

“Öyleyse hemen Yekta’yı ara, onun da artık adaylıkta serbest olduğunu bildir” diyebildim ve o zaman pek yakın dost saydığım sigara paketime sarıldım.

Ve ertesi gün de ilk işim Hayri’yi tekrar arayarak seçim sonuna kadar matbaaya gelmeyeceğimi, yazılarımı gönderip mektuplarımı her gün aldırabileceğimi bildirmek oldu!

Falih Rıfkı Bey’den hiç ses yoktur. Öyle ki Hayri’den öğrendiğime göre, hatta o da gazeteye gelmemekte ve yazılarını şoförüyle göndermektedir.

Bu durum, beni tabii hemen başka bir karara götürdü, gazeteyi sahipsiz bırakmayıp gidecektim ama bu defa yazılarımı keserek...

Öyle de yaptım ve yapar yapmaz da Falih Rıfkı Bey'den ses geldi; tabii bu defa bana değil ama Hayri'ye,

"Kuzum Hayri Bey, Bedii rahatsız mı?" diye sorar sormaz, Hayri de fırsatı kaçırmamıştır:

"Hayır efendim, sapa sağlam ama bir kırgınlığı ve sinirliliği var. Yazısının hazır olup olmadığını ne zaman sorsak, yazmayacağını söylüyor..."

Böylece üç gün daha geçirdik. O her gün yazısını gönderiyor, benim sütunlarım ise boş kalıyordu!

Nihayet tam haftasındaydık ki, geldiğini haber verdiler. Her gelişinde önce benim odama uğramayı usul yapmışken, bu kez doğruca kendi odasına çıkmıştı.

Ben hiç kıpırdamadım. Sadece karşılaşmamızda düşeceğim sıkıntının büyüklüğünü düşünüyor ve nasıl davranacağımın çeşitli tablolarını kafamda kurmaya çalışıyorum. Ama gerçekten kırgınım. Falih Rıfkı Atay gibi bir devin, okurlarımıza verdiği apaçık bir sözü hiçe sayarak, aslaa hoşlanmadığını bildiğim ve kendisini pek sık Ankara'ya gitmek gibi bir zorlamaya da sokacak olan, şu milletvekilliğine gönül yatırmasını bir türlü kabul edemiyorum!

Nihayet öğleden sonra odama gelebilmiştir. Sapsarıydı. Gözlerindeki hüznün ıslak pırlıltısı hâlâ gözlerimin önünde...

Tabii ayağa kalktım ama hiç elimi uzatmadan ve zır deseler ağlayacak halimin perişanlığını da hiç saklamaya kalkışmadan...

Her zamanki koltuğa oturdu ve birden kırık ve hayli de kısık bir sesle,

"Bedii" dedi, "neden kırgın olduğunu elbette biliyorum. Sana hak vermiyor da değilim. Sadece İsmet Paşa'yı kıramadığımı söyleyebileceğim. Çok ısrar etti ve 'Beni kırmayacağından eminim' demesi üzerine de..."

Her zaman rahat ve kendinden çok emin, her zaman da gümbür gümbür konuşan coşkun ama vakarın da heykeli gibi gördüğüm Falih Rıfkı Atay'ı böylesine bitkin görmeyi daha fazla sürdüremezdim.

"Anlıyorum beyefendi, olan olmuş artık bırakalım bunu" diye atıldıktan sonra,

"Ben" dedim, "sizin gölgelenmenize, söz tutmama gibi bir damganın şahsiyetinize dokunmasına katlanamadığım için

üzgünüm. Ama benim üzüntüm bu konuya yetsin. Siz artık üzülmeyin ki dengeyi bulalım.”

Biraz rahatlamış gibiydi. Acıyla gülererek sordu da:

“Yazılarına ne zaman başlıyorsun?”

İşte o zaman, gene gazeteyi ve okurlarımızı düşünerek, biraz da insafın üzerine basarak söylemişimdir:

“Birkaç hafta önceki bir pazar yazınızda ‘Gerekirse bu gazetede ben Bedii’yi, Bedii de beni tenkit eder’ diye yazmıştınız. Şimdi ilk yazımda bu hakkımı kullanmama razı iseniz hemen...”

Gülerek elini uzattı. Ben de ilk yazımı hızla yazıp, mürettiphaneye yetiştirdim.

Bu, *Dünya*’da Falih Rıfkı Atay’ı hedef alıp kınadığım ilk ve son yazımdır. O bir haftalık kırgınlığın da ilk ve son olması gibi!

İki akşam sonra, eşimle beni Moda’daki evine yemeğe davet etmişlerdi. O zaman da öğrendik ki, adaylıkta bir ısrar faslı da eşinden gelmiş ve Falih Bey iki ateş arasında kalmıştır!

Eşi, muhalefetten hiç hoşlanmamış, Ankara’dan ayrıldığı andan itibaren muhalefetin şartlarına bir türlü ısınamamış, alışamamıştı. Gene bir yemekte yanında oturan eşime,

“Yook şu muhalefeti hiç sevemedim. Behemehal iktidara geçmek lazım” deyişini, ne zaman bir muhalefet belası zuhur etse, eşim muzipçe tekrarlamıştır:

“Behemehal iktidara geçmek lazım!”

* * *

1957 seçiminin sonucu da hayli düşündürücüdür. Muhalefet olarak bütün varın yoğun ortaya konduğu bir seçimdi bu! Ama şu sonuca bakınız:

DP 424 milletvekilliği kazanmış, CHP 178, CMP 4, Hürriyet Partisi 4, bağımsızlar da 2 milletvekilliği alabilmişlerdi.

Halbuki oy oranlarına bakarsanız, DP yüzde 47, CHP ise yüzde 40’tır. Ve topyekûn muhalefet partilerine giden oy yüzde 52’yi geçmekte, yani bu orana göre, iktidar azınlığın iktidarı olmaktadır!

Seçim kanunumuzun bir cilvesiydi bu! Ve bu cilveler yüzündendir ki, muhalefetin başlıca hedefi ve uğraşısının se-

çim sistemimiz olması gerekmiş, ama gide gide de onda bugünkü noktaya gelmişizdir!

Çoğunluk despotluğundan kaçarken, çoğunsuzluk anarşisine gelip dayanmak! Kaderimizde bu varmış!

Eski usulde, bir nebzelik oy çokluğunun, geride kalan ne kadar oy varsa havaya gitmesine sebep olduğunu görerek yanıp tutuşuyorduk! Bugünkü sistemimizle ancak baraj dışındaki oy ziyan olup, onun dışındakiler tanesi tanesine geçerli oluyor ama, yamalı ve bitli bir yorgandan başkasını üzerimize örtemiyoruz!

Kabahat sistemde mi, yoksa parti sayılan unsurların, gerçek anlamlarının bu ad dışında olmasında mı? Elbet daha çok ikincisinde ama, onu da hâlâ ve hâlâ pek kavramış değiliz!

Her neyse, 1957 seçiminden büyük bir gurur ve sevinç duyarak çıkan hiçbir parti olmadı desem doğrudur.

DP gene çoğunlukta idi ama, "ezici"liğini kaçırmış ve muhalefet koro halinde kendisine "azınlık iktidarı" sıfatını yapıştırmış, daha ertesi günü haykırmaya başlamıştı!

CHP gerçi demokrasiye başladık başlayalı ilk defa çok milletvekiline kavuşmuştu ama, iktidarı pek yaklaştırmış sayıp onu adeta elle tuttuğunu sanırken, bu sonuca varmayı buruk karşılamıştır. Seçim gecesi sabaha yaklaştırmaya başladığımız saatlerde ajansların, İnönü'ye ait,

"İktidar bize teveccüh etmiş görünüyor" sözlerini dikkat uyarlarıyla vermeleri nasıl unutulur?

CHP merkezi sabaha kadar bu ümit içinde kıvrandı. Elbette 178 milletvekilliğiyle gene muhalefette kaldığını görmek onun için kırılıştı artık!

CMP böyle sonuçlara alışıktır, iktidar beklentisi elbette yoktu ve yalnız o sakin kalabilmişti.

Ama Hürriyet Partisi, hani o seçimden önce CHP'yle eşit, hatta ondan önde olduğu inancı ve çalımını içinde birleşme isterken, "Cumhurbaşkanlığı senin, başbakanlık benim, Meclis başkanlığı senin, Dışişleri benim" pazarlığına kadar tavrını artırmış olan Hürriyet Partisi, evet o, gerçekten fena olmuş ve acınacak hale düşmüştür. 4 milletvekilliği; bu, CHP'nin 1954'teki durumundan da feciydi!

Menderes seçimden hemen sonra kabinesini tabii kurdu.

Bu onun beşinci hükûmetidir ve bu sayı sonra biraz daha artacak ve en sonunda, önce “Gaziosmanpaşa Marşı”, ardından “Harbiye Marşı” derken, sıfıra dönecektir!

Halbuki 1957 seçimlerinin sonucundan, Demokrat Parti, ille de derlenip toparlanması gerektiğini ve ibrenin aleyhine dönüşünü fark edip, inişinin başladığını anlayarak bunun dandan düşme tertibi yerine, paraşütle inme basireti içinde olmasını, günbegün yumuşayarak, saatbesaat hürriyetleri getirip hakları vererek pekâlâ yapabilirdi.

Menderes tam aksine yönelmiştir!

“Dikensiz gül bahçesi” hırsıyla, iki devrede gerçekten de öyle bulup keyfini sürdüğü bir parlamentoyu, bu defa değil gül dikeni, ısırgan otlarıyla dolu görmenin siniri içinde, sadece sertleşmiş, ancak yakıcı ve batıcı olmayı hedeflemiştir!

Tabii partisi de bütün teşkilat hacmiyle peşinden geldi ve siyasi kavgacılık sosyal hayatımızın en vazgeçilmez ve önlenmesi imkânsız geleneği haline giriverdi.

Bu üç yıllık devre, benim yazı hayatımda en büyük sıkıntıları, acıları çektiğim devredir. Sayısı belki yüze yaklaşmış davaya bu devrede hedef olduğum gibi, gazetenin kâğıdının günlük verilmesi gibi bir işkenceye de gene bu devrede uğradım.

Bu devrede henüz bitirmeden reklamını yaptığımız *Teke-lonya Cumhuriyeti* adlı romanımın yorumlanıp (!) yayımlanması yasaklanmış, bu devrede resmi ilanlarımız kesilip, ticari ilanlar üzerinde de siyasi baskılar uygulanmış, bu devrede hiçbir gazeteye değmemiş hesap uzmanları incelemesi *Dünya*'ya uygulanmış, bu devrede iki sivil polisin devamlı gözetmesi altında tutulmam sağlanmış, bu devrede emniyet müdürleri ve valiler tarafından sık sık tehdit edilmem ayarlanmış, bu devrede *Dünya*'ya abone olmuş öğretmenler, gazetelerinin logosu içeri gelmek şartıyla katlanmasını istemişler, aksi halde sürüleceklerinin ihtarnı aldıklarını bildirmişler, bu devrede banka müdürleri *Dünya*'ya ilan vermeme emri aldıklarını üzüle sıkıla söylemişler, bu devrede hasta yatağımdan kaldırılıp tutuklanarak Ankara'ya götürülmüş ve Tahkikat Komisyonu'nun hem de idamlıklar adı verilmiş bölümünde tam bir hafta sorgu işkencesine uğramışımdır. Bu devrede gazetem iki defa kapatılmış, üçüncüsünde ise topyekûn mühürlenerek herkes sokağa atılmış, bu devre-

de... Uzatmayacağım, 1957'den, ucu ihtilale kadar gelip dayanan bir devredir ki bu, içinde daha çok acı, daha fazla eza vardır. Keyifli yanını ise, ancak daha başkalarını eski devirlerde görmüş olan bizler çekip çıkarabilmiş ve "mihneti kendimize zevk" eyleyebilmişizdir!

Mesela daha tamamlamadığım ve hatta sonucunu kafamda bile kestirmiş olmadığım bir *Tekelonya Cumhuriyeti* romanının, radyo gazetesinde Burhan Belge tarafından yorumlanıp, evet yanlış okumadınız ancak bir küçük bölümü yazılmış ve üst tarafı yazının kafasında dahi tam olarak belirmemiş olduğu halde "yorumlanıp" yerden yere vurulduğunu gördüğüm zaman kızamadım, üzülmедim de sadece eğlendim.

Ertesi akşam bu tekrarlandığı zaman da gene hayli keyifliydim ama, gece yarısı savcı Hicabî Dinç'in "Kendin gelebilecek misin, yoksa polisle aldirayım mı?" demesi üzerine yatağımdan kalkarak adliyeye gitmek zorunda kaldığım zaman, ne saklayayım kızmış ve hele ben sorgudayken, hamile olan eşimin heyecandan sancılanıp hastaneye kaldırıldığını duyduğumda ise, elbette hem üzülmüş hem de ilgililerin aile şecerelerini gereken saygıyla zikretmişimdir!

İkiz kızlarım o Tekelonya gecesinin sabahında doğdular.

Adnan Menderes'i ilk tanıdıkları an da, iki buçuk-üç yıl kadar sonra gene bir gece yarısı Tahkikat Komisyonu'nun sorgu işkencesinden kurtulup evime döndüğüm zaman, mahmur gözlerini ovuşturarak yorgun yüzüme bakıp ağladıkları an olsa gerek!

Bu Tahkikat Komisyonu macerasını sırası gelince size özetleyeceğim. 1957 seçiminin henüz bittiği günlerde, gerçi Menderes'in hızla daldığı sertlik yolunun ucu nereye varacak endişesi hepimizde vardı ama, başlangıçta hiçbirimiz, şu Tahkikat Komisyonu batağına saplanacak kadar kendinden geçebileceğini de doğrusu aslaa görememiş, düşünememişizdir!

Meclis'te bu defa sertleşme, daha fazla sertleşme sarası muhalefeti de sardı ve kafa göz yarılması umur-ı adiyeden olduğu halde Meclis yetkilerinin bir heyete verileceği gibi bir sapıtkanlığı düşünemedik. Kürsüdeki İsmet Paşa'nın üzerine yürünmeye kalkışıldığı, CHP hatiplerinin yakalarından çekilerek kürsüden indirilme şirretlikleri görüldüğü zaman da düşünemedik!

Beni "Tekelonya ayları" diye adlandırdığımız o günlerde yeni doğan kızların sağlığı dışında pek az şey ilgilendiriyordu.

Hayli de eğlenceli şeyler de olmuştur. Biz *Tekelonya Cumhuriyeti*'ni, sanki gerçekten öyle bir devlet varmış gibi gösterip reklam etmeye çok özen göstermiştik. Mesela gazetenin ilk sayfasında çift sütunluk bir haberde "Tekelonya'nın Birleşmiş Milletler'e alınması karar aşamasında..." şeklinde bir haber çıkarken, spor sayfasında Tekelonya-Brezilya futbol maçının berabere bittiği haberi çıkıyor ve mesela sanat sayfasında da Adnan Benk, Tekelonyalı şair Caramba'nın Nobel'e aday gösterildiğini bildiriyordu. Bu hal günlerce böyle büyüklü küçüklü ama her bölümde mutlaka bölümün karakterine uyan haberler şeklinde devam etmiş ve sonunda da romanın ilanı başlamıştı!

İşte o haberlerin iyice sıklaştığı bir gün, İstanbul Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesi'ndeki devletler hukuku dersinde bir grup öğrenci Prof. Mahmut Belik'e sorarlar:

"Hocam *Dünya* gazetesinde Tekelonya'nın Birleşmiş Milletler'e kabulünün uzadığı şeklinde haberler var, ne dersiniz?"

Prof. Mahmut Belik önce şaşırmıştır, az sonra kendini toparlar ve,

"Bilmiyorum çocuklar, fakat inceleyeceğim, gelecek derste cevabını alırsınız" deyip dersten çıkar... Doğru fakülte arkadaşısı olan kardeşime koşturmuş:

"Yahu İlhan" der, "şu Tekelonya meselesi nedir? Bu devletin Birleşmiş Milletler müracaatı ne zaman başladı, nasıl seyretti?.. Şunu ağabeyinden öğrenemez misin? Çocuklar beni derste sıkıştırdılar!"

İlhan ağlamakla gülmek arasında hafif bir sallantıdan sonra, ister istemez anlatmıştır tabii:

"Aman Mahmut Bey, öyle bir devlet yok. Bu ağabeyimin yazmakta olduğu bir romanın hayali devleti!"

Mahmut Belik uzun süre İlhan'dan hep kaçmıştır.

Bir de resmî tahkikat safhası vardır ki, ona da doğruca ben hedef olmuştum. İki sivil polisin beni aradığını söylediler. "Buyursunlar" dedim ve oturmalarını rica ettim. Son derece ciddi ve ne kadar güler yüzlü ve nazik davranırsam davranayım asık suratlarını bozmama imkân olmadığı hemen anlaşılan iki tipti bunlar...

Amir gibi görünen biri müthiş bir işgüzarlık azameti içinde,

"Beyefendi" dedi, "arkadaşlarınızdan yeterli bir bilgi alabilseydik sizi hiç rahatsız etmeyecektik ama maalesef bu mümkün olamadığı için buradayız."

"Buyrun" dedim, "neyse meseleniz yardımcı olmaya çalışayım."

"Meselemiz şu efendim" diye devam etti ciddi memur, "biz 4. şubeden geliyoruz, müdürüm emrettiler ve inceleyip hemen sonucu götürmemizi istediler. Mesele zat-ı âlinizin ne zaman, hangi tarihte ve hangi yoldan Tekelonya'ya gittiğinin emniyetimizce bilinmemiş olması!"

Hafifçe kanımın çekildiğini hissediyorum. Eğlenceye mi alsam, yoksa patlasam mı? Bu iki kutup arasında biraz gidip geldim sanıyorum. Nitekim memurların her ikisi de sanırım bocaladığım hükmüne varıp, manalı manalı bakıştıktan sonra hafifçe gülümsediler bile. Ve amir olduğunu sandığım aslan bu defa kısıtlanmış bir ceylana yaklaşır gibi mırıldandı:

"Mesela pasaport kaydı, giriş çıkış damgası falan bize yeterlidir..."

Önce hayli sakın,

"Sizi müdürünüzün gönderdiğini söylemiştiniz değil mi?" diye sordum ve "Evet, hem de 'Acil mevattandır' diyerek bizzat emretmişlerdir" cevabını alır almaz da ayağa kalkıp patlayıverdim:

"Bana bakın, hemen çıkıp müdürünüze koşacak ve benim şimdi ona da, size de ve bütün emniyete de en büyük yardım ve iyilik olarak bunu yazmayacağımı ve unutacağımı söyleyeceksiniz!"

Donup kalmışlardı ama pek de bir şey anlamadıkları bakışlarından belli oluyordu.

"Beyefendi..." diye kekeledi öteki, "Yani şimdi bize cevap vermeyeceğinizi mi söylüyorsunuz?"

İşte o zaman odamın kapısını ardına kadar açarak bağırdım:

"Sizin Tekelonya dediğiniz yer, benim uydurduğum bir hayali ülkedir. Roman bu roman! Anladınız mı? Müdürünüze söyleyin, bu gazetede emniyetin nice hatası ciddi ciddi yazılıp durduğu halde bunlardan birine dahi eğilinmemişken,

bir hayalin üzerinde böyle dikkatle durulmasına ne ad vereceğimi bilemiyorum! Şimdi hemen çıkın, yoksa resimlerinizi de çektirip..."

Öyle bir çıkış çıktılar ki, kapıda karşılaştıkları Adnan Benk, bir şey çalıp kaçtıkları hissine kapılmış, merdiveni çıkıp da beni hâlâ sinir içinde ve sapsarı odamın kapısı önünde görünce sormuştu:

"Kimdi onlar, yoksa senden mi kaçıyorlardı?"

"Yok canım" dedim, "galiba kendi kendilerinden kaçmaktaydılar!.."

Bir de çok acıklısı vardır:

Adnan Benk'e gelen bir mektupta, bacaklarının felçli olduğunu yazan bir genç kız, memleket fotoğrafları biriktirdiğini, hemen her ülkenin çeşitli fotoğrafına sahip olduğu halde kendisinde olmayan Tekelonya'ya ait hiç değilse bir fotoğrafı istiyordu.

Elinde mektup odama gelen Adnan ağlamaklıydı:

"Haydi bakalım şimdi ne yapacağız?" dedikten sonra karşıma adeta çöker gibi otururken ekledi:

"O kadar sahi gibi reklam yaparsan, işte böyle sahi zannedenler çıkar."

Uzun süre ne yapacağımızı bilememiş, sonunda gene çareyi o bulmuştu: kendisine ait biri Paris'in, biri de Budapeşte'nin resimleriyle dolu iki büyük boy kitabı genç kıza gazetemizin hediyesi olarak gönderdik ve meseleyi kısaca anlattığımız mektupta da kendisinden özür dileyerek bir yıl abone yaptığımızı bildirdik.

Bu genç hanım, kısa bir süre sonra, Adnan Benk'in yönettiği sanat ilavemize güzel yazılar da göndermiş ve çoğu yayımlanmıştır. Bir tanesi, kartpostalına bakarak, Filipinler mi, Cava mı şimdi pek hatırlayamadığım bir Doğu ülkesindeki gezisini anlatıyordu ki, ikimiz de bayılmışızdır.

İkimizin de okurken gözlerimizden akan yaşlar kâğıdı ıslatmıştı!

O günlerde beni eğlendiren ve pek çok röportajda, hatta anıda yarım yamalak yazıldığını gördüğüm bir olayı da şurada hemen nakledeyim:

Yazılarımı yazmış, gazetelerdeki siyasi kavga haberlerini okuyordum. Posta geldi; bir alay mektup ve en üstte de bir

telgraf var. Telgrafı imzalayıp hemen açıyorum.

Anadolu'nun hayli hacimli bir ilçesinden geliyor ve en az on-on iki imza var altında. Merakla okuyorum:

"Sayın Bedii Faik,

Biz aşağıda imzaları olan Demokrat avukatlar, bundan böyle *Dünya* gazetesini tuvalette kullanmaya karar verdiğimizizi size duyurur..."

Bir an hafifçe sarsıldığımı hatırlıyorum. Sonra birden silkinip düşündüm. Bu bir açık telgraf, kendi aralarında karar verip, gülüş ahenk yazmışlar, sonra postaneye ya biri gitti yahut bir yardımcılarıyla gönderdiler... Postane kelimeleri saydı ve hesapladı, sonra memur telgrafı çekecek olan ilgiliye uzattı... Yoook, buna pek çok mektupta rastladığım ibişliklere yaptığımı yapamam; yani yırtıp atmak yerine, ille de cevap vermeliyim. Bütün kasaba şu anda bunu çoktaan duydu, o kadar yayılmış olmasa bile, en az yüz kişi bilecek ve konuşacak.

"Uff be!.. Bizim avukatlar var ya... Hani canım şu Abuzittin Bey, Kebuzittin Bey, Cenabettin Bey yok mu, bir telgraf-la Bedii Faik'in öyle bir canına okudular ki..." Bu kasaba övünüşlerini ve gerinişlerini duyar gibiyim.

Hemen başmürettip Kemal'i çağırıp, "Küçük fıkrımı yarına bırak, bir yenisini hemen yazıp vereceğim" deyip kaleme yapıştım:

"Demokrat Partili bazı avukatlardan aldığım bir telgrafta, bundan böyle *Dünya'yı* tuvalette kullanmaya kararlı olduklarını bildiriliyor. Cevap vereyim: 'Devam ediniz... Devam ediniz... Bir gün gelecek kıcınız başınızdan daha akıllı olacaktır!'"

Bu avukatlardan dördü birkaç ay sonra topluca beni ziyarete gelip, zorla, ama genç kuvvetlerine karşı koyamayacağı bir zorlamayla, elimi öpmüşlerdi. İlçelerinin adından bahsetmeyişi de nasıl teşekkür edeceklerini bilemiyorlardı ve bunun yanında adlarından artık hiçbir zaman bahsetmememi de rica etmeleri üzerine, ben çekmecemde sakladığım telgrafı ellerine vererek, "Adlar burada yazılı, kendiniz yırtın" der demez, birbirlerine bakıp, mahcup mahcup iç geçirileri ise hâlâ gözlerimin önündedir!

Bir şey daha söyleyeyim: ben o yazım kadar okur hediyesi getireni görmedim.

Çıktığı sabah, ilk rahmetli Emrullah Aksu'nun adamı karşımdaydı. Bir mektupla bir paketi Emrullah'ın selamlarını bildirerek masama bırakmıştı. Mektubu hâlâ saklarım:

“Aziz Kardeşim,

Bugün gazeteni alırken ödediğim parayı, yazını okuyunca öyle bir kifayetsiz, öyle cılız buldum ki, sana borçlu kaldığımı hissettim. Bunu bir nebzecik olsun karşılar ümidiyle gönderdiğim hediye kabul edersen beni çok sevindirirsin...”

Paketin içinde bir Dupont altın çakmak, üç kutu benim çok sevdiğim Dunhill pipo tütünü ve iki tane de biri Dunhill, biri GB olmak üzere pipo vardı!

Ve sonra artık arkası sökün etti. Çorum'dan her biri fin dık iriliğindeki leblebinin torbalar dolusu, galiba Iğdır'dandı, patlıcan reçelinden başlayarak tatlının envai... Adana'dan şu, İzmir'den bu...

Türk milletinin, hafifçe belden aşağı indiriniz mi nedense keyfine payan olmuyor!

Fakat beni en çok sevindiren, eski Hatay Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen Bey'in, bizzat gelerek, kendisine Hatay'a giren ordumuzun kumandanı Şükrü Kanatlı Paşa tarafından hediye edilen bir tespihi vermesi olmuştur!

Ve aynı gün Falih Rıfkı Bey de kahkahalar atarak söylüyordu:

“Bedii, bu Demokratları akıllandırmanın yolunu gösterdin ama, aklın olduğu yerden kaçmayı huy edindikleri için, uygulamayı hemen keseceklerdir. Yani Dünya'nın bu yoldan da gene hiç şansı yok!”

* * *

Şüphesiz, 1957-1960 arası sadece iktidar sertleşmiş ve despotlaşmıştır da, CHP kuzudur, uslu çocuk veya sütten çıkmış kaşıktır denemez! Aslında, İnönü ve CHP, 1957 seçimlerinden sonra, Adnan Bey'deki hırçınlığın köpük köpük artıp taşmaya başlaması karşısında, bu hırçınlığı azdırmak için hiçbir fırsatı kaçırmamışlardır!

Keskin sirkenin, sadece küpüne zarar vereceği sanılmış ve bu keskinliğin çoğalmasından kendileri için kârdan başka bir şey gelmeyeceği inancı hemen hepsine yerleşmişti!

Menderes bunu da göremedi!

Hep öfkeyle kalkmış ve sonunda zararlı oturacağını hiç düşünmemiştir.

İnönü Topkapı'da konuşsaydı kıyamet mi kopardı? Elbette hayır. Ama konuşturulmamış, karşısına asker, sivil ne varsa çıkarılmıştır!

Uşak'ta halka seslense, Manisa'dan rahatlıkla geçse yahut Afyon'da geceleyebilseydi, ülke mi yıkılırdı? Elbet hayır, ama hepsi marifetmiş gibi önlenmiş ve tabii gerginlik büsbütün çoğalmıştır.

Bizim hareket noktamız olan mantık durağı, Menderes ve arkadaşlarında tam tersinden belirir. Onlara göre İnönü Topkapı'ya gitmese, Uşak'ta konuşmasa, Manisa'da veya Yozgat'ta halkı toplamasa kıyamet mi kopar?

Nasıl ki, gide gide basın için de "Yazmasa, resimlemese, görmese, yorumlamasa kıyamet mi kopar?"a kadar gelip dayanmışlardır!

Ama keskin sirkenin zararı, tek kendi küpüne olsaydı, yani CHP'nin pekâlâ kaşındığı bir hırçınlık, yalnız Menderes'i ve DP'yi çatlatmakla kalsaydı hiç mesele yoktu!

Halbuki 1960'ta küp çatlamak değil, paramparça olmuştur ve herkese bu parçalanmanın bir zarar payı düşmüş, hele CHP bu paydan hayli büyük bir parçayı bilançosunda bulmaktan kurtulamamıştır!

Falih Rıfki Atay, iki parti arasındaki kavganın kanlanmaya kadar vardığı o kara günlerde, bir sabah,

"Bak Bedii" demişti, "bunun sonu hiç güzel değil. En küçük bir ışık da görünmüyor. CHP'nin bütün hesabı, rakibindeki perişanlığın bir an önce ona iktidarı getirebileceği üzerinde düğümlenmiş! İsmet Paşa, hırsları üzerlerinden taşan birtakım gençlerle, Ecevit'ler, Feyzioğlu'lar, Güneş'ler, aylar yıldızlar gibi, hınçlı ve hırslı olmakta Menderes'i bile aşabilecek gençlerle çevrilmiş! Bunlar şu anda ne söylense pişmiş aşlarına su katıldığı hissine kapılırlar. Ne deseniz çantalarında keklik gibi gördükleri bir iktidarın kendilerinden uzaklaştırdığı zehabına düşerler... Onun için ben, haksız tenkitlere hedef olma pahasına Menderes'le konuşmayı deneyeceğim. Bunu Nadir'le beraber yapmayı düşünüyorum. Bugün Cumhuriyet'te kendisiyle buluşacağım. Şimdi senden istedi-

ğim CHP'den şu sıralarda hangisini daha yakın buluyorsan, senin de onlarla konuşman ve şu kavganın biraz olsun yavaşlaması konusunu açıp, ne düşündüklerini öğrenmenden ibaret!"

Doğrusunu isterseniz "pekiy" dedim ama, fazla gönülden değil. Bir defa Ankara'ya falan gidecek halim de, hevesim de pek yoktu. Sonra da, tam istim tutmuş bir lokomotif olduğuna inandıkları partilerini, hepsi de makinistlik iddiasında olan o "İsmet Paşa çevresi"nin yavaşlatacaklarına inanmıyordum.

Şansım yaver olmuş, aynı gün Turhan Feyzioğlu İstanbul'a gelmiştir. Konuşma isteğimi hemen de kabul etti ve üstelik de gazeteye gelebileceğini söyleyerek beni büsbütün rahatlattı. Ama konuşmamızın daha ilk on dakikası içinde gördüm ki, tahminim doğrudur ve değil biraz ağırdan almak, CHP daha keskinleşmenin hesabı içindedir. Feyzioğlu'na sorduğumu iyi hatırlarım:

"Paşa da bu fikirde mi?"

Ve aldığı cevap da hâlâ belleğimde çakılıdır:

"O belki de bizden ilerde."

Aynı akşam Falih Rıfkı Bey'e durumu anlattım. Böyle olacağını daha önce kestirdiği için şaşmadı ve sadece Nadir Nadi'yle birlikte Adnan Bey'den istedikleri buluşmanın, başbakanın isteği üzerine yemekli bir toplantı şekline dönüştüğünü söyledi. Bu toplantıda yalnız gazete sahipleri bulunacak, onların da kimler olacağını Falih Rıfkı Bey ile Nadir Bey kararlaştıracaklardı.

Bu toplantı, Kemal Aygün ve Atıf Benderlioğlu'nun iyi niyetli yaklaşımlarıyla hemen gerçekleşmiş ve Yeşilköy'deki Çınar Oteli'nde Menderes, mümkün mertebe sıkıntısından arınmış görünme gayreti içinde kalarak, kavgadan en az bizler kadar hoşlanmadığını söylemiştir. Tabii terane malumdur: muhalefettir asıl kavgı kaşağısı!.. İşte Topkapı, işte Uşak, işte paşanın nutku, işte Feyzioğlu'nun konuşması, işte önergeler, işte genelgeler!.. Ama muhalefet biraz dursun, biraz el uzatsın, Menderes tutmaz, okşamaz ve hatta o eli başına koymazsa biz o zaman kendisine her şeyi söyleyebileceğiz!

Gecenin geç saati otelden ayrılırken, arabalarımızın ba-

şında toplanmış gibiydik. Nadir Nadi'nin ilk sözü,

"Bence biraz ümit var ama İnönü'ye bu nasıl anlatılır?" demek olmuş ve hemen Falih Rıfkı Bey'e dönerek:

"Ne dersiniz? Ben gidemem, bu size düşmüyor mu?"

Falih Rıfkı Bey ise o fikirde değildi, ona göre Menderes yeterince ümit vermemişti ve başbakan bu konuda daha sağlam ve daha inandırıcı bir duruma gelmeden, İnönü'ye gitmek hata olurdu.

İnönü'nün yaş tahtalara değil, en hafif rutubetli olanına dahi basmayan bir dikkat içinde olduğunu tabii iyi biliyordu ve şu anda da ona uzatılacak tahtanın sırlıslıkla olduğunu görmekteydi!

Ve işte bundan dolayıdır ki, tekrar tekrar Menderes'e yönelmiş ve bu temasların devamına hep öncülük etmiştir!

Tabii o da, ben de hemen itham edildik. Aynı temaslarda Nadir Nadi de vardır, çoğu zaman Doğan Nadi de, Haldun Simavi de vardır, Safa Kılıçlıoğlu da vardır, önce babası sonra Ercüment'in kendisi de vardır ama, CHP saflarından ve İnönü çevresinden yağın tarizler hatta ithamlar sadece bizim başımızdır!

Ecevit'in *Ulus*'taki yazı başlığı hâlâ gözlerimin önünde: "Gölge etmeyin!" Ve İnönü'nün biraz daha yakın çevresinden bize takılmak istenen isim de elbet aklımda:

"Dünyevi pazarlıkçılar!"

Aldık mı başımıza belayı!

Ve tabii böylece de Menderes, Yıldız Korusu'nun Malta Köşkü'ndeki son yemekte daha rahattı ve Falih Rıfkı Bey'e,

"Beyefendi eski partinizin, ne kadar iyi niyetle yapıldığına şurada capcanlı şahitler olduğumuz çabalarınızı dahi bu derece ters tefsir eylemesinden sonra benim için hâlâ onlardan hayır çıkabileceği inancında mısınız?" sorusunu gülerek sorma imkânına kavuşmuş oluyordu!

Yıldız Parkı'ndan ayrılırken, bunun son görüşme olduğu inancı hemen hepimizde vardı. Aşağı yukarı öyle de olmuştur. Ve bu defa Menderes daha da hırçınlaşmış ve daha da yakıcı ve yıkıcı olmanın yollarını aramıştır.

Bundan sonrası, Tahkikat Komisyonu belasının ülkenin başına inmesi ve özellikle basın, tarihinin hiçbir devresinde görmediği bir ezaya sokulması dilimidir ki, tam bu bölüm-

de, İstanbul basınının büyük ağırlığıyla gerçekten övünülecek bir direnç ve inanç içinde savaştığı rahatça söylenebilir!

Hiç tevazua düşmeden hemen belirtiyim ki, bu mücadele bölümünde, bütün toplantılar *Dünya*'da yapılmış ve hemen hepsi de daha çok benim davetim üzerine gerçekleşmiş, hiçbirinde de görünmekten kaçan bir arkadaşımız olmamıştır. Sadece biz Menderes'e olan bağı dolayısıyla bazen Kılıçlıoğlu'nu çağırmamışızdır!

Yaptığımız bu toplantılardan sonra yayımlanması kararlaştırılmış bütün basın bildirileri de benim kaleimimden çıkmadır. Öyle ki her toplantı sonunda, Nadir Nadi veya o yoksa Doğan yahut *Vatan* veya Ercüment veyahut Erol Simavi,

"Bildiriye yaz ve hemen gönder, imzalayayım" demeyi âdet edinmişlerdi.

Bir toplantımızı bildirisiz sonuçlandırmıştık. Menderes'in fotoğrafını koymama kararı aldığımız toplantıdır ki bu, sanırım ötekilerden bile tesirli olmuş ve üç gün sonra Kemal Aygün'ü karşımda bulmuştum. Menderes'in hemen yemekli bir toplantı isteğini söylüyor ve Falih Rıfkı Bey'in odasına birlikte çıkarken, Nadir Nadi'den başlayarak bütün gazete sahiplerini hemen göreceğini bildiriyordu!

Bu yemeğe ben katılmadım. Pek tatsız geçtiğini ertesi gün arkadaşlarım anlattılar. Falih Bey'in, Menderes gelmeden önce hepsine,

"Üç günlük bir fotoğraf boykotuna dahi katlanamamış bir başbakanın, muhalefetten hangi fedakârlığı isteyebileceğini doğrusu merak ediyorum" demesi dışında, anlatılanlar arasında dişe dokunur hiçbir taraf da yoktu!

O günlerde *Dünya*'daki sekiz sütunluk manşet sanırım ülke gerçeğinin fotoğrafı gibidir:

"Karanlığa girdik!"

Artık, sayfalarımız hemen her gün kazıntılı, bazı sütunlarımız parça parça yazısız ve hemen bütün gazetelerin yüzü eyyam-ı bahur çarpmış gibi aklı lekelerle doludur!

Tahkikat Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde hangi yetkiler varsa, hepsini kuşanarak ülkenin başına öyle bir oturmuştur ki, mesela "mal ve can güvenliği" lafını mı beğenmiyor, hemen yazılmasını yasaklamıştır! Mesela muhalefetin bir bildirisinden mi hoşlanmadı, hemen yayılmasını

önlemiştir. Hem de bütün bu yasaklamalarını gece yarısına doğru bildirir ki, gazeteler güç durumda kalsın ve kolay uygulayamasınlar ki, hemen kapatsın! Tabii tek çaremiz, hazır sayfaları, o zamanki tekniğin gereği olarak, kazıtmaktan ibaret. Bu Tahkikat Komisyonu, istediğini tutuklamak, istediği işletmeyi, partiyi, şirketi, tesisi kapatmak yetkisiyle de donandığı için, bunu da fazlasıyla uygulamaya başlamış ve tabii kabak benim başımda patlamakta da hiç gecikmemiştir!

Ateşim otuz dokuzu geçiyor, zorla gazeteye gidiyorum. Bir önemli işim var ki bizzat görmeliyim ve bitirir bitirmez de döneceğimi bildirerek evdekileri güya rahatlatıp arabaya oturdum.

Yolda galiba ateşim arttı ki, gözümü açtığım zaman gazeteye gelmiştik bile! Ama gazeteciliğin kendine özgü bir ateşleyiciliği olduğu kadar, eğer ateşiniz onun vereceğinin üstünde ise, tam aksine bir serinleticiliği ve rahatlatıcılığı da vardır!

Bende de öyle oldu ve tam da rahat bir nefes alıyordum ki, odama telaşla koşuşan arkadaşlarımdan verdiğim haberle irkildim. Tahkikat Komisyonu gazetemizi kapatıyordu. Bir iki dakika sonra da bir deste polisi karşımda buldum. Beni tutuklayıp, Ankara'ya Tahkikat Komisyonu'na göndermek üzere emniyete götüreceklerini ve gazeteyi mühürleyecekleri için, bütün binanın boşaltılmasını istiyorlardı! Bu esnada beş on polisin de oda oda boşaltma işlemleri yaptığı, yukarılardan gelen gürültülerden anlaşıyordu!

Evden bazı eşyalar istemem gerektiğini söyleyerek telefona uzandımsa da hemen ellerini bastırıp önlemişler ve "Onu arkadaşlarınız halletsin, hemen gitmeliyiz" diyerek beni telaşla götürmüşlerdir.

Emniyet müdürlüğünde alındığım oda bomboştu. Arada bir, bir polis içeri giriyor, biraz oturduktan sonra çıkıyor ve o çıkar çıkmaz arkasından bir başkası girip aynı duruma geçiyordu. 1. şube müdürü olduğunu söyleyen ve güler yüzlü olmaya hayli gayretli gözükken bir zat gelinceye kadar bu girip çıkmalar sürdü ve müdür beyin bana,

"Sizi trenle Ankara'ya göndereceğiz. Elimizde iki sanık daha var, beraber sevk edileceksiniz" demesinden sonra, polislere dönüp, "Burada devamlı bir arkadaş beklesin yeter" emriyle birlikte oda sakinleşti!

1. şubenin genç müdürüne sadece evden bazı eşya istemem gerektiğini söylemişimdir. Onun, bunu dış kapıya bırakmış bazı arkadaşlarıma söyleyebileceğini, telefona izin olmadığını bildirmesi üzerine de,

“Beyefendi bugün gazetede maaş günü, bina mühürlenip herkes dışarı atıldı, izin veriniz de bir tanesiyle olsun görüşerek ne yapabileceklerinin talimatını vereyim, hiç değilse maaşlarını alabilsinler” dememle birlikte müdürün irkildiğini ve bir anlık bir duraksamadan sonra elini omzuma koyarak,

“Hiç merak etmeyin, bunu hemen temin edeceğim” dedikten sonra, kapıdan çıkarken, “Sizin gibi bir patronun yanında çalışmak isterdim doğrusu...” diye ekleyişi, bekçim olan memuru benden önce duygulandırmış olmalı ki, bağırıştır:

“Aslandı vallahi, böyle amir de dost başına.”

Ve bu coşkuyladır ki, Beyazıt'ın gene kum gibi mücadeleci çocuklarla kaynadığını söylemiş ve kapıdan bakan meşhur polis Bumin Yamanoglu'na hemen çıkışmıştır:

“Bu odaya giremezsin, müdürün emri!”

Böylece üniversite öğrencilerine attığı dayaklar dillere düşmüş olan Bumin için, olduğum yere girmeme yasağı konduğunu da öğrenmiş oluyordum. Az sonra da köşedeki telefonda arandığımı bildirdiler. Adnan Benk'in sesini duyup irkildim. Tutuklanmamın ardından emniyetin kapısına koşan arkadaşların başında Adnan varmış ve şube müdürü benimle konuşturmak üzere onu seçmiş.

Adnan ağlamaklıydı. Sakin olmasını söyledikten sonra, yazdığım çeki kendisine göndereceğimi ve idare müdürüne verip maaşların hiç geciktirilmeden ödenmesini istediğimi bildirdim.

Tutuklanırken çekmecemi açıp, çek defterlerinden elime geçeni cebime atmamı mümkün kılan Allah'ıma hamed ederek, yazdığım çeki yarımındaki polis Bahri hemen kapıya götürmüş ve böylece de gazetenin kamyonetini vezne yerine geçiren idare müdürü gereken ödemeleri yapabilmıştır.

Ve az sonra benimle birlikte sevk edilecek diğer iki sanıktan birinin Orhan Birgit olduğunu duyunca adamakıllı da rahatladım. Diğer sanık CHP'li kabadayılardan olduğu söylenen Battal namında bir zat idi ki, trendeki yolculuğumuz

sırasında bir köşede sessiz sakin oturmuş ve durmadan portakal yemiştir. Üstünden kabadayılık değil, bir hayli incelik ve terbiyelilik fazla akmasa da, pekâlâ damlıyordu!

Sahi bir de emniyetten bizi ancak üçüncü mevkiyle gönderebileceklerini, tahsisatın bu kadar olduğunu, ama dilersek kendi paramızı vererek yataklıda gidebileceğimizi bildirdikleri için, biz de öyle yapmış ve böylece de bizi götürcek iki polisin yataklı bilet ücretlerini de ödemek durumunda kalmıştık.

Bir küçük ve hazince not daha: Orhan Birgit'le vagon restorana yerleşir yerleşmez hemen görmüşüzdür ki, bizi götürren sivil polisler ilk defa yataklı vagonun lokantasında olmak-tadırlar ve bulundukları yeri saray gibi, varlıklılığın evc-i bâ-lâsı gibi görüp hayran hayran seyretmektedirler!

Ankara Garı'nda sabahın alacakaranlığında bizi karşılayan Bülent Ecevit'ti. Ellerimizi sıkıp yüzlerimizi öperken, merak etmememizi ve bütün arkadaşlarının arkamızda olduğunu söylemiştir.

Tahkikat Komisyonu heyulasının hepimizin başına yağmış eza ve ceza sağanağı altında aylardan beri öylesine kenetlenmiş bulunuyorduk ki, artık o da "gölge ettiğimiz" kanısından kopup savaştığımız sonucuna vardığını belirtmek inceliğini gösterir gibiydi!

Beni eski Meclis'in, daha eski, ilk Meclis olan boş yapısında döşemesi portakal kabukları ve simit artıkları dolu, camları kirden buzlanmış pis bir odasına sokup beklememi bildirdiler. Orhan Birgit ve Battal'dan hemen ayırılmışım ve az sonra da, içinde arkadaşım Bahadır Dülger olduğu için ümit beslediğim basına bakan komisyonun karşısına değil de bir numaralısına, "idamlıklar bölümü" diye adı çıkanın huzuruna çıkarıldım.

Tahkikat Komisyonu'ndaki sorgumu, ihtilal olur olmaz *Dünya*'da sıcağı sıcağına yazdığım için ve birazı bundansa birazı da basınla ilgisiz tarafının daha fazla olduğunu bilmem yüzündendir ki, buraya aktarmayacağım.

Sadece altı gün kadar sürdüğünü ve sabahın dokuzundan gecenin, çoğu zaman, yarısından sonraya kadar sürüp, hep aynı soruların tekrarı gibi anlatılmaz bir işkence havasında olduğunu söyleyebilirim.

“... ‘Kore Destanı’ diye bir yazınız çıkıyor ve siz Kore’de ayaklanan üniversite veletlerini över övmez. Beyazıt’ta bizim üniversitelerimizde aynı ayaklanma... Cevap veriniz, bunu bilerek yaptınız değil mi? İrtibatlısınız değil mi?”

“Değilim” dediğiniz zaman da belki yüz, belki bin defa:

“Öyle de, yakalanan bazı çocukların koyunlarından yazınızın çıkmasına ne diyorsunuz?”

Bu ve bunun gibi, topu topu ya beş ya altı soru, ama devamlı tekrar, devamlı ısrar! Sorgu heyetinden bir kısmı yemeğe çıkar, yenilerinden aynı sorular... Sonra onlar dinlenmeye, yerlerine geçenlerden de gene aynı soruların tekrarı...

Pek duygusal bir halimi, benzerlerini yapan veya yapabilecek olan işkence gaddarlarında belki iz bırakır diye söyleyeceğim de:

Heyetin yorularak, on-on beş dakikalık bir arayış tam karşılarındaki odada geçirmemi istemeleri üzerine, arka bahçeye bakan küçük odaya geçmiştim. Orada tahta bir iskemle vardır yalnız. Kuru bir masacık bile yoktur.

Tam iskemleye yığılmıştım ki, uzaktan akseden bir ezan sesi, öylesine yüreğime işledi ve beni öylesine tarifsiz bir titremeye uğrattı ki, bu sarsıntı içinde ellerimi açarak,

“Yarabbi! Bize bunları reva görenleri bağışlamıyacağına inanıyorum ama yalvarırım çabuklaştırsın” deyişimi aslaa unutamam!

Çok değil, tam yirmi beş gün sonra, yazı müdürü rahmetli Hikmet Çağlıyan’ın telefonuyla yatağımdan fırlıyorum:

“Efendim, tanklar vilayet binasının çevresinde...”

Hemen sorduğum soruyu da Hikmet uzun süre o güzel taklitçiliği içinde hep tekrarlamıştır:

“Tankların topları nereye dönük?”

“Vilayet binasına efendim.”

“Öyleyse hayırlısı olsun, hemen giyinip geliyorum.”

BEDİİ FAİK

Bedii Faik Akın 1921'de Bandırma'da doğdu. Lise öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamladı. Tıp fakültesine girdi, tam doktor olacakken vazgeçip bütün ticaretine yöneldi ve yine tam başaracakken vazgeçip yazı hayatına atıldı. Orada kaldı. Hem de aşkla, zevkle, hırsıyla kaldı. Çeşitli gazetelerde uzun yıllar yazar olarak, daha sonra da Falih Rıfkı Atay'la birlikte çıkardığı *Dünya* gazetesinin sahibi olarak çalıştı.

Efendime Söyleyeyim, Yalancı, Hitler Anlatıyor, Rusya'dan, Bir Garip Ada, Sam Amca'nın Evinde, Pablo'nun Gülüşü, O Biçim, İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci, Akıl Cumhuriyeti İsrail belli başlı eserleridir.

MATBUAT BASIN derkeen... MEDYA (3. Cilt)

Matbuat Basın derkeen... Medya, Bedii Faik'in yalnız yazı hayatını anlattığı bir anı dizisidir. Türk gazeteciliğinin altmış yıllık geçmişinin, bugüne, medyaya kadar gelip çakılan kaderinin çok renkli bir tablosu gibidir!..

Matbuat Basın derkeen... Medya'nın üçüncü kitabı, ikinci kitabın kaldığı yerden başlıyor. *Dünya* gazetesinin hisselerinin Falih Rıfkı Atay ile Bedii Faik tarafından alınması, 1950'li yılların çalkantılı siyasî hayatı, Gamede'nin kuruluşu, Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikast, 1954 seçimlerinde CHP'nin uğradığı bozgun, 6-7 Eylül Olayları, 1957 seçim kampanyaları sırasında İsmet İnönü'nün taşlanması, kavgalar, kanlı çekişmeler, 1957-1960 arasında sertleşen, despotlaşan DP iktidarı, Adnan Menderes'in hırçınlığının köpük köpük artıp taşmaya başlaması, 27 Mayıs 1960'ın ayak sesleri... Bu olaylara o günlerin etkili kalemi Bedii Faik'in gözüyle bakacak, Falih Rıfkı Atay, Nurullah Ataç gibi unutulmaz simaların yazarın kendine has üslubuyla çizilmiş portrelerini bulacaksınız.

"Gülerken dahi kızgın bakar. Kaşıkla verip sapıyla çıkarır gibi, ağzıyla güler, gözleriyle hemen geri alır sanki.

... Korkutucu hiç değil, sadece biraz saydırı, biraz da duraksatıcıdır."

10500000
REMZİ

ISBN 975-293-004-2

